UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tractatvs De Sacramentis Et Censvris

Hurtado, Gaspar

Moretus, 1633

Tractatvs De Matrimonio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-94788

Visual Library

TRACTATVS DE MATRIMONIO.

DISPVTATIO PRIMA.

De natura Sponsalium, & eorum valore ad obligandum.

DIFFICVLTAS PRIMA.

Quid sint Sponsalia.

1 SPONSALIA tripliciter sumuntur. Primò, quamuis rarò, pro muneribus sponsæ ab sponso collatis, vt sumuntur 1. Reg. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse.* Secundò sæpè & propriè sumuntur pro contractu matrimonij nondum consum-

1. Reg. 18.

Matth. 1. mato, vt sumuntur Matth. 1. *Cùm esset desponsata mater Jesu Maria Joseph*: quia eo contractu quasi promittitur implicitè vsus matrimonij. Tertiò communiter & propriissimè sumuntur pro mutua promissione futuri matrimonij, vt sumuntur, L. 1. ff. de sponsalibus, & cap. *Nostrates* 30. quæst. 5. Vnde, iuxta hanc tertiam acceptionem sponsalium, communiter dicuntur sponsi, qui sibi mutuò promiserunt matrimonium; & iuxta secundam etiam dicuntur sæpè qui matrimonium contraxerunt, & illud non consummarunt.

2 Nomine ergo spōsæ (& idem est nomine sponsi) in odiosis tantùm comprehenditur sponsa de futuro, quia solùm hæc communiter & propriissimè dicitur sponsa; sicut etiam nomine vxoris seu coniugis in odiosis tantùm comprehenditur, quæ consummauit matrimonium, quamuis in fauorabilibus nomine vxoris seu coniugis etiam comprehenditur sponsa de futuro, vt decernitur in L. *Non sine.* C. De bonis quæ liberis. Quod etiam potest admitti in Iure Canonico, quoties ratio motiua legis fauorabilis etiam currit in sponsa de futuro, & nomine sponsæ etiam comprehenditur in fauorabilibus, quæ contraxit, & non consummauit; imò etiam in materia indifferenti, id est, neque odiosa neque fauorabili: quamuis in hac materia indifferenti, nomine vxoris etiam comprehendatur, quæ contraxit & non consummauit, non verò sponsa de futuro. Materia autem dicitur fauorabilis, quando lex directè intendit fauere, quamuis inde alicui resultet indirectè nocumentum; odiosa verò, quando lex directè intendit nocere, quamuis inde alicui resultet commodum indirectè, de quo legendus est Sancius lib. 1. disp. 1.

3 Hoc ergo supposito, sponsalia tertio modo sumpta, de quibus agimus, dicta sunt ab *spondendo*, quod significat sponte promittere; quia sponsalia

Sancius.

sunt promissiones futuri matrimonij: & sponsi dicuntur, quia sunt promissi. Sponsalia ergo *sunt futurarum nuptiarum mutua promissio*, vt definiuntur in cap. *Nostrates* 30. quæst. 5. excepta particula *mutua*: ea tamen deducitur ex L. 1. ff. De sponsalib. vbi sponsalia dicuntur repromissio. Insinuatur quoque in cap. *Præterea.* 2. & in cap. *De illis.* 5. & in cap. *Sponsam.* 8. de Sponsalibus. Et quidem non ob aliam rationem sponsalia dicuntur in numero plurali, nisi quia sunt mutua promissio.

Ex quo deducitur, impedimentum publicæ honestatis (quod ex sponsalibus oritur, vt dicemus Disp. XXIV.) non oriri, quando promissio matrimonij non fuit mutuò facta, id est ab vtroque contrahente, quamuis facta fuerit ab vno; quia ad sponsalia, ex quibus oritur, requisita est mutua promissio.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Sponsalia addant fornicationi sponsæ aut sponsi cum alia persona, nouam malitiam.

4 DIfficultas hæc procedit de Sponsalibus, vt regulariter fiunt, qua ratione facta obligant ex fidelitate & ex iustitia, vt dicemus Difficultate VI.

Couarruuias 4. Decretal. p. 1. cap. 1. Viualdus de Sponsalibus, nu. 10. & Basilius lib. 12. c. 6. docent, fornicationem sponsorum cum aliis personis, non addere nouam malitiam seu culpam supra malitiam luxuriæ, ac proinde circumstantiam sponsalium non esse necessariò explicandam in confessione.

Couarru. *Viualdus.* *Basilius.*

Sancius verò lib. 1. disput. 2. Ægidius disp. 22 dub. 1. Filliucius Tract. 10. ca. 7. Sarmiento lib. 1. Selectarum, cap. 5. & communiter Doctores docent, fornicationem sponsorum supra malitiam luxuriæ addere nouam malitiam iniustitiæ contra alterum ex ipsis, & meritò: quia sponsi per sponsalia, vt regulariter fiunt, sibi mutuò reddunt ius iustitiæ ad corpora, qualia sunt quando sponsalia fiunt, quamuis non dominium seu ius in illis; ergo

Sancius. *Ægidius.* *Filliucius.* *Sarmient.*

violatio corporis promissi sponsi aut sponsæ est iniusta, seu contra iustitiam, vtpote contra ius quod quilibet sponsus habet in corpus alterius; ac proinde dicta fornicatio, præter malitiam luxuriæ contra castitatem, etiam habet malitiam specie distinctam iniustitiæ contra iustitiam. Dicta tamen fornicatio non est propriè adulterium, vt contra Paludanum in 4. distinct. 27. quæst. 1. artic. 3. & contra nonnullos Iurisperitos docent Couarruuias vbi suprà, & communiter Doctores, quia dicta fornicatio, non est violatio alieni tori (in quo consistit propria ratio adulterij:) quia sponsis nondum conceditur torus. quod non leuiter confirmatur ex L. *Inter.* ff. Ad Leg. Iuliam. de Adulteriis, vbi dicitur: *Proprie adulterium in nuptam committitur*; sponsa autem non est nupta.

Paludan. *Couarru.*

5 Doctores autem, qui admittunt, fornicationem sponsorum cum aliis personis, supra malitiam luxuriæ addere malitiam iniustitiæ, conueniunt, fornicationem sponsæ supra malitiam luxuriæ addere malitiam iniustitiæ grauem, seu mortalem; ac proinde circumstantiam sponsalium esse ab ipsa, & à viro ad eam accedente, necessariò explicandam in confessione.

Est tamen difficultas, An idem contingat in fornicatione sponsi. Sancius & Filliucius partem negatiuam tuentur, quia existimant, sponsum, & eam ad quam accedit, leuem iniuriam irrogare sponsæ.

Sancius. *Filliucius.*

Sarmiento. *Ægidius.* Sarmiento verò & Ægidius partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia ex vna parte fornicatio sponsi, sicut & sponsæ, ratione sui absque alio damno, siue infamiæ siue alius mali, est iniusta, vtpote contra ius sponsæ in corpus sponsi, sicut fornicario mariti est contra dominium vxoris, & econtrà; & ex altera parte materia est grauis; ergo fornicatio sponsi, sicut & sponsæ, cum aliis

6 personis, addit nouam malitiam grauem seu mortalem iniustitiæ, ac proinde circumstantia sponsalium etiã est necessariò explicanda in confessione ab sponso, sicut ab sponsa, & ab illis aliis cum quibus fornicantur: imò tam in sponso quàm in spõsa addit tertiam malitiam infidelitatis contra virtutem fidelitatis, ob violationem promissionis; sed non malitiam mortalem, sed tantùm venialem, adhuc in sponsa, iuxta ea quæ dicemus Difficultate VI. Et quando fornicatio est publica, præter dictas tres malitias addit, saltem in sponsa, quartam malitiam iniustitiæ, ob infamiam, & in sponsa est malitia grauis; quia fornicatione sponsæ grauiter infamatur sponsus; non in sponso, quia fornicatione sponsi non infamatur, saltem grauiter, sponsa.

Obseruant Sancius & Ægidius, filios natos ex fornicatione sponsi aut sponsæ cum alia persona, quamuis non sint legitimi, esse tamen naturales, & non spurios; quia solum impedimentum dirimens matrimonium inter parentes efficit filios spurios.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm promissio Matrimonij ad sui valorem requirat acceptationem.

Antonin. *Armilla.* 7 ANtoninus par. 3. titul. 1. cap. 18. & Armilla v. *Sponsalia*, num. 3. docent, promissionem matrimonij, vt sit valida ad obligandum, non requirere acceptationem. Et deduci videtur ex c. *Veniens* 5. Qui Clerici vel vouentes; vbi promissio matrimonij facta absenti censetur valida, & tamè non videtur fuisse acceptata, cùm fuerit facta absenti. Et ratione probatur, quia promissio matrimonij nullo Iure, neque naturali neque positiuo, requirit acceptationem ad sui valorem, ergo. Et in primis non Iure naturali, seu suâ naturâ; quia qui promittit, quamuis alter non accepter, si non implet promissum, non conformat facta promissis, quod videtur esse contra fidelitatem seu veritatem in factis, non minùs quàm dicere contra mentem est contra veritatem in dicendo. Deinde non Iure aliquo positiuo, quia quamuis Iure communi ciuili, & etiam particulari Castellæ, requiratur acceptatio ad valorem promissionis; non tamen Iure Canonico, quod solùm id posset requirere in promissione matrimonij, saltem baptizatorum, quia hæc in baptizatis non subest Iuri ciuili.

Molin. *Paludan.* *Vasquez.* *Bassol.*

Sancius verò lib. 1. disput. 6. Vasquez disput. 4. num. 42. & Ægidius disp. 22. nu. 39. docent, promissionem matrimonij ad sui valorem ad obligandum requirere acceptationem, & meritò: quia promissio cuiuscumque rei sit, ante acceptationem non obligat ex iustitia, neque ex fidelitate, ex quibus solis obligatio promissionis oriri potest. Et in primis non ex iustitia, quia nihil potest ad aliquid, v. g. ad me, ex iustitia pertinere tamquam meum, aut quasi meum, absque meo consensu, aut Dei, aut alterius mihi superioris quoad eam rem; alias etiam posset ad me pertinere, me resistente, aut mihi superiore. Deinde neque ex fidelitate, quæ ei cui fides est oblata, & eam non accepit seu acceptauit ab offerente, non est necessariò seruanda, sicut neque illi, qui postquam fidem accepit, eam remisit; quia qui illam non accepit, ita se habet, & ita est sine illa, ac ille, qui postquam eam accepit, illam remisit.

Sotus. *Sanch.*

Vnde quæcumque promissio, etiam matrimonij, quamuis infanti facta, potest ante acceptionem reuocari; quia ante eam non obligat. Quòd si infans, quamuis sit incapax acceptandi, possit emancipari, vt constat ex L. *Iubemus.* C. De emancipationibus liberor. est; quia ad emancipationem non est necessaria acceptatio, quia per emancipationem pater nihil confert neque promittit filio, quia eam efficit pater cedendo potestati patriæ, quam ex solo Iure humano habet in filium.

Excipimus tamen promissionem factam cuanti, & pio loco; quæ quamuis ante acceptationem non obliget ob rationem dictam, vt aduertunt Vasquez & Ægidius, nihilominùs nequit reuocari Iure ciuili id statuente, vt aduertit Ægidius. Promittens tamen non tenetur suam promissionem indicare promissariis, qui ex defectu notitiæ non acceptabunt, & sic promittens non erit obligatus.

In prædicto autem cap. *Veniens*, pro aduersariis adducto, non constat, promissionem illam, quamuis absenti factam, non fuisse acceptatam; imò non deficit indicium acceptationis, cum in eo cap. supponatur, eum, cui facta est promissio, habuisse notitiam illius.

Ad rationem verò respondemus, acceptationem ad minus requiri Iure naturali, seu natura ipsius promissionis, vt promissio sit valida ad obligandum: quia, quamuis non conformare dicta menti, etiam quando promittimus, sit contra veritatem

tatem in dicendo; tamen non implere oblationem non acceptatam, non est contra fidelitatem seu veracitatem in operando, ob discrimen inter vtramque veritatem; quia veritas in dicendo obligat absolutè, absque respectu ad eum quem alloquimur, vt patet; non verò veritas in operando, vt diximus in probatione nostræ opinionis; quod non est mirum, cùm sint virtutes specie distinctæ, vt docet Molina Tom. 2. disp. 262.

Molina.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm qui acceptat promissionem Matrimonij, eo ipso censeatur repromittere.

11 PAludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. Vasquez de Matrimonio disp. 4. & Basilius lib. 12. c. 4. partem affirmatiuam tuentur. Primò, quia acceptans promissionem matrimonij, affirmat promittenti, se velle inire matrimonium cum eo; hæc autem affirmatio est repromissio. Secundò, quia promittens matrimonium, illud promittit sub conditione repromissionis; ergo eo ipso, quòd alter acceptat promissionem sub conditione repromissionis sibi factam, repromittit, aut saltem repromittere censetur.

Paludanus. Vasquez. Basilius.

Sotus. Sancius.

Sotus verò in 4. distinct. 27. quæst. 2. & Sancius lib. 1. disp. 9. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia acceptatio promissionis non est formaliter repromissio, neque coniungitur necessariò cum repromissione; ergo acceptans promissionem matrimonij, non eo ipso repromittit formaliter, neque interpretatiuè, id est, non censetur repromittere. Antecedens autem probatur, & in primis, quòd acceptatio promissionis matrimonj non sit
12 formaliter repromissio; quia acceptatio hæc sufficienter fit, admittendo fidem matrimonij oblatam, id est affirmando, expressè vel tacitè, se accipere fidem matrimonij oblatam: hæc autem admissio seu affirmatio non est promissio, quia non est oblatio fidei propriæ, seu acceptio alienæ. Ex quo etiam constat, acceptationem promissionis matrimonij non censeri repromissionem, quia dicta admissio seu affirmatio potest esse absque repromissione; quia potest quis affirmare se accipere fidem matrimonij sibi oblatam, non affirmando, nec expressè nec implicitè, se illi dare fidem, nec id intendere, nec ad id obligari.

Ad primam ergo rationem respondemus, negando, acceptantem promissionem matrimonij eo ipso affirmare promittenti, se velle inire matrimonium cum eo, sed tantùm affirmare, se accipere fidem, aut ius oblatum, secum contrahendi matrimonium. Et quamuis acceptans id affirmaret, non eo ipso repromitteret; quia simplex affirmatio, qua quis affirmat promittenti, se velle contrahere matrimonium cum ipso, non est oblatio fidei, sed tantùm nuda & simplex affirmatio.

13 Ad secundam rationem respondemus, quòd quamuis promittens matrimonium regulariter promittat sub conditione repromissionis, id tamen non est necessarium; quia promissio potest fieri absolutè absque ea conditione. Et quamuis necessariò fieret sub ea conditione, ac proinde promissionem illam acceptaret sub conditione repromissionis, non tamen eo ipso repromitteret; quia potest non apponere conditionem illam sub qua promittens promisit, & non efficere promissionem promittentis absolutam, sed eam relinquere conditionatam.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm promissio Matrimonij non mutua, ab vno facta absque repromissione alterius, sit valida & sufficiens ad obligandum.

VAsquez disputat. 4. numero 29. Vera-cruz in Appendice ad Speculum, dub. 9. & Basilius libro 12. cap. 4. partem negatiuam tuentur; quia contractus matrimonij non est gratuitus, & quasi donationis, sed est mutuus, & quasi commutationis, per quem fit mutua corporum traditio; ergo promissio contrahendi matrimonij non est quasi donandi, sed quasi commutandi corpus pro corpore; ergo promissio contrahendi matrimonium ab vno solo facta, absque repromissione alterius, nequit esse valida ad obligandum, sicut neque traditio corporis potest fieri validè ab vno solo, quando etiam non fit ab altero. 14

Vasquez. Vera-cruz. Basilius.

Nauarrus verò capite 22. numero 25. & Sancius libro 1. disputatione 5. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia fieri potest promissio ab vno gratis & absolutè, non sub conditione repromissionis, & potest ab altero absque repromissione acceptari; ergo fieri potest validè promissio matrimonij ab vno solo, absque repromissione alterius. Consequentia patet. Antecedens autem probatur: & in primis, quòd possit acceptari ab altero absque repromissione, diximus Difficultate IV. Quòd verò dicta promissio possit fieri gratis, & absoluta à conditione repromissionis, declaratur: quia quamuis traditio corporis, quæ fit in matrimonio, nequeat fieri liberaliter & absolutè, sed sub conditione retraditionis corporis alterius (quia matrimonium essentialiter est mutuum, & includit mutuam traditionem) ac proinde nequeat fieri promissio tradendi gratis corpus non pro altero corpore, cadente particula *gratis* supra particulam *tradendi*; promissio tamen tradendi corpus pro corpore fieri potest absolutè & gratis, particula *gratis* cadente supra *promissionem*; quia hoc non repugnat promissioni, etiam commutandi: quia quamuis commutatio ipsa essentialiter sit mutua, non tamen promissio commutandi; promissio enim & obligatio 16
vendendi alteri domum pro pretio, fieri potest absque eo quòd alter repromittat, & obligetur emere domum, seu dare pretium pro domo; quia sufficit dare pretium pro domo, quando domus venditur & traditur. 15

Nauarrus. Sancius.

Ad rationem ergo aduersariorum constat, ex discrimine inter contractum matrimonij, & inter promissionem illius; quia contractus est essentialiter mutuus, non verò promissio illius.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm promissio Matrimonij gratuita, & non mutua, obliget sub mortali.

17 *Henriquez.* HEnriquez de Excommunicat. cap. 17. quem alij sequuntur, docet, promissionem gratuitã, & non mutuam, seu simplicem (id est absque repromissione, & absque alio titulo quàm liberalitatis) quamuis sit rei grauis, vt matrimonij, non obligare sub mortali; quia promissio non mutua, & gratuita, tantùm obligat ex veracitate in operando (quæ dicitur fidelitas;) ergo tantùm obligat sub veniali. Consequentia patet, quia veritas seu veracitas in operando non magis obligat ad conformandum facta promissis, quàm veritas, seu veracitas in dicendo, ad conformandum dicta menti; sed hæc tantùm obligat ad id sub veniali, ergo & illa ad illud.

Nauarrus. Vasquez. Nauarrus cap. 18. num. 6. & Vasquez disput. 5. num. 13. docent, promissionem cuiuscumque rei grauis, vt matrimonij, quamuis gratuitam, & non mutuam, obligare sub mortali; quia promissio, etiam non mutua, & liberalis, non tantùm obligat ex fidelitate, sed etiam ex iustitia; quia promissione confertur promissario ius iustitiæ ad rem promissam, iustitia autem in re graui obligat sub mortali.

18 *Molina.* Molina verò Tomo 2. disp. 262. docet, promissionem rei grauis, vt matrimonij, aliquando tãtùm obligare sub veniali, & aliquando etiam sub mortali, iuxta intentionem promittentis, quod probabile censet Lessius lib. 2. c. 18. dub. 8. & meritò. Et

Lessius. is primis, quòd dicta promissio aliquando solùm obliget sub veniali, probatur; quia aliquando contingit, vt promittens pro sua voluntate purè promittat, & offerat suam fidem & verbum, nolendo conferre promissario ius aliquod iustitiæ ad rem promissam; quia verbis promissionis non necessariò affirmat, adhuc implicitè, aliud, quàm se dare, & seruaturum fidem: tunc autẽ promissio, quamuis sit rei grauis, non obligat ex iustitia, sed tantùm ex fidelitate erga homines, ex qua, adhuc in materia graui, non oritur maior obligatio, quàm sub veniali, sicut neque ex veracitate in dicendo.

19 Addidimus, ex fidelitate erga homines tantùm oriri obligationem sub veniali; quia ex fidelitate sacra erga Deum in materia graui, ad quam seruandam ex voto tenemur, oritur obligatio sub mortali, vt Doctores conueniunt; quia fidelitas hæc, ex qua tenemur, est religio erga Deum, quæ in materia graui obligat sub mortali: & non obligat vt veritas est, sed vt est obseruantia; quia violatione voti, vtpote facti in recognitionem supremi dominij Dei, cui dignum est vt obsequia promittantur, & promissa impleantur, peccamus, quia Deum inhonoramus, aut quia honorem ei debitum non deferimus, non quia eum decipiamus, quia non possumus; violatione verò puræ promissionis, homini factæ, peccamus contra fidelitatem vt veracitas est, quia peccamus ex eo quòd decipimus hominem (in quo, seclusis aliis damnis, non est grauis deformitas) & non peccamus contra eam vt obseruantia est, nisi homini promittamus obsequium, vt eius promissione, & promissionis impletione eum honoremus; quia tunc in violatione non solùm erit veniale contra fidelitatem, vt veritas est, sed etiam mortale contra eam vt obseruantia est, si materia fuerit valdè grauis.

Quòd verò promissio rei grauis, quamuis sit liberalis, & non mutua, aliquando etiam obliget sub 18
mortali, probatur: quia promittens, si velit, sua promissione promissario confert ius iustitiæ ad rem promissam non minùs, imò meliùs, quàm simplici assertione, qua non offertur fides: in hoc autem casu, quando contingit, promissio etiam obligat ex iustitia, ex qua in re graui oritur obligatio sub mortali; ergo promissio rei grauis in eo casu, quamuis solùm liberalis, & non mutua, etiam obligabit sub mortali, ac proinde in fractione talis promissionis duplex committitur peccatum, vnum veniale contra fidelitatem, & alterum contra iustitiam, quod potest esse mortale, & est, quando promissio est rei grauis.

Ex dictis deducimus, sponsalia, vt regulariter 19
seu communiter fiunt, obligare sub mortali. In quo conueniunt Doctores; quia ex vna parte, vt communiter fiunt, obligant ex iustitia, qua communiter fiunt mutuò contrahendo, & commutando ius ad vnum corpus pro iure ad corpus alterius; quia contrahentes communiter intendunt obligare, & obligari maiori obligatione, qua verbis promissoriis possunt (ob quod sponsalia, vt regulariter fiunt, dicuntur contractus sponsalitius) & ex altera parte sponsalia sunt res grauissimæ, nempe matrimonij. Vnde qui contrahunt sponsalia, intendendo efficere quod fieri solet, manent obligati ex fidelitate, & ex iustitia.

Addidimus, *vt regulariter fiunt*; quia non repugnat, fieri mutuam promissionem matrimonij, non commutando prædictũ ius pro prædicto iure, quia non repugnat priorem promissionem fieri liberaliter & gratis, & posteriorem etiam liberaliter aut ex gratitudine, & neutra earum conferri ius iustitiæ: in quo casu sponsalia solùm obligarent ex fidelitate, & sub veniali. ex sponsalibus tamen sic factis non oriretur impedimentum publicæ honestatis, vt dicemus Disputatione XXIV. quia ex vi illorum, sponsa non pertinet ad sponsum vt aliquid sponsi, neque econtrà.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm promissio Matrimonij merè interna, sit valida ad obligandum.

SVpponimus, promissionem merè internam, 1
seu corde retentam, Iure positiuo humano non obligare. Est tamen difficultas, An eo Iure seclusо, & attento solùm Iure naturali, obliget.

Ledesma 2. parte 4. quæst. 58. art. 1. dub. 3. & Mendoza lib. 1. de Pactis, cap. 4. num. 8. partem affirmatiuam tuentur, in quam etiam inclinat Molina Tom. 2. disputat. 266. quia interna promissio est vera promissio (sicut & vera affirmatio qua fides offertur) vt patet de promissione interna Deo facta; ergo est valida ad obligandum, quia infidelitas est, non stare vere promissis.

Sancius verò lib. 1. disput. 3. Vasquez disput. 4. num. 34.

num. 34. & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò: quia illa tantùm promissio est valida ad obligandùm respectu hominis, quæ est perfecta respectu illius, seu qua ei perfectè & sufficienter promittitur; quia in huius tantùm promissionis violatione ei fit infidelitas: promissione autem interna non promittitur homini perfectè & sufficienter, quia promissio sita est in locutione seu affirmatione, qua quis alteri offert fidem suam; vnus autem homo non loquitur neque affirmat alteri perfectè & sufficienter sola locutione seu affirmatione interna intellectus, sed tantùm inchoatiuè, vt patet; benè tamen Deo, ob quod promissio interna Deo facta, valida est ad obligandum.

DIFFICVLTAS VIII.

Quanta deliberatio requiratur ad valorem Sponsalium.

25 SVpponimus, in quo nequit esse dubium, ad valorem sponsalium, & cuiuscumq; alterius promissionis, requiri deliberationem seu aduertentiam, quia absque hac nullus actus potest esse humanus; ac proinde neque fecundus ad pariendam obligationem humanam seu moralem. Est tamen difficultas, quanta deliberatio requiratur.

Circa quam conueniunt communiter Doctores, non requiri maturam & diuturnam deliberationem, qua sponsalia, & eorum circumstantiæ, maturè perpendantur; sed sufficere plenam, quæ ad peccandum mortaliter sufficit, etiam si repentina sit, & feruore iracundiæ habita. Ita Nauarrus cap. 18. num. 7. Vasquez disput. 5. cap. 1. & Sancius lib. 1. disp. 8. quia plena & perfecta deliberatio communis, quamuis repentina, & motu iracundiæ elicita, est sufficiens, vt actus sit perfectè & plenè humanus, & capax malitiæ mortalis, & inducens reatum pœnæ æternæ, & vt actus sit capax bonitatis moralis, & meritorius vitæ æternæ; ergo etiam est sufficiens, vt promissio, ad huc matrimonij, sit perfectè & plenè humana, & fecunda ad obligandum, etiam sub peccato mortali. Patet Consequentia, quia non est minoris momenti, actum fieri capacem malitiæ mortalis, & inducentem pœnam æternam, & fieri dignum vita æterna, quàm fieri fecundũ ad obligandum sub mortali.

Nauarrus. Vasquez. Sancius.

26 Quòd si obiicias Can. *Diuortium.* de Pœnitentia, distinct. 1. desumptum ex L. *Quidquid.* ff. De Regul. Iuris, vbi dicitur, *Quidquid calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum* esse, *quàm si perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse.* Quo Canone, & qua Lege nonnulli recentiores moti sunt ad affirmandum, contractum sponsalitium, & quemcumque alium calore iracundiæ factum, esse nullum iure positiuo, nisi post iram sedatam fuerit approbatus. Respondemus, vt optimè Vasquez, non satis constare, an dicto Canone & Lege irritetur ipso facto quod fit calore iracundiæ, an relinquatur irritandum sententia iudicis; & addimus, dictum Canonem (vtpote non habentem maiorẽ vim, quàm dictam Legem Imperatoriam, ex qua desumptus est, imò non distinctu à dicta Lege, quia non habet alium auctorem, quàm legislatorem dictæ Legis) non habere vim, nisi in terris Imperio subditis, & in eis non habere vim in contractu sponsalitio baptizatorum, quia specialiter subest potestati Ecclesiasticæ.

Vasquez.

Id verò, quod à nonnullis dicitur in cap. 1. de Noui operis enuntiatione, definiri, nempe quòd vbi leges ciuiles non sunt contrariæ sacris Canonibus, illis stetur (& exponit Vasquez quoad modum procedendi in iudiciis & litibus, non quoad irritationem collationis beneficiorum, neque matrimonij, neque sponsalium) non est verum id definiri, sed quòd statuta Canonum legibus ciuilibus adiuuentur, id est, quòd est maior ratio iudicandi secundùm Canones, quando idem etiam decernitur legibus. 27

Vasquez.

Obiici etiam solet L. 2. C. Ad Legem Iuliam maiestatis, & cap. *Sicut ex literis.* 13. de Iureiurando, vbi quædam iuramenta declarantur nulla, quia calore iracundiæ facta. Ex eis tamen nihil probatur, quia non declarantur nulla, quia facta sint calore iracundiæ, quamuis sic fuerint facta; sed quia sunt de materia illicita, vt constat ex contextibus.

Addimus, in quo etiam communiter Doctores conueniunt, prædictam perfectam deliberationem communem, sufficientem ad mortale & ad valorem sponsalium, etiam requiri ad eorum valorem, & cuiuscumque alterius promissionis, etiam Deo factæ, adhuc vt violatio illius in materia graui sit venialis ex imperfecta deliberatione; & non sufficere imperfectam & semiplenam sufficientem ad veniale, quia promissio absque perfecta deliberatione non est perfectè humana, ac proinde est infecunda ad pariendam humanam obligationem, quia fecunditas rei requirit statum perfectum rei. 28

Ex dictis constat, sponsalia & matrimonia, facta in furia & in ebrietate, esse nulla, vtpote non humana (in quo nullus dissentit, neque Glossa in cap. *Dilectus* 24. de Sponsalibus) & id quoad furiosum habetur in hoc cap. *Dilectus*, & in Legibus nostri Regni, Lege 6. tit. 2. p. 4. & quoad hoc eadem est ratio de ebrio. In Canone autem *Neque furiosus* 32. quæst. 7. qui est Fabiani Papæ, vbi dicitur, *Neque furiosus neque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separentur*; nihil contra dictam doctrinam, quia in hac posteriori parte Canonis sermo est de furia superueniente, matrimonio iam contracto, cuius Canonis sensus est: quamuis furiosi nequeant verum matrimonium efficere, tamen matrimonium ante furiam celebratum non est dissoluendum ob furiam posteà superuenientem. 29

Hæc autem doctrina de furioso & ebrio certa est, & absque difficultate, quando sponsalia & matrimonia contrahuntur ex furia aut ex ebrietate, & ante furiam & ebrietatem non fuerunt præuisa: at quando antea fuerunt præuisa, non est ita certum, & absque difficultate, statim examinanda.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm ad valorem Sponsalium & Matrimonij sufficiat deliberatio virtualis, vel potiùs intentio deliberata virtualis.

SVpponimus, vnam & eamdem intentionem deliberatam dici actualem, & virtualem, & habitualem, 30

bitualem, quamuis in diuerso statu; quia dicitur actualis, seu formalis, quamdiu in se ipsa formaliter perseuerat: & virtualis, quãdo præcessit, & non est retractata, & perseuerat in aliquo effectu sui ex ipsa deriuato; ad quod requiritur, quòd intẽtio illa aliquo modo perseueret in se ipsa, nempe confusè, ex expressa Physicè mutata in confusam: habitualis verò, quando præcessit, & non est retractata, non tamen perseuerat in se, adhuc confusè, neque in aliquo effectu sui.

Est ergo difficultas, An ad valorem sponsalium, & specialiter in furioso & ebrio, sufficiat deliberatio, aut potiùs intentio deliberata, quæ præcessit, & perseuerat in ipsa furia aut ebrietate.

31 Ratio difficultatis pro parte affirmatiua est, quia in tantum intentio deliberata est necessaria ad valorem sponsalium aut matrimonij, aut alterius cõtractus, in quantum est necessaria vt contractus sit voluntarius & liber: potest autem esse liber, quatũuis procedat ex intentione deliberata non actuali, sed virtuali, & non tãtùm ex directa, qua directè intenditur effectio contractus, & ex ea intentione eligitur causa ipsius contractus, tamquam mediũ conducens ad efficiendum cõtractum ipsum (quia tunc contractus verè fluit ab intentione deliberata mediatè, nempe mediante causa, quæ est effectus intentionis deliberatæ, in quo intentio dicitur virtualiter manere) sed etiã ex indirecta respectu ipsius contractus, qua causa contractus in causa ipsa præuisi fuerit directè intenta, non intento directè ipso contractu; quia vtroq; modo contractus ipse euadit voluntarius & liber, saltem in sua causa. Et confir. Primò, quia ad peccandũ mortaliter sufficit intentio virtualis in causa ipsius actus peccati, imò indirecta absq; directa intentione efficiendi actum peccati; ergo etiam sufficiet ad validè efficiendum spõsalia. Et confir. Secundò, quia ad efficiendũ validè Sacramentũ, sufficit intẽtio virtualis efficiendi illud, ergo etiam ad efficiendũ validè sponsalia.

32 Dicendum tamen est, ad efficiendum validè cõtractum sponsalitium (& idem est de quocumque alio contractu) non sufficere intentionem deliberatam virtualẽ, non solùm indirectam, qua sponsalia fuerint præuisa in sua causa, & in ea tantùm volita, v.g. in furia aut in ebrietate, volendo tantùm ipsam causam, nempe furiam aut ebrietatem, non intendendo sponsalia; sed neque directã, qua sponsalia per se & in se intendantur, & ex eorum intentione eligatur causa, v.g. furia aut ebrietas, vt medium ad illa conducens: & multò minùs sufficere habitualem, sed requiri actualem, imò expressam. *Sancius. Vasquez.* Ita Sancius li. 1. disp. 8. Vasquez disp. 5. c. 3. & cõmuniter DD. Ratio est, quia quicumq; contractus, vt sit validus & fecundus ad causandam obligationem, debet esse humanus, seu liber in se, & ratione sui, quia ipse ratione sui, & in se, & non causa ipsius, est causa moralis, ex qua oritur obligatio ipsius contractus: quicumq; autem contractus factus in ebrietate aut in furia, quamuis liberè volita, non est in se & ratione sui liber, seu humanus; quia tũc, quando fit contractus, nulla est libertas, etiamsi anteà fuerit quando apponebatur causa; quod est verum, etiamsi causa contractus fuerit electa, & apposita ex directa intentione deliberata efficiendi contractũ; quia ex hac nequit esse liber in se, quia non procedit immediatè ex ea intentione, sed ex indeliberata, siue eadem iam indeliberata, siue ex distincta, quamuis in ea dicatur deliberata illa virtualiter manere, tamquam in suo effectu; quia non manet in illa moraliter, cùm indeliberata non sit effectus moralis & humanus.

Et ob eamdem rationem existimamus, ad valorẽ contractus sponsalitij, & cuiuscumq; alterius, non sufficere intentionem deliberatam virtualem, adhuc extra ebrietatem & furiam, & somnũ, quamuis directa sit, & respiciens causam contractus, vt mediũ ad efficiendum contractũ (quidquid dicat Ochagauia de Matrimonio tract. 1. q. 9.) sed requiri intentionẽ actualem; ita vt, qui ex inconsideratione naturali actuali fuerit factus, sit nullus, quãuis ex intentione directa deliberata efficiendi contractũ apposita fuerint præuia ad ipsum, si, quando contractus fit, est inconsideratio naturalis ipsius, quia in tali casu non erit in se humanus & liber. Quod in simili de voto docent Angles 2. par. q. de Adu. Voto, a. 1. diffic. 3. cõcl. 2. illat. 2. & conc. 4. & Suarez lib. 1. de Voto, c. 10. præsertim §. pænult. & vlt.

Ad rationem ergo difficultatis concedimus, voluntatem deliberatam causæ virtualem sufficere, vt cõtractus in causa sit liber, id est, vt causa ipsius sit libera, non tamen vt contractus in se sit liber, quod requiritur vt sit moralis obligatio contractus, quam hæc non oritur ex causa, sed ex ipso, ex quo, nisi sit liber in se, nequit oriri; in quo etiam actus malus conuenit cum contractu; quia quando actus in se non est liber, quamuis sit in causa, nequit in se esse malus, & ex eo nequit oriri malitia, seu culpa: nihilominùs quia apponere liberè causam actui malo, etiam est peccatũ, & contra rationem, imò non minùs quàm efficere ipsum actum malũ; ideò ad peccandum sufficit, actum malum esse liberum in sua causa, id est causam actus mali esse intentã, aut volitam liberè, quamuis actus ipse non sit liber, imò quãuis actus non fiat; quia nõ solùm peccatur actu malo libero, sed etiã appositione libera causæ peccati, & ex ipsa causa libera etiã oritur malitia, sicut ex actu ipso; at obligatio moralis ipsius contractus non oritur ex causa, sed ex ipso, ratione sui; ex ipso autem ratione sui oriri non potest, nisi ratione sui, seu in se sit liber. Ex quo constat ad primam confir.

Ad secundam verò respondemus, præcedentem intentionẽ deliberatam conficiendi Sacramentum virtualiter, aut remotè influẽtem in appositionem materiæ & formæ Sacramẽti, sufficere ad efficiendum validè Sacramentũ, quia Christus Dominus (ex cuius institutione totũ hoc pendet) nihil ampliùs requisiuit; quia noluit valorem Sacramentorum subiicere periculo inconsiderantiæ ipsius actionis Sacramẽti, quæ inconsiderantia ita frequenter cõtingit, vtvix possimus in deliberatione seu aduertentia cõtineri, ne passim inualidè fierẽt Sacramenta; obligatio autem contractus, quæ moralis est & humana, pendet & oritur ex natura ipsius contractus, & ideò ipse in se debet esse humanus & liber.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm promissio Matrimonij, ex animo promittendi facta cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

COnueniunt Doctores, cum, qui verè promittit matrimonium aut quidpiam aliud, & cum animo se obligandi, quamuis cum animo non implendi, teneri ipsa promissione; imò quamuis careat expresso animo se obligandi, si agnoscat vim promissionis ad obligandũ: & addimus contra nonnullos, etiam teneri, quamuis ignoret dictam

dictam vim, dum verè & ex animo promittat; quia ex promissione liberè facta, quæ distincta est ab obligatione, necessariò oritur obligatio ipsa (sicut ex igne applicato ligno oritur calefactio) saltem quando non adest animus non se obligandi.

Est tamen difficultas, An promissio, facta ex animo promittendi, sed cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

37 *Sancius. Ægidius.* Sancius lib. 1. disp. 9. & Ægidius disp. 21. docent, prædictam promissionem nullo modo obligare, Primò, quia intentio non se obligandi, est contra substantiam promissionis; ergo ea intentione potiùs destruitur quàm construatur promissio. Secundò, quia obligatio promissionis oritur ex propria & priuata voluntate promittentis, ergo quando in promittente non solùm non est voluntas se obligandi, sed potiùs contraria, nulla ex promissione oritur obligatio. Et confirmatur hæc ratio: quia promissio est quasi quædam priuata lex, quam promittēs sibi imponit; nulla autem lex obligat, quando legislator vult eam non obligare.

Pet. Ledes. Vasquez. Petrus Ledesma q. 43. art. 1. Difficul. 2. & Vasquez disp. 6. cap. 3. docent, dictam promissionem omni modo obligare, ex fidelitate videlicet & ex iustitia; quia prædicta promissio est vera promissio, vtpote affirmatio, qua quis ex animo offert fidem: vera autem promissio omni suo modo obligat, ex fidelitate videlicet & ex iustitia.

Nos tamen existimamus, prædictam promissionem esse validam ad obligandum ex fidelitate, non tamen ad obligandum ex iustitia.

38 Et in primis esse validam ad obligandum ex fidelitate, probatur, quia dicta promissio, quamuis ex animo non se obligandi facta, est vera promissio, cùm sit enuntiatio, qua promittens ex animo offert fidem contrahendi matrimonium, in qua sita est natura promissionis: ex natura autem, seu ex iure naturali veræ promissionis, nequit non oriri obligatio fidelitatis ad standum promissis; quia quamuis promittens nolit ad id obligari, est cōtra fidelitatem non stare verè & liberè promissis; sicut etiam est contra veracitatem, in dicendo affirmare aut negare aliquid contra mentem; quamuis enuntians nolit obligari ad conformandum dictū menti, cùm in nullius potestate sit deobligari à Iure naturali, vel ab obligatione non faciendi contra virtutem.

Quòd verò dicta promissio non sit valida ad obligandum ex iustitia, probatur; quia in potestate promittentis est, sua promissione tantùm offerre fidem, & non conferre ius iustitiæ ad rem promissam, quia natura promissionis sufficienter saluatur in oblatione fidei; & conferre ius ad rem, pendet ex voluntate domini rei, quia ius non confertur solis verbis, (quamuis aliàs sufficientibus) absque animo conferendi; quia contractus, ex quo oritur

39 ius iustitiæ in vno, & obligatio iustitiæ in altero, coalescit ex verbis conferendi sufficientibus, & ex consensu conferendi: ergo ex promissione, quāuis vera, & ex animo facta, & aliàs sufficienti ad conferendum ius iustitiæ, quantū est ex verbis ipsius; si tamen fiat absque animo conferendi ius alteri, & se obligandi ex iustitia, non oritur dictum ius in promissario, neque obligatio iustitiæ in promittente. Vnde dicta promissio, quamuis sit ficta in ratione contractus, non tamen in ratione promissionis; ac proinde, quāuis non obliget ex iustitia, obligat tamen ex fidelitate. Et hoc solum probatur ratione adducta pro Ledesma & Vasquez, qui aduersantur nostræ posteriori parti.

Ad priorem verò rationem pro Sancio & Ægidio, qui aduersantur nostræ priori parti, respondemus, intentionem non se obligandi, sicut & non obligationem ipsam, non esse contra substantiam promissionis, sed contra eius effectū, nempe contra obligationem fidelitatis, quam impedire non potest; sicut neque quòd promissio dicto modo facta sit vera, ex qua semel emissa necessariò oritur obligatio fidelitatis.

Ad posteriorem rationem respondemus, obligationem fidelitatis oriri ex promittentis voluntate mediatè & radicaliter, quia ex libertate voluntatis oritur, quòd fiat promissio, ex qua immediatè oritur obligatio illa; sed non oritur obligatio immediatè ex volútate; quia non est in potestate promittentis ex animo promittere, & non manere obligatum ex fidelitate, quia ex natura veræ promissionis necessariò oritur hæc obligatio; sicut non est in potestate legislatoris, verè præcipere & non obligare subditos, quia ex natura legis, aut præcepti necessariò oritur obligatio obedientiæ; quamuis in legislatore non sit voluntas obligandi superaddita præcepto. Ex quo etiam constat ad confirmationem eiusdem rationis. 40

DIFFICVLTAS XI.

Vtrùm promissio Matrimonij omnino ficta, sit valida ad obligandum.

DIcitur communiter promissio omnino ficta, quæ à promittente fit non solùm animo non implendi, & non se obligandi, sed etiam non promittendi; quia verbis solùm & oretenus fit, absque promissione interiori. Est ergo difficultas, vtrùm talis promissio matrimonij sit valida ad obligandū. 41

Sancius. Ægidius. Sancius lib. 1. disput. 9. & Ægidius disp. 21. partem negatiuam absolutè tuentur; quia promissio solis verbis exterioribus facta, absque animo promittendi, non est vera promissio, sed fictio seu simulatio promissionis, ergo non obligat vt promissio; quia obligatio propria promissionis tātùm oritur ex promissione, quæ est vera promissio.

Vasquez. Basilius. Vasquez disp. 6. num. 27. & Basilius lib. 12. c. 2. partem affirmatiuam absolutè tradunt; quia promissio, quamuis tantùm exterior seu verbalis, est vera promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum.

Nos tamen existimamus, promissionem matrimonij, & cuiuscumque alterius rei, solis verbis homini factam, absque alio animo, quàm proferendi verba ipsa, esse validam ad obligandum ex fidelitate, sed non ex iustitia. 42

Et in primis, esse validam ad obligandum ex fidelitate, probatur; quia prædicta verbalis oblatio fidei est vera & sufficiens promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum ex fidelitate; quia contra fidelitatem est, non stare verè & sufficienter promissis. Antecedens autem probatur, quia promissio nihil aliud est quàm enuntiatio qua fidem offerimus; solis autem verbis sufficienter offerimus fidem homini; imò ex animo, quia ex animo proferuntur prædicta verba.

Quòd verò promissio oretenus & solis verbis facta, non sit valida ad obligandum ex iustitia, constat ex dictis Difficul. vi. & x. quia ius iustitiæ

ad

ad rem promissam non cõfertur promissario solis verbis absque animo & voluntate illud conferendi, ac proinde in verbaliter tantùm promittente non oritur obligatio iustitiæ.

43 Ex dictis constat, promissionem tantùm exteriorem respectu hominis non esse in rigore omnino fictam, quia nequit esse ficta in ratione promissionis, quamuis sit ficta in ratione contractus conferentis ius iustitiæ: erit autem omnino ficta in ratione etiam promissionis, quando quis non profert verba promissionis, sed simulat proferre: ex hac autem simulata seu ficta promissione exteriori per se non oritur obligatio aliqua; adhuc fidelitatis; etiam si aliquando per accidens oriatur obligatio iustitiæ, vt quando ex dicta simulatione oritur damnum contra iustitiam, quod sit necessarium resarcire impletione simulatæ promissionis, aut aliter.

DIFFICVLTAS XII.

Vtrùm qui defloravit virginem spe fictæ promissionis Matrimonij, teneatur eam ducere.

44 Difficultas hæc disputatur, & procedit de promissione solis verbis facta absque promissione interiori, quæ communiter dicitur ficta (& meritò) in ratione contractus, immeritò tamen in ratione promissionis.

Conueniunt Doctores, eum, qui sic fictè, seu tantùm verbaliter promittens matrimonium, sub ea spe defloravit virginem, teneri aut ad eam ducendam, aut ad satisfaciendum damno defloration is. Est tamen difficultas, An teneatur determinatè ad eam ducendam in vxorem.

Antonin. Ledesma. Antoninus 3. p. titul. 1. cap. 3. & Bartholomæus Ledesma de Matrimonio dub. 19. docent, eum qui sic defloravit virginem, non teneri eam in vxorem ducere, sed satisfacere constituendo ei dotem sufficientem, ad supplẽdum defectum defloration is: quia ille nullam incurrit obligationem ratione promissionis, quia fuit ficta, sed solùm ratione damni illati; ergo ad nihil amplius tenetur, quàm ad satisfaciendum damno, dotem sufficientem addendo, vt nubat viro sibi simili in qualitate.

45 *Sancius. Vasquez.* Sancius verò lib. 1. disp. 10. & Vasquez disp. 6. docent, eum, qui sub spe promissionis, quamuis tantùm verbalis, defloravit virginem, teneri determinatè eam ducere in vxorem, & non satisfacere iuuando ad nuptias illi aliàs æquales, Primò, quia iste, quamuis solùm verbaliter, verè tamen promisit sub conditione defloration is, quæ impleta fuit, ergo tenetur stare promissis. Secundò, quia iste verè intulit damnum virgini contra eius voluntatem, quæ solùm consensit sub conditione promissionis matrimonij veræ, & non fictæ; ergo tenetur ex iustitia ad matrimonium; quia quamuis damnum defloration is possit pecuniâ compensari, non tamen iniusta deceptio, nisi eam in vxorem ducendo.

Nos tamen existimamus, prædictum teneri ex fidelitate ad eam ducendam in vxorem, quamuis sit multò nobilior quàm illa; ex iustitia tamen ad id non teneri, sed satisfacere, si damnum defloration is recompenset, aut constitutione dotis sufficientis, aut aliter.

Ratio prioris partis est, quia prædicta promissio, quamuis solùm verbalis, est vera promissio respectu hominis, vt diximus Difficultate XI. ergo obligat ex fidelitate ad standum promissioni matrimonij.

Ratio posterioris est, quia qui ita fictè promittit, non tenetur promissione ipsa, vt contractu, aut ex iustitia, quia ea promissione noluit conferre ius iustitiæ; sed tantùm tenetur ratione damni illati, quia iniustè, vtpote deceptione illatum est; ergo satisfacit, recompensando tale damnum collatione dotis, aut aliter, quamuis deceptione illatum sit, quia deceptio ratione sui tantùm est contra veritatem, & non est iniusta, seu contra iustitiam, sed tantùm ratione damni ex ipsa illati: ac proinde si damno satisfacit dote, aut aliter, sufficienter satisfacit quamuis sit deceptione illatum, non minùs quàm si vi illatum esset. Quòd si deflorator nequit satisfacere damno, nisi defloratam ducendo, ad id tenetur ex iustitia ratione damni illati, tum ea quæ dicemus Difficultate XXI.

Ex quibus deducitur, prædictum teneri tantùm sub veniali ad ducendam virginem defloratam, quia tantùm tenetur ad id ex fidelitate ratione promissionis verbalis; teneri tamen sub mortali, si eam non ducat, ad satisfaciendum damno defloration is dote, aut aliter; quia ad id tenetur ex iustitia ratione damnificationis iniustæ. Quòd si omnino fictè promitteret (id est si non proferret verba promissionis, sed simularet ea proferre) non teneretur ex fidelitate ad illam ducendam; quia non promisit verè, adhuc verbaliter; teneretur tamen ex iustitia ad satisfactionem damni, ratione damnificationis iniustæ.

Addimus tamen, vt optimè Sancius, Antoninus & Tabiena, & indicat Vasquez contra Soum. Nauarrum, & alios, quando virgo ex excessu nobilitatis aut diuitiarum promittentis tantùm verbaliter, aut aliunde coniecit dictam fictionem promissionis, tunc sic fictè promittentem ad nihil teneri ex iustitia, neque ex fidelitate: & idem est, quando prudenter timuit deceptionem. Et in promis non tenetur ex fidelitate, quia tunc, quamuis vir intenderit decipere, verè non decepit; fidelitas autem solùm obligat, ne decipiatur promissarius. Deinde non tenetur ex iustitia, quia virgo non est defloratà iniustè, quia non deceptione. Quòd si virgo non coniecit, aut saltem prudenter non timuit deceptionem, sed simplici animo credidit, vir à nulla ex dictis obligationibus excusatur, quamuis virgo cognoscat excessum nobilitatis & diuitiarum, & quodcumque aliud, ex quo constare potuit deceptio, vt contra Sancium & alios indicat Vasquez nu. 47. quia tunc verè decepta est à viro.

DIFFICVLTAS XIII.

Quibus verbis contrahantur Sponsalia & Matrimonium.

Conueniunt Doctores, ad sponsalia & ad matrimonium (ad quæ non sufficit enuntiatio interna intellectus, sed requiritur externa) non esse necessaria verba, sed sufficere quodcumque signum externum sufficiens ad exprimendum consensum, vel de futuro ad sponsalia, vel de præsenti ad matrimonium, siue id habeat signum ex com-

communi institutione, siue ex patriæ consuetudine, siue ex particulari contrahentium conuentione. Vnde sponsalia & matrimonium sufficienter contrahuntur, non tantùm verbis, sed etiam scripturâ, & nutibus, imò & taciturnitate filiorum, quando parentes pro eis præsentibus contrahunt; imò etiam quando pro absentibus, si postea, quando sciunt, tacitè ratificent (vt quoad sponsalia dicitur in cap. vnico de Desponsatione impub. in 6. Et idem est quoad matrimonium.) Dicuntur autem tacitè ratificare (vt aduertit Ægidius. Ægidius disput. 21.) quando certiores fiunt à parentibus, & tacent; quod non solùm est verum, quando parentes contrahunt pro filiis, sed etiam quando curatores, & tutores, & alij, qui loco parentum curam gerunt illorum.

50 Hoc præsupposito, obseruandum est, verba (& idem est de aliis signis) quibus possunt contrahi spõsalia, & matrimonium, alia esse de præsenti, vt, *Accipio te in meam*; & his potest addi aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam in crastinum*: alia de futuro, vt, *Accipiam te in meam*; & his potest addi aliquid de præsenti, vt, *Ex nunc accipiam te in meam, aut habebo te in meam*.

Circa verba de præsenti certum est, eis simpliciter sumptis, absque aliquo addito de futuro, vt, *Accipio te in meam*, verè contrahi matrimonium, vt constat ex cap. pænult. de Sponsalibus; quia illis verè significatur traditio corporum de præsenti.

Est tamen difficultas, an illis, quando additur aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam ex crastino*, seu *in crastinum*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Sancius. Petr. Led. Sancius lib. 1. disput. 18. & Petrus de Ledesma quæst. 45. artic. 3. dub. 1. docent, prædictis verbis contrahi sponsalia, non matrimonium; quia ratione prædicti additi efficiunt sensum de futuro.

Ægidius. Barth. Led. Ægidius verò disp. 21. nu. 37. & Bartholomæus de Ledesma 2. p. 4. qu. 47. art. 3. docent, dictis verbis contrahi matrimonium, & non sponsalia, & meritò, quia sensus illorum est: *Nunc volo*, seu *consentio, vt ex crastino die sis mea*; quo non promittitur matrimonium, sed traditur corpus pro

51 crastino die, vt ex crastino die sit alterius; ac proinde fit matrimonium de præsenti, quamuis eius effectus (nempe traditio) suspendatur vsque ad diem crastinum, ita vt adueniente crastino die, sine nouo consensu fiat traditio; quia dictis verbis significatur consensus de præsenti in traditionem crastina die ex vi illius solius: sicut his, *Do tibi librum in crastinum diem*, quæ distincta sunt ab his, *dabo tibi librum crastino die*; quia his promittitur consensus futuræ traditionis libri, prioribus verò significatur consensus præsens traditionis futuræ.

Circa verba verò de futuro simpliciter sumpta, absque addito, & non significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Accipiam te in meam*, certum est, eis non contrahi matrimonium, vt patet; contrahi tamen sponsalia, non minùs quàm verbis promissionis, quia communiter accipiuntur vt promissoria: quod etiam est verum, quamuis eis addatur aliquid de præsenti, vt, *Ex nunc te accipiam in meam*; quia his verbis neque præsupponitur neque implicitè significatur consensus de præsenti, sed tantùm de futuro.

Circa verba verò de futuro, quibus additur aliquid de præsenti, & significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Ex nunc tractabo te sicut vxorem*, aut *ex nunc habebo te in meam*, conueniunt Doctores, eis contrahi matrimonium, vt constat ex cap. *Ex parte. 9.* de Sponsalibus, quia eis fit tacitè traditio; quia nequit ex tunc haberi & tractari tamquam vxor, nisi ex tunc fiat vxor, quæ anteà non erat vxor. 52

Est tamen difficultas, an dictis verbis de futuro significantibus executionem, sumptis absque addito de præsenti, vt, *Habebo te in meam*, aut *eris mea*, aut *tractabo te sicut vxorem*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Siluester v. *Matrimonium.* 2. quæst. 9. Ema- *Siluester.* nuel Rodriguez, & alij docent, eis contrahi ma- *Ema. Rod.* trimonium, quia eis significatur executio actus matrimonialis, nempe habitio seu possessio vxoris, quæ præsupponit traditionem corporum factam.

Sancius verò, & Ægidius vbi suprà, & alij do- 53 cent, illis contrahi spõsalia, & non matrimonium, *Sancius.* & meritò: quia illis tantùm significatur habi- *Ægidius.* tio de futuro, quæ quamuis supponat traditionem corporum de præsenti, sed non tunc factam, quando proferuntur verba, sed posteà faciendam.

Circa illa verba, *Volo tecum contrahere*, & *volo te habere in vxorem*, etiam est difficultas, quid eis fiat.

Cardinalis in c. *Ex literis. 7.* de Sponsalibus do- *Cardinal.* cet, eis fieri matrimonium. Sancius docet illis fieri *Sancius.* spõsalia, quia ad eorum verborum veritatem sufficit, quòd proferens velit illam posteà esse vxorem ipsius. Paludanus docet, illis, quæ solùm significant *Paludanus* initium actus, vt, *Volo tecum contrahere*, fieri spõsalia; illis verò, quæ significant executionem, vt, *Volo te habere in vxorem*, fieri matrimonium. Re- *Rebellus.* bellus lib. 4. quæst. 3. & Ægidius num. 26. docent, *Ægidius.* dictis verbis nihil fieri, quia ad eorum veritatem sufficit desiderium posteà ducendi, aut habendi illam in vxorem, quo neque fit matrimonium, neque sponsalia.

Nos verò existimamus, dicta verba esse æquiuo- 54 ca; quia illis potest significari consensus de præsenti in corporum traditionem, & consensus de futuro, seu consensus in promissionem futuræ traditionis, quod idem est, & etiam nudum desiderium posteà cõrahendi: ac proinde dictis verbis potest pro voluntate contrahentium fieri aut matrimonium, aut sponsalia, aut nihil; quia si proferens velit significare consensum de præsenti, & alter id intelligat, & econtrà, fiet matrimonium; & si velit alteri offerre fidem matrimonij, & alter id intelligat, & econtrà, fient sponsalia; & si solùm velit significare simplex desiderium posteà contrahendi, nihil fiet.

In foro autem iudiciali, in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis discernitur, ex prædictis verbis secundùm se iudicabitur nihil fuisse factum; quia ad eorum veritatem sufficit desiderium posteà contrahendi, quo nihil fit. Addidimus *secundùm se*, quia ex dictis verbis, si proferantur quando post tractationem de matrimonio conuenitur ad illud contrahendum, iudicabitur à Iudice matrimonium factum; & iudicabitur facta fuisse sponsalia, si verba proferantur, quando post tractationem de sponsalibus conuenitur ad id.

Circa

55 Circa verba negatiua, quibus additur particula exceptiua, difficultas est, an eis, quando sunt de præsenti, vt, *Nullam duco nisi te*, fiat matrimonium; & quando sunt de futuro, vt, *Nullam ducam nisi te*, fiant sponsalia.

Paludanus. Adrianus. Paludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. Adrianus, & alij docent, dictis verbis de præsenti fieri matrimonium, & de futuro fieri sponsalia; quia sensus eorum verborum est exceptiuus, id est, *Nullam aliam duco, & te duco*, quo contrahitur matrimonium; & *Nullam aliam ducam, & te ducam*, quo contrahuntur sponsalia.

Sancius. Ægidius. Sancius disp. 19. Ægidius num. 29. & alij docent, dictis verbis neque fieri matrimonium, neque sponsalia; quia sensus eorum est conditionalis, id est, *Si aliquam duco, te duco*, quo nihil fit, & *Si aliquam ducturus sum, te ducam*, quo tantùm contrahitur obligatio non ducendi aliam, sed illam, si aliquam ducturus est.

Nos tamen existimamus, dictis verbis de præsenti fieri matrimonium, & verbis de futuro non fieri sponsalia.

56 Pro cuius declaratione supponendum est, particulas *nisi* & *præter*, & reliquas exceptiuas, aliquando efficere sensum non purè exceptiuum, sed quasi conditionalem; vt quando dicitur ab *Augustino* allegato in Regula *Peccatum, Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, id est, non dimittitur peccatum, si non fiat restitutio; & quando dicitur, *Nullam ingrediar Religionem, nisi sancti Francisci*, id est, si aliquam ingressurus sum, illam ingrediar. Id autem regulariter contingit, quando verbum præcedens nequit commodè afficere rem positam post particulam *nisi*, vt in priori exemplo; aut si potest, vt in posteriori, quando res de qua agitur est incerta, aut dubia: aliquando verò (& non rarò) efficere sensum purè exceptiuum, vt quando Luc. 11. dicitur, *Luc. 11.* *Signum non dabitur eis, nisi signum Ionæ Prophetæ*; *Matth. 14.* & Matth. 14. *Leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum*; & quando dicitur, *Nullus currit nisi Petrus*: & tunc, quando particula exceptiua adiungitur negationi, affirmat, vt in exemplis proximè dictis; quia tunc excipit sequentem terminum à dicta negatione, & consequenter affirmat; sicut quando adiungitur affirmationi, negat, vt quando dicitur, *Omnes currunt, præter Petrum*; quia tunc excipit terminum sequentem (nempe Petrum) à dicta affirmatione, & consequenter negat. Id autem regulariter contingit, quando agitur de re cuius communiter habemus scientiam, & non dubitationem; vt sunt res præteritæ & præsentes, præsertim à nobis aut à personis nobis notis factæ, & quam verbum præcedens commodè afficere potest.

57 Hoc ergo supposito, prior pars probatur, quia his verbis, *Nullam aliam duco nisi te*, nequit commodè effici sensus conditionalis, sicut neque his, *Nullam aliam duxi nisi te*; sed exceptiuis (quia verbum præcedens potest commodè afficere rem positam post particulam exceptiuam, & res de qua agitur, est cognita à proferente) & consequenter sensus est affirmatiuus respectu termini sequentis, ita vt sensus sit, *Nullam aliam duco, sed te*, quo fit matrimonium.

Posterior pars probatur, quia his verbis, *Nullam aliam ducam nisi te*, nequit commodè effici sensus exceptiuus, sed conditionalis, sicut neque his, *Nullam Religionem ingrediar nisi S. Francisci*, & *Nullus currat, nisi Petrus*; quia sensus est, *Si aliquam ducturus sum, te ducam*, quibus verbis tantùm contrahitur obligatio sub conditione ducendi illam, si aliquam ducturus est.

Est tamen aduertendum, quibuscumque verbis aut signis, quibus contrahentes ratione aliquarum circumstantiarum sibi exprimunt consensum de præsenti, aut de futuro, contrahi matrimonium aut sponsalia; etiamsi verba aut signa id non significent ex communi impositione, neque ex consuetudine, neq; ex præuia aliqua conuentione contrahentium; quia tunc verè reperitur exterior expressio consensus, quæ (quantum est ex se) sufficit ad contrahendum.

DIFFICVLTAS XIV.

Qui possint Sponsalia contrahere.

QVamuis vsus perfectus rationis, qui ad valorem sponsalium requiritur, sufficiat iure naturali ad eorum valorem, Iure tamen positiuo Ecclesiastico ad eorum valorem requiritur septennium completum, vt disponitur aut dispositum supponitur in c. *Literas* 4. & in c. *Accessit*. 5. & in c. *Ad dissoluendum* 13. de Desponsat. impub. in Decretalibus, & in c. vnico eodem tit. in 6. Id autem sic fuit Iure Ecclesiastico dispositum, quia regulariter ante eam ætatem non est vsus rationis perfectus, qui Iure naturali requiritur ad valorem sponsalium, & cuiuscumque alterius contractus: & quia iste vsus Iure naturali requiritur, eo non existente, dicta ætas non sufficit ad valorem sponsalium.

Est tamen difficultas Primò, An ad valorem sponsalium requiratur septennium Mathematicè completum, an sufficiat esse completum moraliter, vt quando alicui deficiunt quindecim dies plus minúsve.

Sotus in 4. distinct. 27. ar. 2. & Rebellus lib. 4. de obl. quæst. 5. docent, sufficere septennium moraliter completum; quia quod parum distat, nihil distare videtur.

Sancius verò libro 1. disputat. 16. Ægidius disput. 21. num. 51. & Basilius lib. 12. cap. 5. docent, requiri septennium Mathematicè completum, & meritò: quia sicut pretium rei Iure præscriptum consistit in indiuisibili, ita etiam ætas Iure præscripta; quia ideò Iure præscribuntur, ne quisquam possit illa suo priuato iudicio mutare; posset autem, si illa, postquam Iure præscripta sunt, non consisterent in indiuisibili. Vnde Regula prædicta, *Quod parum distat, nihil distare videtur*, non habet locum in termino præscripto à Iure, quia eo ipso consistit in indiuisibili, & ad id præscribitur. Id verò quod ait Basilius, nempe sufficere vltimum diem septennij esse inceptum, falsum est; quia quousque completus sit, non est septennium Mathematicè completum, nec in indiuisibili consistens.

Secundò est difficultas, An in sponsalibus malitia suppleat ætatem. In præsenti autem materia malitia nihil aliud est, quàm discretio, seu vsus rationis perfectus. Est ergo difficultas, An quando ante septennium est vsus rationis perfectus, sponsalia fiant validè ante illud.

Sancius,

Sancius. Sotus. Aegidius. Rebellus.

Sancius, Sotus, Ægidius, Rebellus, & Basilius partem affirmatiuam tuentur, quia in matrimonio malitia supplet ætatem Iure positiuo requisitam quatuordecim annorum in puero, & duodecim in puella; ergo etiam in sponsalibus, quæ sunt quædam matrimonij inchoatio.

61 *Abbas. Angelus. Rosella.*

Abbas verò in cap. *Iuuenis.* 3. de Sponsalibus, Angelus v. *Sponsalia*, num. 5. & Rosella v. *Impedimentum*, partem negatiuam tradunt quam etiam Vasquez interrogatus amplexus est, & meritò; quia aliàs dispositio Iuris, præscribens septẽnium, esset frustrà; quia ex vna parte, quando est vsus rationis perfectus ante septennium, validè fiunt sponsalia secundùm aduersarios; & ex altera, quando non est talis vsus rationis, etiam post septennium completum, non fiunt validè: ergo ad nihil deseruit dicta dispositio, quia si malitia supplet ætatem, sponsalia eodem modo fiunt, aut non fiunt validè, siue ea dispositio extet siue non extet.

Ratio autem à priori est, quia quamuis pro matrimonio Iure ipso fiat exceptio malitiæ supplẽtis ætatem, non tamen pro sponsalibus; ergo absq; Iure, imò contra Ius ipsum absolutè absque exceptione requirens septennium ad valorem sponsalium, admittitur dicta exceptio, quæ non fuit facta à Iure; quia frustrà fuisset facta dicta præscriptio ætatis pro sponsalibus, quæ non fit frustrà in matrimonio: quia malitia supplens ætatem in matrimonio, non tantùm est vsus rationis perfectus, vt est in sponsalibus, sed etiam potentia ad generandum expedita, quæ non solet esse expedita ante ætatem requisitam pro matrimonio; ac proinde, si ante eam est vsus rationis perfectus, & potentia expedita, validè fiet matrimonium, & post eam etiam validè fit, si sit vsus rationis perfectus, quamuis non sit potentia ad generandum expedita. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

62 *Nauarrus. Rebellus. Rosella.*

Tertiò est difficultas, An qui ante septennium contrahunt sponsalia, peccent.

Nauarrus cap. 22. n. 31. Rebellus & Rosella docent, peccare, & mortaliter, nisi id exigat bonum pacis; quia in cap. *Vbi.* 2. de Desponsat. impub. id prohibetur, nisi quando id exigit bonum pacis.

Sancius verò disp. 17. Ægidius num. 54. & Basilius docent, prædictos non peccare, adhuc venialiter, & meritò: quia quamuis supradictis Iuribus sponsalia ante septennium facta irritentur, nullibi tamen prohibentur, adhuc in dicto cap. 2. de Desponsat. impub. quia in eo tantùm prohibetur fieri matrimonium ante ætatem Iure canonico requisitam, nisi vrgentissima necessitate interueniente, vt bono pacis, & non sponsalia; quia in eo tantùm prohibetur, quòd aliqui coniungantur ante ætatem à Iure requisitam; sponsalia autem non coniungunt, sed tantùm matrimonium, quia eo solo fiunt coniuges. Quòd autem sponsalia fiant ante ætatem requisitam ad eorum valorem, nihil refert vt fiat peccatum; quia in sic contrahendo contra nullam virtutem fit.

63 *Rebellus. Aegidius.*

Est tamen peccatum mortale, vt contra Sanciũ docent Rebellus & Ægidius, ante ætatem Iure canonico requisitam matrimonium contrahere, nisi quando ex vrgentissima necessitate, vt boni pacis, toleratur (id est approbatur) ab Ordinario, quia id est quid graue, & in dicto cap. 2. prohibitum, nisi in dicta necessitate facta licentia ab Ordinario, de quo iterùm Disp. XXII. Diffic. XII.

DIFFICVLTAS XV.

Vtrùm Sponsalia coacta, seu ex metu facta, sint nulla.

Sancius. Glossa. Henriq. Aegidius.

SAncius lib. 4. disp. 19. & Glossa in c. *Ex literis.* de Desponsat. impuberum, docent, sponsalia, metu graui iniusto facta, esse nulla; Henriquez verò 11. de Matrimonio c. 9. Ægidius disp 28. nu. 7. docent, sponsalia sic facta esse valida.

64 Nos tamen existimamus, non esse valida ad obligandum ex fidelitate, esse tamen ad obligandũ ex iustitia. Et in primis non esse valida ad obligandum ex fidelitate, seu non esse valida in ratione promissionis, probatur; quia fides extorta præsertim à promissario, non est necessariò seruanda. Esse verò valida ad obligandum ex iustitia, seu in ratione contractus, probatur; quia contractus sponsalitius sic factus, nõ est inualidus Iure positiuo, adhuc c. *Ex literis.* de Desponsat. impuberum, quamuis in eo supponatur, patienti coactionem, seu iniustitiam, liberũ esse resilire ab eo contractu: neque est inualidus Iure naturali, seu ex natura rei; quia duo, quæ Iure naturali sufficiunt ad valorem cuiuscumq; contractus, nempe voluntarium simpliciter, & titulus, reperiuntur in dicto contractu; quia in primis in eo reperitur voluntarium simpliciter (quamuis admixtum cum inuoluntario secundùm quid) quod, quantum est ex parte voluntarij, sufficiens est ex natura rei ad quemcumq; contractum; & etiam in eo reperitur titulus, quia in eo datur ius ad vnum corpus pro iure ad alterum.

65 Quòd si persona coacta ad promittendum, non acceperet ius oblatum ab altero, dictus contractus non erit validus ex defectu tituli, quia non fit pro iure in corpus alterius accepto, neque titulo liberalitatis; quia fit coactè: imò quamuis semel acceptet ius, & sic fiat validè contractus, potest tamen posteà à persona coacta dissolui & distrahi, cedendo iuri acceptato ob iniustitiam grauem illatam, ad extorquendam promissionem (vt significatur in dicto c. *Ex literis*: sicut etiam ob iniustitiam graué superuenientem sponsalibus iam factis, potest iniustitiam patiens sponsalia dissoluere, cedendo iuri sibi collato, & auferendo quod ipse contulit, ob facilitatem dissolutionis contractus sponsalitij, cùm sit contractus inchoatus, & non perfectus, tendens, quasi via, ad alium contractum.

66 Quomodo verò promissio matrimonij, ob coactionem nulla, obliget ratione iuramenti superadditi, obligatione religionis, dicemus Disp. VI. vbi etiam dicemus, ratione iuramenti quoad nullam obligationem validari.

DIFFICVLTAS XVI.

Vtrùm Sponsalia clandestina sint valida & licita.

SPonsalia dicuntur clandestina, quæ non fiunt coram Parocho & aliis duobus aut tribus testibus.

Matienzo. Albornoz. Menoch.

Circa prius Matienzo lib. 5. Recopilationis titul. 1. Albornoz, & Menochius docent, esse nulla. Probari autem potest Primò ex L. *Oratio.* ff. De sponsalibus; vbi dicitur: *Oratio, quæ quasdam nuptias Senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est.* rectè tamen dicitur, sponsalia in his casibus ip-

so Iure nullius esse momenti, ergo eo ipso, quòd Tridentinum irritauit matrimonia clandestina, etiam censetur sponsalia clandestina irritasse. Secundò, quia inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia; sed post Tridentinum, vbi publicatum est, homines sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum matrimonium, ergo etiam ad clandestinè contrahenda sponsalia.

Tridentin.

67 Sancius verò disp. 12. & communiter Doctores docent, sponsalia clandestina esse valida: quod etiam sensit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 49. dum dicitur, *decretum Tridentini, quo statuit, vt matrimonium fiat coram Parocho & aliis testibus, non* habere *locum in sponsalibus.* Et ratione probatur, quia sponsalia clandestina non sunt irrita Iure naturali, vt patet, neque aliquo Iure positiuo; quia si aliquo, maximè prædicto Tridentini; eo autem non irritatur, nisi matrimonium, vt patet; ergo.

Sancius. Congreg. Cardinal.

Ad priorem ergo rationem aduersariorum, desumptam ex L. *Oratio*, respõdemus, orationem, seu legem prohibentem matrimonium, etiam vitiare promissionem efficiendi matrimonium, eo modo quo matrimonium prohibetur effici; quia eo ipso promissio est rei illicitæ seu prohibitæ, ac proinde

68 promissio contrahendi clandestinè matrimonium est nulla (particula *clandestinè* cadente supra contrahere matrimonium, non supra promissionem:) quia contrahere clãdestinè matrimonium, est prohibitum; promissio tamen clandestina contrahendi solemniter & publicè matrimonium, non est nulla, sed valida. & in dicto sensu, qui est inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia, seu ad promissionem contrahendi matrimonium, eo modo quo contrahitur inualidè. Ex quo patet ad posteriorem rationem.

Circa posterius Paludanus in 4. dist. 28. q. 1. a 2. Siluester & alij docent, sponsalia clandestina esse illicita (imo Caietanus in Summa, & Armilla v. *Sponsalia*, existimãt esse peccatum mortale.) Et probari potest, quia matrimonium clandestinum prohibitum est in cap. finali, de Clandestina desponsat. & in Tridentino sess. 24. de Reformatione matrimonij, cap. 1. Ergo etiam censentur prohibita sponsalia clandestina, iuxta dictam L. *Oratio*; quia prohibito aliquo actu, censentur prohibita omnia quæ ad illum ordinantur.

Paludan. Siluester.

Trident.

69 Sancius verò lib. 1. disp. 13. Salcedo, & plures alij docent, sponsalia clandestina non esse illicita (quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 56.) quia non sunt prohibita Iure naturali, vt patet, neque Iure aliquo positiuo de ipsis specialiter lato, quia non extat. Ex eo autem quòd matrimonium clandestinum sit prohibitum, tantùm fit, sponsalia ordinata ad matrimonium clandestinũ, quamuis sint publica, esse prohibita, & id tantùm continetur in dicta L. *Oratio*.

Sancius. Salcedo. Congregat. Cardinal.

De sponsalibus autem conditionatis, seu factis sub conditione, quæ, & quando, & quomodo obligent, dicemus Disp. VII. vbi agemus de matrimonio conditionato.

DIFFICVLTAS XVII.

Vtrùm, qui tenetur implere Sponsalia, & non vult, cogendus sit per Iudicem.

SVpponimus, sponsalia absque termino præfixo facta, implenda esse, quãdo alteruter ex sponsis petat (si tunc commodè fieri possit) quod generale est omnibus contractibus. Et idẽ est, quando facti sunt præfixo aliquo termino, eo impleto. Quòd si neuter petat, differri potest impletio, nisi aliquis eorum ex timore aliquo, adhuc reuerentiali, aut ex obliuione, non petat; quia si ob timorem vel ob obliuionem non petit, ei sunt implenda, quia tunc non differt liberaliter solutionem sibi debiti.

Est ergo difficultas, An quando tempore debito alter non vult implere, altero petente, cogendus sit à iudice ad impletionem; quia in foro conscientiæ cogendus est à Confessario, ita vt absoluendus nõ sit, quando sponsalia obligant ex iustitia, vt regulariter obligant; quia in non implendo peccat continuè mortaliter, quousque impleat.

Circa hanc difficultatem Doctores variè opinati sunt. Quia sunt qui absolutè docent, nolentem non esse cogendum à iudice. quod significari videtur in cap. *Requisiuit.* 17. de Sponsalibus, vbi de quadam femina, quæ iurata matrimonium promiserat, dicitur: *Cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quàm cogenda; cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Et sunt etiam, qui econtrà absolutè docent, nolentem implere sponsalia, cogendum esse à iudice. quod nonnulli limitant, vt tantùm sit verum, quando sponsalia sunt iurata, & significari videtur in c. *Ex literis.* 10. de sponsalibus; vbi de quodam viro, qui iuratus matrimonium promiserat, dicitur: *Quia periculosum est contra iuramentum venire, mandamus vt eum moneas, & si monitus non acquieuerit, coniugis compellas, vt ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in vxorem ducat.*

Sancius verò lib. 1. disput. 29. Ægidius disp. 22. dub. 2. & communiter Doctores docent, iniuste recusantem implere sponsalia, adhuc non iurata, per se cogendum esse à iudice; aliquando tamen per accidens non esse cogendum, quamuis sponsalia sint iurata, quando videlicet ex matrimonio prudenter timetur malus exitus.

Et in primis, quòd per se (id est secluso periculo mali exitus) cogendus sit, quando sponsalia sunt iurata, expressum est in dicto cap. *Ex literis*, & ratione constat: quia ad iudicem, præsertim Ecclesiasticum, maximè pertinet, cogere ad impletionẽ iuramenti, cùm eius violatione maximè inhonoretur Deus. Et quòd etiam cogendus sit, quamuis sponsalia non sint iurata, etiam constat; quia ad iudicem pertinet, compellere vt vnicuique petenti reddatur debitum, præsertim ex iustitia. Quòd autem in cap. *Ex literis*, prædictæ coactionis faciendæ non reddatur alia ratio, quàm iuramentum, non obstat, vt dicatur, non esse cogendum ad sponsalia non iurata implenda; quia in eo non negatur, obligationem ex sponsalibus, prout sponsalibus, ortam, non sufficere vt iudex compellat; sed adducitur solùm iuramentum pro causa, quia erat sufficiens, & maior quàm promissio vt promissio.

Quòd verò per accidens, quando timetur periculum mali exitus, non sit cogendus ad implendã spõsalia, adhuc iurata, expressum est in dicto c. *Requisiuit*; & non leuiter deducitur ex dicto c. *Ex literis*; in quo etiam est sermo de sponsalibus iuratis, quia in eo dicitur, nolentem esse compellendum, nisi rationabilis causa obstiterit: periculum autem mali exitus, est causa satis rationabilis, obsistens coactioni. Et ratione constat, quia iudex non debet, imò tenetur abstinere à coactione, quando ex ea

ea timetur grauius malum, quod possit Rempublicam turbare aut scandalizare; ergo quando ex matrimonio coacto timetur malum grauius, quàm sit non implere sponsalia, vt quando timentur perpetuæ rixæ, aut fictio matrimonij, aut desertio vxoris, nolens non est cogendus.

Sancius. Ægidius. Vnde (vt optimè Sancius & Ægidius) quando iudex nolentem admonuit, & excommunicauit, non debet contra eum (si pertinax est) vltrà procedere, sed eum absoluere; quia ex matrimonio sic coacto nequit non timeri grauius damnum: quod verum est, quidquid dicat Basilius; etiam si dictum periculum, aut alia rationabilis causa, non deobliget nolentem.

Basilius.

74 Capitulum ergo *Requisiuit*, in quo dicitur, sponsa recusantem monendā esse potiùs, quàm compellendam, intelligitur de compulsione seu coactione extraordinaria; quia ex matrimonio extraordinariè coacto, exitus difficiles frequēter eueniunt; ac proinde non aduersatur dicto c. *Ex literis*, vbi dicitur, nolentem compellēdum esse, nisi rationabilis causa obsistat, qualis est prudens timor mali exitus.

DIFFICVLTAS XVIII.

Vtrùm possit apponi pœna iniustè resilienti à contractu sponsalitio.

75 CONueniunt communiter Doctores, pœnam appositam, etiam iniustè, resilienti ab sponsalibus, esse nullam, & non obligare, quod non tantùm habetur in Iure ciuili in L. *Titia.* 134. ff. De verborum obligationibus, & in L. *Mulier.* 5. C. De sponsalibus, & in L. 39. Castellæ, tit. 11. partit. 5. sed etiam in Iure canonico, in c. *Gemma.* 29. de Sponsalibus; quod ius non solùm habet locum in appositione pœnæ sponsalibus inualidis (vt vult Basilius c. 19.) sed etiam in appositione pœnæ sponsalibus validis; quia in dicto c. *Gemma*, etiamsi casus fuerit appositionis pœnæ sponsalibus inualidis, ex defectu ætatis; decisio tamen, & ratio decisionis absoluta est, & generalis.

Basilius.

Prædicta autem dispositio non tantùm habet locum in appositione pœnæ inter ipsos contrahentes, & etiam inter eorum parentes (in quo communiter conueniunt Doctores;) sed etiam inter alios, qui iure propinquitatis sponsos attingunt, imò inter strictè sponsorum amicos, & inter eos quibus sponsi subditi sunt, & inter eos à quibus sponsi pati possunt graue aliquod damnum, vt docent Sancius disp. 30. & alij; quia in dicto c. *Gemma*, generaliter reprobatur pœna, qua contrahentium libertas impediri possit; pœna autem inter quoslibet, ex dictis, impedire potest libertatem contrahentiū.

76 Prædicta dispositio etiam habet locum, quamuis pœna apposita sit modica (vt contra Ioannem Andream, & alios docent Sancius disp. 30. & Couarr. 4. Decret. 2. par. c. 3. §. 7.) quia dictis Iuribus pœna absolutè reprobatur; pœna autē, quamuis modica, est vera pœna, & aliqualiter impediens libertatem.

Sancius. Couarr.

Sancius. Filliucius. Ochagau. Addunt Sancius, Filliucius, & Ochagauia, iuramentum, additum appositioni pœnæ, non obligare ad ipsius pœnæ solutionem: quia eam soluere, sit approbare appositionem pœnæ prohibitam, seu illicitam. Immeritò tamen (vt optimè Lessius c. 17. dub. 7. & Ægidius disp. 22 n. 24.) quia, quamuis appositio pœnæ esset illicita seu prohibita (quod non probatur, quamuis sit nulla) solutio tamē pœnæ non est prohibita; quia non est prohibita ratione sui, vt patet, neque ex eo quòd sit solutio pœnæ quæ sit illicitè apposita, etiamsi hoc admittamus: quia etiam solutio pecuniæ, oblatæ homicidæ, qua conductus est ad homicidium patrandum, est licita, quamuis conductio fuerit illicita, quia ex eo nō approbatur conductio, sed satisfit obligationi, relictæ ex conductione; iuramentum autem obligat, quoties licitè impleri potest, vt dicitur in c. *Debitores.* 6. & in c. *Si vero.* 8. de Iureiurando. Prædicti autem iuramenti impletio licita est, quia non est prohibita Iure aliquo positiuo, vt patet; neq; naturali, quia neque ex eo approbatur appositio pœnæ, neque impletio illius directè nocet bono publico, quamuis ei non sit expediens, quod non sufficit, vt iuramentum illius non obliget; sicut etiam non sufficit, vt iuramentum factum latroni inuadenti, dandi illi pecunias, non obliget. Pœnam tamen, solutam à nolente implere sponsalia, non poterit alter retinere (quidquid dicant Lessius & Ægidius) quia eam nullo titulo retinere potest, sicut neque vsurarius, neque latro qui accepit pecunias sibi extortè promissas, quamuis cum iuramento.

Lessius. Ægidius.

77

78 In Nouella autem 18. Imperatoris Leonis, vbi dicitur, *Quod consuetudini placuit, vt in sponsaliorū reprobationibus pœnæ imminerent his qui reprobare instituerent, id in legis auctoritatem collocamus*, non tā est sermo de imminentia pœnæ appositæ, quàm infligendæ à iudice ob violationem sponsalium, quia vere potest à iudice infligi violanti sponsalia.

Nouella Leonis.

79 Obseruandum est (vt optimè Sancius disp. 30. n. 15.) posse inter cōtrahentes cōueniri, vt qui iniustè resilierit, recompenset alteri damnum quod ei emerserit; ex eo quòd facta sint sponsalia, & etiam lucrum, ob eadem facta, ei cessans; quia hæc recompensatio non est pœna quæ Iure positiuo irritatur; sed recompensatio Iure naturali iustitiæ debita; non tamen, vt recompenset lucrum diuitiarum, quod ex matrimonio, cuius erat promissio, acquirendum erat; quia ad istud lucrum non habet ius, nisi post factum matrimonium; ac proinde cōuentio recompensandi illud esset appositio pœnæ.

Sancius.

DIFFICVLTAS XIX.

Vtrùm in Sponsalibus possint tradi arrhæ amittendæ ab iniustè resiliente.

80 ARrhæ in præsenti sumuntur pro pignore, quod inter sponsos datur in signum implendi sponsalia, quod vulgò appellatur *señal.*

Circa difficultatem ergo conueniunt Doctores, posse in sponsalibus tradi arrhas, amittendas ab iniustè resiliente, & meritò: quia nullo Iure impeditur, imò id approbatur Iure ciuili, L. *Arrhis*, & L. final C. De sponsalibus, & L. 1. Castellæ, tit. 11. par. 4. Ratio congruentiæ, ob quam facta est lex irritans appositionem puræ pœnæ, & non traditionem arrharum, est, quia traditio arrhæ ex se & regulariter multò minùs impedit libertatem, quàm appositio pœnæ; quia, ceteris paribus, timor amittendi arrhas, vtpote iam traditas, & non soluendas, minor est, quàm soluendi pœnam appositam, vtpote nondum traditam. Cui accedit, quòd regulariter arrhæ traditio, vtpote rei quæ de præsenti datur, est minor, quàm appositio pœnæ, vtpote rei quæ promittitur in futurum.

81 Est tamen difficultas, Primò, an arrha possit validè constitui, & tradi in quacumq; quantitate.

Rosella.

Rosella v. *Sponsalia* n. 17. Angelus & Siluester docent,

Angelus. Siluester.

docent, non posse validè tradi in tam magna quantitate, vt (considerata conditione contrahentium) impediatur eorum libertas; quia tunc currit ratio legis, quæ pœnam irritat.

Bartolus. Bartolus ad L. *Titia*, De verborum obligationibus (quē nonnulli Iurisperiti sequuntur) docet, arrhas non posse validè constitui in quantitate excedente quantitatem dotis (id est donationis propter nuptias:) quia dissoluens matrimonium, apud Romanos tantùm amittebat dotem; ergo æquum non est, vt sponsalia non implens, quæ sunt minoris momenti quàm matrimonium, incurrat maiorem amissionem.

Sancius. Aegidius. Couarr. Sancius verò disp. 25. Ægidius disp. 22. n. 15. & Couarruias 4. Decret. 2. p. c. 3. n. 7. docent, arrhas posse validè constitui, & tradi in quacumq; quātitate, absq; limite, & meritò: quia traditio arrharum, nullo Iure reprobata, imò Iure ciuili approbata, nullo Iure restringitur seu limitatur; ergo possunt validè in quacumq; quantitate tradi & constitui.

82 Quòd autem arrhæ in magna quantitate aliquomodò impediant libertatem, non obstat, vt in ea possint validè constitui; quia quamuis hæc ratio mouerit ad statuendam legem irritantem puram pœnam, non tamen mouit ad irritandas arrhas, adhuc in magna quantitate; quia in hac rarò constituuntur, ad quod non attendunt leges.

Quòd verò in sponsalibus (quando traduntur in quantitate excedente dotem) maior amissio incurratur, ob non impletionem eorum, quàm olim ob dissolutionem matrimonij, nō est contra æquitatem; quia tunc amissio dotis incurrebatur, tamquam pœna, & lege præscripta; quod durius est, quàm incurrere amissionem arrharum, etiam excedentiū dotem; quia harum amissio non incurritur tamquam pœna per legē inflicta, sed tamquam amissio rei propria sponte traditæ, & facta non per legem, sed ex propria voluntate. Addimus, Iure ciuili Castellæ arrhas non posse excedere decimam
83 partem bonorum dantis illas, vt constat ex L. 1. titul. 2. lib. 3. fori, quæ approbatur L. 2. tit. 2. lib. 5. Nouæ Recopilationis, & habet vim in sponsalibus non baptizatorum.

Secundò est difficultas, An arrhæ tradi & constitui possint in re immobili, vt in fundo, sicut etiam in re mobili, vt in pecunia.

Bartolus. Rosella. Bartolus & Rosella vbi suprà, partem negatiuā tuentur, Primò, quia L. final. C. De sponsalibus, approbans traditionem arrharum, loquitur de illis in quantitate numerata. Secundò, quia arrhæ aliquando duplicari debent ab accipiente illas, quod nequit fieri (saltem commodè) nisi in quantitate numerata.

Sancius. Couarr. Aegidius. Sancius verò, Couarruias & Ægidius vbi suprà, partem affirmatiuam amplectuntur, & meritò: quia arrharum traditio, in re immobili, nulla lege reprobatur; quamuis in dicta Lege tantùm fiat mentio earum in quantitate numerata. Et duplicatio arrharū, quando necessaria sit, poterit fieri restituendo rem immobilē, & reddendo valorem illius.

84 Tertiò est difficultas, An arrhæ possint validè ab vtroque contrahente constitui.

Bartolus. Angelus. Rosella. Bartolus, Angelus & Rosella partem negatiuam tradunt, quia quando traditio arrharum est mutua, videtur superflua; quia superfluè datur id, cui æquiualens recipitur.

Sancius. Couarr. Sancius verò & Couarruias partem affirmatiuam tuentur, & meritò: quia ex vna parte mutua arrharum traditio, nullo Iure irritatur, & ex altera non est superflua; quia iniustè resiliens, amittit arrhas à se traditas, & tenetur sibi traditas restituere.

DIFFICVLTAS XX.

Ad quem pertineant arrhæ.

COnueniunt Primò Doctores contra Henriquez, quando matrimonium promissum fit, arrhas traditas redire ad eum qui eas tradidit, quia arrhæ sunt quasi pignora, quæ non amittuntur, quando contractus (in cuius signum dantur) celebratur: & quando matrimonium promissum non fit ob culpam eius qui tradidit arrhas, illas amittere, & pertinere ad eum cui fuerunt traditæ, nō verò quando iustè resilit. Conueniunt Secundò, cum cui traditæ fuerunt (si iniustè resiliat) teneri illas restituere ei qui illas tradidit, vt patet; imò in L. final. C. De sponsalibus, decernitur, vt nō solùm restituat arrhas, sed etiam reddat tantumdem de suo patrimonio; quod æquitati est conforme; vt sicut tradens arrhas exponitur amissioni earum (si iniustè resiliat) ita etiam, qui illas recipit, exponitur amissioni tantidem, præter ipsas arrhas acceptas. Et hæc videtur intentio contrahentium (saltem tacita) quia id est in vsu, orto ex dicta L. *Quamuis*, nō obligante vbique, nisi in terris Imperio subditis, & in sponsalibus non baptizatorum, in qua excipitur minor vigintiquinq; annorum, vt tantùm teneatur restituere arrhas acceptas, & non reddere tantumdē; & ob id ea videtur intentio, tam minoris cui traduntur arrhæ, quàm contrahentis cū ipso minori.

Deinde in dicta L. final. decernitur, vt contrahentes possint inter se conuenire, quòd accipiens arrhas (nisi sit minor) si iniustè resiliat, reddat triplum; id est ipsas arrhas, & bis tantumdē; aut quòd reddat quadruplum, id est, arrhas, & ter tantumdē.

Circa quod decretum difficultas est, An facta conuentione dicta, si accipiens arrhas iniustè resiliat, teneatur in conscientia, ante iudicis sententiam, reddere, nō tantùm arrhas, sed etiā reliquum.

Nauarrus cap. 23. n. 68. & Sancius disp. 37. partem negatiuam tuentur; quia intentio contrahentium videtur esse, vt dicta pœna conuentionalis, id est, ex conuentione appositā, non obliget ante iudicis sententiam.

Couarruias verò 4. Decret. c. 6. §. 8. Ægidius disp. 22. dub. 4. & Basilius c. 19. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia ex vna parte, sola pactium cōuentione fieri potest, vt pœna debeatur ante iudicis sententiam, vt patet; & ex altera, mens contrahentium est, vt pœna sit debita ante illam. Quod constat Primò, quia conueniunt de solutione pœnæ, nulla facta mentione sententiæ iudicis. Secundò, quia amissio arrharum est pœna conuentionalis, nō minùs, quàm redditio dupli, aut tripli præter arrhas; & tamen tam tradens quàm accipiens arrhas intendunt eas amitti, & relinqui accipienti, ante iudicis sententiam; ergo etiam quod illud duplum aut triplum reddatur, quia id ad minùs intendit tradens arrhas; quia hic non minùs intendit accipientem obligari, quàm ipsemet obligatur; ac proinde etiam alter, si verè conueniunt, & conformantur.

Vnde non minùs accipiens arrhas, tenetur ante iudicis sententiam, ad tantumdē æquiualens arrhis, præter restitutionem arrharum, vt contra Sancium docet Ægidius; quia illud tantumdem, etiam est
pœna

pœna conuentionalis, saltem vbi non obligat dicta Lex; imò etiam vbi obligat, non est purè legalis; quæ non solet antè iudicis sententiam obligare.

Sed an pœna conuentionalis, bis tantidem, aut ter tantidem, & etiam semel tantidem (si est conuentionalis, vt nos existimamus) debeat solui ante petitionem partis, sub controuersia est inter Auctores nostræ opinionis: quia Couarruuias, Ægidius & Molina docent, illam non deberi ante petitionem partis, sicut neque pœna legalis, id est per legem apposita. *Couarr. Aegidius. Molina.*

88 Paludanus verò in 4. dist. 27. quæst. 1. & Petrus Nauarra lib. 3. de Restitut. cap. 2. dub. 10. docent, debere solui ante petitionem partis (nisi pars non petendo censeatur remittere) & meritò: quia debetur ex conuentione & contractu, ac proinde ex statim, sicut debitum ex aliis contractibus; & id est æquitati conforme, quia accipiens arthas, ex statim acquirit ius in illas, & eas iustè retinet. *Paludan. Nauarra.*

Obseruandum est, excepta appositione puræ pœnæ, quæ irritatur in cap. *Gemma*, de Sponsalib. posse validè & licitè sponsalibus adiici alios contractus, quia nullibi reprobantur, vt contractum fideiussoris, pro maiori securitate matrimonij efficiendi, & etiam pignoris, pro securitate arrharũ nondum traditarum, & etiam contractum habitandi in certo aliquo loco, cui cõtractui tenetur stare vir (nisi iusta causa mutandi locum superueniat) quòd si vir absq; iusta causa mutet locum, vxor nõ tenetur virum comitari, vt docet Sancius disp. 40.

DIFFICVLTAS XXI.

Quæ sint impedimenta, quibus impeditur valor Sponsalium nondum factorum, ne validè fiant.

89 COnueniunt Doctores, non tantùm defectum vsus rationis & ætatis, Iure ipso requisitæ, impedire ne validè fiant sponsalia, vt diximus Difficul. 11 v. sed etiam omnia impedimenta, quibus personæ sunt inhabiles aut prohibitæ ad contrahendum matrimonium, quando sponsalia referuntur ad matrimonium faciendum, tempore inhabilitatis aut prohibitionis; vt quando promittitur matrimonium, faciendum ante legitimam ætatem, aut tempore impedimenti dirimentis, aut tantùm prohibentis seu impedientis; quia qui nequit validè contrahere, nequit validè promittere ipsum contrahere, tempore impedimenti ipsius 90 contractus; & qui nequit licitè contrahere, nequit etiam validè promittere ipsum contrahere, tempore prohibitionis ipsius contractus, quia promissio rei impossibilis aut illicitæ nequit esse valida. At quando sponsalia referuntur ad matrimoniũ, faciendum tempore in quo non est futurum impedimentum, aut prohibitio matrimonij, erunt valida; quamuis ipsa fiant tempore impedimenti, aut prohibitionis matrimonij; vt quando quis ante pubertatem, septennio completo, promittit, se contracturum matrimonium post pubertatem; & quando quis durante voto castitatis promittit se contracturũ matrimonium post cessationem voti.

Est tamen difficultas, An votum castitatis (& idem est de voto Religionis) ita se habeat ad sponsalia sequentia, quando facta sunt sub spe defloorationis virginis, cum effectu secutæ, vt qui sic promisit matrimonium, teneatur illam ducere; an potiùs teneatur voto ipso. Et procedit, quando virgo ignara erat voti; quia si conscia esset, non esset obligatio illam ducendi, imò neque resarciendi illi damnum; quia mala fide permisit sibi damnum illud inferri.

Sancius ergo disp. 45. & Rebellus lib. 4. qu. 8. 91 sect. 7. docent, votum castitatis non impedire obligationem ducendi illam (intellige etiam cum animo consummandi) quod etiam sentiebat P. Vasquez. Et probari potest Primò, quia tunc facta est notabilis mutatio, qua impletio voti fit notabiliter durior, quia vouens post votum, intulit magnum damnum virgini ab ipso resarciendum; quòd si resarciat illam ducendo, erit facile; difficile verò & durum, si impleat votum, & damnum alia via resarciat; votum autem non obligat, quãdo fit similis mutatio. Secundò, quia votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia, ergo qui sub spe matrimonij defloruit virginẽ ignaram, etiam post votum emissum, tenetur illã ducere, non obstante voto; quia hoc impleretur cum dãno notabili debiti virgini ex iustitia. *Sancius. Rebellus. Vasquez.*

Nauarrus verò lib. 4 Consiliorum tit. de Sponsalibus, consil. 21. & Rodriguez tom. 1. Summæ c. 208. nu. 11. & Viualdus 3 part. cap. 14. nu. 64. docent, votum castitatis impedire obligationem ducendi sic defloratam ac proinde prædictum teneri voto, & meritò: quia prædictus non tenetur illam ducere ratione promissionis, quia fuit nulla, vtpote rei illicitæ, ratione voti præsuppositi; neque tenetur ratione damni illati, quia huic satisfieri potest constitutione dotis, aut aliter; ergo non tenetur illam ducere, sed tenetur implere votum, & etiam alia via satisfacere dicto damno, quando necessaria sit satisfactio. *Nauarrus. Rodriguez. Viualdus.*

Quòd si damno illato nequit alia via satisfieri, 92 nisi eam ducendo (vt regulariter contingit, quando defloratione non cautè facta à viro, aut ab eo publicata, virgo est infamata) tenetur illam ducere, ob posteriorem rationem aduersariorum; quia scilicet votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. Addidimus, *quando necessaria sit satisfactio*, quia non semper est, tunc scilicet, quando defforata non est infamata à viro, & æquè benè nubit, ac si defforata non esset. Quòd si ipsa absque rationabili causa id publicauit, & sic se ipsam infamauit, quo etiam non æquè benè nubit, nisi maiori dote; defforator solùm tenebitur ad satisfactionem damni defforationis sufficientem, vt defforata possit æquè benè nubere, ac nuberet, si defforatio secreta esset; & facta nota ei cui nubit, vt absque fraude procedat, quia defforata potest ei cui nubit id manifestare.

Ad priorem ergo rationem aduersariorum re- 93 spondemus, tunc ob mutationem notabilem superuenientẽ, qua impletio voti fit notabiliter durior, cessare obligationem voti, quando ea mutatio non fuit voluntaria ei qui emisit votum, sed euenit ineuitabiliter, quod non contingit in præsenti.

Ad posteriorem concedimus, votum non obligare, quando eius impletio futura est cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. In præsenti autem casu impleri potest votum castitatis absq; damno defforatæ, quando alia via, quàm ducendo illam, potest ei satisfieri (vt sæpè potest) quia quando non potest, nisi eam ducendo, erit obligatio eam ducendi; & tunc votum non obligabit quoad redditionem debiti coniugalis, etiamsi quoad petitionem obliget, & quoad alios actus.

DISPVTATIO II.

De dissolutione Sponsalium.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Sponsalia puberum solo eorum mutuo consensu dissolui possint.

PVBERES dicuntur pueri, qui decimumquartum annum attingunt, & puellæ quæ duodecimum annum.

Hoc ergo supposito, ratio difficultatis pro parte negatiua desumitur ex cap. 2. de Sponsalib. vbi dicitur, *eos, qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt, admonendos esse, vt præstitam fidem seruent; si autem se adinuicem admittere noluerint, ne forte inde deterius contingat, esse in patientia tolerandum.* Vbi supponi videtur, dissolutionem sponsalium non posse licitè fieri pro sola voluntate sponsorum, cùm dicatur, tolerandam seu permittendam esse, ne deterius aliquid contingat; & sponsos monendos esse, vt sibi fidem seruent.

2 Nihilominùs Doctores conueniunt, sponsalia non tantùm validè, sed etiam licitè posse solo mutuo sponsorum consensu dissolui. Et in primis posse validè dissolui, supponitur in dicto cap. 2. & ratione constat, quia, vt dicitur in cap. 1. de Regulis Iuris, *Res omnis, per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur* (subintellige, si dissolubilis est) sed sponsalia sunt dissolubilia, & solo mutuo sponsorum consensu nascuntur, seu fiunt, ergo solo eorum dē mutuo consensu dissoluuntur.

3 Quòd verò id licitè fieri possit, constat; quia nullo Iure, neque positiuo neque naturali, prohibetur. Verum est, quòd quando absque causa rationabili dissoluuntur, non fit absque nota aliqua inconstantiæ, & absque occasione aliqua obloquiorum; quod quamuis non sit peccatum, expedit tamen euitari. Et ob id euitandum dicitur in dicto cap. 2. sponsos monendos esse, vt sibi fidem seruent; quòd si nolint, dicitur esse tolerandum, seu permittendum, ne deterius aliquid contingat; quia minùs inconueniens est, quando sic resistunt, non coniungi, ne contingat malus exitus. Ex quo constat ad rationem difficultatis pro parte negatiua.

Maior difficultas est, quando sponsalia sunt iurata. Supponimus, sponsalia, quando iurata sunt, posse solo sponsorum consensu dissolui, quoad obligationem fidelitatis & iustitiæ; quia promissarius potest cedere iuri sibi promisso, & obligationi fidelitatis; est ergo difficultas, An possint dissolui quoad obligationem religionis ex iuramento ortam.

Circa quam Doctores communiter conueniunt, posse etiam dissolui quoad obligationem religionis, quando iuramentum factum est in fauorem partis; quia tunc solùm fit in gratiam iuratarij, ac proinde ipsius remissione obligatio iuramenti cessare potest, siue iuramentum sit confirmatiuum obligationis sponsalium, siue tantùm comitans illam. Est tamen difficultas, An quando sponsalia fiunt ab aliquo, intuitu pietatis, vt ducendi pauperem, & iuramentum principaliter fit in honorem & quasi in gratiam Dei (quia eorum impletio est opus pietatis, & obsequium Dei) etiam possint dissolui quoad obligationem religionis voluntate promissarij.

Sotus 8. de Iustitia quæst. 1. artic. 9. Siluester & Angelus, & Rosella partem negatiuam tuentur, quia iuramentum faciendi aliquid, intuitu pietatis factum, & in honorem Dei, æquiualet voto, cuius obligationem alter nequit relaxare seu extinguere, ac proinde promittens & iurans non manet liber ab obligatione iuramenti, quamuis alter remittat; sed tenetur ea obligatione ad contrahendum, quoties remittens velit, matrimonium, etiam post factam remissionem.

Sancius verò disp. 52. & Ægidius disput. 33. dubit. 1. Nauarrus & Henriquez partem affirmatiuam tradunt, & meritò; non solùm quando iuramentum factum est in confirmationem sponsalium, id est, quando cadit supra matrimonium, vt subest promissioni, seu quando iuramentum est implendi sponsalia (vt regulariter fit, quando iuramentum fit simul cum sponsalibus) etiamsi iuramentum factum sit in honorē & quasi in gratiam Dei; quia tunc consensu & remissione partis cessat materia iuramenti, quia cessant sponsalia, quorum materia, vt illis subest, erat materia iuramenti illius; sed etiam quando iuramentum non fuit factum in confirmationem sponsalium, & ea subordinatum, sed tantùm comitatur illa, id est, quando iuramentum fuit ducendi pauperem, vt contingit, quando iuramentum fit ante sponsalia, & potest etiam contingere, quando fit post illa, imo & quando fit simul cum illis, quamuis iuramentū factum sit in honorem Dei, ad eius seruitium attendendo; quia etiam tunc, cùm fiat in commodum partis, absque dubio fit saltem tacitè sub ea cōditione, *si illa persona, in cuius commodum fit, non respuat*; ergo persona illa respuente, cessat etiam obligatio dicti iuramenti (quamuis æquiualeat voto) non directa relaxatione, quæ nequit fieri nisi a Deo, aut ab habente vicem illius, sed cessatione conditionis, sub qua fuit tacitè factum; quia persona, in cuius commodum fit, id respuit & nō vult. Non negamus, iuramentum posse fieri ducendi personam illam, quoties ipsa velit, etiam post quascumq; nolitiones, & quasi remissiones, etiamsi non fiat quasi in gratiam Dei: id tamen non intendit iurans, ex eo quod intuitu pietatis & in honorem Dei iuret; ac proinde quando id non expresse intendit, censendus est iurasse sub conditione, quod alter numquam respuat. Ex quo constat ad rationem pro aduersariis adductam.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Sponsalia impuberum solo eorum mutuo consensu dissolui possint.

COnueniunt Doctores, sponsalia impuberum (id est puerorum non attingentium decimumquartum annum, & puellarum non attingentium duodecimum) non posse eorum mutuo consen-

consensu dissolui, quamdiu impuberes sunt; non quia impediti sint ad id Iure naturali, quia verè nõ sunt, sicut neq; puberes; sed quia impediti sunt Iure positiuo, tradito in cap. *De illis* 7. de Desponsat. impub. Ratio huius dispositionis fuit, vt occurratur leuitati impuberum, qui ob eam sæpiùs contraherent sponsalia, & dissoluerent. Nihilominùs statim atq; ad pubertatem perueniunt, quilibet potest sponsalibus renuntiare, vt dicitur in dicto cap. Ratio autem huius dispositionis fuit, vt immaturitati iudicij, quo impuberes contraxerunt, subueniatur, vt si fortè minùs prudenter se obligarunt, possint, quando ad maturiorẽ ætatem perueniunt, obligationem illam excutere; & quamuis impubes, qui contraxit cum pubere, possit, quando fit pubes, resilire, non tamen ipse pubes cum quo contraxit.

Est tamen difficultas Primò, An ex duobus impuberibus, qui contraxerunt sponsalia, possit, qui priùs ad pubertatem peruenit, altero impubere permanente, resilire.

8 *Cardinal.* Doctores contra Cardinalem partem affirmatiuam tradunt, quæ non leuiter deducitur ex dicto cap. *De illis*, & exprimitur L. 8. Castellæ, tit. 1. p. 4. & ratione constat; quia ex vna parte nullo Iure requiritur quòd expectet pubertatem alterius, & ex altera puberi conceditur licentia, vel potiùs aufertur impedimentum resiliendi; ergo statim, ac fit pubes, resilire potest ante pubertatem alterius.

Sancius. Addunt Doctores, quos sequitur Sancius disp. 51. necessarium esse, eum qui ad pubertatem peruenit, statim ac illam adeptus est, reclamare (aliàs censetur contractum approbare) quod insinuatur in dicto cap. *De illis*, dum dicitur: *Si cùm ad annos pubertatis peruenerint, reclamauerint.* Iuxta phrasim autem Iuris id dicitur statim fieri, quod fit intra triduum, L. final. C. De errore Aduocat. & L. final. C. De iudiciis.

Secundò est difficultas, An qui factus est pubes, possit ab sponsalibus ante pubertatem contractis resilire, si iurata fuerint.

Paludan. Cardinal. Henriq. Paludanus in 4. dist. 27. q. 1. ar. 3. Cardinalis & Henriquez partem affirmatiuam tuentur, quia iuramentum, additum contractui, sortitur eamdem conditionem contractus, cùm in eius confirmationem fiat, sed sponsalia impuberum Iure positiuo includunt tacitè eam conditionem, *nisi facti puberes resiliant*, ergo etiam iuramentum illis additũ.

9 *Sancius. Aegidius.* Sancius verò & Ægidius partem negatiuam tradunt, & meritò: quia id definitur in cap. *Ex literis* 10. de Sponsalibus, dum dicitur, *eos impuberes, qui sponsalia contraxerunt, & iuramento confirmarunt, cogendos esse ad contrahendum matrimonium.* Id verò quod aduersarij respondent, nempe, dispositionem huius cap. intelligendam esse, quando non reclamarunt tempore debito, dicitur absque fundamento, imò & contra rationem; quia quando tempore debito non reclamant, quamuis non iurauerint, cogendi sunt ratione obligationis fidelitatis & iustitiæ.

Ad rationem ergo aduersariorum concedimus, iuramentum, additum contractui, sortiri conditiones illas; negamus tamen, sponsalia impuberum iurata includere supradictam conditionem, quamuis eam includant quando non iurantur, quia dispositione dicti cap. *Ex literis* negatur impuberibus licentia resiliendi ab sponsalibus iuratis, quæ conceditur in cap. dicto *De illis*, quando non sunt iurata.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Sponsalia, priùs facta, dissoluantur per votum simplex castitatis subsequens.

CONueniunt Doctores, quando vnus ex sponsis vouet castitatem, alterum manere liberum ab sponsalibus, seu ex parte illius dissolui sponsalia; quia vouens suo voto censetur renuntiare obligationi alterius; quia intendit se obligare ad id quod est incompossibile cum matrimonio sibi promisso; & in sponso etiam est alia peculiaris ratio, ob quam sponsa potest dissoluere sponsalia, quia scilicet eo voto fit notabiliter deterior sponsæ, quia sponsa cogitur non vacare actibus coniugalibus, nisi ipsa petat, quod ipsi est graue onus. 10

Est tamen difficultas, An vouens suo voto maneat liber ab sponsalibus factis, & eo ipso ea dissoluat.

Sotus in 4. dist. 16. q. 2. ar. 9. Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 14. & Basilius cap. 12. partem affirmatiuam tuentur, quia in sponsalibus semper inest tacita seu implicita conditio, nempe, *nisi voluero ad meliorem statum transire*; quia nemo promittens matrimonium, censetur velle statui perfectiori renuntiare: ergo votum castitatis, quamuis subsequens, etiam dissoluit sponsolia ex parte vouentis, vtpote emissa sub tacita conditione, *nisi voluero statum continentiæ eligere*. Et confirmatur, quia vt dicitur in cap. *Peruenit* 3. De iureiurando, *promissum non infringit, qui illud in melius cõmutat*; Ergo non infringit fidem sponsalium, qui post illa vouet castitatem, quæ melior est statu matrimonij. 11 *Sotus. Henriq. Basilius.*

Sancius verò disp. 46. & Ægidius disp. 23. n. 25. partem negatiuam tradunt, & meritò; quia supradicta conditio nullo Iure inest sponsalibus, ergo non dissoluuntur ex parte vouentis. Antecedens probatur, quia non Iure aliquo positiuo, vt patet, neque Iure naturali, seu ex natura sponsalium, quamuis cælibatus sit perfectior statu matrimonij; aliàs qui promisit Petro diuiti rem aliquam, posset illam pauperibus erogare, quia hoc etiam est melius, quod est absurdum. Ex quibus constat ad rationem aduersariorum. *Sancius. Aegidius.*

Et ad confirmationem, desumptam ex cap. *Peruenit*, respondemus, in eo sermonem esse de voto facto Deo, cui non infringitur fides, quando ei redditur melius, quia semper acceptat rem meliorem loco minoris; homini verò, qui aliquando non acceptat rem meliorem, infringitur fides, quando non redditur res promissa, præsertim quando id melius, quod reddit aut efficit promittens, est melius ipsi promittenti, aut Deo, & non homini promissario, vt contingit sponso vouenti castitatem respectu alterius. 12

Obseruandum tamen est, eum, qui post sponsalia emisit votum castitatis, quamuis altera pars nolit remittere obligationem sponsalitiam, non teneri ingredi Religionem, quamuis hoc medio excusaretur ab sponsalibus, & posset implere votum, vt contra non paucos aduertunt Sancius & Ægidius, & insinuatur in Extrauagante antiqua de voto; quia nemo tenetur medio tam duro & difficili ad voti castitatis impletionem, præsertim multò difficiliori, quàm sit impletio ipsius voti: quod verum existimamus, nisi vouens castitatem tunc aduertat, non esse aliud medium licitum ad implendum votum castitatis, nisi ingressum Religionis; quia quando id aduertit, implicitè vouet ingres- *Sancius. Aegidius.* 13

sum Religionis: tenebitur tamen vouens castitatem post sponsalia debitum coniugale non petere (quamuis alteri petenti teneatur reddere) & altera parte mortua amplius non contrahere.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Sponsalia dissoluantur per votum subsequens suscipiendi Ordinem sacrum.

COnueniunt Doctores, susceptionem Ordinis sacri, vtpote inhabilitantis ad matrimonium, dissoluere sponsalia priùs facta; imò ob votum suscipiendi illum, sponsam manere liberam ab sponsalibus, seu ex parte ipsius dissolui sponsalia; quia eo voto sponsus censetur renuntiare suo iuri, & obligationi sponsæ. Est tamen difficultas, An ob dictum votum dissoluantur etiam ex parte sponsi vouentis, & liber maneat ab ipsis.

14 *Sotus. Henriq. Basilius.* Sotus 7. de Iustitia, quæst. 1. ar. 3 Henriquez 11. de Matrimonio, c. 14. & Basilius c. 12. partem affirmatiuã tuentur; quia in sponsalibus tacitè insit ea conditio, *nisi voluero ad statum perfectiuorẽ transire*, & status Ordinis sacri sit perfectior matrimoniali.

Sancius. Aegidius. Sancius verò disp. 47. & Ægidius disp. 23. dub. 3. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia supradicta conditio nullo Iure inest sponsalibus. Quia non positiuo, vt patet; neque naturali sponsalium, quãuis status Ordinis sacri sit perfectior matrimoniali; aliàs qui diuiti rem aliquam promittit, poterit eamdem pauperi promittere & elargiri, quod est falsum. Ex quo constat ad rationem aduersariorũ.

Nihilominùs sponsus, qui id vouit, quamuis sponsa non remittat, non tenebitur Religionem ingredi vt votum adimpleat, nisi aduertens, ingressum Religionis esse vnicum medium ad impletionem voti, id vouerit; tenebitur tamen mortua vxore Ordinem sacrum suscipere.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm quilibet sponsus sit liber ad ingrediendum Religionem, non contracto Matrimonio, quamuis Sponsalia sint iurata.

15 SVpponimus, quemlibet sponsum, non obstantibus sponsalibus non iuratis, liberum esse per se ad ingrediendum Religionem, non contracto priùs matrimonio, vt supponitur in cap. *Commissum*, 16. de Sponsalibus. Et in primis sunt per se liberi ad ingrediendum; quia post cõtractum matrimonium ante consummationem sunt liberi ad id ex priuilegio Ecclesiæ, vt constat ex c. *Ex publico*, 7. de Conuersione coniugat. Ergo sunt liberi ad ingrediendum ante contractum matrimonij; quia si ingressus futurus est, contractus matrimonij per se est inutilis. Addidimus, matrimonium per se esse inutile, quando futurus est ingressus, & sponsos per se esse liberos; quia per accidens, matrimonium potest aliquando esse maximè vtile ad prospiciendum famæ sponsæ, & ad legitimandam prolem priùs conceptam, & ad alia; & tunc sponsi non sunt liberi ad ingrediendum Religionem ante contractum matrimonij, quia tunc alter rationabiliter & vtiliter petit sibi impleri promissionem matrimonij (quod multò verius est, quando sponsalia sunt iurata:) imò si sponsus sub spe matrimonij defloravit virginem, aut cognouit viduam honestam, & damno illato (si etiam viduæ illatum est) nequit aliter satisfieri, nisi ducendo illam, & consummando, non erit liber ad ingrediendum, etiam post contractum matrimonium; quia tenetur illud consummare.

16 Est tamen difficultas, An quando sponsalia sunt iurata, quilibet sponsus teneatur per se priùs contrahere matrimonium quàm ingredi Religionem.

Ledesma 2. par. quarti, q. 45. a. 3. Vega in Summa, cas. 389. Nauarrus & Angelus, parté affirmatiuã tuentur; quod significari videtur in dicto c. *Commissum*, vbi de quodam sponso, qui sponsalia iuraverat, & voluit Religionem ingredi, dicitur tutius esse ei, religione iuramenti seruata, priùs contrahere, & posteà ingredi. Et ratione probatur, quia licitum est priùs contrahere, non minùs quàm soluere vsuras iuratas; ergo quando iuratur, obseruandum est non minùs quàm soluere vsuras iuratas.

Sancius verò disp. 43. Ægidius disp. 23. dub. 1. 17 Henriquez, & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò; quod significatur in dicto c. *Commissum*, dum dicitur, *tutius esse ei priùs contrahere*; quia supponitur, tutum esse, non contracto matrimonio Religionem ingredi. Et ratione constat, quia iuramentum istud fit in confirmationẽ sponsalium, vt supponimus in casu Difficultatis; quia sic fit regulariter; ergo cessante obligatione sponsalium, vt verè cessat, etiam cessat obligatio iuramenti, quamuis eius impletio sit licita, quia iuramento deficit materia; & non cessaret, si iuramentum non fieret in confirmationem, sed comitanter, vt fit iuramentum soluendi vsuras; quia hoc iuramentum soluẽdi vsuras cadit supra id ad quod à principio nulla est obligatio ex vi promissionis: quia non obligat ex fidelitate, quia extorquent fidem, vt extorquet vsurarius, non est necessariò seruanda; neque ex iustitia, quia promissio est nulla ad conferendum ius iustitiæ, vtpote facta absque titulo, ob quod obligatio istius iuramenti non cessat, sed durat (sicut à principio obligabat) & obseruandum est, nisi vsurarius, in cuius gratiam fit, nolit solutionem vsurarum; quia tunc non obligat, quia sub ea conditione tacitè fit.

Obseruandum tamen est, quòd quamuis quilibet ex sponsis habeat ius ingrediendi Religionem, etiam post contractum matrimonij factum nondum consummatum, ac proinde non irroget iniustitiam alteri parti ingrediendo Religionem, etiam post factum matrimonium, quamuis factum animo ingrediendi Religionem, & altera pars non admonita de eo animo, quia ob salutem animæ habet ius concessum ab Ecclesia ad id. Nihilominùs contrahens matrimonium eo animo, si pars non admoneat de illo, peccat contra charitatem aut misericordiam, non peccato commissionis contrahendo, sed omissionis, non admonendo partem, si ea commissione pars exponatur periculo suspicionis alicuius grauis defectus, aut sumptibus magnis faciendis in nuptiis, aut alij graui incommodo, nisi habeat rationabilem causam tacendi, seu non admonendi; vt si ex admonitione de eo animo timeat damnum alicuius confiderationis. Quando ergo in dicto cap. *Commissum*, dicitur, ei qui iurauerat, tutius esse priùs contrahere, intelligitur, seruatis seruandis ante contractum. Dicitur autem *tutius*, non quia sit sub præcepto, neque sit melius, sed quia, seruatis seruandis, certius est in priùs contrahendo nullum esse peccatum.

DIF-

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm Sponsalia facta dissoluantur per ipsum ingressum Religionis factum absque iniuria partis.

SVpponimus, sponsalia præcedentia dissolui ex parte vtriusque per professionem solemnem cuiusliber, & etiam per vota simplicia post biennũ emissa in nostra Societate; quia per hæc & per illam redditur quis substantialiter Religiosus, & inhabilis ad matrimonium. Est tamen difficultas, An dissoluantur per ingressum ipsum Religionis.

20 Paludanus in 4. disp. 27. q. 1. art. 3. & Viguerius cap. 16. §. 7. docent, sponsalia ex neutrius parte, ad-
Paludan. Viguerius. huc manentis in sæculo, dissolui seu dirimi, & neutrum manere liberum ab illis, quia si aliquis maneret liber, maximè manens in sæculo: iste autem non manet liber, nisi subsecuta professione, cùm ante eam ille tantùm sit in Religione, vt experiatur an sibi expediat.

Sancius disp. 42. & Siluester v. *Sponsalia*, qu. 10. docent, sponsalia præcedentia ex parte vtriusque
9 dissolui per ingressum Religionis, etiam ex parte ingredientis: quia sicut se habent sponsalia & matrimonium, ita etiam ingressus Religionis, seu nouitiatus, & professio; sed professio dissoluit matrimonium ratum ex parte vtriusque, ergo etiam ingressus Religionis dirimit sponsalia ex parte vtriusque.

21 Henriquez verò 11. de Matrimonio cap. 14. &
Henriq. Aegidius. Ægidius disp. 23. dub. 3. docent, & benè, sponsalia præcedẽtia per ingressum Religionis dissolui posse ex parte manentis in sæculo, & non ex parte ingredientis. Et in primis manentem in sæculo liberum manere, vt dissoluat sponsalia, & vt resiliat, probatur; non quia ingrediens censeatur renuntiare obligationi alterius (quo ea de facto dissolueret ex parte alterius;) quia non semper censetur, nisi quando ingreditur animo firmo profitendi, sed quia eo ingressu fit notabilis mutatio, qua manens in sæculo cogitur exspectare an alter profiteatur, quod est onus graue; & qua ingrediens fit naturaliter minùs aptus ad nuptias, quia iam tantùm est aptus post desertionem Religionis, quæ communiter non leui probro ducitur. Contractus autẽ sponsalitius (quamuis mutuus) ob eius imperfectionem est facilis dissolutu: & quamuis simpliciter fiat, habet tamen tacitè pro modo, aut conuentione, quòd non fiat notabilis mutatio, aut qua res, pro qua facta est promissio, fiat notabiliter deterior, aut qua impletio fiat notabiliter durior, quorum vtrumque contingit in casu nostræ Difficultatis; ob quod manens in sæculo potest ea dissoluere, quamuis de facto non maneant dissoluta, iuxta ea
2. quæ dicemus Difficult. xv. Ex quo constat ad rationem pro Paludano & Viguerio adductam. Vnde id est verum, etiamsi sponsalia sint iurata, iuramento facto in confirmationem sponsalium, vt regulariter fit; quia posita potestate seu libertate resiliendi ab sponsalibus, ob dictam mutationem, etiam ponitur libertas non implendi iuramentum; quia hoc, vtpote confirmatorium sponsalium, sequitur eorum conditionem.

Quòd verò ingrediens Religionem non maneat liber ad resiliendum, probatur; quia non fit liber Iure aliquo positiuo, quia nullum extat; neque ingressu ipso, quia iste non est incompossibilis cum matrimonio, cùm ingrediens possit postea egredi; ergo si egrediatur, & alter velit, tenetur ille promissis.

Ad rationem verò pro Sancio & Siluestro respondemus, negando, ita se habere ingressum Religionis & professionem, sicut sponsalia & matrimonium, sed sicut votum seu promissionem profitendi, & professionem; imò tantùm quoad hoc, quòd sicut sponsalia sunt promissio & inchoatio matrimonij, ita etiam promissio profitendi, ipsius professionis.

Ex dictis ergo in hac & præcedenti Difficultate 23
deduci potest, sponsalia per votum subsequens profitendi dissolui, non tantùm ex parte alterius, vt patet, quia eo ipso vouens censetur cedere iuri suo, & obligationi alterius; sed etiam ex parte vouentis, quia non solùm alter est liber ab obligatione sponsalitia cessione vouentis, sed etiam ipse vouens; quia huic est liberum profiteri, imò & necessarium, cum quo nequit esse obligatio contrahendi matrimonium, nisi fortè per accidens, si ex parte alterius occurrat aliqua rationabilis causa, vt fiat matrimonium ante ingressum Religionis. Per votum tamen ingrediendi Religionem, quod non sit votum profitendi, quamuis alter maneat liber ab sponsalibus ob cessionem, qua vouens cedit iuri suo, quando vouet animo firmo profiten- 24
di, sicut per ingressum ipsum factum eo animo, & maneat liber vt possit illa dissoluere, quando vouens tantùm vouet animo experiendi & probandi Religionem, sicut per ingressum factum simili animo; ipse tamen vouens nullo modo manet liber, sicut neque ingressu ipso, quia post ingressum, quo impleuit votum, potest egredi, & erit obligatus ad contrahendum matrimonium.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm Sponsalia dissoluantur per Matrimonium subsequens factum cum alia persona.

COnueniunt Doctores, sponsalia dissolui per 25
matrimonium subsequens cum alia persona cõtractum. Quod definitum est in cap. 1. de Sponsa duorum, & in cap. *Si inter.* 31. de Sponsalibus; quod verum est, non solùm ex parte alterius relictæ (quia sic contrahens eo ipso renuntiat promissioni sibi à relicta factæ; imò etiam sufficientissimam causam offert relictæ, vt relicta possit dissoluere sponsalia ex parte sui, quamuis dicta cessione non fuissent dissoluta;) sed etiam est verum ex parte contrahentis matrimonium, saltem quamdiu durat matrimonium; quia tamdiu est ipsi impossibile implere promissionem relictæ factam.

Est tamen difficultas, An, qui cum secunda contraxit, teneatur, matrimonio dissoluto, siue morte siue professione secundæ, contrahere cum prima seu relicta, ipsa volente.

Sancius disp. 48. & Henriquez 11. de Matri- 26
monio, cap. 14. partem negatiuam tuentur, quia *Sancius. Henriquez.* matrimonium superueniens est vinculum fortius vinculo sponsalium præcedentium, & eiusdem rationis cum illo, & cum eo incompossibile, ergo extinguit illud: sicut etiam, qui vouit profiteri in strictiori Religione, liberatur omnino ab eo voto per professionem factam in Religione laxiore.

Adrianus verò in 4. quæst. 2. de Matrimonio, *Adrianus.*

&

Aegidius. & Ægidius disp. 23. n. 32. partē affirmatiuam tradunt, & meritò: quia vinculum matrimonij cum secúda, ex vna parte est defectibile morte aut professione secundæ, & ex altera non est incompossibile cùm obligatione sponsalitia respectu primæ; etiamsi, quamdiu durat, impediat impletionem illius, & sit incompossibile cum ipsa impletione: ergoquamuis, quamdiu durat vinculum illud, sopita sit obligatio sponsalitia respectu primæ, non tamen extinguitur (sicut etiam matrimonium consummatum post votum ingrediendi Religionem non est incompossibile cum obligatione voti, quāuis eius impletionem impediat) ac proinde deficiente vinculo matrimonij cum secunda, quasi reuiuiscit & euigilat obligatio sponsalitia cum prima, ad contrahendum matrimonium cum ipsa.

27 Ad rationem ergo aduersariorum constat, quòd quamuis vinculum matrimonij sit fortius obligatione sponsalitia, & sit eiusdem rationis cum illa; quia tamen non est incompossibile cum ea, vt relata ad tempus cessationis ipsius vinculi, ideò non tollit illam; quamuis, quamdiu durat, eius impletionem impediat. Quòd si professione in Religione laxiori extinguitur votum ingrediendi strictiorem, & in ea profitendi, est, quia votum illud in eam professionem commutatur, aut ex priuilegio Ecclesiæ, aut ab ipso profitente, quia professio, quamuis in Religione laxiori, est manifestè melior voto profitendi in strictiori.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm Sponsalia priora dissoluantur per posteriora, quibus accessit iuramentum aut copula.

28 SVpponimus (in quo Doctores conueniunt) sponsalia posteriora absque iuramento & absq; copula, non dissoluere priora ex parte contrahentis posteriora; quia sunt æqualia, ac proinde posteriora nequeunt contra priora prævalere: posterior enim promissio, vtpote rei illicitæ, quia iam alteri promissæ, nulla est, saltem relata ad tempus iuris prioris promissarij. Vnde qui posteriora sponsalia contraxit, tenetur prioribus: alter tamen, cum quo priora contraxit, liber manet ab sponsalibus; quia qui posteriora cōtraxit, eo ipso renuntiauit obligationi alterius, tam fidelitatis quàm iustitiæ. Et quāuis non renuntiasset, dedit illi sufficientem occasionē vt resilire posit; quia frangenti fidem, aut ad id conanti, non est necessariò seruanda promissio.

Hoc ergo suppositio, circa prius conueniunt Doctores contra Innocentium, sponsalia posteriora, quamuis eis accesserit iuramentum, non prævalere contra priora, sed econtrà: quia posterior promissio, vtpote rei illicitæ, quia iam alteri promissæ, est nulla; & iuramentum etiam, vtpote rei illicitæ, non obligat, saltem si referantur ad tempus iuris alterius. Nihilominùs, vt contra Sancium disp. 50. & contra Ægidium & Basilium optimè Couarruuias *Couarr.* 4. Decretal. p. 1. c. 4. §. 1. nu. 10. & Rebellus lib. 4. *Rebellus.* q. 8. sect. 8. si priora sponsalia dissoluantur, siue morte siue ingressu Religionis, siue renuntiatione alterius, is qui posteriora contraxit, tenetur ad matrimonium cum posteriori sponso: quia quamuis

29 posterior promissio, quatenus relata ad impletionem faciendam, tempore iuris alterius fuerit rei illicitæ, & nulla; fuit tamen valida, etiam à principio, quatenus relata ad impletionem faciendam tempore cessationis iuris alterius, ad quod tempus etiam extenditur obligatio illius, vtpote facta absolutè & absque limitatione, & facta tempore quo erat habilis ad id promittendum pro tempore dicto cessationis.

Circa posterius Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 8. Ægi- *Rebel.* dius disp. 23. n. 34. & Basilius c. 14. docent, priora *Aegid.* sponsalia dissolui per posteriora, copula subsecuta *Basil.* cum posteriori spōsa, ignara priorum, & carnaliter cognita sub spe matrimonij (quod etiam docebat Vat'quez) quia contra æquitatem naturalem videtur cum tanto damno alieno implere priorem contractum, & ex cuius dissolutione, seu non-impletione pars altera nullum aliud damnum patitur, quam quòd non fiat contractus, in quo ipsa est collatura tantum quantum receptura. *Vat.*

Sancius verò disp. 49. Henriquez 11. de Matrim. cap. 57. Sotus & Nauarrus docent, non dissolui *Sanc.* priora sponsalia per posteriora, adhuc copulâ sub- *Henr.* secutâ cum posteriori, quamuis ignarâ priorum, & *Sot.* meritò: quia qui contraxit posteriora, non tenetur *Nauar.* ratione promissionis, cùm sit nulla, vt relata ad tempus iuris alterius, quia est rei illicitæ, præsupponit prioribus sponsalibus; neque ratione damni illati posteriori sponsæ, quia huic damno satisfieri potest constitutione dotis, aut alia via. Et confirmatur, quia qui vi aut fraude cognouit feminam, nō promissis nuptiis, non tenetur illam ducere, si alia via possit damno illato satisfacere. In præsenti autem casu ita contingit: quia perinde est, non esse promissionem, & eam esse nullam, vt est in casu dicto; ergo non tenetur illam ducere, sed priorem, & posteriori damnum alia via satisfacere. Quòd si aliquando non possit nisi eam ducendo, ad id teneatur ob rationem aduersariorum, quæ id probat, & non ampliùs. In hoc tamen casu, cessante matrimonio inito cum hac posteriori, tenetur postea contrahere cum priori, si ipsa velit.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm Sponsalia transacto termino in eis assignato dissoluantur.

SVpponimus, terminum in sponsalibus pro contrahendo matrimonio præfixum, posse (sicut in aliis contractibus & rebus) dupliciter præfigi seu assignari: vno modo, sed rarò, tamquam terminum finientem obligationem, vltra quem promittentes nolunt obligari; altero modo, & regulariter, tamquam terminum finientem licentiam differendi impletionem, sed non finientem obligationem, ita vt non liceat vltra illum terminum differre impletionem, quamuis eo trāsacto perseueret obligatio.

Circa difficultatem ergo conueniunt cōmuniter Doctores, transacto termino in sponsalibus præfixo ad finiendum obligationem contrahendi, dissolui sponsalia ex parte eius per quem non stetit. Ita Sancius disp. 53. & Ægidius disp. 23. n. 46. Ratio *Sanc.* est, quia prædictus terminus assignatus fuit ad id, *Aegid.* vt eo transacto finiatur obligatio; ergo is per quem nō stetit, liber manet ab obligatione, quia tantum voluit obligari vsque ad terminum assignatum, & non vltra. Et de termino sic præfixo fermè est in cap. *Sicut.* 22. de Sponsalibus, quia in eo supponitur, eum qui præfixit terminum in sponsalibus, & per eum non stetit, illo transacto non teneri.

Addidimus, eum, *per quem non stetit*, liberum manere; quia alter, per quem stetit, nō manet liber, vt

vt supponitur in dicto cap. *Sicut*; quia tunc, quamuis finita fuerit obligatio orta per se ex dictis spōsalibus, obligatur tamen per accidens, vt reddat quod debuit ex iustitia reddere. Quod intelligimus verum, quamuis transactio termini, seu mora contrahendi, sit inculpabilis; quia iste non tenetur ratione damnificationis (quæ deberet esse culpabilis) sed ratione rei retentæ, & quasi acceptæ; quia retinet rem quam debuit reddere. Quòd si per vtrumque culpabiliter steterit, vterque manet liber: quia vterque censetur renuntiasse iuri suo, &
33 mutuo consensu illa dissoluisse. Et si per vtrumq; inculpabiliter stetit, vterque manet obligatus, non per se, vt patet, sed per accidens, vt quilibet reddat alteri quod debuit ex iustitia reddere. Et si per vnum stetit culpabiliter, & per alterum inculpabiliter, is, per quem culpabiliter stetit, manet obligatus, & alter liber; quia is per quem culpabiliter stetit, censetur renuntiasse iuri suo, & alter non.

At quando terminus præfixus sponsalibus, præfigitur non ad finiendam obligationem, sed ad finiendam licentiam differendi; transacto eo termino, non eo ipso dissoluuntur sponsalia, adhuc ex
Sancius. Ægidius. parte illius per quem non stetit (vt docent Sancius & Ægidius) quia tunc terminus non fuit præfixus ad finiendam obligationem; ac proinde eo finito & transacto, non eo ipso finitur obligatio. Et de termino sic præfixo sermo est in L. *Celsus*. ff. De receptis arbitris, dum dicitur, eum, qui iussus est dare pecuniam intra Kalendas, non liberari ab obligatione, etiamsi per creditorem steterit vt intra Kalendas non fuerit data.

34 Et quamuis regulariter terminus in sponsalibus assignetur hoc posteriori modo, nempe ad finiendā tantùm licentiam differendi; quia tamen etiam potest assignari priori modo, nempe ad finiendā obligationem, quia ex intentione contrahentium pendet vno aut altero modo terminum assignare, ad discernendum an priori an posteriori modo assignetur, quando de intentione contrahentium (ex qua pendet) non constat; recurrendū est ad causas & motiua assignandi terminū, & ad alias circumstantias, & ex eis arbitrio prudentis discernendum.

Ægidius. Obseruandum est, vt benè Ægidius, quòd quamuis ex dilatione vnius alter non liberetur per se ab obligatione, quando terminus non est assignatus ad finiendam obligationem; potest tamen per accidens liberari, tunc videlicet, quando dilatio est tanta, vt vel censeatur renuntiasse sponsalibus, vel grauiter fregisse fidem; quia frangenti grauiter fi-
35 dem, non est necessariò fides seruanda. Quod etiam est verum, quando sponsalia facta sunt nullo assignato termino, quòd scilicet, quando alter est in tanta mora, vt censeatur sponsalibus renuntiasse, liberet alterum ab obligatione; aut quando mora est tanta vt alter non censeatur se vsque ad tantam obligasse, quæ arbitrio prudentis discernēda sunt.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm, quando vnus ex sponsis discedit in remotissimū locum absq; consensu alterius, dissoluantur Sponsalia ex parte relicti.

CONueniunt Doctores, quando sponsus dimittit terram, se in remotas Prouincias transferens absq; consensu sponsæ, tunc sponsam liberam manere ab sponsalibus (vt absolutè exprimitur in c. *De illis*. 5. de Sponsalibus;) quia qui ita discedit, censetur renuntiare iuri suo, & obligationi alterius erga ipsum discedentem; imò suo discessu etiam confert sponsæ sufficientissimam causam, vt posset sponsalia ex parte sui dissoluere, quamuis nō 36
fuissent dicta renuntiatione dissoluta. Dicitur autem quis absolutè dimittere terram, quādo dimittit domicilium, seu recedit animo non redeundi; non verò qui animo redeundi, etiamsi per longum tempus: quia iste tantùm dicitur eam dimittere secundùm quid, & cum addito, ad tempus, non absolutè. Est autem prædicta doctrina vera, etiamsi spōsalia iurata sint, vt supponitur in dicto cap. quia iuramentum, vt supponimus, & vt regulariter fit, tantùm additur in confirmationem sponsalium; ac proinde his dissolutis, etiam cessat obligatio iuramenti. Ita tamen dicto discessu sponsi liberatur sponsa ab obligatione sponsalitia, vt statim ac sic discedit sponsus, libera maneat, absq; eo quòd necessarium sit sponsæ expectare biennium Iure ciuili communi requisitum pro absentia sponsi in eadem Prouincia; nec triennium eodē Iure requisitum pro absentia sponsi in alia Prouincia; & etiam requisitum Iure ciuili Castellæ L. 8. tit. 1. part. 4. quando ignoratur vbi sponsus sit, siue sit in eadem Prouincia siue non: quia quamuis designatio dicti temporis facta Iure ciuili, facta fuisset pro absentia deserendo domicilium, diceretur correcta Iure canonico dicti c. *De illis*, vbi absolutè, absque vlla temporis expectatione, dicitur sponsa libera manere, præsertim quòd nec facta fuit pro dicta absentia, nec habet locum in sponsalibus baptizatorum, vt dicemus in fine Difficultatis.

Et non solùm sponsa ex tunc manet libera ob 37
dictam discessionem seu absentiam sponsi, sed etiā sponsus ex tunc manet liber ob similem absentiam sponsæ, non Iure Ecclesiastico dicti c. *De illis*, quia in eo tantùm est sermo de absentia sponsi; sed Iure naturali; tum quia simili absentia sponsa censetur cedere iuri suo, & obligationi sponsi; quo ex parte sponsi dissoluuntur: tum etiam, quia eā absentiā fit notabilis mutatio, ob quam impletio fit sponso notabiliter difficilior & onerosior, vt patet; quo sponsus potest illa dissoluere.

Est tamen difficultas, An quando sponsus absque consensu sponsæ discedit in terras remotas animo redeundi, sed absque spe celeris reditus, sponsa maneat libera.

Paludanus in 4. dist. 27. q. 1. ar. 3. Antoninus 3. p. *Paludan.* tit. 1. c. 18. Siluester v. *Sponsalia*, nu. 8. & Canisius *Anton.* in dictum c. *De illis*. docent, quòd si sponsus non *Siluester.* discedat extra Prouinciam, teneatur expectare per *Canisius.* biennium; & si extra Prouinciam, teneatur expectare per triennium: & eo biennio aut triennio transacto, liberam manere, & non anteà; quia sic decernitur Iure ciuili l. 2. C. De repud.

Sancius lib. 1. disp. 54. Henriquez 11. de Matri- 38
mon. c. 14. & Toletus lib. 7. cap 21. docent, quòd & *Sancius.* sponsus discedit in terras remotas, siue extra Pro- *Henriquez.* uinciam siue non, & absq; spe celeris reditus, quā- *Toletus.* uis animo redeundi, ex tunc sponsa libera maneat ad contrahendum cum alio; imò existimant id disponi in dicto cap. *De illis*, quod nos existimamus falsum: quia credimus, in eo tantùm esse sermonem de discessu in terras remotas, deserendo terram & domicilium.

Nos ergo existimamus, rem hanc discernendam esse, iuxta ea quæ diximus Difficult. præcedenti, nempe, quòd si sponsus absens perseueret absens

post

post terminum præfixum ad finiendam obligationem, ex tunc sponsa libera maneat; & quòd, quando post terminum, præfixum tantùm ad finiẽdam licentiam differendi, ita notabiliter moratur & perseuerat absens, vt videatur renuntiasse sponsalibus, aut notabiliter fregisse fidem, etiam ex tunc libera maneat; & quòd quando, nullo expresè assignato termino sponsalibus, ita moratur, vt moraliter censeatur renuntiasse sponsalibus, aut sponsa nõ censeatur se obligasse vsque ad tantam moram (quæ arbitrio prudentis discernenda sunt) etiam ex tunc sponsa libera maneat. Vnde in dictis casibus sponsa tenetur expectare dictum terminum, aut dictam moram; nisi quando ante dictum terminum, aut ante dictam moram prudenter creditur id euenturum, quia quando id anteà prudenter creditur euenturum, ex tunc potest se vt liberam gerere; quia in eo casu moraliter frustrà expectabit. Et idem, ob eamdem rationem, dicendum est de sponso, quando sponsa dicto modo discedit & moratur. Prædicta autẽ sunt vera, etiamsi sponsalia sint iuramento confirmata, ob rationem sæpè repetitam.

39

Prædicta autem dispositio Iuris ciuilis, expectandi biennium pro absentia intra Prouinciam, & triennium pro discessu extra eam, quamuis non sit correcta per dictum c. *De illis*, quia in hoc est sermo de discessu deserendo domicilium, & in Iure ciuili de discessu, absq; desertione domicilij, quando fit animo redeundi; nihilominùs non habet locum in sponsalibus baptizatorum, quia sunt contractus, habens pro materia & obiecto contractum matrimonij eleuatum ad esse Sacramenti.

40

DIFFICVLTAS XI.

Vtrùm ob fornicationem, post Sponsalia factam, dissoluantur ex parte innocentis.

41

COnueniunt Doctores, ob fornicationẽ sponsæ dissolui posse sponsalia ex parte sponsi (vt exprimitur in cap. *Quemadmodum*. 25. de Iureiurando) non solùm quia per fornicationem sponsa fit notabiliter vilior, ob quod impletio sponsalium fit spõso notabiliter difficilior, sed etiam, quia fornicando frangit notabiliter fidem, & ius; quia desponsatione contulit fidem, & ius in corpus, vt erat quando illud promisit; quod est verum, etiamsi sponsalia sint iuramento confirmata, vt dicitur in eodem cap. ob rationem sæpè repetitam; & propter fornicationem sponsi etiam dissolui possunt sponsalia ex parte sponsæ, vt docent communiter Doctores, ob supradictam posteriorem rationem; quia scilicet sponsus fornicãdo frangit notabiliter fidẽ.

42

Sancius. Henriquez. Aegidius.

Addimus contra Tabienam & Armillam, vt optimè Sancius disp. 55. Henriquez lib. 11. c. 14. Ægidius disp. 23 dub. 7. & communiter Doctores, ob fornicationem sponsæ, quamuis vi & coactione factam, dissolui posse sponsalia ex parte sponsi, vt dicitur in Can. *Raptor*. 26. q. 2. quia ea fornicatione sponsa fit notabiliter vilior in ordine ad matrimonium. Et ob eamdem rationem dissolui possunt, si permittat se turpiter tangi; quia scilicet eo habetur omnino impudica, ac proinde vilior, & etiam quia frangit notabiliter seu iure graui legem sponsaliũ, seu fidem. Ob fornicationem tamen sponsi, vi sibi illata factam, non possunt dissolui spõsalia ex parte sponsæ, vt docent Sancius & Ægidius; quia non frangit fidem sponsalium, neque fit notabiliter vilior in ordine ad matrimonium, ob tactus tamen illius impudicos dissolui possunt (vt contra nõ paucos aduertit Ochagauia quæst. 23.) quia quamuis Ochag. eis non fiat notabiliter vilior, frangit tamen notabiliter seu in re graui legem sponsalium, seu fidem. Vnde existimamus, non tantùm fornicationẽ sponsæ aut sponsi cum alia persona, sed etiam tactus impudicos, præter malitiam grauem luxuriæ, etiam habere nouam malitiam grauem iniustitiæ contra ius, quod habet in corpus alterius futurum illæsum, & tertiam malitiam leuem infidelitatis. Imò in sponsa addit quartam malitiam iniustitiæ, & grauem, quando tactus impudicus est publicus, & eo infamatur sponsus, vt de fornicatione diximus Disp. 1. Difficult. 11.

Petr. I. Ochaga

Obseruandum est, vt contra Ochaganiam q. 23. docent Henriquez & Ægidius, vtroq; sponso posse sponsalia fornicante & delinquente, sponsum resilire posse, & non sponsam; quia quamuis quoad fidei & iuris fractionem facta sit æqualis compensatio, non tamen quoad vilitatem; quia sponsa fit notabiliter vilior, non verò sponsus.

43

Sancius. Aegidius.

Sed superest difficultas, An ob fornicationem ab sponsa, existimata virgine, ante sponsalia commissam, & post sponsalia ab sponso cognitam, possint sponsalia ex parte sponsi dissolui.

Paludanus in 4. disp. 27. qu. 1. art. 3. & Supplementum Gabrielis dub. 4. partem negatiuã tuentur; quod exprimi videtur in dicto c. *Quemadmodum*, dum dicitur, sponsum non posse obiicere sponsæ fornicationem præcedentem.

Paludan. Gabr.

Sancius verò disp. 63. Ægidius, & communiter Doctores partem affirmatiuam tradunt, & merito, non quia sponsa fregerit fidem, aut quia reddatur in posterum suspecta; sed quia illa fornicatione est notabiliter vilior quàm existimabatur. Et ob eamdem rationem propter fornicationem præcedentem viduæ, existimatæ honestæ, ante sponsalia commissam, & posteà cognitam potest sponsus ab sponsalibus resilire, vt optimè Sancius; quia scilicet illa fornicatione est notabiliter vilior quàm apparebat, quamuis non tam vilis ac putata virgo.

Sanc.

In prædicto verò c. *Quemadmodum*, vbi dicitur, non posse obiici sponsæ fornicationem præcedentem, tantùm est sermo de fornicatione præcedente, cognita ante sponsalia, vt exponunt Glossa, & communiter Doctores.

Sponsa tamen non potest resilire ob fornicationem præcedentem sponsi, quamuis ignoratam, & posteà cognitam, vt docent Sancius & Ægidius, quia sponsus ob illam non est notabiliter vilior in ordine ad matrimonium.

Sanc. Aegid.

Aduertunt non pauci, ob hæresim sponsalibus superuenientem posse sponsalia dissolui ex parte innocentis: quod nos verum existimamus, quando cohabitatio redditur periculosa innocenti, aut quando id contingit in Prouinciis, in quibus (vt in nostra, dedecori ducitur hæresis.

DIFFICVLTAS XII.

Vtrùm Sponsalia dissolui possint ob impedimentum dirimens superueniens.

COnueniunt Doctores, ob impedimenta dirimentia, nempe ob affinitatem, & cognationem, & alia sponsalibus superuenientia, dissolui posse sponsalia ex parte alterius qui non fuit causa impedimenti, quia impedimento dirimente matrimonium

monium fit impossibile, absque dispensatione facta, quam non tenetur alter acceptare, etiamsi ei liberaliter offeratur.

Est tamen difficultas, An is, cuius causa impedimentum contractum est, teneatur dispensationem procurare, altero id exigente.

Petr. Led. Ochagan. Petrus Ledesma quæst. 43. art. 3. & Ochagauia quæst. 23. absolutè & absque limitatione docent, teneri; quia contra ius alterius oppositum liberè impedimentum, ac proinde ex iustitia tenetur ad illud auferendum. Quod etiam docent Sancius

46 disput. 56. & Ægidius disput. 23. dub. 5. excepto, *Sancius. Aegidius.* quando dispensatio nequit absque notabili incommodo obtineri, vt non absque magnis sumptibus; quia non videtur se ad impletionem sponsalium medio extraordinario & difficili obligasse, nisi quando pars innocens notabilem iacturam patiatur ex non impletione sponsalium. Filliucius c. 8. quæsito 8. docet, illum non teneri, nisi quando altera pars notabilem iacturam patitur ex non impletione sponsalium.

Nos tamen existimamus, eum, qui fuit causa impedimenti, teneri ad procurandam dispensationem, quando dans causam impedimenti aduertebat impedimentum contrahi; quia tunc liberè dedit causam damno impedimenti; damnificationi autem liberæ & humanæ satisfaciendum est. At quando tunc non aduertebat impedimentum cõtrahi, non teneri, quia tunc liberè non damnificauit; damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum. Quando autem dicta damnificatio liberè facta est, ei satisfaciendũ est, procurando dispensationem, si possit absque magnis sumptibus, aut absque alio notabili incõmodo, quia si non possit nisi sic, non est necessariò procuranda, nisi id sit necessarium ad satisfaciendũ alicui alij damno defloration is, aut famæ.

Quomodo verò voto Religionis, aut castitatis,

47 aut cælibatus, quod solum ex pluribus impedimentis tantùm impedientibus, & non dirimentibus, quæ olim erât, remansit, superueniente sponsalibus, possint sponsalia dissolui, diximus Difficultate 111. & aliis sequentibus.

DIFFICVLTAS XIII.

Vtrùm Sponsalia dissolui possint ob notabilem defectum corporis superuenientem.

48 COnueniunt Doctores, ob notabilem corporis defectum post sponsalia superuenientẽ sponsæ, vt ob paralysim, lepram, amissionem oculorum, aut nasi, & ob aliquem alium turpiorem defectum, dissolui posse sponsalia ex parte sponsi, quamuis iuramento confirmata, vt exprimitur in dicto cap. *Quemadmodum.* 25. de Iureiurando; quia contractus sponsalitius (& consequenter etiam iuramentum in confirmationem illius factũ) tacitè fit addita conuentione, aut quasi conditione. Quòd si adsit notabilis mutatio, ob quam impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, is cui fit talis, resilire possit. Et ob eamdem rationem, quando defectus sponso superueniens est ei notabilis, quales sunt omnes prædicti, dissolui possunt sponsalia ex parte sponsæ, vt docent communiter Doctores. Sufficit autem ad dissolutionem sponsalium ex parte illæsi, amissio vnius oculi, siue in sponsa, siue in sponso, vt contra Paludanum, requirentem amissionem vtriusque, docet Sancius *Sancius.* disp. 27. & communiter Doctores.

Et ob prædictam rationem morbus Gallicus, & quicumque alius contagiosus, & quicumque alius notabilis incurabilis superueniens, est sufficiens ad dissolutionem sponsalium ex parte illæsi. in quo etiam conueniunt communiter Doctores. Quod etiam Sancius extendit ad notabilem oris fœtorem: & à fortiori extenditur communiter ad defectum notabilem in fama aut in honore superuenientem; quia ob quemlibet ex dictis impletio sponsalium fit notabiliter onerosior illæso. *Sancius.*

Et ob defectum notabilem in pulchritudine su- 49 peruenientem sponsæ, dissolui possunt sponsalia ex parte sponsi, vt contra Couarruuiam 4. Decret. p. 1. cap. 5. docet Sancius disp. 13. quia ob dictum *Sancius.* defectum impletio sponsalium fit sponso notabiliter durior, aut notabiliter minùs grata: & etiam dissolui possunt ex parte sponsæ ob notabilem deformitatem superuenientem sponso, ob eamdem rationem, quamuis ad id maior defectus requiratur in sponso quàm in sponsa. Quòd autem in dicto cap. *Quemadmodum.* tantùm fiat mentio deformitatis prouenientis ex amissione oculorum, aut nasi, non obstat, quia in eo non negatur, posse ob alias deformitates dissolui, & hæc deformitas & alij defectus, qui à nobis adduntur, sicut & illi qui in eo cap. assignantur, iure naturali sufficiunt ad dissolutionem sponsalium.

DIFFICVLTAS XIV.

Ob quasnam alias causas dissolui possint Sponsalia.

CONueniunt Primò Doctores, ob notabilem 50 alterius asperitatem & sæuitiam aduenientem aut cognitam post sponsalia, ea posse dissolui ex parte alterius. Ita Sancius disp. 58. & Ægidius *Sancius. Ægidius.* disp. 23. num. 67. Quod constat Primò, quia ob illam impletio sponsalium fit alteri notabiliter durior. Secundò, quia ob illam etiam fieri potest diuortium, vt patet ex cap. *Literas.* 13. de Restitut. spoliatorum: ergo à fortiori dissolui possunt sponsalia. Quo argumento vtitur textus in cap. *Quemadmodum.* 25. de Iureiurando, ad probandum, ob fornicationem dissolui posse sponsalia; quia videlicet est iusta causa diuortij. In c. autem *Veniens.* 5. Qui Clerici vel vouentes, in quo mulier dicitur violasse fidem, non dicitur, quia resilierit ab sponsalibus ob seueritatem quam audierat de sponso, sed quia violauit votum castitatis, quod emisit in manibus cuiusdam Eremitæ, vt deducitur ex contextu; aut si dicitur violasse fidem, quia resilierit ob seueritatem sponsi, non est quia seueritas non sit sufficiens causa, sed quia mulier illa absque sufficienti notitia seueritatis sponsi eum recusauit.

Secundò conueniunt Doctores, ob graues ini- 51 micitias ortas inter sponsos, dissolui posse sponsalia ex parte vtriusque: & quia tunc impletio sponsalium fit vtrique notabiliter grauior, & quia ex eorum impletione potest malus exitus prudenter timeri.

Dissolui quoque possunt ex parte vtriusque, ob obstinatam parentum contradictionem, quando ex ea prudenter timetur aliquis malus exitus, vt aduertit Ægidius nu. 68. quia etiam tunc impletio sponsalium fit vtrique notabiliter grauior.

Tertiò contra Baldum & Alexandrum de Neuo, conueniunt Doctores, ob paupertatem superuenientem, quando ob eam non potest solui dos promissa, dissolui posse sponsalia ex parte alterius; quia tunc censentur celebrata sub conuentione aut quasi conditione dotis, vt constat ex cap. *De illis.* 3. de Conditionibus appositis; quod est verum, etiamsi paupertas absque culpa contingat. Imò quãdo, nulla facta promissione dotis, superuenit paupertas, etiam possunt dissolui ex parte alterius, vt
52 contra Couarruuiam 4. Decretal. p. 1. cap. 5. do-
Sancius. cent Sancius disp. 99. & Henriquez 11. de Matri-
Henriquez. monio cap. 14. quia ob illam impletio fit alteri notabiliter onerosior, & quæ à principio existens, etiam prudentem ab sponsalibus retraheret.

Sancius. Ægidius. Obseruant Sancius & Ægidius, quòd quamuis alteri ex sponsis ingentissima diuitiarum copia superueniat, altero in eodem statu permanente, non possunt dissolui sponsalia: quod nos difficile existimamus, quia dicta mutatio est ita notabilis, vt ex se efficiat impletionem notabiliter grauiorem facto ditiori, & quæ à principio existens, etiam prudentem ab sponsalibus retraheret.

Sancius. Henriquez. Ægidius. Tandem concludimus, vt aduertunt Sancius, Henriquez & Ægidius, quamcumque notabilem mutationem sponsalibus superuenientem, quæ eorum impletionem reddat notabiliter difficiliorem, esse sufficientem ad eorum dissolutionem ex
53 parte illius cui redditur difficilior; quia contractus sponsalitius (vtpote non perfectus, sed inchoatus, non conferens dominium, sed ius ad rem, & factus pro re non accepta, sed accipienda, & quæ non accipietur, si dissoluatur) tacitè fit addita conuentione, aut quasi conditione, Quòd si adsit notabilis mutatio, ob quã impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, resilire possit is cui fit talis.

Sancius. Ægidius. Obseruandum est, vt optimè Sancius & Ægidius, in omnibus dictis casibus, in quibus diximus dissolui posse sponsalia, id esse verum, quamuis sint iuramento confirmata, ob rationem sæpè repetitam.

DIFFICVLTAS XV.

Vtrùm causæ, quæ quando superueniunt sponsalibus, sufficiunt ad eorum dissolutionem, etiam sufficiant, quando præcesserunt, & tunc fuerunt ignoratæ.

54 COnueniunt Doctores, causas dictas, quando fuerunt ante sponsalia, & ante ipsa fuerunt cognitæ, non sufficere ad dissolutionem sponsalium, vt patet. Est tamen difficultas, An etiam sufficiant, quando fuerunt ignoratæ.

Paludan. Paludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 3. partem negatiuam tuetur, quam etiam probabilem
Sup. Gab. censet Supplementum Gabrielis quæst. 2. artic. 3. dub. 9. & deduci videtur ex c. *Quemadmodum.* 25. de Iureiurando, dum absolutè dicitur, ob fornicationem præcedentem non posse dissolui sponsalia.

Sancius. Henriquez. Basilius. Sancius verò disp. 63. Henriquez 11. de Matrimonio c. 4. & Basilius l. 12. c. 18. partem affirmatiuam tradunt, quàm supponunt communiter Doctores, & meritò; quia ob causas præcedentes, aliàs sufficientes, quamuis ignoratas, impletio sponsaliũ verè est difficilior, quàm apparet quando ignorantur, non minùs ac ob ipsas quando superueniunt: ergo quando præcedunt & ignorantur, sufficiunt ad dissolutionem sponsalium, sicut quando superueniunt.

Est ergo hæc doctrina vera solùm, quando ignorantia aut error causæ aliàs sufficientis fuit causa sponsalium, id est, quando sponsalia non fierent, si quando fiunt, esset notitia dictæ causæ; non verò quando ignorantia, aut error non fuit causa sponsaliũ, id est, quando etiam fierent sponsalia, quãuis à principio esset notitia dictę causę, quia in hoc casu impletio sponsalium non esset difficilior, quam ea ad quam etiam obligaretur, si esset notitia causę.

Cap. autem *Quemadmodum*, quod nobis videtur aduersari, dum in eo dicitur, ob fornicationem præcedentem non posse sponsalia dissolui, exponitur communiter & benè, quando etiam præcessit notitia fornicationis.

Obseruandum est, causam aliàs sufficientem, quando præcessit, & ignorata fuit ignorantiã, quæ fuit causa contractus sponsalitij, ita sufficere ad dissolutionẽ illius, vt verè fiat validus (quidquid dicat Basilius) quia tunc adest cõsensus simpliciter circa materiam substantialẽ, nempe circa personã, & etiam adest titulus. Et quamuis cõtractui sponsalitio ob eius imperfectionem tacitè insit conditio, & quasi cõditio, quòd non adsit notabilis mutatio; hac tamen conuentione, aut quasi conditione contractus sponsalitius non fit verè conditionatus, & eius valor non ita ab illa dependet, vt si causa præcedat, non fiat à principio validus, & semper fuerit nullus; & quando causa non præcedit, valet contractus sit suspensus vsq; ad euentum, aut non euentum causæ, quæ ponitur quasi pro cõditione, vt si eueniat, ex tunc absolutè sit non validus, si dum non euenit, sit suspensus; quia verè non est hoc modò conditionatus, sed verè absolutus; quia quando dicta causa præcedit, quamuis ignoretur, & ignorantia sit causa contractus, sit validè obtentionem dictam, & quando post factum cõtractum euenit, verè valuit absolutè; & verè validus perseuerat, vt supponitur in d. c. *Quemadmodum*, dum dicitur, sponsam post sponsalia fornicantem, frangere fidem desponsationis. Aliàs ex sponsalibus factis absque aliqua expressa conditione, vt regulariter fiunt, non oriretur impedimẽtum publicæ honestatis, quia non oritur nisi ex sponsalibus absolutis; ex quibus etiam oritur, quamuis post ipsa facta eueniat causa aliàs sufficiens, si neuter reslierit. Conditio ergo, aut potiùs cõuentio, aut quasi conditio, quæ tacitè inest contractui sponsalitio, vt aduertit Sancius disp. 68. num. 11. hæc est, nempe, Quòd si adsit aliquid notabile, quod ignoratur in principio, ignorantiã quæ est causa contractus, & ratione cuius, quando posteà apparet, impletio contractus apparet notabiliter difficilior, aut quod si aliquid notabile posteà eueniat, ratione cuius impletio ipsius contractus fiat notabiliter difficilior, possit is cui fit, aut cui apparet difficilior, resilire ab sponsalibus. Quod non est strictè conditio, à cuius existentia dependeat valor, sed potiùs est modus additus, aut conuentio addita ipsi contractui, eius valorem absolutum supponens. Et hic modus, aut impropriè conditio, est satis conformis intentioni contrahentium, non tantùm intentioni expressæ, qua intendunt obligari, nullam apponendo conditionem, sed etiam intentioni tacitæ: quia quilibet potiùs vult ita promittere & obligari, vt si eueniat notabilis mutatio, aut præcedat ignorata, ob quam sibi ut

58 aut appareat difficilior impletio, alter etiam sit obligatus, & ipse possit pro sua voluntate efficere quòd fiat aut non fiat contractus; & hac tacita appositione quasi conditionis & conuentionis, fit, quòd ipse liber maneat ad resiliendum ab sponsalibus (quia potest resilire, cedendo iuri quod accepit, pro iure ab ipso alteri collato, & auferendo quod ipse alteri contulit) & quòd alter maneat obligatus; quia verè non maneret, nisi qui potest resilire ab sponsalibus, absolutè acquireret, & haberet, & retineret ius acceptum. Quod non tollit, aliquando contractum sponsalitium eo ipso distrahi, dissolui, & irritari, quamuis neuter resiliat, tunc videlicet, quando eo quod aduenit, fit illicita impletio sponsalium.

DIFFICVLTAS XVI.

Vtrùm sponsus, conscius causæ sufficientis ad dissolutionem Sponsalium, amittat ius resiliendi, si accedat ad sponsam.

59 CONueniunt communiter Doctores, sponsum conscium causæ sufficientis, amittere ius resiliendi, si accedat ad sponsam. Ita Sancius disputat. 66. & Ægidius disput. 23. dub. 10. quia eo accessu, vtpote facto sub spe matrimonij, satis ostendit se cedere iuri resiliendi, & in priori consensu permanere. *Sancius. Ægidius.*

Quod etiam nos verum existimamus, non solùm in foro exteriori, quia in eo absque dubio ita iudicabitur, quia dictus accessus est vehemens indicium remissionis defectus, & cessionis iuris resiliendi, sed etiam in foro interiori conscientiæ, quando accedit animo implendi sponsalia; non verò quando absque eo accedit, quia absque eo animo accedens non censetur verè remittere; ac proinde quando absque eo animo accessit, poterit resilire, si alia via, quàm ducendo sponsam, possit damno illato satisfacere, si eo
60 accessu aliquod intulit, & liberè. Dicitur autem damnum inferre, quando eo accessu, facto sub spe matrimonij, sponsa redditur minùs apta ad nubendum alteri sibi æquali; & dicitur liberè illud inferre, quando sciens se posse resilire accedit; quia tunc accedit aduertendo id posse nocere sponsæ.

Sed an sponsalia, à principio nulla, fiant valida copulâ subsecutâ, dicemus Disputatione III. vbi idem examinabimus de matrimonio à principio nullo.

DIFFICVLTAS XVII.

Vtrùm laborans occulto defectu, ab quem potest alter resilire, possit alterum ignarum illius defectus ad Matrimonium contrahendum compellere.

61 SVpponimus, in quo contra Ochagauiam q. 23. conueniunt Sancius disp. 68. Ægidius disp. 23. dub. 12. & Filliucius c. 9. laborantem occulto defectu, sufficiente ad dissolutionem sponsalium, alteri non pernicioso, posse licitè contrahere cum ignaro defectus. Quia si id esset illicitum & peccatum, maximè contra iustitiam: contra hanc autem non est; quia quæcumque alia inæqualitas, præter corporum habilitatem ad commixtionem carnalem, qua consummatur & perficitur matrimonium, & quicumque alius defectus, qui non est defectus ad commixtionem carnalem, non attinet ad iniustitiam, quæ in hoc contractu committi potest; quia in eo nihil aliud traditur, quàm corpus habile ad commixtionem carnalem pro altero simili corpore, absque eo quòd necessarium sit esse habile ad alia, & ad id tantùm exigitur societas coniugalis, quamuis vtilis sit ad alia, vt ad mutua obsequia, quæ fieri debent quando fieri possunt. Et ob hanc rationem id etiam est verum, quamuis defectus, quo laborat, sit alteri grauiter pernicioſus, vt morbus Gallicus, & grauis lepra, 62
vt contra Ochagauiam & Ægidium supponunt Sancius & Filliucius, dum absolutè & absque distinctione aliqua defectus, supponunt id esse licitum; imò Sancius, dum id supponit, exemplificat in morbo Gallico. *Sancius. Filliucius.*

Laborans ergo quocumque defectu, potest licitè contrahere cum ignaro defectus, dum eum non decipiat positiuè, simulans seu fingens oppositum; poterit tamen dissimulare, seu tegere defectum, quia non tenetur eum manifestare: ac proinde corrupta, concedens vsuram sui corporis non solùm iam coniugi, sed etiam non coniugi promittenti sibi nuptias, potest licitè defectum corruptionis artificio aliquo occultare, vt aduertit Ægidius num. 49. quia tunc non tam fingit se esse *Ægidius.*
virginem, quàm tegit & dissimulat corruptionem. Imò si interrogata, an sit corrupta, neget, mentaliter restringendo seu subintelligendo, *in communi existimatione*, aut *ad dicendum tibi*, non peccat, quia non tenetur ad interrogationem tam duram vniuocè respondere: imò si interrogata an sit virgo, affirmatiuè respondeat, mentaliter subintelligendo *in communi existimatione*, non peccabit saltem mortaliter, ob eamdem rationem.

Est tamen difficultas, An laborans occulto de- 63
fectu, sufficiente ad sponsalium dissolutionem, quando licitè potest cum ignaro defectus matrimonium contrahere, possit ad id cogere ignarum, siue per iudicem, siue priuatim exigendo tamquam debitum.

Circa quam Sancius, Ægidius, Filliucius, Ochagauia, & communiter Doctores existimant, posse cogere; & meritò: quia quamuis ignarus defectus habeat ius dissoluendi sponsalia ex parte sui, tamen ea non dissoluit ex eo, quòd nolit contrahere cum eo qui laborat defectu; quia quamuis eo ipso quòd non vult contrahere, dissoluat sponsalia ex parte alterius, quia eo ipso cedit iuri suo, & obligationi alterius; non tamen aufert sibi obligationem, qua obligatus est laboranti defectu, ac proinde laborans defectu potest alterum ignarum defectus cogere seu compellere, vt secum contrahat matrimonium, vt satisfaciat obligationi, quam adhuc retinet contrahendi. Secùs est de adultero adhuc occulto, quia iste adulterio amittit ius proximum petendi ab altero debitum tamquam debitum; ac proinde non potest illud petere ab altero coniuge innocente, ignaro adulterij.

DIFFICVLTAS XVIII.

Vtrùm ad diſſoluenda Sponſalia ſit neceſſaria Iudicis auctoritas.

64 CONueniunt communiter Doctores, quando eſt moralis certitudo ſeu probabilitas, quòd eſt cauſa ad diſſolutionem ſponſalium, & quòd ſit ad eam ſufficiens, non eſſe neceſſariam Iudicis auctoritatem, id eſt, ſententiam ad eorum diſſolutionē, ſed poſſe propria auctoritate diſſolui. Ita Sancius diſp. 56. Valentia diſp. 10. q. 2. puncto 5. Ægidius diſp. 23. & Rebellus l. 4. q. 8. ſect. 9. & meritò: quia ex vna parte nullo Iure poſitiuo diſponitur exſpectandam eſſe ſententiam Iudicis ad id, & ex altera diſſoluens ſponſalia vtitur iure ſuo reſiliendi ab ſponſalibus, abſque perturbatione Reipublicæ.

Sancius. Valentia. Ægidius. Rebellus.

65 Addunt tamen prædicti, aliquando neceſſariam eſſe ſententiam & auctoritatem Iudicis, quando ſcilicet abſque ea ex diſſolutione priuata ſponſalium oriatur ſcandalum, id eſt, quando eâ inducatur aliquis etiam ad diſſoluenda ſponſalia abſque cauſa ſufficiente.

Vnde quando ſponſalia ſunt ſecreta, quamuis cauſa ſufficiens ſit ſecreta, non erit neceſſaria Iudicis auctoritas, quia tunc nullum poteſt oriri ſcãdalum ex diſſolutione ſponſalium, facta propria auctoritate: neque erit neceſſaria, quando cauſa diſſolutionis, & eius ſufficientia ſit publica, quãuis ſponſalia publica ſint; quia etiam tunc nullum poteſt prudenter timeri ſcandalum. Poterit tamen eſſe neceſſaria, quando ſponſalia ſunt publica, & cauſa ſecreta; quia tunc ex diſſolutione facta propria auctoritate, poterit oriri dictum ſcandalum, eùm videatur ſponſalia diſſolui, & non videatur cauſa. Erit autem tunc neceſſaria, quando prudenter timeatur, aliquem ad id eſſe ſcandalizandum, ſeu inducendum: euitabitur tamen ſcandalum, & conſequenter neceſſitas Iudicis, ſi pars defectu occulto laborans, comminatione publicationis ſui defectus admonita vt deſiſtat, non deſiſtit, ita publicando defectum, vt veriſimile fiat reſilientem habere cauſam ſufficientem.

66 Addidimus, quando eſt moraliter certum, ſeu probabile, eſſe cauſam, & eſſe ſufficientem; quia in dubio puro nequeunt ſponſalia diſſolui propria auctoritate, imò nec auctoritate Iudicis, ſi poſt iudicam & ſufficientem diſcuſſionem maneat purum dubium exiſtentiæ cauſæ, & eius ſufficientiæ; aliàs fieret contra ius partis, aliàs certum, ortum ex ſponſalibus certis.

DIFFICVLTAS XIX.

Qualis probatio requiratur, vt Iudex diſſoluat Sponſalia.

67 CONueniunt Doctores, vt Iudex diſſoluat ſpõſalia ob impedimentum aliquod matrimonij, quamuis tantùm impediens, ſufficere vnum teſtẽ, vt ſignificatur in c. *Super eo.* 22. de Teſtibus, & in c. *Prætereà.* 12. de Sponſalibus: quia tunc agitur de vitando peccato, quod ſponſi impediti committerent, ſi contraherent, quod debet eſſe maximè fauorabile. Requiritur tamen quòd ſit iuratus, vt aduertunt Sancius l. 1. diſp. 71. & Ægidius diſp. 23. nu. 78. quia tunc ita agitur de vitando peccato, vt etiam agatur de præiudicio tertij, cum quo nullus creditur abſque iuramento: & requiritur quòd deponat ſe id ſcire certò, & non ſufficit quòd deponat ſe audiuiſſe, niſi ad probandam conſanguinitatem, quia tunc ſufficit quòd deponat ſe id audiuiſſe à duobus ſuis maioribus fide dignis, & quòd diſtinguat clarè gradus conſanguinitatis, vt docent Sancius & Ægidius, & deducitur ex cap. *Licet ex quadam.* 47. de Teſtibus; ſed non requiritur quòd nomen teſtis publicetur, vt ſupponitur in dicto cap. *Prætereà*, niſi quando ſponſalia ſunt iurata, ob fortiorem obligationem ſponſalium iuratorum.

Sancius. Ægidius.

Sufficit autem vnus teſtis iuratus ad diſſoluenda ſponſalia, quamuis ſint iurata, vt contra Paludanũ in 4. diſt. 27. q. 1. ar. 3. & contra Gregorium Lopez l. 18. tit 9. p. 4. docent Sancius vbi ſuprà, & Couarruuias 4. Decret. 2. p. c. 6. §. 10. quia in d. c. *Super eo.* abſolutè ſignificatur ſufficere vnum teſtem ad diſſoluenda ſponſalia, nulla facta mentione iuramenti, nec poſita limitatione ad ſponſalia non iurata. Quòd ſi in d. c. *Prætereà.* ſignificatur ſufficere vnum teſtẽ ad diſſoluenda ſponſalia, niſi ſint iurata, hoc additur, quia ibi eſt ſermo de teſte, cuius nomen non fuit publicatum ob timorẽ, qui abſq; publicatione non ſufficit, quãdo ſpõſalia ſunt iurata.

Addimus (in quo conueniunt Doctores) quòd ſicut ad diſſoluenda ſponſalia ſufficit vnus teſtis, etiam ſufficit fama impedimenti, vt exprimitur in c. *Super eo.* 2. de Conſanguin. quod eſt verum, etiamſi ſponſalia ſint iurata, vt contra Paludanum aduertunt Sancius, Couarruuias, & communiter Doctores, quia in hoc c. *Super eo.* abſolutè & abſque limitatione ad ſponſalia non iurata ſupponitur ſufficere: in cap. verò *Cùm in tua.* 27. de Sponſalib. vltra famam non requiritur teſtis, ſed vltra teſtem requiritur fama. Requiritur autem vltra teſtẽ fama; quia teſtis ille non fuit teſtificatus, ſeu non depoſuit, ſed tantùm denuntiauit ſeu detulit impedimentum: ſufficit autem fama, niſi clarior fama aut alij teſtes admittendi iudicio Ordinarij oppoſitum probent, vt deducitur ex hoc cap. *Cùm in tua.* Sed quamuis ad diſſoluenda ſponſalia ſufficiat fama, quæ eſt acclamatio ſeu opinio maioris partis vicinię aut communitatis, in qua ad minus habitant decem, ſed non ſufficit rumor, qui eſt opinio minoris partis.

Et quamuis ad diſſoluenda ſponſalia ob impedimentũ ſufficiat vnus teſtis iuratus, ad diſſoluendum tamen matrimonium contractum, ſeu potius ad declarandũ, fuiſſe nullum, requiſiti ſunt ad minus duo teſtes omni exceptione maiores, vt dicitur in dicto c. *Licet ex quadam*, & in c. 1. de Conſang. quia quamuis etiam tunc agatur de vitando peccato, eſt tamen res grauiſſima, & magni præiudicij. Quando tamen agitur de diſſoluendo matrimonio ob impedimentum conſanguinitatis, ſufficiunt parentes & conſanguinei ad teſtificandum, vt dicitur in cap. *Videtur.* 3. Qui matrimonium. & deduci poteſt ex cap. *Super eo.* de Teſtibus.

Supereſt tamen difficultas, An ad diſſoluenda ſponſalia, ob defectũ aliquem ex ſufficientibus ad eorum diſſolutionem, qui non ſit impedimentum (vt ob fornicationem) ſufficiat vnus teſtis iuratus.

Paludanus vbi ſuprà partem affirmatiuam tuetur, quæ deduci videtur ex dicto cap. *Super eo.* de Teſtibus, & ex dicto c. *Prætereà.* de Sponſalibus, vbi ad impediendum matrimonium dicitur vnum ſufficere. Sancius verò & Ægidius diſp. 23. n. 81. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia tunc

Paludan.

Sancius. Ægidius.

non

non agitur de vitando peccato, sed tantùm de præiudicio tertij; ac proinde ad minus fuerùt requisiti duo omni exceptione maiores, sicut generaliter in omnibus aliis causis: quia quòd sufficiat vnus, est speciale priuilegium in dicto cap. *Super eo.* de Testibus, & in dicto cap. *Præterea.* de Sponsalibus, concessum oppositioni impedimenti, quia tunc agitur de vitando peccato.

DISPVTATIO III.

De natura & essentia Matrimonij.

DIFFICVLTAS I.

Quid sit Matrimonium.

1 MATRIMONIVM dicitur à munere matris in spe; quia mulier ideò contrahit matrimonium, vt mater filiorum efficiatur: & non dicitur patrimonium à munere patris in spe; tum quia in filiorum generatione mater est certior quàm pater, tum etiam quià mater maiorem operam ponit in filiorum generatione & educatione. Matrimonium ergo dupliciter sumitur: vno modo, pro ipso contractu; & sic sumitur, quando matrimonium dicitur esse vnum ex septem Sacramentis: altero modo sumitur pro vinculo orto ex ipso contractu, & post contractum perseuerante; & sic sumitur ab Eugenio IV. in suo Decreto fidei, habito in Concilio Florentino post vltimam sessionem, dum ait, consensum mutuum expressum esse causam efficientem matrimonij.

2 Hoc ergo supposito, matrimonium communi Doctorum consensu, & approbatione Alexan-
Alex. III. dri III. in cap. *Illud quoque.* 11. de Præsumptionibus, definitur quòd sit *viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.*

Pro huius autem definitionis declaratione supponendum est, in matrimonio septem reperiri. Primò reperitur mutuus consensus de præsenti, circa mutuam corporum traditionem. Secundò reperiuntur verba, vel alia signa, quibus contrahentes paciscuntur de dicta mutua corporum traditione, & exprimunt dictum mutuum consensum circa illam. Tertiò reperitur mutuum dominium corporum traditum, seu translatum, quod est effectus primarius, & simul obiectum ipsius contractus coalescentis ex mutuo illo consensu, &
3 ex exteriore expressione illius. Quartò reperitur mutua radicalis obligatio in his, quæ pertinent ad prolis generationem, qua coniuges obstringuntur seu obligantur (quæ dicitur *vinculum*) ex aduerso correspondens dicto mutuo dominio; quia dominio in vno correspondet obligatio in altero, & econtrà. Quintò reperitur aliud mutuum ius proximum in corpore alterius ortum ex dicto mutuo dominio, sicut in materiis aliorum contractuum. Sextò reperitur mutua proxima obligatio in his quæ pertinent ad prolis generationem, ex aduerso correspondens dicto mutuo iuri proximo, de quibus ampliùs dicemus Disputatione VII. Difficultate VIII. Est autem tam dominium, & ius proximum, quàm obligatio radicalis & proxima, quid extrinsecum, siue reale siue rationis, vtpote proueniens ex signis, quorum ratio formalis etiam ea sita in extrinseco siue reali siue rationis. Tandem septimò reperitur vsus seu copula coniugalis.

In dicta ergo definitione matrimonij pro genere ponitur *coniunctio*, & pro differentia ponitur *maritalis* (id est ordinata ad prolis generationem) per quas dicta mutua radicalis obligatio, seu vinculum coniugum explicatur, & sufficienter, vt constat. Vnde reliquæ particulæ ponuntur ad maiorem declarationem. Dicitur enim, *inter legitimas personas*, quia dicta obligatio tantùm contrahitur inter personas habiles secundùm leges: additur verò, *indiuiduam vitæ consuetudinem retinens*, vt indissolubilitas dicti vinculi, seu dictæ mutuæ obligationis significetur.

Ex dictis constat, dicta definitione matrimo-4 nium, sumptum pro contractu, definiri non essentialiter, sed descriptiuè; quia per illam explicatur mutua radicalis obligatio, quæ non est essentia contractus, sed eius primarius effectus, & quasi passio ab ipso inseparabilis: & matrimonium sumptum pro vinculo, essentialiter definiri; sicut hac definitione, *animal aptum ad ridendum*, homo describitur, & *risibile* essentialiter definiuntur.

DIFFICVLTAS II.

Quis consensus, seu quæ intentio requiratur ad essentiam & valorem contractus Matrimonij.

CONueniunt Doctores, ad essentiã & valorem 5 contractus matrimonij aliquem consensum requiri, quia ex consensu & ex pactione exteriori, expressiua consensus, coalescit essentia huius contractus, sicut cuiuscumq; alterius; & non sufficere consensum vnius, sed requiri consensum vtriusq; contrahentis, vt definitum est ab Eugenio IV. in suo Decreto fidei, & definitum fuerat in cap. *Tua.* 26. de Sponsalibus. Et meritò, quia contractus matrimonij est mutuus.

Et non sufficit, quòd consensus iste sit quædam simplex voluntas, sed requiritur quòd sit efficax intentio, vt significatur in dicto cap. *Tua*, quia per contractum matrimonij traditur dominium corporum, quod tradi nequit absque consensu efficaci. Et non sufficit, quòd procedat ex quacumque deliberatione (ex qua procedere debet, vt sit translatiuus dominij, & inductiuus obligationis) sed requiritur, quòd procedat ex plena, ad peccatũ mortale sufficiente, quia contractus matrimonij est magni momenti, vtpote translatiuus dominij corporis in alteram personam ad commixtionem carnalem, & inductiuus grauis obligationis in ipso transferente dominium. Et non sufficit cõsensus,

6 seu intentio efficax traditionis dominij corporis tantùm, in aliquo effectu perseuerans virtualiter; sed requiritur actualis, & procedens ex actuali deliberatione dictæ traditionis: aliàs consensus non erit in se ipso humanus & liber, & ex ipso non posset oriri translatio humana dominij, & obligatio moralis, vt diximus Disp. 1. Difficultate IX.

Vnde amentes, ebrij, dormientes, & pueri qui nondum ad perfectum vsum rationis peruenerunt, non possunt validè contractum matrimonij celebrare, ex defectu plenæ deliberationis, quam dicimus requiri.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm consensus, ad essentiam & valorem contractus Matrimonij requisitus, debeat ferri in mutuam corporum traditionem.

7 COnueniunt Doctores, ad essentiam & valorem contractus matrimonij requiri, consensum seu intentionem ferri in mutuam translationem dominij corporum, in ordine ad commixtionem carnalem, non minùs quàm pactionem ipsam exteriorem expressiuam consensus; quia dicta mutua translatio est ipse primarius effectus, & per se resultans ex contractu ipso matrimonij, & ad quem primariò ordinatur: contractus autem matrimonij, sicut quicumque alius, essentialiter componitur ex consensu voluntatis, & ex pactione exteriori; ergo non minùs consensus ipse, quàm pactio exterior, ferri debet in mutuam translationem dominij corporum ad commixtionem carnalem, quamuis necessarium non sit in eam translationem expressè ferri, sed sufficit confusè tendendo, videlicet in id quod fit contractu matrimonij, & ex ipso resultat, confusè apprehensum, & non expressum adhuc pactione ipsa exteriori.

8 Vnde qui à natiuitate simul est surdus & mutus, si sit videns, & perspicacis ingenij, poterit validè contrahere matrimonium; quia signis, visu perceptis, poterit percipere, contractu matrimonij, quem videt aliquando celebrari, aliquid fieri ordinatum ad commixtionem carnalem; ac proinde in id consentire, & de eo signis pacisci: secùs verò si etiam sit cæcus, vt contra plures docet Sancius lib. 1. disp. 8. quia defectu auditus & visus nequit adhuc confusè percipere contractum matrimonij, & eius primarium effectum.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm consensus, ad valorem contractus Matrimonij requisitus, debeat ferri in tria bona Matrimonij.

9 SVpponimus, tria esse bona matrimonij, nempe perpetuitatem, prolem, & fidelitatem.

Hoc ergo supposito, conueniunt Doctores, ad cõtractum matrimonij essentialiter requiri, quòd consensus seu intentio feratur, saltem implicitè seu confusè, in perpetuitatem traditionis corporum; quia tantùm traditio perpetua est effectus ipsius contractus, & non temporaria; quia hæc (vtpote nociua proli, ad quam contractus matrimonij suâ naturâ ordinatur) nequit fieri ab hominibus validè, fertur autem implicitè in perpetuitatem, eo ipso quòd contrahentes efficere intendunt quod ipso contractu fieri potest, aut quod solet ab aliis fieri.

Secundò conueniunt, ad naturam & valorem huius contractus non esse necessarium, quòd consensus seu intentio feratur in alia duo bona, nempe in generandam prolem, & in seruandam fidem, quia hæc duo non fiunt per ipsum consensum; & necessarium non est, quòd consensus feratur in id quod non fit per ipsum; quia ipse, & pactio exterior, ex quibus contractus iste coalescit, tantùm requiruntur vt mediis eis aliquid fiat.

Est tamen difficultas, An intentio contraria proli, vt intentio eam vitandi, & contraria fidelitati, vt intentio non reddendi debitum, & adulterandi, obstet naturæ & valori huius contractus.

Angelus v. *Matrimonium*, 2. nu. 23. Henriquez lib. 11. de Matrimonio cap. 12. & Petrus Soto exist. Armant, intentionem contrariam proli & fidelitati obstare valori huius contractus, ita vt si contrahatur animo impediendi generationem prolis, aut non seruandi fidem, non fiat validè; quia dicta duo, nempe generatio prolis, & seruare fidem, pertinent ad substantiam huius contractus; ergo intentio ipsis aut cuilibet ipsorum contraria impedit valorem illius.

Sancius lib. 2. disputat. 24. Ægidius disputat. 24. Ochagauia dub. 4. & Filliucius existimãt, intentionem contrariam proli & fidelitati non nocere valori contractus matrimonij, & meritò; quia valor huius contractus non nocet, nisi intentio incompossibilis cum intentione necessaria ad valorem illius: neutra autem intentio ex dictis est incompossibilis cum intentione necessaria, quia ad valorem non est necessaria alia intentio, quàm efficiendi id quod contractu ipso valido immediatè efficitur; eo autem immediatè & primariò tantùm efficitur mutua corporum traditio in ordine ad commixtionem carnalem, & mutua obligatio ipsi traditioni ex aduerso correspondens in altero; & quidquid aliud contractu ipso efficitur, est resultans ex ipsa traditione & obligatione, absque nouo aliquo consensu superaddito. Intentioni autem tradendi mutuò corpora ad vsum conjugalem, & ad hunc mutuò se obligandi, non est contraria intentio vitandi prolem, neque intentio non seruandi fidelitatem; sicut ipsum vitare prolem, & seruare fidelitatem, quæ sunt obiecta dictarum intentionum, non sunt incõpossibilia cum dicta mutua traditione & obligatione, quæ sunt obiecta intentionis necessariæ ad valorem contractus matrimonij; quia quamuis vitare prolem, & non seruare fidem, sint violatio iuris traditi, & obligationis contractæ ex contractu matrimonij, & in hoc sensu sint contra illa; non tamen sunt incompossibilia cum eis. Ex quo constat, Antecedens rationis aduersariorum esse falsum.

Sed an intentio se obligandi ad vitandam prolem, & ad non seruandam fidem, & deductio eorum in pactum, obstet valori matrimonij, examinabimus Disputatione VII.

DIF-

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm consensus, ad valorem contractus Matrimonij requisitus, debeat ferri in copulam.

12 CONueniunt Doctores contra Michaëlem Medinam, non requiri, consensum seu intentionem contrahentium expressè ferri in copulam; quia ad valorem huius contractus sufficit, quòd consensus expressè feratur in id quod per ipsum fit (imò in id tantùm quod per ipsum immediatè fit; quia quodcumque aliud necessariò resultat ex effectu immediato, absque superaddito consensu;) copula autem non fit per contractum matrimonij.

Est ergo difficultas, An consensus debeat ferri implicitè seu tacitè in illam, quia alij affirmant, & alij negant.

13 Circa hanc difficultatem, quæ potiùs est nominis quàm rei, negari non potest, dictum consensum debere aliquo modo ferri in copulam; quia ferri debet directè in mutuam corporum traditionem in ordine ad copulam, & in mutuam obligationem radicalem ad eamdem copulam, ac proinde aliquo modo debet ferri in copulam. Nihilominùs quia copula non est effectus dictæ traditionis & dictæ obligationis, in quas consensus debet directè ferri, sed tantùm est purum obiectum, aut extremum quod respiciunt; ideò, quamuis consensus debeat ferri directè in dictam dominij corporum traditionem, & in dictam obligationem, non fit quòd debeat ferri implicitè in copulam, sed tantùm connotatiuè, indirectè, & in obliquo: quia id quod non est effectus, sed tantùm purum obiectum, aut purum extremum, non implicatur & continetur in eo cuius est obiectum & extremum.

14 Ex quo fit, intentionem contrariam copulæ, id est, non vtendi matrimonio, non nocere valori contractus matrimonij, vt docent communiter Doctores; quia dicta intentio non est incompossibilis cum intentione tradendi dominium corporis ad dictum vsum, & se obligandi ad illum; quæ sufficit ad valorem contractus matrimonij: quia dicta traditio & obligatio est sufficiens materia substantialis contractus matrimonij, & effectus immediatus illius, ex quo semel posito, necessariò oriuntur reliqui effectus, si alij sunt.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm contractus Matrimonij possit fieri absque consensu contrahentium.

CONueniunt Doctores, contractum matrimonij nulla potentia, adhuc Dei, fieri posse absque mutuo contrahentium consensu; quia contractus iste, sicut quilibet alius, essentialiter coalescit ex dicto consensu, & ex pactione exteriori, sicut homo ex anima rationali & ex corpore.

Est tamen difficultas, An status ipse matrimonialis, qui transacto contractu permanet, possit fieri absque consensu contrahentium.

15 Et Primò est difficultas, An possit fieri à Republica humana. Ratio difficultatis pro parte affirmatiua, desumitur ex cap. *Is qui fidem.* 3. de Sponsalibus, vbi decernitur, sponsalia transire in matrimonium per copulam subsecutam; & ex cap. final. de Conditionibus appos. vbi decernitur, matrimonium sub conditione impossibili contractum, esse validum; & tamen in his duobus casibus sæpè deficit consensus contrahendi: ergo Respublica saltem Ecclesiastica potest absque coniugum consensu eos matrimonialiter coniungere.

Nihilominùs conueniunt Doctores, statum matrimonialem non posse absque consensu contrahentium fieri à Republica adhuc Ecclesiastica. Ita Sancius disput. 27. & Ægidius disp. 24. dub. 5. & meritò: quia Respublica tantùm habet potestatem supra res & corpora ciuium, quatenus publico bono expedit; bono autem publico non expedit, vt vir & femina contra eorum voluntatem matrimonialiter coniungantur; quia matrimonia ita facta sæpè haberent infelices exitus. Et sanè in Republica humana nondum agnita est dicta potestas, sed tantùm ad compellendum ad contrahendum voluntariè, quando est causa iusta ad id. *Sancius. Ægidius.*

16 In dictis autem capitibus pro parte affirmatiua adductis, non decernitur, matrimonia illa esse valida, adhuc deficiente coniugum consensu, sed tantùm dicitur, habenda esse vt valida; quia in eis casibus Ecclesia præsumit contrahentes matrimonialiter consensisse, & id ita vehementer præsumit, vt nullam admittat probationem in contrarium.

Secundò est difficultas, An possit fieri à Deo. Conueniunt Doctores, Deum posse feminæ tradere dominium corporis viri ad commixtionem carnalem, & econtrà viro dominium corporis feminæ ad eamdem, absque eorum consensu: quia Deus est omnium, etiam corporum, verus dominus, non minùs quàm ipsi contrahentes, imò est supremus & independens: ergo independenter ab eorum consensu potest dictum mutuum dominium tradere, quod ipsi possunt.

Est tamen difficultas, An etiam independenter à contrahentium consensu possit à Deo fieri vinculum ipsum matrimonij.

17 Sancius lib. 2. disputat. 26. Filliucius cap 3. & Ochagauia Tract. 2. quæst. 8. partem negatiuam tuentur, Primò, quia consensus coniugum est de essentia status & vinculi matrimonialis. Secundò, quia vinculum matrimonij est mutuum animorum vinculum; ergo nequit fieri absque mutuo animorum consensu. Tertiò, quia vinculum matrimonij est relatio quædam, consurgens ex mutuo coniugum consensu, tamquam ex fundamento; ergo nequit absque illo fieri à Deo, sicut neque paternitas in aliquo absque generatione ab eo prouenient. Quartò, quia status Religiosus nequit à Deo in aliquo fieri absque eius consensu libero, ergo neque status matrimonialis. *Sancius. Filliucius. Ochagau.*

Valentia verò disp. 10. quæst. 3. punct. 1. Henriquez 11. de Matrimonio c. 1. & Ægidius disp. 24. dub. 5. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia vinculum matrimonij, vt diximus Difficul. 1. nihil aliud est, quàm mutua radicalis obligatio, ex aduerso correspondens mutuo dominio corporum, qua coniuges manent mutuò colligati seu obligati in ordine ad commixtionem carnalem. Deus autem, vt iam diximus, & admittunt aduersarij, vtpote omnium, etiam corporum dominus supremus & independens, potest independenter *Valentia. Henriquez. Ægidius.*

à coniugum consensu tradere & transferre mutuum dominium corporum eorum; ergo etiam vinculum ex aduerso correspondens dicto mutuo dominio translato; quia eo ipso, quòd vni traditur dominium corporis alterius, huic alteri necessariò concomitanter inest obligatio respectu illius cui traditum est dominium.

18 Ex quo deducimus, statum matrimonialem relictum, & permanentem transacto contractu matrimonij, non consistere in solo vinculo, sed coalescere ex vinculo ipso (consistente in dicta mutua obligatione) & ex dicto mutuo dominio.

Ad primam ergo rationem aduersariorum negamus, consensum esse de essentia status & vinculi matrimonialis, sed tantùm esse causam efficientem illius, quatuis sit de essentia contractus matrimonij.

Ad secundam respondemus, vinculum matrimonij dici vinculum animi, non quia essentialiter consistat in animorum vnione (aliàs vinculum non perseueraret inter coniuges animo dissidentes) aut quia necessariò & essentialiter dependeat ab animorum consensu; sed quia solet esse occasio mutui amoris.

Ad tertiam concedimus, vinculum matrimonij esse relationem (quamuis non intrinsecam, sed extrinsecam) consurgentem proximè ex mutuo coniugum consensu; posse tamen consurgere, & non minùs, ex sola voluntate & consensu Dei; qui etiam est dominus corporum contrahentium omnino independens ab ipsis.

19 Ad quartam concedimus, Deum non posse se solo absque consensu Religiosi in eo efficere Religiosum statum (vt modò est) consistentem in obligatione fidelitatis Religiosæ seu sacræ, ortæ ex voto; quia ex solo voto oriri potest, & votum nequit fieri absque consensu vouentis: potest tamen se solo efficere statum matrimonialem, absque cõiugum consensu; quia status iste consistit in obligatione iustitiæ ad commixtionem carnalem, & in dominio cui correspondet ea obligatio, quæ oriuntur ex consensu dominorum corporum, & quia Deus etiam est dominus corporum coniugum melius quàm ipsi, & ab ipsis independens, ideò ipse solus absque eorum consensu, seu independenter ab eo, potest dictum dominium tradere, & dictam obligationem inducere.

20 Addunt nonnulli ex his qui nobiscum sentiunt, Deum de facto primos parentes matrimonialiter coniunxisse absque eorum consensu, iuxta illud Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Id tamen credendum non est, vt aduertunt Sancius & Ægidius, quia non expediebat, matrimonium primorum parentum, quod erat initium, & futurum erat norma aliorum quæ fiunt ex consensu coniugum, fieri absque illorum consensu: illud autem Matth. 19. generaliter de omni matrimonio dicitur, vt deducitur ex contextu; non quia Deus se solo efficiat vinculum matrimonij, sed quia Deus excitauit ad celebranda matrimonia, & eorum celebrationem approbauit & approbat.

Sancius. Ægidius.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm qui falsò existimat se esse inhabilẽ ad contractum Matrimonij, possit habere cõsensum sufficientem ad valorem illius.

21 SVpponimus (in quo nequit esse controuersia) eum, quia ita falsò existimat sibi esse aliquod impedimentum dirimens, ac proinde se esse inhabilem, vt habeat formidinẽ oppositæ partis, posse habere consensum sufficientem ad valorem contractus matrimonij; quia tunc potest habere consensum seu intentionem efficacem tradendi dominium sui corporis, & se obligandi sub conditione, *si sit habilis, & possit*; quia tunc concipit, fortasse se esse habilem, & posse; hæc autem intentio sufficiens est ad contractum matrimonij, quia est efficax, & sub conditione de præsenti vera & subsistente.

Difficultas tamen est, An is, qui firmiter absque formidine seu hæsitatione credit se esse inhabilem ad matrimonium, possit habere consensum sufficientem ad valorem illius.

Sancius l. 2. disp. 33. & Couarruuias 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 7. partem affirmatiuã tuentur; quia ille talis potest habere intentionem seu consensum efficacẽ sub conditione, *si forte possim*, quæ sufficiens est; sicut etiam hæreticus, qui absque formidine existimat Baptismum non esse Sacramentum, potest validè baptizare; quia potest baptizare sub conditione, *si forte sit Sacramentum*.

Nauarrus verò c. 22. nu. 96. & Ægidius disp. 22. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia nemo potest serio & efficaciter intendere id, quod ab ij formidine aliqua credit esse impossibile: & non solùm non potest absolutè, sed neque sub conditione, *si forte possim*; quia non cõcipit fortè posse aliàs formidaret; ergo eius animus nequit in id serio & efficaciter ferri, adhuc sub dicta illa conditione.

Hæreticus verò, quamuis omnino & absq; formidine existimet Baptismum non esse Sacramentum, potest validè baptizare, non quia possit sub dicta conditione, quia verè non potest; sed quia stante iudicio illo firmo, intendere potest efficere quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit, quidquid illud sit; quod sufficit ad valorem Baptismi, quia eo ipso confusè intendit efficere Sacramentum, quia in eo obiecto, nempe quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit, confusè, continetur efficere Sacramentum: qui verò omnino absq; formidine credit se non posse accipere Matrem, v.g. in vxorem, non potest his verbis, *Accipio te in meam*, intendere eam in vxorem accipere, non solùm expressè, sed neque confusè; quia nequit intendere aliud obiectum in quo istud continetur confusè.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm ad valorem contractus Matrimonij requiratur, quòd consensus actualis vtriusque sit simul tempore.

COnueniunt Doctores contra Panormitanum & Antonium de Butrio, ad valorẽ contractus matrimonij non requiri, quòd consensus actualis vtriusque contrahentis sit simul quasi continuus, vnus statim post alterum; quia parua distantia inter vtrumque non nocet simultati morali, quæ sufficit ad valorem huius contractus, qui est quoddam vnum morale.

Est tamen difficultas, An ad valorem huius contractus necessarium sit, quòd non sit magna distantia inter vtrumque consensum.

Sotus in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. Sancius l. 2. disp. 32. Couarruuias 4. Decret. 2. p. c. 4. Henriquez 11. de Matrimonio, c. 3. Basilius lib. 2. c. 16. & Bartholomæus Ledesma de Matrimonio, dub. 17. docent, [illegible] requiri

requiri quòd non sit magna distantia inter consensum actualem vnius, & consensum actualem alterius; quia post magnam distantiam non remanet nec durat moraliter consensus prior; ac proinde ex priori consensu multum distante à posteriori, & ex posteriori, non potest actu fieri contractus matrimonij. qui ex consensu vtriusque essentialiter coalescit. Discrepant tamen isti Doctores in taxanda distantia, quæ valori huius contractus obstet: quia Sotus existimat, distantiam septennij obstare; Henriquez distantiam biennij, Ledesma distantiã vnius anni, Sancius verò taxationem distantiæ obstantis remittit arbitrio prudentis, attentis peculiaribus circumstantiis. Qui omnes supponunt, distantiam minorem ea quæ ab ipsis assignatur, non obstare valori matrimonij.

Sotus. Henriquez. Ledesma. Sancius.

25 Maior verò in 4. dist. 27. q. 1. Nauarrus cap. 22. n. 80. & Ægidius disp. 24. dub. 7. docent, nullam temporis distantiam inter consensum actualem vnius, & inter consensum actualem alterius, quãuis maximam, obstare valori contractus matrimonij, dum prior consensus permaneat saltem habitualiter, & meritò: quia consensus, quamuis solùm habitualiter permanens, sufficit ad effectum contractus matrimonij, nempe ad traditionem dominij corporis ad vsum coniugalem, & ad inductionem obligationis ad illum; ergo sufficit ad perficiendũ contractum ex quo oritur dictus effectus. Consequentia patet. Antecedens autem probatur, nempe quòd consensus tantùm habitualiter permanens sufficiat ad dictum effectum, quia effectus iste tantùm consistit in extrinseca relatione, siue reali siue rationis; hæc autem sufficienter potest consurgere ex consensu multò anteà emisso, posteà posito cõsensu alterius, sicut etiam ad applicãdum valorem Sacrificij pro aliquo, sufficit intentio seu cõsensus multò anteà præcedens, habitualiter tantùm perseuerans, vt diximus Tractatu de Sacramentis in

Maior. Nauarrus. Ægidius.

26 communi. Quamuis, vt in eo Tractatu diximus, ad efficiendum ipsum Sacrificium, & ad efficiendum quodcumque Sacramentum, sit necessaria intentio perseuerans saltem virtualiter in aliquo effectu, deriuato ex ea intentione, media electione perseuerante, procedente ex ipsa intentione. Ratio autẽ disparitatis inter intentionem effectionis Sacrificij & Sacramenti ex vna parte, & inter intentionẽ applicationis Sacrificij, & cõsensum seu intentionem matrimonialem ex altera, est, quia intentiones efficiendi Sacrificium, & efficiendi Sacramentũ, sunt factiuæ operationũ realium: v. g. intentio efficiendi Sacrificium, est intentio proferendi verba consecrationis, & intentio efficiendi Sacramentum, est intentio proferendi verba, & sæpè etiam efficiendi alteram actionem physicam, vt abluendi, aut vngendi: dictæ autẽ operationes reales nequeunt fieri ex intentione, nisi physicè existente, aut in se, aut in aliquo effectu deriuato ex illa modo suprà dicto: intentio verò applicandi valorem Sacrificij non est factiua alicuius actionis realis, quæ debeat

27 ex ipsa intentione procedere, sed tantùm est applicatiua valoris, quod fit sufficienter ex eo solùm, quòd celebrans velit fructum sui Sacrificij (tunc aut posteà ex alia intentione efficiendi) prodesse alicui: ad quod sufficit, quod præcesserit, & non sit reuocata. Intentio etiam seu consensus matrimonialis, non est factiua alicuius actionis realis, quæ debeat ex ipsa intentione procedere, sed tantùm est traditiua dominij corporis ad vsum coniugalem, & inductiua obligationis corporis ad illam, quæ consistunt in extrinseca relatione, seu respectu: ad quod, vt diximus, sufficit ipsa intentio tradendi dominium corporis ad vsum coniugalem, & ad eum se obligandi, quamuis præterita sit, & non maneat nisi habitualiter.

Sed quamuis ad contractum matrimonij sufficiat consensus præcedens habitualiter, ad conficiendum tamen Sacramentum matrimonij, seu vt dictus consensus & expressio illius fiant Sacramentum, requiritur (sicut ad efficienda alia Sacramenta) quòd consensus & eius expressio fiant 28 ex intentione efficiendi illud Sacramentum, quæ intentio requiritur esse saltem virtualiter, quando elicitur consensus, & exteriùs exprimitur, sicut intentio aliorum Sacramentorum: semel tamen elicito consensu, & facta exteriori expressione ex dicta intentione Sacramentali, posteà quando aduenit consensus alterius, & expressio illius ex intentione saltem virtuali efficiendi Sacramentum, quamuis multò posteà eliciatur consensus, & fiat expressio illius ex dicta intentione, non tantùm fiet contractus matrimonij, vt diximus, sed etiam fiet Sacramentum; quia fit ex intentione, siue actuali siue virtuali efficiendi Sacramentum, vt supponimus.

Addidimus, dum prior consensus permaneat saltem habitualiter; quia si aliquo modo saltem habitualiter non permaneat, sed omnino desinat esse, non potest ad contractum, qui posteà, aduenientе consensu alterius, perficiendus erat, pertinere. Desinit autem prior consensus permanere 29 omnino adhuc habitualiter, quando reuocatur, siue expressè, vt patet; siue implicitè, vt quãdo, postquam consentit in vnam personam, consentit in alteram: & etiam quando consensus in suo effectu fuit limitatus, siue expressè siue implicitè vsque ad aliquod tempus, desinit permanere adhuc habitualiter post tempus illud ad quod vsq; fuit limitatus. Quoties autem quis consentit, & non expressè in perpetuum, nec tempus aliquòd determinatum suo consensui præscribit, censetur implicitè tempus aliquod limitatum suo consensui præscribere: quia nullus est qui velit perpetuò consensum alterius expectare, & quoad hoc suspẽsus manere. Quantum autem tempus censendum sit à quolibet fuisse præscriptum, prudentis arbitrio, attentis circumstantiis, pensandum est: quia aliquando longum, etiam vbi Tridentinum viget, vt quando quis per epistolam consentit in procul absentem; & aliquando breue, aut breuissimum, vt quando quis consentit in præsentem, à qua citò aut statim expectat consensum. Qui verò consentit 30 in eam quæ fictè cõsentit, non eo ipso, quòd ignoranter perseuerat in eo matrimonio, censetur perseuerare in priori consensu seu intentione contrahendi (quidquid dicant Sancius & Ægidius) quia ea perseuerantia non renouat dictam intentionem seu consensum, quia ea perseuerantia non intendit contrahere, quia credit contractum iam fuisse perfectum; ac proinde tantùm censendum est ab eo fuisse præscriptum tempus illud, quod, attentis aliis circumstantiis, censeretur ab eo præscriptum. Vnde si consentit in præsentem, censendum est breue aut breuissimum tempus suo consensui præscripsisse.

DIF-

DIFFICVLTAS IX.

Quomodo renouandus sit contractus Matrimonij, nullus ex defectu consensus veri, aut legitimi.

SVpponimus (in quo conueniunt Doctores) ad reualidandum contractum matrimonij, nullum ex defectu veri consensus, siue in vtroque contrahente, siue in vno tantùm, quia vterque, aut tantùm vnus, solis verbis fictè absque consensu contraxit, requiri, quòd ille cui defuit consensus, siue vterque, siue tantùm vnus, de nouo consentiat; quia contractus matrimonij nequit absque consensu vero vtriusque fieri. Imò etiam requiritur, quòd consensus de nouo elicitus, exteriùs exprimatur, non solùm quando vni tantùm defuit consensus, vt contra Sancium li. 2. disp. 32. aduertunt Ægidius disput. 24. dub. 10. & Basilius lib. 4. cap. 24. sed etiam quando defuit vtrique, vt docent Sancius & Basilius: quia expressio exterior antiqua exhibita, quando fuit fictio consensus, nequit esse expressio consensus posteà eliciti.

31 *Ægidius. Basilius. Sancius. Basilius.*

Supponimus Secundò, (in quo conueniunt Doctores) ad reualidandum contractum matrimonij nullum, quia consensus elicitus non fuit legitimus, & sufficiens, siue in vtroque siue tantùm in vno, vel ob metũ grauem in vtroq; vel tantùm in vno, vel ob aliud impedimentũ dirimẽs, requiri, quòd posteà, cessante causa nullitatis, ille cui defuit legitimus consensus, non solùm quãdo vni (in quo conueniunt Doctores) sed etiam quando vtrique, renouent consensum, etiam alter qui ignorat nullitatem. In quo contra nonnullos, existimantes, tunc non esse necessarium, quòd ignorans nullitatem renouet consensum, conueniunt Sancius & communiter Doctores, & meritò: quia antiquus consensus, etiam alterius ignorantis nullitatem, quamuis fuit verè elicitus, fuit tamen nullus & illegitimus: ergo quamuis posteà, quando cessat causa nullitatis, perseueret habitualiter, nequit legitimari & validari; quia non manet in se ipso, sed præteriuit. Imò etiam requiritur, quòd exterior expressio renouetur, non tantùm quando vni defuit consensus legitimus, vt contra Sancium aduertunt Ægidius & Basilius, sed etiam quando vtrique defuit, vt contra Vera-cruz in Append. ad Spec. art. 44. conc. 3. aduertunt Sancius, Ægidius & Basilius.

32 *Sancius.* *Ægidius. Basilius. Sancius. Ægidius. Basilius.*

His ergo suppositis, difficultas est, An ad reualidandum contractum matrimonij nullum, quia vni defuit consensus verus aut legitimus, sufficiat quòd iste renouet consensum, absque eo quòd alter, qui verè & legitimè consensit, iterùm de nouo consentiat.

Sancius lib. 2. disput. 32. Ægidius disput. 24. dub. 10. Henriquez lib. 11. cap. 10. & Nauarrus cap. 22. num. 80. & alij docent, sufficere, quòd ille, cui defuit consensus verus aut legitimus, de nouo consentiat, absque eo quòd alter iterùm de nouo consentiat; quia consensus illius, qui verè & legitimè consensit, perseuerat habitualiter; ergo accedente de nouo consensu illius qui fictè aut legitimè consensit, fiet nouiter contractus matrimonij; quia ad huius valorem sufficit, quòd posterior consensus adueniat, quando prior consensus perseuerat.

33 *Sancius. Ægidius. Henrique. Nauarrus.*

Bartholomæus Ledesma de Matrimonio dubio 19. Felinus in cap. *Ex parte Decani*, de Rescriptis, Paulus Comitolus lib. 1. Responsi. Moral. quæst. 120. & Basilius lib. 4. cap. 24. docent, & meritò, non sufficere, quòd ille, cui defuit consensus verus aut legitimus, de nouo consentiat, sed necessarium esse, quòd vterque de nouo consentiat. Et id esse necessarium, in quodam particulari casu, in quo vni defuit consensus verus, quia fictè consensit, respondit Clemens VIII. Rectori Romanæ Pœnitentiariæ nostræ Societatis, vt ex Paulo Comitolo refert Basilius. Ratio autem huius doctrinæ desumitur ex Difficultate præcedenti: quia scilicet consensus illius, qui verè & legitimè consensit, cessat omnino, adhuc habitualiter, permanere, statim ac alter fictè aut illegitimè consensit; quia qui verè & legitimè consensit, tantùm consensit, saltem implicitè, vsq; ad tempus, in quo alter fictè aut illegitimè consensit, & non ad vlterius & longius tempus; quia iam omnino superfluum iudicat, aut saltem, ex quo alter fictè aut illegitimè consensit, absque dubio, qui verè & legitimè consensit, desistit ab eo consensu, seu intentione, & voluntate contrahendi; quia credit contractum iam esse perfectum: ergo vt reualidetur de nouo contractus matrimonij, necessarium est vtrumque iterùm de nouo consentire, ac proinde etiam quòd vterque de nouo exteriùs exprimat consensum; quia nemo antiqua expressione expressit nouum consensum. Ex quo constat ad rationem aduersiorum.

Obseruandum est, vt optimè Sancius libro 1. disputat. 11. eum, qui fictè contraxit (& idem est de eo qui illegitimè scienter) tantùm teneri ad reparandum damnum ex dicta fictione secutum, & non ad verè contrahendum, nisi quando damnum est notabile, & non possit reparari nisi contrahendo.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm ad reualidandum contractum Matrimonij nullum, necessarium sit, eum qui iterùm est consensurus, esse aut fieri conscium nullitatis.

DIfficultas hæc procedit de eo contrahente, qui ad reualidandum matrimonium nullum, iterùm consensurus est, an scilicet possit sufficienter consentire, quando ignarus est nullitatis dicti matrimonij.

Caietanus Tom. 1. Opusc. tract. 12. quæstione 2. Sotus in 4. distinct. 28. quæst. 1. artic. 2. Perez Ledesma, Angelus, & plures alij docent, omnino ignarum nullitatis, etiam absque formidine nullitatis, posse sufficienter consentire ad reualidandum contractum; ac proinde sufficere, vt qui conscius est nullitatis, inducat ignarum, vt maioris amoris causâ renouent consensum, id est, dicendo mutuò, *Ego te accipio in coniugem*, aut in signum consensus se amplexando: quia huic consensui nihil videtur deficere vt sit sufficiens, cùm sit consensus personæ habilis, quo consentit in traditionem corporis. Imò nonnulli ex Auctoribus huius opinionis addunt, contractum matrimonij dicto modo nullum, reualidari

copulâ affectu maritali habitâ, quamuis alter nullitatem ignoret; quia copula videtur sufficiens signum consensus coniugalis. Et eadem ratio currit, vt reualidetur copula dicto modo habita, etiamsi vterque ignoret nullitatem.

Nauarrus. Couarru. Henriquez. Basilius. Paul. Com.

Nauarrus verò cap. 22. num. 47. & 80. Couarruuias 4. Decretal. p. 2. cap. 4 nu. 5. Henriquez 11. de Matrimonio cap. 3. Basilius lib. 4. cap. 25. Paulus Comitolus lib. 1. Responsorum moralium, q. 120. & plures alij docent, omnino ignarum nullitatis, non posse sufficienter consentire ad reualidandum matrimonium nullum, ac proinde necessarium esse, fieri conscium nullitatis (quod respondit Clemens VIII. dicto Rectori Romanæ Pœnitentiariæ, in casu nullitatis matrimonij, ex defectu veri consensus in vno) & meritò; quia tunc non aliter reualidandus est contractus, quam efficiendo contractum de nouo quoad omnia, quia quoad nihil fuit validus, vel si tunc fuit aliquid
37 validum, iam non perseuerat. Ergo ad illum reualidandum, requiritur intentio tradendi dominium corporis de nouo, & de nouo se obligandi; quia absque hac intentione nequit validè fieri contractus. In eo autem qui caret notitia nullitatis, sed credit fuisse validum, nequit esse intentio de nouo tradendi dominium corporis, & se obligandi, adhuc sub conditione, *si forte contractus fuit nullus*, quia ille talis non concipit fortè fuisse nullum; imò conditionem hanc iudicat impossibilem: ergo ad reualidandum dictum contractum requisita est notitia aliqua nullitatis. Sufficit tamen notitia formidolosa, qua quis iudicet fortasse contractum fuisse nullum; quia hæc sufficit, vt sic formidolosè iudicans, intendat seriò tradere dominium sui corporis, & se obligare sub hac conditione, si fortè non est traditum, vel si fortè contractus fuit nullus; quæ conditio in nostro casu est vera & subsistens, & eam non iudicat impossibilem.

38 Et eadem proportione ad reualidanda sponsalia à principio nulla, defectu consensus, siue veri siue legitimi, necessaria est, in eo qui iterùm consensurus est, notitia aliqua, saltem formidolosa, nullitatis; quia est necessarius nouus consensus nouiter conferendi alteri ius in corpus proprium, qui nequit seriò haberi absque aliqua notitia nullitatis, imò etiam requiritur, quòd tunc signo aliquo exteriori exprimatur: ad quod non sufficit copula adhuc ipe matrimonij habita; quia copulâ non est signum dicti consensus, imò neque consensus coniugalis, vt dicemus Difficultate XIV.

Ad rationem ergo aduersariorum respondemus, consensui illius, qui caret omni notitia adhuc formidolosa nullitatis, deficere quod sit efficax, & seriò habitus tradendi de nouo dominium corporis, adhuc sub conditione; quia id iudicat impossibile, & tantùm potest habere consensum quo approbet & ratificet contractum præteritum, quo consensu nihil fit, quia contractus præteritus, qui eo approbatur, fuit nullus. Vnde necessarium est, quòd ignarus nullitatis moneatur, aut saltem reddatur suspectus nullitatis, vt sufficienter renouet consensum.

39 Addimus, quòd quamuis omnino ignarus nullitatis posset sufficienter consentire, consensus tamen non posset sufficienter exprimi copula ipsa; quia hæc non est signum sufficiens consensus coniugalis, vt dicemus Difficultate XIV.

DIFFICVLTAS XI.

Vtrùm ad reualidandum contractum Matrimonij nullum, coram Parocho & aliis testibus celebratum, necessarium sit iterùm coram Parocho & aliis testibus contrahere.

COnueniunt Doctores, ad reualidandum matrimonium 40 publicè & plenè probabile nullum, quamuis coram Parocho & aliis testibus celebratum, necessarium esse illud iterùm coram Parocho & aliis testibus celebrare; quia ex eo matrimonio, non reualidato coram dictis, possunt oriri incommoda, quæ Tridentinum suo decreto intendit impedire; quia coniuges, post reualidationem non factam coram Parocho & aliis testibus, poterunt se deserere, & cum aliis contrahere, absque eo quòd Ecclesia eis possit resistere; quia prior contractus fuit publicè nullus, & posterior, vtpote factus absque præsentia dictorum, non potest ab Ecclesia iudicari validus, ex defectu probationis requisitæ à Tridentino faciendæ, testimonio videlicet Parochi & aliorum testium.

Est ergo difficultas, An, quando prius matrimonium celebratum coram Parocho & aliis testibus, fuit nullum occultè, ob defectum consensus occultum, aut ob impedimentum aliquod occultum, necessarium sit ad reualidationem illius, quòd iterùm coram Parocho & aliis testibus celebretur.

Palacios. Gutierr. Bar. Ledesm. Basilius.

Palacios in 4. distinct. 27. quæst. 1. Gutierrez lib. 1. Quæst. can. cap. 18. Bartholomæus Ledesma dub. 17. & Basilius lib. 5. cap. 6. partem affirmatiuam tuentur; quia post Tridentinum, vbi publicatum est, matrimonia absque præsentia Parochi & aliorum testium facta irritantur; ergo vt matrimonium, quod cessante impedimento de nouo contrahitur, validè contrahatur, seu reualidetur, necessarium est quòd fiat coram Parocho & aliis testibus.

Et confirmatur, quia in Diplomate cruciato 41 conceditur facultas Commissario dispensandi, vt similia matrimonia possint de nouo occultè celebrari; & aliquando Pontifex dispensauit, & Clemens VIII. dispensauit in matrimonio illo particulari, relato Difficultate IX. ergo absque dispensatione nequit fieri sic.

Rebellus. Henriquez. Sancius. Ægidius. Nauarrus. Trident.

Rebellus lib. 2. quæst. 9. Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 3. Sancius lib. 2. disp. 27. & Ægidius disp. 24. dub. 10. partem negatiuam tradunt, quam etiam tradit Nauarrus in Summa cap. 22. num. 7. (vbi refert Pium V. ita declarasse) & meritò: quia in Tridentino sess. 24. c. 1. de Reformat. matrim. vbi irritantur matrimonia facta absque præsentia Parochi & aliorum testium, tantùm intenduntur irritari, & tantùm irritatur (vt ex ipso deducitur) matrimonia clandestina, quæ antiquo Iure prohibita erant, & ex quibus oriri poterant incommoda, præsertim quòd post similia matrimonia cõtracta possint coniuges se deserere, imò & cum aliis contrahere, absque eo quòd Ecclesia possit illis resistere; sed antiquo Iure non erat prohibitum, matrimonium, in facie Ecclesiæ inualidè celebratum ob impedimentum occultum, iterùm clàm 42

reua-

reualidare: neque ex matrimonio absque Parocho & aliis testibus reualidato, quando anteà fuit coram illis contractum, oriri possunt incommoda prædicta, absque eo quòd Ecclesia possit resistere; quia Ecclesia resistere potest, & resistet, & non permittet coniuges se deserere, nec cum aliis contrahere; cùm nullitas prioris matrimonij coram Parocho & aliis testibus celebrati, nequeat plenè probari; quia defectus aut impedimentum, ob quod fuit nullum, est occultum, vt supponimus: ergo matrimonia, quamuis post Tridentinum, & vbi publicatum est, coram Parocho & aliis testibus inualidè celebrata ob defectum aliquem aut impedimentum occultum, validè iterùm celebrâtur absque noua præsentia Parochi & aliorum testium; quia præsentia antiqua in casu impedimenti aut defectus occulti sufficit ad impedienda dicta incommoda.

43 Vt ergo ad reualidandum matrimonium, anteà nullum, non sit necessarium iterùm coram Parocho & aliis testibus contrahere, non sufficit quòd defectus aut impedimentum sit non publicum, vt indicat Nauarrus, dum absolutè ait, matrimonium dictum non esse iterùm coram Parocho & aliis testibus celebrandum; nec sufficit, quòd defectus aut impedimentum, quamuis sit plenè probabile, non sit plenè probandum, aut quòd non sit periculum quòd plenè probabitur, vt docent Henriquez & Rebellus, sed quòd verè non sit plenè probabile: quia si est plenè probabile, per duos videlicet testes omni exceptione maiores, eo ipso ex posteriori matrimonio possunt oriri dicta incommoda, absque eo quòd Ecclesia possit resistere, ex defectu probationis à Tridentino requisitæ, faciendæ testimonio Parochi & aliorum testium.

Henriquez Rebellus.

44 Ad rationem ergo in oppositum constat, in Tridentino tantùm irritari matrimonia facta absque præsentia Parochi & aliorum testium, sufficiente ad impedienda dicta incommoda; ad hoc tamen sufficit præterita præsentia seu assistentia ad contractum præteritum, nullum ob defectum, qui non potest plenè probari. Et ad confirmationem, concesso Antecedenti, negamus consequentiam; quia in Basilis non rarò conceduntur aliqua non prohibita, neque irritata, & in eis à Pontificibus dispensatur, quando est difficultas aliqua an sint prohibita, aut irritata (vt verè est circa hanc rem) vt ita conscientiæ pacentur.

DIFFICVLTAS XII.

Vtrùm ad essentiam & valorem contractus Matrimonij necessarium sit signum externum, expressiuum consensus interni.

45 CONueniunt Doctores, ad contractum matrimonij esse aliquo modo necessaria signa externa, exprimentia mutuum consensum, vt cõstat ex decreto Eugenij IV. habito in Concilio Florentino post vltimam sessionem, & etiam ratione; quia contractus ipse fit ab hominibus: vt autem homines contrahant, sunt aliquo modo necessaria signa externa, vt eis proferant suos consensus, qui sunt essentialiter requisiti ad naturam & valorem contractus. Est tamen difficultas, quomodo signa externa sint necessaria.

Maior in 4. distinct. 26. quæst. 1. docet, signa externa non esse necessaria ad essentiam & valorem contractus matrimonij: esse tamen conditionem necessariam ad hoc, quòd consensus mutuus contrahentium vtrique innotescat. Quod etiam satis indicat Ochagauia Tract. 2. quæst. 9. & probabile censet Vera-cruz 1. p. Speculi art. 3. & deduci videtur ex cap. *Cùm locum.* 14. de Sponsalibus, dum dicitur, *Matrimonium solo consensu contrahitur.* & ex cap. *Tuæ.* 25. eodem tit. dum dicitur, matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri & mulieris consensum, sed sunt necessaria verba quantum ad Ecclesiam.

Sancius l. 2. disp. 3. Ægidius disp. 24. dub. 8. Basilius l. 2. c. 6. & cõmuniter Doctores docent, signa externa esse necessaria ad naturam & valorem contractus matrimonij, & absque illis non esse verum contractum, quamuis Deus reuelet mutuum consensum vtriusque eisdem: & meritò, quia est contractus humanus, seu pactio humana; homines autem pacisci non possunt solis consensibus internis absque signis externis; ergo tam signa externa quàm cõsensus pertinent ad essentiam contractus matrimonij, sicut anima interna & corpus externum ad essentiam hominis.

Ex quo etiam constat, signa externa essentialiter requiri ad contractum matrimonij in ratione Sacramenti, in quo Doctores conueniunt; quia contractus ipse institutus est à Christo Domino in Sacramentum, vt dicemus Difficultate xv. Quod etiam est verum in contractu matrimonij per procuratores celebrato, quia nequit essentialiter perfici absque verbis aut aliis signis procuratorum.

In duobus autem capitibus adductis pro aduersariis non condistinguitur consensus internus à signis externis, neque hæc ab essentia contractus excluduntur. Sed in cap. *Cùm locum.* condistinguitur consensus liber, à consensu qui per metum præstatur, & dicitur hunc non sufficere, benè timen priorem. Et in cap. *Tuæ.* condistinguitur consensus verbis expressus, ab illo qui nutibus exprimitur, & dicitur per quemlibet posse fieri matrimonium, quamuis verba sint necessaria, vt clare constet Ecclesiæ.

DIFFICVLTAS XIII.

Vtrùm ad naturam & valorem contractus Matrimonij sufficiat quodlibet signum externum expressiuum consensus.

DIfficultas tantùm procedit in his qui loqui possunt; quia in mutis conueniunt Doctores, non esse necessaria verba, sed sufficere quæcumque alia signa, vt constat ex cap. *Cùm apud.* 23. & ex cap. *Tuæ.* 25. de Sponsalibus.

Circa difficultatem ergo Richardus in 4. distinct. 27. artic. 1. quæstio. 1. Bartolus L. *Nuptiæ* vnic. ff. De Regulis Iuris, & plures alij iurisperiti, quos Sancius refert vbi infrà, docent, in his qui loqui possunt, verba esse necessaria ad valorem contractus matrimonij, non ex Iure naturali, neque diuino Christi, sed Ecclesiastico; quia id decernitur aut supponitur decretum in dicto c. *Tuæ,* dum dicitur, verba esse necessaria quantum ad Ecclesiam.

Valquez

Vasquez. Sancius. Ægidius. Basilius.

Vasquez disp. 3. cap. 7. Sancius lib. 2. disp. 31. Ægidius disp. 24. dub. 8. Basilius lib. 2. cap. 7. & communiter Theologi docent (& benè) ad valorem contractus matrimonij, etiam in potentibus loqui, non esse necessaria verba, sed sufficere quæcumque alia signa, aliàs sufficientia ad exprimendum consensum. Quod supponitur in Decreto Eugenij IV. §. *Septimum Sacramentum*, dum dicitur, causam sufficientem matrimonij (id est vinculi) regulariter esse mutuum consensum verbis

49 expressum. vbi particulâ illâ *regulariter* denotatur, illud posse etiam alijs signis effici: quo declaratur, & quasi limitatur, quoad matrimonium, regula illa generalis, qua anteà dictum fuerat, omnia Sacramenta perfici verbis vt forma, & rebus vt materia. Et ratione probatur, quia in primis verba non sunt necessaria Iure naturali, seu ex natura ipsius contractus; quia contrahentes ex natura rei possunt alijs signis pacisci de mutua corporum traditione, vt nutibus & scriptura, & intentionem seu consensum tradendi mutuum dominium corporum exprimere, vt patet; neque sunt necessaria ex Christi institutione, quia quamuis Christus eleuauerit contractum matrimonij ad esse Sacramenti, nihil tamen innouauit circa naturam illius: neque sunt necessaria ex Iure Ecclesiastico, quia nullum extat, verba præscribens; quia non in dicto cap. *Tuæ*, quia in eo tantùm significatur, verba esse necessaria, vt matrimonium clariùs constet Ecclesiæ; neque in alio loco.

50 Vnde neque verba sunt necessaria, vt contractus matrimonij sit Sacramentum, vt falsò affirmat *Canus.* Canus 8. de Locis, cap. 5. ad 3. quia Christus, ex cuius institutione valor Sacramentorum dependet, in nullo alio Sacramentum matrimonij instituit, quàm in contractu ipso valido; ac proinde cùm verba necessaria non sint ad valorem contractus, neque erunt ad valorem Sacramenti. quod *Eugen. IV.* etiam supponit Eugenius IV. in suo Decreto.

Sed an verba sint ex præcepto adhibenda, sub *Ledesma. Henriquez* controuersia est, quia Petrus Ledesma quæst. 45. ar. 2. & Henriquez affirmant, ducti dicto cap. *Tuæ*, & alijs: in nullo tamen id præscribitur, & ideò *Sancius. Basilius. Ægidius.* Sancius, Basilius & Ægidius meritò negant. Fatemur, verba esse omnium clarissima, & ideò maximè conuenientia ad rem tanti momenti.

Contractus ergo matrimonij validè contrahitur, non tantùm verbis, sed etiam scripturâ aut nutibus, imò etiam taciturnitate puellæ, imò etiam pueri, quando altero contrahente consensum exprimente, pater, vel mater, vel curam gerens puellæ & pueri respondet pro puella vel pro puero,

51 eius consensum exprimendo. Addit Rebellus l. 2. quæst. 10. sect. 1. etiam validè contrahi subarrhatione, id est traditione annuli, alteri qui iam consensit; quod verum existimamus, vbi fuerit in vsu.

DIFFICVLTAS XIV.

Vtrùm Sponsalia transeant in Matrimonium per copulam subsecutam.

SVpponimus, Iure antiquo ex copula habita post sponsalia, tamquam ex prudenti indicio, piè præsumi ab Ecclesia matrimonium, vt constat ex cap. *Veniens*, 15. & ex cap. *Is qui fidem*, 30. & ex cap. final. de Sponsalibus, quia Ecclesia præsumebat, sponsos iam contraxisse matrimonium, ne præsumeret illos ad non proprium coniugem accessisse (quod non præsumebat ex conatu ad copulam, vt constat ex dicto cap. finali, neque ex cohabitatione, neque ex osculis;) quod etiam nunc præsumitur ab Ecclesia, vbi Tridentinum non viget.

Addidimus, præsumi ab Ecclesia, quia sponsalia per copulam subsecutam non transibant in verum matrimonium, sed tantùm in præsumptum, non solùm quando copula fiebat animo fornicario, vt admittunt Doctores; sed etiam quando fiebat affectu coniugali, vt contra Sancium & Henriquez docent Bassolus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. *Bassolus.* & Basilius lib. 2. cap. 12. & deducitur ex dicto *Basilius.* cap. *Is qui*, & ex dicto cap. fin. dum in eis, absque distinctione aliqua affectus, ex quo fieret copula, insinuatur transire in matrimonium præsumptum. Quod etiam constat ex eo, quòd copula, adhuc post sponsalia, non erat signum exprimens consensum sufficientem ad matrimonium; sed tantùm erat indicium pium & prudens contractus facti ante copulam ipsam, aliàs non fuisset factus nisi post copulam habitam; ac proinde copula illa non fuisset licita, neque talis potuisset ab Ecclesia præsumi; quia manifestè esset accessus ad nondum coniugem; ac proinde nec potuisset haberi affectu coniugali. Et quamuis tunc haberetur affectu seu intentione mutuæ traditionis de præsenti, sponsalia non transirent in verum matrimonium; quia quamuis tunc esset sufficiens consensus, non tamen esset sufficiens signum, quia copula non est signum sufficiens. 52

Hoc ergo supposito, difficultas est, An post 53 Tridentinum, vbi viget, sponsalia per copulam subsecutam transeant in matrimonium, aut verum, aut præsumptum, iuxta varios modos dicendi circa hoc.

Circa hanc rem certum est, vbi Tridentinum viget, non transire, quando neque sponsalia neque copula fuerint habita coram Parocho & alijs testibus; quia absque eorum præsentia matrimonium neque validè contrahitur, neque præsumi potest ab Ecclesia, quæ iam ad valorem illius requirit prædictorum præsentiam. Et id etiam est certum, quando copula non fuisset habita coram illis, quamuis sponsalia fuissent coram eis habita; quia tunc non assisterent ei, quod habiturum erat rationem signi expressiui (si aliquod tunc fuisset) cui ex Tridentino necessarium est assistere; imò id etiam est certum, quando sponsalia non fuissent habita coram Parocho & alijs testibus, quamuis copula fuisset coram illis habita; quia tunc tantùm possent testificari de copula, & non de sponsalibus; ac proinde non possent testificari, sponsos sibi expressisse consensum, quamuis admittamus, copulam post sponsalia esse sufficiens signum; quia non esset tale, nisi suppositis sponsalibus, de quibus non possunt testificari vt testes oculati.

Est ergo difficultas, An sponsalia transeant in 54 matrimonium, siue verum siue præsumptum, quando ipsa & copula habita sunt coram Parocho & alijs testibus.

Sancius lib. 3. disp. 40. & Henriquez lib. 11. c. 3. *Sancius. Henriq.* docent, transire in matrimonium; quia ex vna parte copula post sponsalia est sufficiens signum expressiuum consensus coniugalis, vt deduci videtur ex dictis capitibus, aliàs Ecclesia non posset ex ea copula matrimonium præsumere, & ex altera

parte, ipsa & sponsalia fiunt coram Parocho & testibus; ergo etiam post Tridentinum sponsalia transeunt in matrimonium, copula subsecuta, siue verum siue præsumptum.

Ægidius. Ægidius verò disp. 21. num. 21. & alij Doctores docent (& meritò) non transire in matrimonium adhuc præsumptum, quod declarauit Congregatio Cardinalium, vt habetur apud Rebellum n. 42. Et *Rebellus.*

55 in primis nō transire in verum matrimonium, constat: quia copula, adhuc præsuppositis sponsalibus, non erat neque est verum signum consensus, vt suprà dicebamus; sed tantùm erat prudens indicium contractus ante copulam, ipsam facti; ergo quamuis ipsa & copula fiant coram Parocho & alijs testibus, non transibunt in matrimonium; verum non ex defectu præsentiæ, sed ex defectu signi exterioris, absque quo nequit fieri contractus matrimonij. Quòd verò neque transeat in matrimonium præsumptum, probatur; quia post Tridentinum, vbi viget, ad valorem contractus matrimonij requiritur, quòd fiat coram Parocho & alijs testibus; copula autem, adhuc præsuppositis sponsalibus, non est indicium quòd contractus fuerit factus coram Parocho & alijs testibus, quia neq; erat ante Tridentinum, ergo Ecclesia ex illa, quamuis habita coram Parocho & alijs testibus, & post sponsalia etiam coram eisdem facta, non præsumet contractum matrimonij factum, vbi Tridentinum viget, quia eo ipso quòd requisiuit præsentiam Parochi & aliorum testium, & præcepit Parocho, vt nomina testium, & coniugum, diemque & locum celebrationis contractus scribat, & apud se custodiat, non vult matrimonium præsumi, nisi expressione consensus coram prædictis facta, & aliter potiùs præsumetur peccatum in copula.

56 Obseruandum est, sponsalia non transire in matrimonium ex eo, quòd iuramento confirmentur, adhuc vbi Tridentinum non viget: quia non transeunt Iure naturali, vt constat; quia iuramentum additum contractui, eum non mutat ex natura rei, quamuis illum confirmet superaddita obligatione religionis, orta ex ipso iuramento: neque transeunt Iure positiuo; quia non Iure antiquo habito in Can. *Si quis, diuinis.* 30. quæst. 5. vbi dicitur: *Si quis, diuinis tactis, iurauit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum, sit illa legitima vxor.* quia in hoc Canone non significatur, illam ex tunc esse vxorem iurantis, sed iurantem teneri ad illam ducendam, vt particulâ illâ *sit* denotatur; nec Iure habito in cap. *Ex parte.* 9. de Sponsalibus, quia in eo tātùm agitur de verbis de futuro, æquiualentibus verbis de præsenti, ratione particulæ *ab eo tempore*, quibus non fiunt sponsalia, sed matrimonium: sponsalia ergo iuramēto stabilita, quamuis facta coram Parocho & alijs testibus, non transeunt in matrimonium, adhuc præsumptum, post Tridentinum, sicut neque ante illud.

DIFFICVLTAS XV.

Vtrùm contractus Matrimonij baptizatorum in eorum absentia fiat validè per procuratores.

57 COnueniunt Doctores, contractum matrimonij non tantùm antiquitus potuisse validè in absentia per procuratores celebrari, vt constat ex cap. fin. de Procuratoribus, in 6. sed etiam modò post Tridentinum, etiam vbi viget, vt constat ex praxi Ecclesiæ, dummodò vbi viget celebretur per procuratores coram Parocho & alijs testibus; quia Tridentinum quoad hoc supra id, quod ante ipsum sufficiebat tantùm, requisiuit præsentiam Parochi & aliorum testium.

Vt verò contractus matrimonij per procuratores validè celebretur, tria in dicto cap. requiruntur. Primò, quòd procurator habeat specialē commissionem ad id. Secundò, quòd procurator id per se ipsum efficiat; quia nequit alterum substituere, nisi id expressè habeatur in commissione. Tertiò, quòd commissio non sit reuocata tempore quo celebratur contractus: quia si reuocata sit, quamuis solùm internè, etiamsi procurator reuocationem ignoret, nihil fit; quia si reuocata est, quamuis solùm internè, procurator nequit consentire nomine principalis; quia reuocauit commissionem. Potest tamen procurator solis verbis absque scriptura assignari; & non est necessarium, adhuc post Tridentinum, quòd procuratoris assignatio fiat coram Parocho & testibus; imò neque quòd eis ostendatur, quando fit contractus, dummodò contractus ipse coram ipsis per procuratores celebretur.

Et eodem modo, non tantùm antiquitus potuit contractus matrimonij per epistolam validè celebrari, vt patet ex L. *Mulierem.* ff. De ritu nuptiarum, in quo Doctores conueniunt, sed etiam modò post Tridentinum, vt contra vtrumque Leitmam & Manuelem Rodriguez docent Sanctus l. 2. disp. 12. Ægidius disp. 24. dub. 9. Henriquez, Molina, & Vega; quia per epistolam potest quis proprium consensum coram Parocho & alijs testibus exprimere, & ex tunc per eamdem alterius consensum, si verè consentiat, coram eisdem acceptare; quod sufficienter fiet his verbis scriptis, *Accipio te in meum coniugem*: sicut etiam eisdem verbis prolatis sufficienter fit, quamuis à priori contrahente (siue verbis scriptis siue voce prolatis) fiat traditio, & acceptatio sub conditione tacita, si scilicet tu etiam tradideris, & acceptes meam traditionem, & à posteriori vtraque fiat absolutè. Id autem quod dictum est de contractu matrimonij per epistolam celebrato, quòd scilicet sit validus, etiam ob eamdem rationem est verum de eo celebrato per nuntium.

Est tamen obseruandum, eum, cui mittitur epistola aut nuntius, exprimens cōsensum ipsius mittentis, etiam debere suum consensum & acceptationem traditionis sibi factæ à mittente exprimere ipsi mittenti, vel per alteram epistolā, vel per nuntium; quia illi facienda est expressio (quia cum eo contrahitur) siue in sua persona, siue alteri habenti commissionem ad id, vt solet habere nuntius: & tunc quando habet, quoad hoc nuntius, & quilibet alius assignatus, habet rationem procuratoris, quia ei nomine alterius exprimitur: imò etiam quoad expressionem exteriorem factam ab ipso nuntio, habet rationem procuratoris; quia nomine mittentis exteriùs exprimit consensum illius, quamuis non quoad consensum, quia non consentit nomine illius.

Celebratur autem contractus per epistolam eisdem verbis scriptis, quibus voce prolatis celebratur in præsentia: per nuntium verò celebratur referendo & exprimendo, vt nuntius est, nomine mittentis consensum ipsius, dicendo, v. g. *Petrus*

mittit

mittit me, vt suo nomine nuntiem tibi, ipsum te velle in vxorem. Vnde, quando fit medio nuntio, aut mediâ epistolâ, necessarius est in ipso mittente consensus, & non reuocatus; quia tunc nullus consentit nomine mittentis: at quando fit per procuratorem, qui quoad omnia est procurator, sufficit & requiritur, quòd procurator ipse nomine principalis, commissione ab ipso accepta, expressè consentiat pro illo, & consensum hunc exteriùs exprimat; quia principalis illi committit integrũ contractum, quoad consensum videlicet & quoad expressionem illius, quoad omnia se remittens voluntati illius. Vnde contractus matrimonij à procuratore his verbis, aut æquiualentibus, celebrandus est, *Ego nomine Petri* v.g. *contraho tecum matrimonium*, vel, *Nomine Petri te accipio in eius vxorem.*

DIFFICVLTAS XVI.

Vtrùm Matrimonium baptizatorum sit propriè Sacramentũ gratiam conferens.

61 *Durandus.* CAtholici contra hæreticos, quibus fauere videtur Durandus in 4. dist. 26. quæst. 3. art. 2. conueniunt, matrimonium baptizatorum esse propriè Sacramentum gratiam conferens, à Christo *Eugen. IV. Trident.* Domino institutum; quod definiuit Eugenius IV. in suo Decreto fidei, & Tridentinum sess. 7. can. 1. & sess. 24. cap. 1. & can. 1. Quod antè significauerant non tantùm Gregorius, sed etiam Leo I. Chry- *Gregorius. Leo I. Chrysost. Ambros. Siric. Pap. Innoc. III. Bellarmin. Vasquez.* sostomus, Ambrosius, & Augustinus, Siricius Papa, & Innocentius III. Gregorio antiquiores, dum matrimonium appellant Sacramentum, & de eo vt de Sacramento tractant, quos referunt Bellarminus de Matrimonio cap. 3. & Vasquez disp. 2. Quod etiam constat ex perpetua traditione, cui Ecclesia innixa id definiuit. Quæ autem intentio necessaria sit in contrahentibus, vt efficiendo contractum matrimonij, eum efficiant Sacramentum, diximus Difficultate VIII.

62 *Vasquez. Ægidius.* Plura contra hanc veritatẽ obijciunt hæretici, quæ omittimus, quia facilia sunt, & videri possunt apud Vasquez vbi suprà, & apud Ægidium disp. 24. dub. 2.

Addidimus, matrimonium baptizatorum esse propriè Sacramentum, quia matrimonium non baptizatorum, quamuis fidelium, non est propriè Sacramentum, quia ante Baptismũ, vtpote ianuam reliquorum Sacramentorum, nullum potest recipi *Vasquez. Ægidius.* Sacramentũ; imò, vt optimè Vasquez disp. 5. n. 68. & Ægidius contra Sancium lib. 2. disp. 9. & contra alios, contractus celebratus ante Baptismum non fit posteà Sacramentum gratiam conferens, quamuis repetatur consensus, & eius exterior expressio:

63 quia quamuis hæc repetitio fiat, non fit de nouo contractus (in quo Sacramentum matrimonij consistit;) quia iam supponitur ante Baptismũ factus. Fatemur, vinculum matrimonij consummati fieri per Baptismum vtriusque coniugis omnino indissolubile, quia post Baptismum nulla causa, adhuc fidei, dissolui potest.

Vasquez. Ægidius. Obseruandum ergo est, vt aduertunt Vasquez & Ægidius, matrimonium sumptum pro contractu, & non pro vinculo, institutum esse in Sacramentum gratiam conferens; quia gratia non confertur ab ipso vinculo causato à contractu, quando fit ipse contractus; quia frustrà institueretur in Sacramentum aliquid permanens & perseuerans, quod postquam factum est, non confert gratiam; ac proinde solus contractus ipse institutus est in Sacramẽtum gratiam conferens. Fatemur, matrimonium sumptum pro vinculo relicto ex contractu, esse Sacramentũ latiori significatione; quia vt sic est signum rei sacræ; quia vt sic, ob indissolubilitatem, quam ex se habet, repræsentat vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia in incarnatione factam.

Vnde in matrimonio contractus ipse est Sacra- 64
mentum tantùm, gratia verò Sacramentalis est res Sacramenti tantùm, quia tantùm est effectus; vinculum verò ipsum est res & Sacramentum simul. est quidem res Sacramenti, quia est effectus ipsius contractus, cui conuenit ratio Sacramenti; & est Sacramentum (quamuis tantùm latè) quia ob sui indissolubilitatem significat coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia.

DIFFICVLTAS XVII.

Vtrùm Matrimonium baptizatorum, per procuratores celebratum, sit propriè Sacramentum gratiam conferens.

BAssolis in 4. d. 27. q. 1. art. 1. Caietanus Opusc. de Matrimonio, q. 1. Canus 8. de Locis c. 5. & Victoria in Summa, num. 244. partem negatiuam tuentur (& idem est de matrimonio per epistolam aut per nuntium celebrato.) Probati autem potest, Primò, quia pœnitentia requirit præsentiam ad absoluendum; quia in eius forma dicitur, *Ego te absoluo*, sed etiam in matrimonio dicitur, *Ego te accipio in coniugem*: ergo etiam requirit præsentiam contrahentium. Secundò, quia effectio Sacramenti est actus personalis, vt in alijs Sacramentis patet; ergo matrimonium celebratum per alterum, non est propriè Sacramentũ. Tertiò, quia aliàs dormiens posset gratiam recipere, si ipso dormiente, & existente in gratia, fieret matrimonium à suo procuratore; imò etiam dormiens posset peccare, si ipso dormiente, & existente in peccato mortali, fieret à suo procuratore. 65 *Bassolis. Caietanus. Canus. Victoria.*

Vasquez verò disp. 3. c. 4. Sancius l. 2. disp. 11. Ægidius disp. 24. dub. 2. & Basilius c. 10. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia Christus absque restrictione aliqua instituit matrimonium legitimum in Sacramentum, vt deducitur ex Florentino & Tridentino, dum absolutè & absque limitatione definiunt, matrimonium baptizatorum esse Sacramentum; matrimonium autem per procuratores celebratum est verum & legitimum, ergo est Sacramentum propriè. Et ob eamdem rationem, matrimonium per epistolam aut per nuntium celebratum, est propriè Sacramentum, quia scilicet est verum & legiumum matrimonium. 66 *Vasquez. Sancius. Ægidius. Basilius.*

Ad primam ergo rationem aduersariorum concedimus Antecedens, & negamus Consequẽtiam, ob disparitatem inter dicta verba absolutionis, & inter dicta verba matrimonialia: quia verba illa absolutionis sunt determinatè requisita ex Christi institutione, & ad eorum veritatem requisita est præsentia; verba verò illa, *Ego te accipio in coniugem*, non sunt determinatè requsita, quia sufficiunt quæcumque verba, & quæcumque signa, quibus exprimatur cõsensus traditionis dominij corporis: & quia consensus & traditio esse possunt inter absentes, & etiam expressio consensus, siue per epistolam siue per verba nuntij vel procuratoris etiam consentientis commissione & nomine principalis, ideò contractus matrimonij, & consequenter Sa- 67

cramentum (quod in solo contractu valido fundatur) potest in absentia fieri, non verò absolutio Sacramentalis.

Ad secundam respondemus, actiones aliorum Sacramentorum ex institutione Christi esse personales, non verò actiones Sacramenti matrimonij; quia istud instituit in solo contractu, cuius actiones non sunt necessariò personales, saltem exterior expressio.

Ad tertiam respondemus, posse, & non esse inconueniens, illum dormientem recipere gratiam (vt etiam contingit, quando quis in infirmitate dormiens aut amens absoluitur, & extremè vngitur) obligari tamē sub mortali, vt sit in statu gratiæ eo tempore, quo prudenter iudicat celebrandum esse contractum, & peccare mortaliter (si non sit in gratia) vel tunc quando iuxta prudens iudicium ipsius celebrandū est, si sit in vigilia, aut si dormiat, non quando dormit, sed quando præuidens defectum gratiæ, & futurum somnum tempore contractus, dedit causam somno, iuxta doctrinam communem in Tractatu de Peccatis.

DIFFICVLTAS XVIII.

Vtrùm Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, sit propriè Sacramentum gratiam conferens.

68 DIfficultas procedit ex suppositione, quòd inter baptizatum & non baptizatum possit validè fieri matrimonium, vt ex dispensatione fieri posse, dicemus Disput. XXIII.

Certum est, non esse Sacramentū ex parte coniugis non baptizati, quia iste ex defectu Baptismi est incapax aliorum Sacramentorum. Est ergo difficultas, An sit Sacramentum ex parte baptizati.

Rebellus. Sotus. Catherin. Rebellus lib. 3. q. 9. Sotus & Catherinus partem affirmatiuam tuentur; quia ex vna parte baptizatus est capax Sacramenti, & ex altera verū efficit contractum cum non baptizato; contractui autem verò baptizati conuenit ratio Sacramenti.

69 *Vasquez. Ægidius.* Vasquez verò disp. 2. n. 113. & Ægidius disp. 24. dub. 2. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia Christus tantùm instituit in Sacramentum, integrum & perfectum contractum matrimonij, quia tantùm contractus integer est matrimonium, & tantùm in matrimonio illud instituit: in solo autem baptizato non est integer & perfectus contractus matrimonij, sed in vtroque coniuge. vnde in vtroque coniuge, quando vterque est baptizatus, est vnum tantùm Sacramentum, sicut & vnus tantùm integer contractus. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

DIFFICVLTAS XIX.

Vtrùm inter baptizatos possit celebrari Matrimonium, quod non sit propriè Sacramentum.

70 *Ledesma. Sancius. Ægidius.* PEtrus Ledesma quæst. 42. art. 1. dub. 7. Sancius lib. 2 disp. 10. & Ægidius disp. 24. dub. 2. docent, non posse inter baptizatos validè celebrari contractum matrimonij, qui non sit propriè Sacramentum: quia Christus inseparabiliter addidit contractui baptizatorum rationem Sacramenti, vt deduci videtur ex eo, quòd Eugenius IV. & Tridentinum absolutè & absque vlla limitatione dicunt, matrimonium baptizatorum esse Sacramentum; ac proinde nullum esse validum matrimonium, quod non fiat Sacramentum.

Vasquez verò 3. par. disp. 138. num. 63. Rebellus lib. 2. quæst. 5. & Basilius lib. 1. cap. 9. docent, posse inter baptizatos validè celebrari contractum matrimonij, qui non fiat Sacramentum, & meritò: quia absque fundamento dicitur, Christum ita inseparabiliter addidisse contractui baptizatorum rationem Sacramenti, vt deficiente ratione Sacramenti ex defectu intentionis efficiendi Sacramentum, vel aliter, instituerit contractum ipsum irritum euadere. Erit tamen sacrilegium contra reuerentiam Sacramento debitam, contractum absque ratione Sacramenti celebrare; quia id erit actionem Sacramentalem irritare.

Eugenius autem IV. & Tridentinum absolutā illa locutione tantùm significant, Christum omnem contractum matrimonij baptizatorum validum, absque aliqua exceptione, in Sacramentum instituisse; quod non tollit, posse non fieri Sacramentum, si desit intentio requisita: sicut contingere potest, quòd ablutio & prolatio verborum Baptismi, quas absque exceptione aliqua Christus in Sacramentum instituit, non fiant Sacramentum ex defectu intentionis requisitæ.

DIFFICVLTAS XX.

Vtrùm Matrimonium, ante legem gratiæ in lege naturæ & veteri, fuerit propriè Sacramentum gratiam conferens.

PEtrus Sotus de Instit. Sacerdot. lect. 2. de Matrimonio, Henricus VIII. Rex Angliæ, Rofensis, Castro, & Catherinus partem affirmatiuam tuentur, Primò, quia Deus Genes. 1. benedixit coniugio Adami, & in eo reliquis, dum dixit, *Crescite & multiplicamini*; benedictio autem Dei gratiam operatur. Secundò, quia ad Ephes. 5. matrimonium ab initio mundi dicitur Sacramentum.

Vasquez verò disp. 2. cap. 3. Ægidius disp. 24. dub. 2. Rebellus lib. 2. quæst. 3. & iam communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò; quod definitum videtur ab Eugenio IV. in suo Decreto fidei, dum distinguit Sacramenta nouæ legis (inter quæ numerat Matrimonium) à Sacramentis veteribus, in eo, quòd illa conferant gratiam, vetera verò minimè: & Tridentinum sess. 24. decreto anteriori ad Canones, dum docet, matrimonium in lege Euangelica gratiam præstare veteribus connubijs; & can. 1. dum damnatur, qui dixerit matrimonium non esse Sacramentum à Christo institutum; quasi dicat, nouiter & primò. Quod etiam constare videtur ex perpetua Ecclesiæ traditione, quam nonnulli ex Patribus scriptam reliquerunt, vt affirmat Vasquez cap. 4.

Ad prius ergo fundamentum aduersariorum respondemus, benedictionem illam fuisse ad corporalem multiplicationem, & non ad gratiam spiritualem; quia similis benedictio data fuit cæteris animantibus gratiæ incapacibus. Et ad posterius respondemus, matrimonium, etiam ab initio mundi

di dici à Paulo Sacramentum, non quia ex tunc gratiam conferat, & sit propriè Sactamentum; sed quia ob suiindissolubilitatem repræsentat coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, ex quo habet esse latè Sacramentum, quod etiam modò conuenit matrimonio gentilium.

DIFFICVLTAS XXI.

Quæ sit materia & quæ sit forma in Sacramento Matrimonij.

74 *Eugen. IV.* QVia Eugenius IV. in suo Decreto fidei, definiens, omnia Sacramenta nouæ legis tribus perfici, rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, hæc tria in alijs Sacramentis assignauit, & non in Sacramento matrimonij; ideò Doctores de illis inquirunt.

Catherin. In primis Catherinus Opusculo de Matrimonio quæst 1. docet, materiam in Sacramento matrimonij esse signa externa, quibus contrahentes exprimunt suos consensus; & formam in quolibet matrimonio esse verbum illud Dei, sanctificans matrimonium, quamuis semel tantùm fuerit prolatum, quod habetur Genes. 2. & Matth. 19. *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adharebit vxori suæ.* Modus tamen iste dicendi communiter reijcitur, & meritò, quia ad nouum & distinctum Sacramentum, & ad nouam & distinctam materiam requiritur noua forma nouiter repetita; ergo verbum illud, quod in rigore fuit semel tantùm prolatum, & vnum numero, nequit esse forma pro pluribus & omnibus matrimonijs.

75 *Canus.* Secundò, Canus 8. de Locis, cap. 5. docet, materiam in Sacramento matrimonij esse actus contrahentium, nempe consensus & signa externa quibus exprimuntur, & formam esse verba illa Sacerdotis, *Ego vos coniungo.* Modus tamen iste dicendi non benè audit, & facilè reijcitur ex decreto Eugenij IV. dum loquens de Sacramento matrimonij, ait: *Causa efficiens matrimonij* (id est vinculi, orti ex ipso contractu eleuato ad Sacramentum) *regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*, & nullam aliam causam assignat. Sentit ergo, consensum contrahentium, & eius exteriorem expressionem, & non verba Sacerdotis, perficere Sacramentum matrimonij. Quòd si verba Sacerdotis non perficiunt hoc Sacramentum, neque erunt forma illius; ac proinde neque actus contrahentium erunt materia.

76 *Richardus. Victoria.* Tertiò, Richardus in 4. dist. 26. art. 4. quæst. 2. & Victoria in Summa num. 245. docent, verba prioris contrahentis esse materiam, vtpote præsupposita & determinabilia per posteriora posterioris contrahentis; & verba huius, esse formam, vtpote determinantia verba prioris. Modus etiam iste dicendi non probatur; quia in hoc Sacramento semper est eadem materia & forma assignanda, quia semper est vnum & idem secundùm speciem; & tamen quando contrahentes simul tempore proferrent verba suorum consensuum expressiua, in Sacramento matrimonij sic facto non posset dicto modo materia & forma assignari: ergo neque quando vnus post alterum exprimit suum consensum. Aut saltem modus iste est insufficiens, quia pro casu dicto non assignat materiam & formam.

Quartò, Sancius l. 2. disp. 5. & Suarez in 3. par. Tom. 3. disp. 2. sect. 1. & Ægidius disp. 24. dub. 3. docent, verba, aut alia signa vtriusque contrahentis exprimentis mutuum consensum, aut quod idem est, mutuum consensum exteriùs expressum, esse materiam & formam, secundùm diuersam rationem. Esse videlicet materiam, quatenus significant mutuam corporum traditionem; & esse formam, quatenus significant mutuam corporũ acceptationem: quia vt significantia mutuã traditionem, determinantur per eadem vt significantia mutuam acceptationem, sicut acceptatio determinat & perficit traditionem; quia proprium est materiæ, determinari per formam; & formæ, determinare materiam. Modus iste dicendi etiam non probatur, 77 quia est contra Eugenium IV. in suo Decreto, dum ait, omnia Sacramenta perfici rebus vt materia, & verbis vt forma; quia nomine *rerum* intelligit propriè res, vt distinctas à verbis & ab alijs signis, & nomine *verborum* intelligit propriè verba prout distincta à rebus, imò & ab alijs signis: quia quando pro causa efficiente matrimonij assignauit consensum per verba expressum, addidit *regulariter*, quia aliquando exprimitur per nutus & scripturam; prædicti autem Doctores constituunt materiam in verbis, aut in alijs signis prout distinctis à rebus, & nõ in rebus prout destinctis à verbis & ab alijs signis. Secundò, quia essentia Sacramenti matrimonij pro materiali totali (pro quo vt sic in omnibus Sacramentis assignatur materia & forma) sita est à Christo in contractu ipso, in quo non est materia & forma vt ab his Doctoribus assignatur, sed vt postea assignabitur.

Quintò, Nauarrus cap. 22. n. 20. & Rebellus 78 lib. 2. quæst. 4. sect. 3. docent, consensum internum *Nauarrus. Rebellus.* vtriusque esse materiam, & signa externa quibus exprimitur, esse formam. Sed etiam modus iste non probatur, quia tota materia Sacramenti humani & sensibilis nequit esse insensibilis, qualis est consensus internus.

Sextò, Maior in 4. dist. 26. quæst. 1. docet *Maior.* econtrà, signa externa, exprimentia consensum, esse materiam; & consensum ipsum esse formam. Sed hic etiam modus non probatur, quia forma Sacramenti quoad totum suum esse, nequit esse insensibilis, vt est consensus.

Septimò ergo Vasquez disp. 2. cap. 5. & Basi- *Vasquez. Basilius.* lius lib. 1. cap. 7. docent, materiam in hoc Sacramento matrimonij, esse corpora contrahentium; consensus verò, & eorum expressiones exteriores, esse formam, quod indicant Adrianus in 4. q. 1. *Adrianus.* de Matrimonio, & Couarruuias 2. part. cap. 1. *Couarru.* §. vnic. & meritò; quia Sacramentum pro materiali adæquato, quod subest significationi Sacramentali gratiæ (pro quo in omnibus Sacramentis assignatur materia & forma) in nullo alio consistit, 79 quàm in contractu ipso matrimonij: in hoc autem corpora contrahentium, & ipsorum corporum traditiones & acceptationes, vtpote res circa quas versatur pactio ipsa matrimonij coalescens ex consensu & ex eius expressione, sunt materia: consensus verò, & eius expressio exterior, vtpote versantes circa corpora tamquam circa materiam remotam, & circa eorum traditionem & acceptationem tamquam circa materiam proximam, sunt forma; vt contingit in reliquis contractibus, in quibus res circa quas versantur, & de quibus fiunt, sunt materia circa quam; pactio verò ipsa, seu con-

tractus ipse, est forma, quamuis in eo tantùm sensu, in quo aliquid dicitur forma, quia versatur circa materiam.

80 Vnde Sacramentum matrimonij pro materiali adæquato (cui ex institutione Christi inest significatio gratiæ) intrinsecè & essentialiter tantùm constat mutuo contrahentium consensu, & mutuis signis exterioribus, quibus consensus mutuus exprimitur. Quod Eugenius IV. significauit, dum non agnouit aliam causam, efficientem vinculi matrimonij, quàm mutuum consensum, & eius expressionem; quia vinculum ex contractu ipso, & ex materiali adæquato Sacramenti oritur: consensus autem ex vna parte, & signa exteriora ex altera, in contractu matrimonij (sicut in quocumque alio) non se habent sicut materia & forma, sed sicut significatum & signum; corpora ergo sunt obiectum indirectum, & materia remota, circa quam contractus matrimonij; traditio verò & acceptatio corporum non verbalis, sed realis, sunt obiectum directum, & materia proxima, & simul primarius & proximus effectus ipsius contractus; ac proinde tam corpora, quàm eorum traditio & acceptatio realis, sunt quid extrinsecum ipsi contractui matrimonij, & consequenter ipsi Sacramento matrimonij, adhuc sumpto pro materiali.

Neque hoc, quod dicimus, Sacramentum matrimonij non constare intrinsecè materia, est contra Eugenium IV. dicentem, omnia Sacramenta noua perfici rebus vt materia, & verbis vt forma; quia nomine materiæ, imò & formæ, non intelligit partes intrinsecas Sacramentis: vt constat in
81 Sacramento Eucharistiæ, in quo pro materia assignauit panem & vinum, & pro forma, verba consecrationis; & tamen non constat intrinsecè pane & vino, imò neque verbis consecrationis, sed tantùm speciebus Sacramentalibus, & ad summum etiam Corpore & Sanguine Christi, & ob id Eugenius abstinuit à verbo *constat*, quo aliquid intrinsecum denotatur, & vsus est verbo *perficitur*, quo etiam denotatur aliquid extrinsecum, vt causa efficiens; & sic addidit, Sacramenta etiam perfici personâ ministri, quam constat esse extrinsecam cuicumque Sacramento. Quomodo verò conditio de futuro contingenti, apposita contractui matrimonij, non obstet valori illius in ratione Sacramenti, dicimus Tractatu de Sacramentis in genere, Disputatione IV. Difficultate VI.

DIFFICVLTAS XXII.

Quis sit minister in Sacramento Matrimonij.

Catherin. CAtherinus Opusculo de Matrimonio q. 1. qui affirmauit, verbum illud Dei, *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ*, esse formam in Sacramento matrimonij, consequenter affirmat, Deum esse minis-
Canus. trum in eo. Et Canus 8. de Locis, cap. 5. ad 3. qui affirmauit, verba Sacerdotis, nempe, *Ego vos coniungo*, esse formam Sacramenti matrimonij, consequenter affirmat Sacerdotem esse ministrum illius.

82 Nihilominùs reliqui Doctores contra Catherinum & Canum conueniunt, ministrum in Sacramento matrimonij esse ipsos contrahentes, & non Deum, neque Sacerdotem. Ita Sancius l. 2. disp. 6. & Ægidius disp. 24. dub. 3. & meritò: quia ipsi contrahentes sunt qui efficiunt contractum, & non Sacerdos, neque Deus speciali aliquo modo; ergo & Sacramentum ipsum, quod in solo contractu positum est. Sunt autem ambo vnus minister totalis, & duo partiales; quia sic concurrunt ad efficiendum contractum: sensus autem dictorum verborum Sacerdotis est, Ego vos declaro coniunctos, aut, Ego approbo vestram maritalem coniunctionem.

Et contrahentes non tantùm sunt ministri, quando per se ipsos immediatè efficiunt contractum matrimonij, sed etiam quando fit per procuratores, ipsi, & non procuratores, sunt ministri, vt aduertunt Vasquez disput. 3. num. 8. & Basilius libr. 1. cap. 10. quia etiam tunc ipsi sunt qui moraliter dicuntur contrahere: quia quamuis procuratores, & non ipsi, physicè eliciant consensus, & eos exprimant; quia tamen eos eliciunt & exprimunt virtute & commissione ipsorum principalium, & nomine eorum, & pro eis & non nomine proprio, neque pro se ipsis; ideò ipsi principales sunt, qui moraliter dicuntur absolutè contrahere, & non procuratores, nisi cum addito, nempe instrumentaliter, seu vt ministri instrumentales. Dicuntur autem ministri instrumentales, non solùm quia virtute & commissione principalium contrahunt, sed etiam quia pro ipsis principalibus contrahunt, eis accipientes alterum in coniugem, & non sibi. Vnde consensus, & eorum expressiones, vt fiunt à procuratoribus nomine principalium, & pro eis, & vt ad eos moraliter pertinent, dicuntur ad essentiam contractus & Sacramenti pertinere; ob quod principales, pro quibus & quorum commissione fit contractus, non tantùm sunt qui moraliter dicuntur efficere contractum & Sacramentum, sed etiam contractum & Sacramentum suscipere; quia ipsi non tantùm censentur moraliter consentire & verba proferre, sed etiam ea in se habere & suscipere, & non procuratores.

Ex quo fit, neque procuratores, neque Sacerdotem teneri esse in statu gratiæ, quando fit Sacramentum matrimonij; quia Sacerdos nullatenus illud efficit, neque suscipit; & procuratores non censentur illud efficere, neque suscipere: quia tamen ipsi principales illud efficiunt & suscipiunt, ideò tenentur esse in statu gratiæ, & quia illud efficiunt, & quia illud suscipiunt. Vnde peccant mortaliter, illud in mortali celebrantes, non solùm quia illud suscipiunt (in quo conueniunt Doctores) sed etiam quia illud efficiunt, vt contra Sancium disp. 6. docet Vasquez 3. par. disp. 136. num. 38. quia quamuis non sint ministri consecrati, sunt tamen verè ministri, & per se, ex institutione Christi; ac proinde illud in mortali efficiendo, irreuerenter tractant, & non leuiter, sed grauiter: imò censemus, eos tunc duplex peccatum mortale numero distinctum committere; quia quamuis illud efficere & suscipere in peccato mortali eodem modo specifico opponantur religioni, sunt tamen quasi duo actus diuersi, ac proinde duo peccata numero distincta.

Quòd si quando matrimonium per procuratores fit, ipsi coniuges sunt ministri, multò melius erunt, quando contrahunt per epistolas & per nuntios; quia tunc ipsi sunt qui physicè consentiunt,

tiunt, imò, qui per epistolas contrahunt, etiam exprimunt consensus: ac proinde quando fit per epistolas, consensus coniugum, & scripturæ quibus exprimuntur, pertinent ad essentiam contractus & Sacramenti; & quando per nuntios, consensus coniugum, & verba nuntij nomine coniugum prolata, etiam pertinent ad essentiam contractus & Sacramenti.

Et quamuis procurator & nuntius sint instrumenta, quibus principales contrahunt; quia tamen sunt instrumenta humana, & nō insensibilia, vt est scriptura, ideò procurator & nuntius in amentia aut in ebrietate non possunt validè celebrare matrimonium, quidquid dicant Vasquez & Basilius, quia vterque, vtpote instrumentum humanum, humano modo exercere debet officium suum. 86

DISPVTATIO IV.

De institutione & obligatione contractus Matrimonij.

DIFFICVLTAS I.

A quo fuerit institutus contractus Matrimonij.

1 DIFFICVLTAS non est de institutione contractus matrimonij in Sacramentum, quia huius Sacramenti institutio, sicut reliquorum nouæ Legis, absque dubio fuit à Christo Domino facta; sed est de institutione ipsius contractus vt contractus est, quo mutuum dominium corporum traditur, & est materiale adæquatum, cui ex Christi institutione inest significatio Sacramentalis gratiæ sanctificantis.

Conueniunt ergo communiter Doctores, contractum matrimonij fuisse à Deo institutum; quod
Bon. VIII. tradidit Bonifacius VIII. in cap. vnico de Voto & voti redemptione, & insinuatur Matth. 19. illis verbis: *Quod ergo Deus coniunxit, homo nō separet.*

2 Pro huius communis doctrinæ intelligentia obseruandum est, institutionē contractus matrimonij posse dupliciter sumi: vno modo, pro ordinatione vel quasi ordinatione, qua ordinetur vel quasi ordinetur, contractum matrimonij posse fieri; altero modo, pro prima executione, vel celebratione contractus matrimonij.

Hoc ergo supposito, vt optimè Vasquez disp. 1. cap. 2. institutio contractus matrimonij, sumpta priori modo, non fuit facta à Deo, neque ab hominibus, noua aliqua voluntate, aut ordinatione superaddita creationi naturæ humanæ; sed ex natura rei, seu ex natura ipsa humana, eius creatione supposita: quia supposita hominum creatione, est in ipsis facultas ad celebrandum contractum matrimonij, seu ad permutanda corpora ad prolis generationem, independenter à noua aliqua ordinatione Dei & hominum, superaddita creationi ipsorum, non minùs quàm ad permutandas quaslibet alias res. Institutio verò contractus matrimonij sumpta posteriori modo, nempe pro prima executione seu celebratione, verè fuit facta à primis parentibus liberè consentientibus, & non à Deo independenter ab eorum consensu, vt diximus Disputatione præcedenti, Difficultate IV.

3 Nihilominùs Deus verè dicitur contractum matrimonij instituisse institutione vtroque modo sumpta. Dicitur enim primo modo illū instituisse, quia Deus est auctor naturæ humanæ, cui eo ipso, secluſa quacumque alia superaddita ordinatione, inest facultas ad contrahendum matrimonium. Dicitur etiam posteriori modo instituisse contractum matrimonij, tum quia Deus peculiariter excitauit interiùs primos parentes ad executionem seu celebrationem contractus matrimonij, quę fuit prima; & forsan etiam exteriùs suasit ad id, vt deduci videtur ex eo, quòd, postquam Deus dicitur adduxisse Heuam ad Adam, statim subditur Adam in illa verba prorupisse: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* quibus Adam vel consensum præbuit ad matrimonium, vel iam factum supponebat, vt deducitur ex sequentibus verbis, *Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* ex quo apparet, Deum ad hoc adduxisse Heuam ad Adam. Tum etiam, quia eorum contractum approbauit, ei benedicendo, Genesis 1. *Crescite & multiplicamini:* quæ verba, quamuis Genes. 1. referātur, credendum est ibi per anticipationē referri, & prolata fuisse à Deo postquam Adam Genes. 2. dixerat verba iam relata.

Deus ergo dicitur contractum matrimonij instituisse, & quia est auctor naturæ humanæ, cui ex se conuenit facultas ad contrahendum matrimonium; & quia primos parentes interiùs excitauit, & forsan etiam exteriùs suasit ad primam celebrationem matrimonij, & quia ipsum matrimonium iam factum approbauit. 4

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm contractus Matrimonij sit licitus & honestus.

COntra hæreticos, qui (vt refert Vasquez disp. 1. cap. 3.) contractum matrimonij vt illicitum damnarunt, conueniunt Catholici, eum esse ex suo obiecto licitum & honestum, vt constat ex illo Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* & ex Paulo 1. ad Corinth. 7. *Qui matrimonio coniungit virginem suam, benè facit.* & paulò inferiùs: *Si nupserit virgo, non peccauit.* & 1. ad Timoth. 4. oppositum dicitur esse doctrina dæmoniorum, & ex perpetua Ecclesiæ traditione, quam plures ex Patribus expressērunt, quos refert Vasquez vbi suprà. Idem quoque definitum est contra hæreticos in Concilio Gangrensi can. 1. & in Bracarensi I. can. 11. Idem quoque ratio suadet; quia contractus matrimonij est medium aptum & ordinatum ad multiplicationem generis humani, modo rationi consono, mutua videlicet & perpetua corporum traditione. 5 *Vasquez. Concilium Gangren. Bracarens.*

Quòd si obijcias Augustinum lib. de Nuptijs cap. 11. & 12. vbi supponere videtur, matrimonium esse malum, dum ait, matrimonium excusari tribus bonis proprijs ipsius, nempe prole, fide, & Sacramento (id est perpetuitate seu indissolubili- 6

lubilitate, ratione cuius repræsentat vnionẽ Christi cum Ecclesia factam in incarnatione) quo supponere videtur, matrimonium esse malum; quia quod non est malum, non indiget excusatione. Respondemus, matrimonium, secundùm Augustinum, tribus dictis bonis excusari non à malitia seu culpa, sed ab specie seu apparentia mali, & quasi ab imprudentia; quia homo non ita cordatè contraheret matrimonium, cui sunt tot onera annexa, nisi matrimonium haberet prædicta bona, quibus onera illius compensarentur.

Plura alia obijciunt hæretici, quæ quia leuiora sunt, & facilè ex dicendis soluuntur, omittimus, eis tamen satisfacit S. Thomas quæst. 41. art. 3. *S. Thomas.*

DIFFICVLTAS III.

Quo fine contrahendus sit contractus Matrimonij, vt licitè contrahatur.

7 NOn procedit difficultas de fine intendendo in vsu seu copula coniugali, quia de hoc agemus Disput. x. sed de fine intendendo in contrahendo matrimonium, vt licitè contrahatur.

Supponimus autem, duos esse fines proprios contractus matrimonij vt contractus est, nempe generationem prolis, & remedium concupiscentiæ, seu vitare fornicationem, in quos suâ naturâ ordinatur, in priorem absolutè & primariò, & in posteriorem secundariò & ex suppositione peccati Adami, ratione cuius est in nobis rebellio carnis: & præter hos duos fines posse à contrahentibus alios fines apponi ipsi contractui extraneos, vt pacem, diuitias, nobilitatem, & alia.

Hoc ergo supposito, conueniunt Doctores, licitum esse, & absque peccato, contrahere matrimonium, intendendo adhuc principaliter seu primariò generationem prolis, quia contractus matrimonij in eam primariò & principaliter ordinatur; & etiam esse licitum contrahere matrimonium, intendendo secundariò & minùs principaliter remedium concupiscentiæ, habendo pro primario fine prolis generationem, quia in hoc remedium secundariò ordinatur.

8 Est tamen difficultas, Primò, An sit licitum contrahere matrimonium, intendendo solùm aut primariò & principaliter remedium concupiscentiæ, seu vitare fornicationem.

Conueniunt Doctores, non esse peccatum mortale ex hoc fine contrahere, quamuis solùm aut primariò & principaliter intendatur.

Est tamen difficultas, An sit peccatum veniale, ex hoc fine solo aut principaliter intento contrahere.

Petrus Sotus Lect. 16. de Matrimonio docet, id esse veniale; quia aliqua videtur esse inordinatio, quamuis leuis, solùm aut primariò & principaliter ordinare matrimonium in id, in quod secundariò suâ naturâ ordinatur. Quod limitat Sancius lib. 2. disp. 29. vt tantùm sit verum, quando contrahentes secundùm communem spem possunt generare filios; quia quando non possunt, non est contra rationem, solùm aut principaliter intendere remedium concupiscentiæ. *Pet. Sotus.*

9 Ægidius verò disp. 25. num. 17. & Basilius lib. 1. cap. 21. docent (& benè) id non esse peccatum, adhuc veniale: quod insinuat Paulus 1. ad Corinth. 7. dum nulla facta mentione generationis, & absque distinctione aliqua contrahentium, ait, *Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat.* Et ratione probatur, quia finis iste est licitus & honestus, imò & proprius huius contractus, quamuis in eum suâ naturâ secundariò ordinetur; ergo poterit licitè iste solus intendi, aut primariò seu principaliter, à contrahente matrimonium; quia nulla lex cogit, vt opus aliquod assumatur ob finem principalem: aliàs sterilis, quamuis iuuenis, non posset licitè contrahere matrimonium, quamuis graues eamis stimulos sentiat, quod est absurdum. Quòd si iuuenis sterilis potest licitè, ob vitandam fornicationem, principaliter, imò relicto fine generationis, matrimonium inire, poterit etiam qui est fecundus; quia quòd sterilis non possit generationem intendere, & fecundus possit, non sufficit vt sterilis, fine generationis relicto, possit licitè intendere principaliter vitare fornicationem, & non possit fecundus; quia contractus matrimonij in vtroq; naturâ suâ ordinatur ad eosdem fines, & eodem modo: ac proinde, si ratio exigeret, vt in assumptione alicuius operis eius finis principalis principaliter intenderetur, qui non posset illum principaliter intendere (vt non potest sterilis in assumptione contractus matrimonij) non posset licitè opus illud assumere, & sterilis non posset licitè contrahere matrimonium. *Ægidius. Basilius.*

Secundò est difficultas, An sit licitum contrahere matrimonium ob alios fines contractui matrimonij extraneos, aliàs licitos & honestos, vt ob pacem, ob nobilitatem, & ob diuitias.

Doctores conuenire videntur, non esse illicitum, seu peccatum, adhuc veniale, contrahere, intendendo secundariò & minùs principaliter hos fines, quando primariò intenditur prolis generatio, aut vitare fornicationem, quando hoc primariò intenditur licitè; quia in sic contrahendo nulla apparet inordinatio, quia contractus matrimonij est verè vtilis ad eos fines, & aliàs sint liciti.

Est tamen difficultas, An sit illicitum, seu peccatum, contrahere matrimonium, expresè solùm intendendo aut principaliter eos fines.

Angelus v. *Matrimonium*, 2. num. 25. Couarruuias 4. Decretal. par. 2. cap. 1. Sancius lib. 1. disp. 29. num. 21. & Petrus Sotus vbi suprà, & alij docent id esse peccatum; quia aliqua videtur esse inordinatio in eo, quòd contractus iste solùm ordinetur aut principaliter in fines ipsi extraneos; imò Angelus & Couarruuias existimant id esse peccatum mortale, quia grauis irreuerentia irrogari videtur Sacramento, illud ordinando in finem extraneum.

Sotus verò in 4. dist. 20. q. 1. art. 2. Basilius lib. 1. c. 21. & Ægidius vbi suprà, & plures alij docent, id non esse peccatum, & meritò; quia absque fundamento dicitur esse contra rationem, quòd assumens aliquod opus, relicto eius proprio fine, illud assumat & ordinet ad alium finẽ & effectum, quem possit communicare & habere dum sit licitus & honestus, quamuis minùs honestus quàm proprius, quia in hoc nulla apparet inordinatio: qui enim orationem, quæ est actus Religionis, quo Deum colimus, fundit, vt à Deo obtineat castitatem, quæ est minùs honesta quàm Religio, nihil inordinatum facit; quia verè ordinat ad id ad quod potest ordinari, & aliàs est licitum & honestum aliàs

aliàs beatissima Virgo illicitè contraxisset matrimonium, quia illud neque in prolis generationem, neque in remedium concupiscentiæ contraxit, sed ad alios fines: & etiam senes, qui iam steriles sunt, & non patiuntur graues stimulos carnis, non possent licitè contrahere matrimonium; quia ob neutrum finem proprium ex dictis contrahere possunt.

12 Qui autem contrahit matrimonium ob fines ei extraneos, non ordinat illud vt Sacramentum in prædictos fines, sed vt contractum, in quo nullam irrogat iniuriam Sacramento; imò neque ei irrogabit, quamuis illud vt Sacramentum in illos ordinet, dum positiuè non excludat finem recipiendi gratiam (quem nullus excludit;) quia in hoc grauem ei irrogaret iniuriam, & mortale peccatum sacrilegij committeret.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm contractus Matrimonij sit & fuerit sub præcepto.

13 IN primis Catholici contra hæreticos conueniunt, post sufficientem mundi propagationem, & repletionem terræ, singulos non obligari quasi in actu secundo ad matrimonium, vt constat ex Christo Domino, qui Matth. 19. consuluit perpetuam continentiam; & ex Paulo, qui 1. ad Corinth. 7. consuluit virginitatem, & subdit, *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit; & qui non iungit, melius facit*; de quo legendus est Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 21.

Bellarmin.

Secundò conueniunt Doctores, in principio mundi, & in principio reparationis illius post diluuium, fuisse præceptum, quo singuli etiam in actu secundo obligabantur ad contrahendum matrimonium, vt mundus propagaretur: erat autem præceptum illud naturale, & non diuinum, vt contra Ægidium disp. 25. num. 7. & contra Ochagauiam docent communiter Doctores. Erat autem naturale, quia tunc non contrahere matrimonium, erat contra rationem; quia tunc ratio exigebat propagationem generis humani, quod absque matrimonio non poterat licitè propagari: & non erat diuinum, quia non constat, Deum id præcepisse; quia si aliquibus verbis, maximè illis Gen. 1. & 9. *Crescite & multiplicamini*; eis tamen non præcepit, quia non sunt verba præceptiua, quamuis eis insinuatum fuerit dictum præceptum naturale.

14 Est tamè difficultas, An dictum præceptum cessauerit, genere humano sufficienter multiplicato.

Scotus. Richardus. Bonauen.

Scotus in 4. dist. 26. quæst. 1. Richardus art. 3. q. 3. & Bonauentura art. 1. q. 3. affirmant, quia cessauit paucitas hominum, ob quam erat dictum præceptum. Sed S. Thomas in 4. disp. 26. quæst. 1. Sancius lib. 2. disp. 3. & Vasquez disp. 1. negant; quia dictum præceptum est naturale, quod, vtpote situm in ratione, seu natura rationali vt rationalis est, cessare non potest.

S. Thomas. Sancius. Vasquez.

Circa hanc tamen difficultatem, circa quam dicti Doctores forsan re ipsa non discrepant, existimamus, dictum præceptum non cessasse in actu primo, seu quoad vim obligandi, quod solùm vult S. Thomas & eius sequaces; cessasse tamen quoad eius obligationem, seu actum secundum obligandi, quod forsan solùm voluit Scotus & ei adhærentes.

Et in primis, non cessasse quoad eius vim obligandi pro suo tempore, nempe pro tempore necessitatis propagationis generis humani, probatur; quia in ratione, seu natura rationali vt est rationalis, est vis ad obligandum, quando sit paucitas hominũ, in quo consistit ratio dicti præcepti. Quod verò eius actus obligandi, seu obligatio in actu secundo cessauerit, constat; quia genere humano multiplicato, nullus in actu secundo tenetur ad cõtrahendum matrimonium, quia vis dicti præcepti tantùm est ad obligandum in actu secundo, quando sit necessitas propagationis. 15

Pro huius autem maiori intelligentia obseruandum est, hoc esse discrimen inter præcepta affirmatiua siue naturalia, siue positiua ex vna parte, & inter negatiua ex altera, quòd præceptum affirmatiuum regulariter potest esse, & eius vis ad obligandum perseuerare, cessante eius obligatione, seu actu secundo obligandi: præceptum verò negatiuum regulariter semper obligat in actu secundo, quamdiu ipsum & eius vis obligandi perseuerat, & id est quod communiter dicitur, præcepta negatiua obligare semper & pro semper. Obligant quidem semper, quia semper habent vim obligandi; & obligant pro semper, quia semper obligant in actu secundo. Præcepta verò affirmatiua obligare semper, sed non pro semper; quia quamuis semper habeant vim obligandi, non tamen obligant semper in actu secundo: præceptum enim audiendi Missam, quod affirmatiuum est, semper, quamdiu non abrogatur, etiam in die non festo, habet vim obligandi, sed non obligat in actu secundo, nisi in die festo: præceptum verò non mentiendi, quod est negatiuum, semper habet vim obligandi, & etiam semper obligat in actu secundo, quia eo semper tenemur & obligamur. Addidimus *regulariter*, quia aliquod affirmatiuum etiam obligat pro semper, vt præceptum restituendi; & aliquod negatiuum non obligat pro semper, vt præceptum ieiunandi, seu non comedendi carnes, & plusquam semel in die. 16

Sed an, omnibus pereuntibus præter Religiosos, tenerentur isti in actu secundo ad contrahendum matrimonium, sub controuersia est; quia Sancius & plures alij affirmant, quia in eo euentu esset necessitas propagationis generis humani: Vasquez verò & plures alij negant, quia tunc credendum esset finem mundi instare, in quo necessaria non erit hominum propagatio.

Sancius. Vasquez.

Nihilominùs in casu ficto respondemus sub distinctione; nempe partem negatiuam (quam tuetur Vasquez) esse veram, quando ex signis in Scriptura traditis prudentissimè conijceretur finis sæculi, in quo necessaria non erit hominum propagatio. Partem verò affirmatiuam esse veram, quando præter fictam hominum paucitatem non essent alia signa consummationis sæculi; quia paucitas illa absque alijs signis non sufficeret ad prudenter conijciendum finem sæculi. 17

DISPV-

DISPVTATIO V.

De Matrimonio clandestino.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Matrimonium clandestinum sit illicitum.

1 MATRIMONIVM dicitur simpliciter & absolutè clandestinum (id est clam seu occultè contractum) quod contrahitur absque testibus sufficientibus ad plenam probationem illius; quia eo ipso nequit Ecclesiæ constare de fectu testium sufficientium. Matrimonium verò quod coram testibus sufficientibus celebratur, sed absque præmissis denuntiationibus, non dicitur simpliciter clandestinum, quia potest Ecclesiæ constare: dicitur tamen clandestinum secundùm quid, quia est aliquo modo occultum, quia non est iuridicè denuntiatum, seu publicum. Hæc ergo difficultas procedit de clandestino priori modo, id est absque testibus sufficientibus (qui modò, vbi Tridentinum viget, sunt Parochus & alij duo) quia de clandestino posteriori modo posteà dicemus.

2 Circa præsentem ergo difficultatem conueniunt Doctores, matrimonium clandestinum, id est celebratum absque Parocho & alijs, esse illicitum, quia est prohibitum Iure Ecclesiastico Tridentini sess. 24. cap. 1. de Reformat. matrimon. imò antiquitus 30. q. 1. can. 1. & 2. in cap. fin. de Clandestina desponsatione, etiam erat prohibitum matrimonium clandestinum, id est factum absque testibus: imò in dicto can. 2. videtur prohibitum fieri absque præsentia Sacerdotis, vbi videtur esse sermo de Sacerdote proprio, id est proprio Parocho. Quòd si illicitum est, & peccatum, contrahere absque Parocho & alijs, vbi Tridentinum viget, & absq; testibus vbi non viget, erit peccatum mortale; quia id est quid graue, & non parui momenti.

Est tamen difficultas, An, secluso Iure positiuo, contrahere matrimonium clandestinè absque testibus, sit illicitum Iure naturali. Non addimus, absque Parocho, quia certum est, præsentiam illius non requiri Iure naturali.

3 *Sancius. Pet. Sotus. Vera-cruz.* Sancius ergo l. 3. disp. 3. Petrus Sotus, & Veracruz partem affirmatiuam tuentur; quia cõtrahere absque testibus est expositum periculo deferendi proprium coniugem, & transeundi ad alias nuptias, quod est maximè nociuum ipsis coniugibus, & proli, & paci Reipublicæ.

Ægidius. Dom. Sot. Caietanus. Ægidius verò disp. 27. dub. 1. Dominicus Sotus, & Caietanus partem negatiuam tradunt, & meritò: quia si contrahere matrimonium absque testibus, esset Iure naturali illicitum, maximè quia sic contrahentes exponuntur dicto periculo; sed regulariter non exponuntur, quia quamuis aliquando in aliquibus ob eorum peculiarem malitiam aut fragilitatem sit dictum periculum, non tamen in omnibus, neque semper, in malis & fragilibus: imò in his potest subueniri dicto periculo paulò post celebrationem matrimonij, illud publicando, & alijs vijs: ergo sic contrahere non est Iure naturali seu ex natura rei illicitum, cùm ex natura rei non sit ipsi dictum periculum annexum, quia hoc tantùm est aliquando, & non in omnibus, sed in aliquibus, & in his potest dicto periculo aliâ viâ obuiari.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Matrimonium clandestinum sit irritum, seu nullum.

PRocedit difficultas de matrimonio clandestino absque testibus facto; quia clandestinum absq; præmissis denuntiationibus factum, quamuis prohibitum sit à Tridentino, imò Iure antiquo prohibitum fuerit, absque aliqua denuntiatione præmissa fieri, non tamen est irritum, quia nullibi irritatur.

Circa hanc difficultatem certum est, matrimonium clandestinum, absque Parocho aut alio Sacerdote de Parochi aut Ordinarij licentia, & absque alijs testibus, saltem duobus, esse nullum & irritum post Tridentinum, vbi publicatum & receptum est; quia ab ipso sess. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonij, irritatur, non requirendo nouam materiam, neque nouam formam, neque nouum ministrum ad Sacramentum matrimonij, quia Ecclesia nequit id efficere; sed irritando contractum ipsum ciuilem (cui, quando validus est ex Christi institutione, conuenit ratio Sacramenti) & personas inhabiles reddendo ad alias contrahendum.

Et ferè certum est, nullum matrimonium clandestinum, siue absque testibus, siue absque præmissis denuntiationibus, siue absque vtroque, fuisse irritum & inualidum ante Tridentinum, nec in primis Ecclesiæ temporibus (quidquid dicat Basilius lib. 5. cap. 3.) vt satis indicatur in principio dicti capitis, dum dicitur: *Quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit.* quod etiam infrà supponit dum ait, Matrimonium clandestinum semper fuisse prohibitum ab Ecclesia, & hanc prohibitionem iam nõ prodesse; & dum posteà illud absque præsentia Parochi & aliorum testium factum irritat. Vnde modò matrimonium clandestinum etiam absque Parocho & alijs testibus non erit irritum, vbi Tridentinum non viget. In can. autem 1. 30. quæst. 5. vbi matrimonia clandestina (id est absque testibus facta) appellantur stupra, & contubernia, & non legitima, sic appellantur quoad præsumptionẽ; quia Ecclesia non præsumit esse, aut fieri, quod ipsi occultatur, quando est cõtra legem ipsius, vt erat matrimonium clandestinum.

Est tamen difficultas, An matrimonium clandestinum absque Parocho & alijs testibus, quod post Tridentinum, vbi viget, est inualidum, saltem valeat vt sponsalia, & obliget ad contrahendum.

Ægidius disp. 21. dub. 4. & Henriquez l. 11. c. 3. partem affirmatiuã tuentur (imò addit Henriquez id declarasse Congregationem Cardinalium) quia, vt dicitur in cap. vnico de Desponsat. impuberum, in 6. matrimonium impuberum, quod est nullum, efficit obligationem sponsalitiam; quia actus, qui

non valet vt agitur, valet tamen vt potest. Ergo vbi matrimonium dicto modo clandestinum non valet post Tridentinum, vt matrimonium, valebit vt contractus sponsalitius.

Sancius. Gutierrez. Sancius verò lib. 1. disp. 20. & Gutierrez de Iuramento 1. par. cap. 51. partem negatiuam tradunt, & meritò; quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum num. 59. Ex quo deducitur, relationem Henriquez esse falsam, qui forsan deceptus fuit ex eo, quòd id declarauit de

7 matrimonio clandestino impuberum. Ratio autem est, quia dictum matrimonium clandestinum non obligat Iure naturali tamquam contractus sponsalitius; quia verba de præsenti, qualia sunt matrimonij, nullam continent promissionem futuri, adhuc implicitè, vt patet; neque Iure aliquo positiuo obligat tamquã contractus sponsalitius; quia nullum extat, nisi pro matrimonio impuberum etiam publico, & non pro matrimonio puberum, de quo loquimur. Quod etiam est verum, quamuis matrimonium puberum clandestinum sit iuratum; quia iuramentum tantùm cadit supra valorẽ proprium ipsius contractus ad illum confirmandum; ac proinde, quando cadit supra contractum nullum, non validat illud.

Ad rationem ergo aduersariorum respondemus, ex matrimonio nullo impuberum, siue clandestino siue publico, oriri obligationem sponsalitiam ex sola dispositione Iuris positiui, vt constat ex dicto cap. vnico, quæ non extat pro matrimonio nul-

8 lo puberum. Et ad probationem negamus, in dicto cap. inferri, matrimonium impuberum nullum valere vt contractum sponsalitium, ex eo, quòd actus, qui non valet vt agitur, valeat vt potest; quasi ibi supponatur, verba de præsenti ex seipsis etiam valere ad obligationem sponsalitiam, quia in eo cap. absque illatione aliqua dicitur, matrimonium impuberum interpretatione Iuris esse sponsalia de futuro; sed in eo cap. ex eo quòd contractus matrimonij impuberum, qui non valuit vt agebatur, sed vt ex Iuris dispositione potuit, nempe vt sponsalitius, infertur, inducere impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex sponsalibus.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Matrimonium clandestinum absq; Parocho & alijs testibus post Tridentinum sit aliquando validum.

9 CONueniunt Doctores, matrimonium clandestinum absque Parocho & alijs testibus, validè celebrari in locis, in quibus Tridentinum non est publicatum, vt constat ex ipso sess. 24. c. 1. de Reform. matrim. imò etiam vbi non est receptum, quamuis sit publicatum, quia eo ipso eius leges receptæ non sunt: & etiam celebrari validè, quando Pontifex dispensat in dicta Parochi & aliorum testium assistentia, quia est supra Concilium: & etiam quando celebratur à non baptizatis, quamuis temporaliter subditis Ecclesiæ, & habitantibus vbi Tridentinum est receptum; quia leges merè Ecclesiasticæ (vt est prædicta Tridentini) tantùm comprehendunt eos qui sunt intra Ecclesiam, & ei spiritualiter subiecti.

Est tamen difficultas, Primò, an quando absq; graui incommodo, siue in articulo mortis, siue extra, nequit matrimonium omitti aut differri, & Parochus nequit haberi, inualidè absque eo celebretur. Nomine autem Parochi etiam comprehenditur eius Vicem-tenens.

Vera-cruz. Vega. Vera-cruz in Appendice ad Speculum, dub. 4. & Vega in Summa l. 3. casu 361. docent, in casu dicto validè fieri matrimonium absq; Parocho, dum fiat coram alijs testibus; quia lex positiua, præsertim humana, non obligat cum graui incommodo, vt constat in lege audiendi Missam, & in lege iciunandi, & in lege recitandi diuinum Officium: ergo etiam lex requirens assistentiã Parochi, non habet vim, quando imminet graue aliquod incõmodum.

Sancius. Ægidius. Basilius. 10 Sancius verò lib. 3. disp. 17. Ægidius 27. dub. 1. & Basilius l. 5. c. 6. docent, in casu dicto non fieri validè matrimonium absque Parocho, quamuis fiat coram multis alijs testibus, & merito: quia Tridentinum absolutè & absque limitatione irritat matrimonium absque Parocho celebratum, & reddit personas inhabiles ad sic contrahendum: ergo personæ nulla necessitate possunt fieri habiles; nec matrimonium validum absque assistentia Parochi; quia quamuis vrgens necessitas excuset ab obligatione legis præcipientis aut prohibentis, adhuc diuinæ, non tamen efficit habilem aliàs lege inhabilem, neque efficit validum, quod aliàs lege irritante est nullum, vt constat in lege irritante matrimonium inter consanguineos intra quartum gradum, quæ nulla necessitate absque dispensatione euanescit. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

Ægidius. Addit Ægidius, matrimonium validè fieri in oppidis vbi nequit haberi Parochus, nec adiri in locis proximis: quod ait Clementem VIII. declarasse, quod nos, dicta declaratione secluſa, falsum existimamus, ob rationem dictam, eâ tamen suppositâ, verum. Addimus, si hæc declaratio facta est (vt credi potest Ægidio eam referenti) non fuisse puram declarationem, sed fuisse dispensationem in dicta lege Tridentini pro eo casu.

Secundò est difficultas, An quando contrahentes inuincibiliter ignorant dictam legem irritantem Tridentini, validè contrahant absque Parocho & alijs testibus. 11

Ægidius. Non desunt (vt refert Ægidius vbi suprà) qui partem affirmatiuam tueantur; quia lex non obligat ignorantes inuincibiliter, quamuis irritatoria sit, si irritatio & inhabilitas imponatur vt pœna, vt imponi videtur in dicta lege Tridentini; quia eo ipso, quòd ignorantia inuincibilis excusat à culpa, etiam excusat à pœna, quæ tantùm infligitur ob culpam.

Sancius. Ægidius. Sancius verò & Ægidius vbi suprà, & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò: quia quamuis ignorantia inuincibilis excuset à culpa actum contra legem præcipientem aut prohibentem, quia aufert scientiam requisitam ad voluntarium, absque quo nequit esse culpa; non tamen excusat actum contra legem irritantem à nullitate, quæ contrahitur ex defectu solemnitatis ad valorem actus requisitæ ex lege; quia ignorantia, quamuis inuincibilis, non supplet solemnitatem ex lege requisitam ad valorem actus.

Nullitas autem, quæ à Tridentino dicta lege in- 12
cluditur, non inducitur in pœnam; quia non inducitur ad puniendos contrahentes clandestinè, sed tantùm in odium matrimõnij clandestini, ne valeat absque dicta assistentia, ob inconuenientia quæ ex eo oriri possunt.

DIFFI-

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Christiani, incolæ locorum in quibus Tridentinum obligat, validè contrahant absque Parocho & alijs testibus in alijs locis in quibus non obligat.

13 COnueniunt Doctores, incolas locorum in quibus Tridentinum obligat, quando vadunt ad loca in quibus non obligat, validè in his contrahere matrimonium absque Parocho & alijs testibus, quando ad ea vadunt animo constituendi in eis domicilium; quia ex tunc censentur parochiani eorum locorum, & non illorum quæ deserunt.

Est tamen difficultas, An validè contrahant, quando ad ea vadunt per modum hospitij, aut transitus.

Henriq. Rodriguez. Vasquez. Henriquez 11. de Matrimonio cap. 3. & Rodriguez tom. 1. cap. 219. partem negatiuam tuentur, quam etiam tenuit Vasquez, quia prædicti iam sunt adstricti decreto Tridentini, vigente in sua parochia, & eo facti sunt inhabiles ad sic contrahendum.

14 *Sancius. Ægidius. Rebellus. Basilius.* Sancius verò libr. 3. disp. 18. Ægidius disp. 27. dub. 1. Rebellus lib. 2. quæst. 7. sect. 3. & Basilius lib. 5. cap. 9. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia contrahentes quoad contractus fortiuntur forum loci in quo contrahunt, & iuxta leges talis loci contracturi sunt, vt constat ex cap. vlt. de Foro compet. & ex L. *Si fundus.* ff. De euictionibus, & ex Iure seu ratione naturali, quæ dictat viuendum esse more loci in quo viuitur, præsertim quoad contractus: ergo qui contrahunt in locis vbi decretum Tridentini non viget, validè contrahunt absque Parocho & alijs testibus.

Et ob eamdem rationem incolæ loci, in quo decretum Tridentini non viget, inualidè contrahunt absque Parocho & alijs testibus in loco vbi viget.

Ad rationem ergo aduersariorum respondemus, quòd quamuis dictæ personæ decreto Tridentini fuerint astrictæ, & factæ inhabiles, non tamen vniuersaliter, sed tantùm pro locis in quibus habebant domicilium quando receptum fuit; quia prædicta inhabilitas non fuit absolutè contracta, & quasi personalis, sed tantùm legalis ex lege inhabilitante, ac proinde cessat vbi & quando lex cessat.

Sancius. Rebellus. Ægidius. Addimus (vt contra non paucos docent Sancius, & Rebellus, & Ægidius) incolas loci in quo Tridentinum viget, validè contrahere absque Parocho & alijs testibus, in loco in quo non viget, quamuis contrahentes profecti fuerint ad illum

15 locum eo fine vt clandestinè contrahant; quia quamuis ad eum proficiscantur, vt non obligentur dicto decreto obligante in loco cuius sunt incolæ, non ob id obligantur in alio loco ad quem sunt profecti, nec id dicitur fieri in fraudem legis; quia ius habent eundi ad illum alium locum: qui autem vtitur iure suo, non facit fraudem.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Christiani in prouincijs infidelium, vbi non sunt parochiæ in quibus Tridentinum potuerit publicari, validè contrahant absque Parocho & alijs testibus.

NOn procedit difficultas de Christianis habitantibus in Prouincijs infidelium, & in eis natis in quibus Tridentinum non fuit publicatum, quia isti validè contrahunt absque Parocho & alijs testibus; quia decretum Tridentini in eis prouincijs non habet vim ex defectu publicationis ab ipso Tridentino requisitæ ad id: neque procedit de Christianis captiuis, & mercatoribus, & quibuscumque alijs habitantibus in dictis prouincijs, & natis in prouincijs Christianorum in quibus Tridentinum non est publicatum, nec viget; quia etiam isti validè contrahunt absque Parocho & testibus, quia Tridentinum non habet vim in suis prouincijs, neque in prouincijs infidelium in quibus habitant.

Difficultas tantùm procedit de Christianis habitantibus in prouincijs infidelium, & natis in prouincijs vbi Tridentinum viget.

Petrus Ledesma quæst. 45. art. 5. absolutè docet, dictos Christianos non contrahere validè absque Parocho & alijs testibus; quia non habent parochiam nisi in propria prouincia in qua nati sunt, & in ea decretum Tridentini obligat: & id approbat Henriquez lib. 11. cap. 3. quando dicti Christiani habitant in dictis prouincijs infidelium absque animo ibi permanendi; quia tunc retinent parochiam in propria prouincia, in qua decretum Tridentini obligat: id quoq; approbat Vera-cruz, & approbabat Vasquez, quando ante profectum dictorum Christianorum ad infideles, decretum Tridentini vigebat in sua prouincia & parochia.

Sancius verò lib. 3. disp. 18. Rebellus lib. 2. q. 7. sect. 3. Basilius lib. 5. cap. 9. absolutè docent, dictos Christianos validè contrahere absque Parocho & alijs testibus, quamuis sint in prouincijs infidelium absq; animo in eis permanendi, & quamuis profecti fuerint ad illas post receptionem decreti Tridentini in sua prouincia; & meritò: quia contrahentes quoad contractus fortiuntur forum loci in quo contrahunt, & tantùm legibus illius contracturi sunt, quamuis tantùm transeunter, & per modum hospitij sint in eo loco (vt diximus Difficultate præcedenti;) ergo prædicti validè contrahunt matrimonium absque Parocho & alijs testibus in dictis prouincijs infidelium; quia in eis non viget decretum Tridentini, quamuis etiam ante profectum viguerit in propria parochia, & hanc retineant.

DIFFICVLTAS VI.

Quis Parochus sit sufficiens vt assistat Matrimonio.

DIcitur quis aliquem habere in Parochum, quando in parochia illius habet domicilium, aut quasi domicilium. Dicitur autem quis habere domi-

domicilium in eo loco, in quo habitat animo ibi perpetuò permanendi, etiam quando incipit habitare: quasi domicilium verò, in eo loco in quo
19 habitat, animo permanendi per medietatem anni parum plus minúsve (vt scholastici in Vniuersitatibus, & mercatores in alienis oppidis) etiam quando incipit habitare. Vnde qui extra proprium domicilium minore tempore in alio loco habitat tamquam hospes, seu animo citò redeundi, non habet alium Parochum adhuc in ordine ad matrimonium, quàm Parochum sui domicilij aut quasi domicilij, vt contra Basilium lib. 5. cap. 17. & contra Sà v. *Parochus*. num. 2. (qui existimant, modicam siue breuem habitationem in parochia alicuius, quamuis solius recreationis causâ factam, sufficere vt quis in ordine ad matrimonium habeat illum vt Parochum) docent Sancius lib. 5. *Sancius. Menoch.* disp. 23. & Menochius Consilio 378.

Hoc ergo supposito, certum est, Parochum vtriusque contrahentis sufficientem esse, vt validè assistat matrimonio facto in sua propria parochia; quia assistentia huius Parochi omnino satisfit decreto Tridentini, quo requiritur assistentia proprij Parochi.

20 Est tamen difficultas, An quando quilibet contrahens pertinet ad diuersam parochiam, seu habet diuersum Parochum, sufficiat Parochus cuiuslibet.

Conueniunt Doctores, ad valorem matrimonij sufficere Parochum illius contrahentis, in cuius parochia celebratur; quia ex vna parte Tridentinum vnum tantùm exigit Parochum, & ex altera, si aliquis sufficit, maximè ille in cuius parochia matrimoniũ celebratur. Et id declarauit Congre- *Gre. XIII.* gatio Cardinaliũ, & approbauit Gregorius XIII.

Est tamen difficultas Primò, An sufficiat Parochus vnius contrahentis, quando matrimonium celebratur in parochia alterius.

Nauarrus. Salzedo. Basilius. Nauarrus lib. 4. Cons. in 1. edit. tit. de Sponsalibus, Cons. 52. Salzedo in Pract. cap. 73. in noua editione, & Basilius lib. 5. c. 16. partem negatiuam tuentur, quam videtur declarasse Congregatio Cardinalium, dum ait: *Quando matrimonium contrahitur inter virum & mulierem diuersarum parochiarum, sufficit Parochus viri in eius parochia, & Parochus mulieris in eius parochia.* quibus verbis supponi videtur, non sufficere Parochum vnius in parochia altérius. Et ratione probatur, quia Parochus in cuius parochia matrimonium celebratur, est magis proprius, quia est proprius vnius contrahentis, & respectu parochiæ; ergo ad eum potiori ratione pertinet assistere matrimonio celebrato in sua parochia, quàm ad alterum.

21 Sancius verò lib. 3. disp. 19. Henriquez 11. de *Sancius. Henriq. Ægidius.* Matrimonio c. 3. & Ægidius disp. 17. dub. 2. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia assistentiâ dicti Parochi verè satisfit decreto Tridentini; quia assistit proprius Parochus, quamuis sit vnius tantùm, & in parochia alterius. Ex eo autem, quòd fiat in parochia alterius, tantùm fit, ad hunc alterũ potiori ratione pertinere assistere dicto matrimonio, quod non tollit sufficienter pertinere ad dictum Parochũ, cùm sit verè proprius Parochus. In declaratione autem Cardinalium pro aduersarijs adducta, tantùm affirmatur, sufficere Parochum contrahentis in cuius parochia celebratur; non tamen negatur, sufficere Parochum alterius.

Secundò est difficultas, An sufficiat assistentia Parochi vnius aut vtriusque contrahentis in neutrius parochia.

Nauarrus & Basilius partem negatiuam tuen- 22 tur, quia Tridentinum videtur requirere assistentiam Parochi vt est persona publica; Parochus autem extra suam parochiam & territorium non est persona publica, sed priuata, vt constat ex L. 3. De officio præsidis. *Nauarrus. Basilius.*

Sancius verò & Ægidius partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia assistentia Parochi, quamuis extra parochiam vtriusque contrahentis, satisfit decreto Tridentini; quia verè assistit proprius Parochus vnius vel vtriusque, ac proinde vt persona publica ad dictum effectum. In dicta verò L. 3. tantùm significatur, iudicem extra suum territorium non esse personam publicam quoad iurisdictionem contentiosam, qua constituitur iudex exterior, de quo ibi est sermo. *Sancius. Ægidius.*

Addimus, Parochum extra suam parochiam non solùm assistere validè, vt dictũ est, sed etiam licitè, vt contra Henriquez docent Sancius & Ægidius; quia hæc assistentia non est actus prtinens ad iurisdictionem contentiosam, imò neque ad voluntariam. Nihilominùs non poterit licitè in aliena parochia denuntiationes seu admonitiones facere, neque solemnem benedictionem, quia hęc exigunt externum strepitum, qui est superioribus in alieno territorio prohibitus. *Sancius. Ægidius.*

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm Parochus, & qui de eius licentia assistit matrimonio, debeat esse Sacerdos.

CIrca prius Rodriguez Tom. 1. c. 219. Salzedo 23 in Pract. & Siluius docent, Parochum debere esse Sacerdotem, vt validè assistat matrimonio. Quod deduci videtur ex dicto decreto Tridẽtini, dum dicitur, *Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote*: quia particulâ *alio* denotari videtur, personam antecedentem esse similis qualitatis, ac est persona cui adiungitur. Et confirmatur, quia antiquissimo Ecclesiæ ritu nuptijs ex præcepto adhibendus erat Sacerdos, vt patet ex 30. q. 5. ergo Parochus, quem Tridentinum requirit, etiam debet esse Sacerdos. *Rodriguez. Salzedo. Siluius.*

Sancius verò lib. 3. disp. 20. Ægidius disp. 27. 24 dub. 2. Henriquez 11 de Matrimonio, cap. 3. & Basilius cap. 17. docent, Parochum nõ debere esse Sacerdotem, & meritò: quia Parocho non Sacerdote sufficienter satisfit decreto Tridentini, tantùm requirentis Parochum, quia particulâ *alius* non semper denotatur persona antecedentem esse similis qualitatis, vt constat ex illo Luc. 23. *Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo.* *Sancius. Ægidius. Henriq. Basilius.*

Et quamuis antiquo Iure necessaria esset præsentia Sacerdotis, imò Parochi, vt licitè fieret matrimonium, non fit, etiam nunc necessariam esse præsentiam Parochi Sacerdotis ad valorem matrimonij; quia modò ad hunc non requiritur nisi Parochus (qui esse potest, quamuis non sit Sacerdos:) imò nec est necessaria, vt licitè fiat, vt contra Petrum Ledesmam docent Sancius & Basilius, *Sancius. Basilius.* quia decreto Tridentini, quod corrigit Ius illud antiquum, id non requiritur.

Circa posterius conueniunt Doctores, ad valo- 25 rem matrimonij necessarium esse, eum, qui ex Parochi aut Ordinarij licentia assistit matrimonio,

esse Sacerdotem, quia id expresè requirit Tridentinum, sed non esse necessarium, quòd sit approbatus ab Ordinario; quia id nullibi requiritur, sicut requiritur ad audiendas confessiones sæcularium.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm Parochus excommunicatus validè assistat Matrimonio.

COnueniunt Doctores, post Concilium Constantiense Parochum excommunicatū non denuntiatum, nec excommunicatum ob notoriam percussionem Clerici (qui dicitur excommunicatus toleratus) validè assistere matrimonio, & validè conferre licentiā alteri Sacerdoti ad assistendum.

Est tamen difficultas de Parocho excommunicato aut denuntiato, aut ob notoriā percussionem Clerici, qui dicitur non toleratus. Primò, An validè assistat matrimonio.

26 Conueniunt communiter Doctores, Parochum excommunicatum, quamuis non toleratum, validè assistere matrimonio. Ita Sancius lib. 3. d. 2. Henriquez cap. 3. Ægidius disp. 27. dub. 2. & Basilius c. 17. quia assistere matrimonio non est actus iurisdictionis, aliàs assistentia coacta non sufficeret: imò neque est actus testis, quia assistere non est testificari; sed tantùm est actus, ratione cuius fit quis conscius, & potens testificari: ergo quamuis excommunicatus non toleratus nequeat actum iurisdictionis Ecclesiasticæ validè exercere, & quamuis non posset validè testificari, poterit tamen validè assistere matrimonio; quia excommunicatus, quamuis non toleratus, nullibi priuatur potestate assistendi.

Sancius. Henriq. Ægidius. Basilius.

Secundò est difficultas, An Parochus excommunicatus non toleratus validè licentiam conferat Sacerdoti, vt assistat matrimonio.

Petrus Ledesma q. 45. art. 9. punct. 3. dub. 4. & Ægidius vbi suprà, partem negatiuam tuentur; quia conferre licentiam ad assistendum matrimonio, est actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, qua dictus excommunicatus priuatus est; quia est actus potestatis Parochi, & non Ordinis, vt patet, ac proinde est iurisdictionis.

Ledesma. Ægidius.

27 Sancius verò, Basilius, Henriquez vbi suprà, & Rebellus lib. 2. quæst. 8. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia collatio dictæ licentiæ non est actus iurisdictionis, quia non est institutio Iudicis, sed tantùm est quædam designatio spectatoris matrimonij, vt possit de eo testificari, facta ex ordinatione Tridentini, à quo Sacerdos, dicta designatione suppositā, accipit potestatem ad id, & non à Parocho; quia ea suppositā, Sacerdos qualificatur à Tridentino ad id, sicut & ipse Parochus, & non à Parocho. Vnde collatio dictæ licentiæ non est actus potestatis Parochi vt Parochus est, sed est actus auctoritatis à Tridentino annexæ officio Parochi.

Sancius. Basilius. Henriq. Rebellus.

Obseruandum est, Parochum excommunicatum, quamuis non toleratum, non tantùm validè (vt diximus) sed etiam licitè assistere matrimonio, & conferre licentiam ad id, vt contra Basilium aduertit Sancius, quia quamuis in his duobus communicet cum alijs, id tamen efficit ob vtilitatem, imò ob necessitatem contrahentium: quia absque eo, aut absque eius licentia nequeunt contrahere; vnde nec ipsi contrahentes peccant dum coram illo contrahunt. Si tamē Parochus ab Episcopo, aut ab alio competente Iudice prohibitus sit assistere matrimonio, aut licentiam conferre, si id efficiat, quamuis peccet, validè tamen efficiet; quia simplici prohibitione non priuatur dicta potestate, imò priuari nequit quamdiu manet Parochus (quamuis sit ad nutum amobilis) nisi à Papa, aut à Concilio generali; quia ab his accipit potestatem ad dicta absque subordinatione ad Episcopum, quoad eorum valorem: quando verò Parochus tantùm est prohibitus Sacramenta administrare, potest validè & licitè assistere matrimonio, & licentiam ad id conferre, quia neutrum est Sacramentum administrare.

Et nō solùm verus Parochus validè assistit matrimonio, & licentiam confert ad id, sed etiam qui verè non est Parochus, dum habeat titulum coloratum Parochi, id est, dum habeat titulum Parochi à legitimo Superiore, quem occultè amisit, aut à principio verè non accepit, ob occultum impedimentum, & dum communi errore credatur habere titulum; quia tunc Ecclesia ob commune bonum confert potestatem ad validè exercendum officium Parochi, vt generaliter contingit omnibus Iudicibus & Officialibus habentibus dictum titulum coloratum, & existente dicto errore, iuxta L. *Barbarius*. ff. De officio Prætoris.

DIFFICVLTAS IX.

Quis præter Parochum possit assistere Matrimonio, & licentiam assistendi concedere Sacerdoti.

COnueniunt Doctores, in primis, Romanum Pontificem posse in tota Ecclesia matrimonio assistere, & alteri licentiam ad id conferre, vt patet. Secundò, Episcopum in sua diœcesi non solùm posse licentiam conferre Sacerdoti vt assistat matrimonio (quia verè est Ordinarius in illa) sed etiam posse matrimonio assistere; quia est Parocho superior, aut Parochus superior. Tertiò, idem posse omnes habentes Episcopalem iurisdictionem, respectu eorum in quos eam habent, vt Abbates Ecclesiarū nulli Episcopo subiectarum, quia sunt ordinarij in eis. Quartò, idem posse Capitulū sede vacante, quia succedit Episcopo quoad iurisdictionem ordinariam, cui est annexa dicta facultas. Quintò, idem posse Legatum à latere Pontificis in prouincia suę legationis, quia est Ordinarius in ea, vt constat ex cap. 2. de Officio Legati, in 6. Tandem sextò, idem posse Cardinales in Ecclesijs sui tituli, quia sunt in eis ordinarij, imò etiam Parochi immediati.

Conueniunt Secundò, Archiepiscopum non posse assistere matrimonio subditorum sui Suffraganei, neque ad id licentiam concedere, quia non est Ordinarius illorum: posse tamen, dum actu visitat diœcesim Suffraganei, quia tunc habet iurisdictionem ordinariam; & etiam posse, quando nolente Suffraganeo aliquos maritaliter coniungi, ad ipsum super ea re appellatur, postquam eius sententia transierit in rem iudicatam, quia tunc ad ipsum deuoluitur iurisdictio ordinaria.

Est tamen difficultas, An Prouisor, seu Vicarius Generalis Episcopi, ex vi sui officij, absque superaddita & speciali commissione, possit matrimo-

nio

nio assistere, & ad id licentiam conferre sicut ipse Episcopus.

Pet. Ledes. Petrus Ledesma quæst. 45. art. 5. pun. 3. dub. 4. docet, non posse; quia Vicarius generalis ex suo officio nequit de causis matrimonialibus cognoscere, vt significari videtur in cap. *Accidentibus.* 12. de Excessibus Prælatorum, dum dicitur, dictam cognitionem ad dignitatem Episcopalem pertinere; ergo neque poterit matrimonio assistere, neque ad id licentiam conferre.

32 *Sancius. Ægidius. Basilius.* Sancius verò disp. 29. Ægidius disp. 27. dub. 2. Basilius lib. 5. cap. 11. & communiter Doctores docent, posse: quod etiam Congregatio Cardinalium declarauit, & meritò: quia, vt ex Tridentino sess. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonij constat, Ordinarius potest matrimonio assistere, & ad id licentiam conferre; prouisor autem, seu Vicarius generalis Episcopi, est ordinarius, vt ostendit Sancius num. 3. & 5. & constat ex eo, quòd Vicarius Episcopi constituit vnum tribunal & vnam personam cum Episcopo, vt dicitur in cap. *Romana.* 3. de Appellat. in 6. quod etiã constat ex praxi approbandi ad audiendas confessiones sæcularium, quod à Tridentino commissum est Episcopo, & regulariter fit à Vicario. Et idem ob eamdem rationem dicendum est de Vicario generali eorum qui habent iurisdictionem Episcopalem.

33 Posse autem Vicarium generalem Episcopi ex vi sui officij de causis matrimonialibus cognoscere, praxis ostendit; quando autem in dicto cap. *Accedentibus.* dicitur, earum cognitionem ad Episcopum pertinere, non excluditur eius Vicarius generalis; quia vnam cum eo personam constituit, & vnum tribunal; præterquàm quòd assistere matrimonio, & ad id licentiam conferre, non est de causis matrimonialibus cognoscere.

Archipresbyter verò nequit assistere matrimonio, nisi suorum parochianorum, & non parochianorum Parochi sibi subditi, quia non est Parochus, neque ordinarius eorum.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm Parochus non proprietarius ab Episcopo delegatus, & amobilis ad nutum illius, possit Matrimonio assistere, & ad id licentiam conferre.

34 CONueniunt Doctores, Parochum ab Episcopo aut ab eius Vicario delegatum, vel interim dum aliquis in proprietarium eligitur, vel quia Episcopus est immediatus Parochus, posse validè assistere matrimonio, aut quia est verus Parochus, aut quia in dicta delegatione continetur licentia ipsi facta ad assistendum matrimonio.

Sotus. Bar. Ledes. Est tamen difficultas, An etiam possit licentiam ad id conferre. Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 3. & Bartholomæus Ledesma de Pœnitentia dub. 13. docent, non posse, quia prædictus est delegatus; qui autem est delegatus, nequit alterum subdelegare.

Sancius. Henriq. Sancius verò lib. 3. disp. 31. Henriquez & plures alij docent, posse: quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium, & meritò: quia ille est verè Parochus, quamuis delegatus, ergo potest ad id licentiam conferre, quia ex Tridentino sufficit licentia Parochi. Et idem ob eamdem rationem dicendum est de Vice-curato plenè delegato à Parocho proprietario, vt contra Basilium aduertit Sancius, quod verum credimus, non solùm in absentia, sed etiam in præsentia Parochi proprietarij; quia etiam in præsentia illius est verus & proprius Parochus, quamuis non proprietarius, sed delegatus & mercenarius. *Sancius.*

Quòd autem delegatus non possit iurisdictionem subdelegare, non obstat; quia eam licentiam concedere, non est subdelegare iurisdictionem, quia assistere matrimonio, ad quod conceditur, non est actus iurisdictionis; præsertim quòd delegatus, quamuis nequeat iurisdictionẽ ad omnem causãm sibi delegatam subdelegare, potest tamen ad vnam vel ad alteram, ac proinde posset ad assistendum matrimonio, quamuis id esset iurisdictionem concedere. 35

DIFFICVLTAS XI.

Qualis licentia requiratur in Sacerdote, vt valide assistat Matrimonio.

PRimò est difficultas, An ad id requiratur licentia specialis. 36

Vera-cruz. Vera cruz in Appendice ad Speculum dub. 5. docet, requiri licentiam specialẽ; quia quæ speciali nota sunt digna, quando specialiter non notantur, videntur neglecta, vt patet ex L. *Item.* ff. De iniurijs; sed matrimonium est res grauissima & ardua, vt constat ex cap. fin de Procuratoribus, in 6. & ex se patet; ergo est dignum speciali nota, ac proinde quando specialiter non conceditur, videtur omissum, & non concessum.

Sancius. Ægidius. Sancius verò disp. 35. & Ægidius disp. 27. dub. 3. docent, non requiri licentiam specialem, sed sufficere generalem, qua conceditur facultas ad exercendum officium Parochi: quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium, & meritò: quia assistendo ex ea licentia, satisfit Tridentino, requirenti licentiam ad assistendum; quia ea est vera licentia ad id, quamuis sub verbis generalibus collata; imò sufficit quòd licentia ad assistendum, siue specialis siue generalis, conferatur verbaliter, vt aduertit Sancius, quia licentia verbalis est vera licentia: cui non obstat declaratio Cardinalium, in qua dicitur sufficere licentiam generalem in scriptis datam; quia non dicitur requiri, sed sufficere. *Sancius.*

Ea verò, quæ speciali nota sunt digna, tunc censentur omissa, quando non conceduntur specialiter, aut modo æquiualente concessioni speciali: concessio autẽ facultatis generalis ad exercendum officium Parochi æquiualet licentiæ speciali ad assistendum matrimonio, quia hæc includitur in illa; concessio verò facultatis ad administrandum omnia Sacramenta, non æquiualet, nec sufficit (quamuis Congregatio Cardinalium doctrinam probabilem secuta, oppositum indicet) vt contra Basilium cap. 29. aduertunt Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 3. & Ægidius disp. 27. dub. 3. quia assistere matrimonio, non est Sacramentum matrimonij administrare; quia nec Sacerdos assistens, nec Parochus est minister, sed tantùm ipsi contrahentes. 37 *Henriq. Ægidius.*

Secundò est difficultas, An sufficiat ratihabitio. 38

Conueniunt communiter Doctores, non sufficere ratihabitionẽ futuram post assistentiam matrimonij,

trimonij, quamuis probabilissimè præsumptam.

Sancius. Basilius. Ægidius. Ita Sancius, Basilius & Ægidius vbi suprà, quia tunc assistitur absque licentia quæ actu sit; quia quando assistitur, nondum est ratihabitio, quia est futura. Neque huic obstat Regula illa decima Iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari*; quia ea Regula tantùm habet locũ, quando valor actus aut cõtractus pendet ex sola voluntate ratihabentis; ac proinde non habet locum in matrimonio, cuius valor non pendet ex sola voluntate Parochi conferentis licentiam, sed etiam ex consensu contrahentium, qui fuit nullus ex defectu licentiæ.

Supereſt ergo difficultas, An ſufficiat ratihabitio præſens (quæ dicitur *licentia tacita*) vt contingit quando Parochus videt Sacerdotem incipientem aſſiſtere, aut parari ad id, & non contradicit, cùm facilè poſſit.

39 *Henriq. Vera-cruz.* Henriquez 11. de Matrimonio cap. 3. & Veracruz docent, non ſufficere, ſed requiri expreſſam licentiam; quod etiam videtur declaraſſe Congregatio Cardinaliũ, dum ait, non ſufficere licentiam tacitam, quæ reſultat ex tolerantia. Sancius verò, *Sancius. Ægidius. Basilius.* Ægidius & Baſilius vbi ſuprà docent, ſufficere, & meritò: quia dicta licentia, quamuis tacita, eſt vera licentia, & non eſt purè interna, ſed externa, quia taciturnitas in eo caſu eſt ſignum externum ſufficiens voluntatis, qua Parochus vult Sacerdotem illum aſſiſtere.

Vnde Cardinales in dicta Declaratione, aut maximo rigore ad ſeruandam formam Tridentini, non ſunt contenti dicta licentia tacita, aut fortè loquuntur de licentia tacita futura.

Tertiò eſt difficultas, An ſufficiat licentia extorta per vim, aut metum, aut fraudem.

Non deſunt qui exiſtiment non ſufficere; quia quæcumque donatio non liberalis, eſt inualida. *Sancius. Ægidius.* Sancius verò diſp. 39. & Ægidius d. 27. n. 39. docent ſufficere, & meritò: quia illa licentia non eſt donatio alicuius rei, quæ fiat illius cui datur licentia (quia ſi talis eſſet, non poſſet eſſe valida defectu tituli, nempe liberalitatis) ſed eſt quædam conceſſio facultatis ad aſſiſtendum, quæ abſque fundamẽto negatur eſſe valida, quamuis concedatur ab incito, ſi hîc & nunc efficaciter concedatur.

DIFFICVLTAS XII.

Quis cenſeatur Parochus vagabundorum, & quomodo ſe debeat gerere circa eorum Matrimonium.

40 VAgabundi ſeu vagi dicuntur in Iure, qui nullum habent firmum domicilium, ſed vagantur, ac proinde nullum habent firmum & certum Parochum; quia fideles ex domicilio ſortiuntur Parochum, vt ſtatuitur in cap. vlt. de Parochijs.

Sancius. Henriq. Basilius. Circa prius ergo Sancius lib. 3. diſp. 25. Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 3. & Baſilius lib. 5. cap. 14. docent, vagabundos nõ habere proprium Parochum, quia carent domicilio; & conſequenter quemlibet Parochũ poſſe eorum matrimonio aſſiſtere, & eorum confeſſiones audire; quia non eſt maior ratio vnius Parochi quàm alterius.

41 *Pet. Sotus. Ægidius.* Petrus Sotus lect. 5. de Confeſſ. & Ægidius diſp. 27. dub. 2. docent, Parochũ vagabundorum, vt eorum matrimonijs aſſiſtat, & eorum confeſſiones audiat, eſſe illum in cuius Parochia actu habitant & hoſpitantur, & meritò: quia iſtis aſſignandus eſt aliquis proprius Parochus, cui incumbat eorum cura, aliàs non fuiſſet illis ſufficienter prouiſum; nullus autem alius eis congruè aſſignari poteſt, niſi ille in cuius parochia actu habitant tempore quo contrahunt matrimoniũ, aut aliud Sacramentum recipiunt. Quod etiam praxis confirmat; quia nullus Parochus cenſetur obligatus ad conferendum Euchariſtiam & Extremam Vnctionem vagabundo ægrotanti, niſi ille in cuius parochia tunc vagabundus hoſpitatur & habitat.

Quamuis ergo vagi careant domicilio, non carent proprio Parocho (quamuis careant firmo) quia actualis habitatio eſt illis in locum domicilij, ſaltem ex interpretatiua & rationabili voluntate Summi Pontificis, quia conſonum eſt rationi, imò & Iuri poſitiuo, parochias aſſignari ex habitatione ſubditorum; ac proinde quando non habent firmam, ex actuali non firma. Ex quo conſtat ad rationem aduerſariorum.

Et quamuis contingat, in oppido aliquo eſſe parochiam aliquã ab Epiſcopo pro vagabundis deputatam, nihilominùs Parochus in cuius parochia actu habitat, eſt ſufficiens vt eorum matrimonio validè aſſiſtat; quia Iure Pontificio communi eſt proprius Parochus eorum, etiamſi illicitè aſſiſtat, quando aſſignatione alius Parochi, ab Epiſcopo facta ex rationabili cauſa, prohibeatur aliis aſſiſtere. Aſſignatus tamen ab Epiſcopo erit ſufficiens, vt licitè & validè aſſiſtat, non vt Parochus, ſed ex licentia generali Epiſcopi, quam eo ipſo quòd eum aſſignat vt Parochũ, ipſi confert ad id. Quando verò vagis aſſignatur parochia ſolùm, vt in ea ſatisfaciãt præcepto annuæ confeſſionis & Communionis, tunc Parochus iſtius parochiæ non erit ſufficiens vt eorum matrimonio aſſiſtat, quia tunc non eo ipſo ei conceditur licentia aſſiſtendi, ſed tantùm erit ſufficiens ad id Parochus, in cuius parochia actu habitant.

Circa poſterius obſeruandum eſt (in quo communiter conueniunt Doctores) Parochum, etiamſi validè aſſiſtat matrimonio vagorũ, illicitè tamen, quando aſſiſtit non facta priùs inquiſitione de eorum ſtatu & habilitate ad contrahendum, & re ad Ordinarium delata, & ab eo obtenta licentia tangendi illos matrimonio: quia ita præcipitur in Tridentino ſeſſ. 24. c. 7. de Reformat. matrimonij. Quod etiam eſt verum, quamuis vnus tantùm ex contrahentibus ſit vagus; tunc tamen eorum matrimoniũ poterit contrahi coram Parocho cuiuſlibet, ſiue alterius, iuxta ea quæ diximus Difficvlt.

DIFFICVLTAS XIII.

Vtrùm Sacerdos habens licentiam ad aſſiſtendum, eam tamen ignorans, validè aſſiſtat.

COnueniunt Doctores, Sacerdotem, cui conceſſa eſt licentia non petita nomine ſuo, ſed à Parocho, ſiue propria ſponte ſiue rogato ab alio, quamdiu eam ignorat, non poſſe validè aſſiſtere matrimonio; quia ſaltem tunc non habet licentiam acquiſitam, quia non habet eam acceptatam à ſe, nec ab alio nomine ſuo.

Eſt tamen difficultas, An quando Sacerdos habet licentiam nomine ſuo petitam à nuntio ad id miſſo ab ipſo Sacerdote, eam tamen ignorat,

rat, illi valeat ad validè assistendum matrimonio.

Sancius. Ægidius. Sancius disp. 36. & Ægidius 27. dub. 3. docent, dictam licentiam valere ad id, quia tunc Sacerdos verè habet licentiam acquisitam, vtpote acceptatam à nuntio misso nomine suo ad id. Et idē docet

Silvester. de priuilegio Siluester v. *Priuilegium.* quæsito 16.

Nos tamen existimamus, dictam licentiam non valere ad id (quod de priuilegio, habente vim

Vasquez. dispensationis legis, docet Vasquez 1. 2. disp. 159. c. 4.) quia credi non potest, Tridentinum & Parochum velle, vt licentia concessa valeat, & sit vera licentia, quousque is cui conceditur, possit eâ licitè assistere, quia ad id conceditur: qui autem ignorat licentiā esse sibi concessam, quamuis iam acquisitam acceptatione à nuntio facta, nequit li-

45 citè eâ assistere matrimonio. Sufficit tamen notitia licentiæ (sicut & dispensationis denuntiationum præmittendarum) habita ex testimonio alicuius fide digni, quando non est ratio aliqua suspicionis in oppositum: imò sufficit notitia habita ex testimonio contrahentium, quando sunt valdè fide digni; non verò quando contrahentes sunt Ordinario tantummodò fide digni; quia in his quæ pertinent ad forum externum, vt pertinent dicta licentia, & dicta dispensatio, est difficilè credendum partibus.

Sancius. Ægidius. Obseruandum est, licentiam semel datam posse ad libitum reuocari. Addunt tamen Sancius & Ægidius, non censeri sufficienter reuocatam, quousque reuocatio intimetur ipsi habenti licentiam, siue per nuntium, siue per epistolam, & non sufficere, aliunde nosse reuocationem.

DIFFICVLTAS XIV.

Quot alij assistentes seu testes, & quales requirantur & sufficiant ad valorem Matrimonij.

46 CIrca prius certum est, ad valorem matrimonij, præter Parochum, vel alium Sacerdotem de licentia Parochi, requiri & sufficere duos alios assistentes, seu testes, coram quibus contrahatur, vt constat ex Tridentino sess. 24. cap. illo 1. Requiritur etiam, Parochum & alios duos simul assistere, vt possint esse contestes, id est vt possint testificari de matrimonio tamquam de vno & eodem contractu; aliàs per eos non posset plenè constare de matrimonio, quod Tridentinum intendit.

Circa posterius non desunt recentiores, qui existiment, ad valorem matrimonij requiri, quòd testes sint omni exceptione maiores, id est, quòd careant omni defectu, ob quem testes Iure repelli possunt à ferendo testimonium; quia, vt constat ex cap. 1. de Consanguinitate, & ex alijs Iuribus, ad causas matrimoniales requiruntur testes omni exceptione maiores; ergo etiam ad testificandum de contractu ipso facto.

47 *Sancius.* Sancius verò lib. 3. d. 41. & communiter Doctores docent, ad valorem matrimonij non requiri, quòd assistentes sint omni exceptione maiores; quia dicta maioritas, seu carentia dictorum defectuum, nullo Iure requiritur; quia non Iure Tridentini, cùm hoc nullam qualitatem in assistentibus requirat, nisi quòd vnus sit Parochus; non Iure aliquo antiquo peculiari circa matrimonium, quia quamuis in dicto cap. 1. de Consanguinit. & in alijs, dicta maioritas requiratur ad dissoluendum matrimonium, non tamen ad ei assistendum: neque Iure communi, quo generaliter dicta maioritas requiritur, quia hæc tantùm requiritur in alijs negotijs, & non in fauorabilibus, qualis est celebratio matrimonij. Ex quo constat, quamcumque personam vsu rationis præditam posse validè assistere matrimonio.

DIFFICVLTAS XV.

Qualis præsentia Parochi & aliorum testium requiratur & sufficiat ad valorem Matrimonij.

COnueniunt Doctores, ad valorem matri- 48
monij requiri in Parocho & in alijs testibus præsentiam moralem seu humanam, qua assistant aduertendo ad contractum; aliàs non possent de eo testificari; & sufficere, si percipiant contractum per interpretem, sicut etiam sufficit, quòd vnus contrahentium alteri per interpretem exprimat suum consensum.

Est tamen difficultas Primò, An in Parocho & alijs testibus sufficiat attentio virtualis, vt contingit, quando animo assistendi accesserunt aduertenter, tamen tempore, quo fit contractus, mentis euagatione distrahuntur.

Henriquez 2. de Matrim. c. 3. docet, sufficere *Henriq.* intentionem virtualē; quia etiam sufficit ad valorem aliorum Sacramentorū, & ad consecrationem.

Sancius verò l. 3. disp. 39. & plures alij docent, 49
non sufficere, sed requiri actualem, & meritò: quia *Sancius.* absque intentione seu aduertentia actuali non possunt testificari factum esse matrimonium; imò etiam in ipsis contrahentibus requiritur actualis, vt validè contrahant, quamuis in eis sufficiat virtualis aduertentia, & intentio efficiendi ipsum contractum verum Sacramentum (vt diximus Disput. 1. Diffic. 1x.) sicut etiā sufficit ad valorem aliorum Sacramentorum, & ad consecrationem.

Secundò est difficultas, An sufficiat assistere, quando contra suam voluntatem assistunt detenti & coacti. Ratio difficultatis pro parte negatiua est, quia assistentia coacta non videtur humana, seu hominis vt homo est, quia est contra voluntatem, & ad assistentiam humanam non tantùm videtur requiri aduertentia intellectus, sed etiam consensus voluntatis; quia homo vt homo non tantùm constat intellectu, sed etiam voluntate.

Nihilominùs Sancius vbi suprà, Basilius c. 21. & 50
communiter Doctores docent, assistentiā coactam *Sancius. Basilius.* seu violentam sufficere (quod etiam declarauit Congregatio Cardinaliū de Parocho, de quo poterat esse maior difficultas) & meritò: quia Tridētinum tantùm requirit præsentiā Parochi & testium sufficientem ad testificandū, matrimonium esse factum: assistentia autē seu præsentia, quamuis coacta, sufficit ad dictam testificationē, vt patet, quia potest esse cum actuali aduertentia, & in hoc tantùm sensu requiritur quòd præsentia sit humana, nempe quòd sit sufficiens ad testificandum, quod conuenit assistentiæ coactæ, & etiam assistentiæ dolo procuratæ: & ob eamdem rationem sufficit, assistere matrimonio à casu, vt contra Basilium (cui Congregatio Cardinalium fauet) docent Sancius vbi suprà, & Petrus Ledesma q. 45. art. 5. *Sancius.* punct. 3. dub. 2. quia scilicet à casu assistere, suffi- *Ledesma.* cit ad testificandum.

Addimus, vt cōmuniter Doctores, ad valorem matrimonij non requiri, quòd Parochus proferat

verba illa, *Ego vos coniungo*, neque alia; quia præsentia Parochi non est necessaria vt ministri, sed vt testis; peccabit tamen Parochus contra præceptum Tridentini, si illa omittat; sed non mortaliter, quia est omissio rei leuis.

51 Sancius. Qui autem contrahunt coram Parocho coacto, peccant mortaliter, vt docent Sancius & plures alij; quia illi, vt ministro Ecclesiæ ab ipsa deputato ad authorizandum matrimonium, grauem irreuerentiam irrogant contra Religionẽ, aut contra duliam sacram; & etiam peccant contra iustitiam, aut mortaliter aut venialiter pro quantitate violentiæ; & etiam contra hanc peccant, & eodem modo, contrahendo coram alijs testibus coactis, quamuis non contra Religionem, saltem grauiter. Nihilominùs quando esset grauis necessitas contrahendi, & absque iusta causa nollent assistere, possunt dolosa æquiuocatione vocari tam Parochus quàm alij, aut ad eos venire, non tamen vi cogi, quia priuati non possunt id efficere.

DIFFICVLTAS XVI.

Quibus pœnis puniantur contrahentes clandestinè absque testibus.

52 INter pœnas, quibus, vbi Tridentinum viget, puniuntur contrahentes absq; Parocho & alijs testibus, recenseri solet Primò, quòd sint inhabiles ad sic contrahendum, vt decernitur in Tridentino sess. 24. c. 1. id tamen non est pœna, sed effectus aut actus legis irritantis; quia post factũ contractum clandestinè, non relinquuntur inhabiles ad posteà validè contrahendũ, vt contra nonnullos docent communiter Doctores, & deducitur ex ipso Tridentino, quod etiam Congregatio Cardinalium declarauit.

Secundò contrahentes absque Parocho & alijs testibus, vbi Tridentinum viget, puniendi sunt pœna graui arbitrio Ordinarij, vt statuit Tridentinum vbi suprà. & vbi Tridentinum non viget, contrahentes clandestinè absq; testibus, & forsan etiam absque proprio Sacerdote, sunt etiam puniendi pœna arbitraria, vt statuitur in cap. fin. de Clandestina desponsat. Et in eodem cap. sic contrahentes etiam puniuntur in eo, quòd eorum proles sit illegitima, quando contrahunt in gradu prohibito, quamuis ignoranter.

53 Tertiò, in aliquibus diœcesibus contrahentes absque Parocho & alijs testibus, excommunicantur ipso facto excommunicatione Synodali.

Quartò, contrahentes clandestinè, id est, absque testibus lege Ecclesiastica requisitis, Iure antiquo Castellæ L. final. tit. 3. par. 4. tradendi erant in perpetuam seruitutem propinquioribus consanguineis vxoris. Hæc tamen pœna iam non habet locum, quia mitior statuta est L. 41. Tauri, quæ habetur l. 5. Nouæ Recopilat. tit. 1. L. 1. nempe pœna priuationis omnium bonorum, & exilij ab his Regnis, & quòd possint à parentibus exheredari. de quibus legendus est Sancius lib. 3. disp. 47.

Sancius.

DIFFICVLTAS XVII.

Quibus pœnis puniatur Parochus, assistens Matrimonio clandestino absque alijs testibus.

54 IN primis in cap. fin. de Clandestina desponsat. Parochus, vel alius Sacerdos, assistens matrimonio clandestino sine alijs testibus, suspenditur triennio ab officio, sed non ipso facto, vt verbo illo *suspendatur*, respiciente actum futurum Iudicis, significatur.

Deinde in Tridentino sess. 24. c. 1. de Reformat. matrimonij, præcipitur, Parochum, vel alium Sacerdotem, assistentem matrimonio absque alijs testibus, & etiam alios testes absque Parocho vel alio Sacerdote assistentes, grauiter puniri arbitrio Ordinarij.

Est tamen difficultas, An post hoc decretum Tridentini, quo præcipitur Parochus vel alius Sacerdos assistens absque alijs testibus, grauiter puniri arbitrio Ordinarij, cessauerit supradicta pœna suspensionis triennalis ferendæ, statuta in dicto cap. fin.

Rodriguez Tom. 1. c. 221. & Salsedo in Practica cap. 73. docent, non cessasse, quod etiam supponit Ægidius dub. 10.

Et probari potest Primò, quia Tridentinum non derogat Iuri antiquo, imò fatetur se inhærere vestigijs Concilij Lateranensis, ex quo Ius illud desumptum est. Secundò, quia quando eidem delicto diuersæ pœnæ imponuntur, quamuis diuersis legibus, seruandæ sunt, præsertim si pœna, quæ imponitur posteriori lege, sit aliquo modo contenta in priori lege. Ergo quamuis lege Tridentini decernatur pœna arbitraria, etiam perseuerabit pœna illa suspensionis triennalis dicti cap. final. præsertim cùm in eo decernatur vltra suspensionem triennalem grauiùs puniendum, si qualitas delicti postulauerit.

Sancius verò lib. 3. disp. 48. & Matienzo lib. 5. Recopilationis, tit. 1. l. 1. docent, suspensionem illam triennalem cessasse, & meritò: quia rationi conforme est, vt quando lege noua imponitur mitior pœna, quàm erat imposita lege antiquiori, cesset antiqua, præsertim quando tempore legis nouæ delictum sit factum minùs pernicioſum Reipublicæ; ergo per pœnam arbitrariam impositam noua lege Tridentini, cessat antiqua suspensionis triennalis; quia illa arbitraria est mitior, & post decretum Tridentini matrimoniũ sic factum, vtpote nullum, est minùs pernicioſum Reipublicæ, quàm anteà quando validum manebat. Ex quo constat ad posteriorem rationem.

Ad priorem verò respondemus, decreto Tridentini fuisse derogatum Iuri illi antiquo quoad dictam pœnam, non expressè, sed implicitè, imponendo aliam mitiorem pro eodem delicto iam minùs pernicioſo. Vnde Tridentinum, quoad puniendum matrimonium dicto modo clandestinum, non inhæret vestigijs Concilij Lateranensis, neque id intendit, sed solùm quoad præmittendum denuntiationes, & quoad puniendum Parochum illas omittentem.

Obseruandum est, in Tridentino dicto c. 1. statui, vt Parochus, aut alius Sacerdos, adhuc Regularis, qui ausus fuerit matrimonialiter coniungere aut benedicere alienos parochianos, absque licentia proprij, ipso Iure suspensus maneat, donec ab Ordinario Parochi, ad quem id pertinebat, absoluatur; ac proinde ob rationem supradictã corrigitur & cessat pœna excommunicationis contra Religioſos matrimonia solemnizantes, lata in Clementina 1. de Priuilegijs; quod declarauit Congregatio Cardinalium, cuius declaratio apertè fauet nostræ doctrinæ de cessatione suspensionis triennalis.

DIFFI-

DIFFICVLTAS XVIII.

Vtrùm denuntiationes sint necessariæ ad Matrimoniũ, & quomodo sint faciendæ.

57 DEnuntiationes sunt admonitiones quædam, quibus monentur Christiani, vt si aliquod impedimentum nouerint inter eos qui matrimonium contrahere intendunt, illud aperiant.

Circa prius ergo certum est, in Tridentino sess. 24. c. 1. sæpè repetito requiri, ante contractionem matrimonij fieri dictas monitiones ter à proprio Parocho tribus continuis diebus festiuis, in Ecclesia, inter Missarum solemnia; & in cap. fin. de Clandestina desponsat. desumpto ex Concilio Lateranensi c. 51. requiri fieri saltem semel à Presbyteris in Ecclesia.

Est tamen difficultas, An dictæ denuntiationes, vbi Tridentinum viget, sint necessariæ ad valorem matrimonij, ita vt eis omissis inualidè fiat. Addimus, *vbi Tridentinum viget*; quia ante ipsum non fuerunt sic necessariæ, vt in ipso exprimitur.

58 Circa difficultatem ergo non desunt, qui existiment, vbi Tridentinum viget, esse necessarias ad valorem (quando non omittuntur ex dispensatione) quia Tridentinum vbi suprà decernit, Parochum assistere matrimonio, denuntiationibus præmissis; ergo absque eis non validè assistet, ac proinde matrimoniũ fiet inualidè, quia ad eius valorem requiritur valida assistentia Parochi.

Sanctius. Basilius. Sancius verò lib 3. de Matrimonio, dist. 5. Basilius lib. 5. c. 3. & communiter Doctores docent, non esse necessarias ad valorem, etiamsi absque dispensatione omittantur, & meritò: quia quamuis Tridentinum præcipiat Parocho, quòd denuntiationes efficiat, & quòd absque eis præcedentibus non assistat matrimonio, nisi earum dispensatione obtenta; non tamẽ irritat matrimonium aliter factum, sed tantùm quando fit absque Parocho & alijs testibus, vt ex contextu patet. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

Quamuis ergo denuntiationes nõ sint necessariæ ad valorẽ matrimonij, prærequiruntur tamen ex præcepto, vt licitè fiat, & vt ei licitè assistatur.

Est tamen difficultas, An absque eis præmissis contrahere matrimonium, & ei assistere, sit illicitum mortaliter.

59 *Sotus.* Sotus in 4. dist. 28. q. 1. art. 2. ad 1. docet, tantùm esse veniale (nisi in ea diœcesi, in qua id sit prohibitum sub pœna excommunicationis;) quia Iure communi Tridentini & Lateranensis, denuntiationes non præcipiuntur graui pondere.

Sancius. Basilius. Sancius verò, Basilius, & communiter Doctores docent, esse mortale, & meritò: quia omissio earum est res grauis, imò præcepta vt grauis, seu graui pondere, ob incommoda grauia quæ sequi possunt, contrahendo absque eis præmissis. Addunt Sancius & alij contra Basilium, vnam ex tribus requisitis à Tridentino omittere, non esse peccatum mortale, quando moraliter est certum, nullum esse impedimentum, & meritò: quia tunc non videtur omissio magni momenti.

60 *Sancius.* Circa posterius (de quo legendus est Sancius disp. 6.) attento dicto decreto Tridentini, vbi viget, in primis dictæ denũtiationes efficiendæ sunt à proprio Parocho, vt in ipso decreto exprimitur; faciendæ autem sunt à Parocho, siue per se, siue per alium cui ipse committat, vt praxis ostendit. Secundò, vt ex dicto Decreto constat, faciendæ sunt tribus diebus continuis festiuis, quod intelligitur, quamuis inter eos medient aliqui dies feriales, imò sic meliùs satisfit intento dicti Decreti, detegendi videlicet impedimenta, & etiam sufficienter satisfit ipsis verbis: sufficiet etiam (quidquid alij dicant) fieri tribus diebus festiuis absq; interuallo ferialium; quia sic sufficienter satisfit verbis & intento dicti Decreti. Quando verò vna tantùm præmittenda est denuntiatio, expectandum est aliquo temporis spatio post ipsam factam, aliàs esset parum vtilis.

Tertiò, faciendæ sunt in Ecclesia, vt dicitur in dicto Decreto; & non in quacumque, sed in propria parochia, vt deducitur ex eo, quòd in dicto Decreto dicitur, faciendas esse à proprio Parocho contrahentium: & faciendæ sunt in parochijs vtriusque contrahentis, quando ad diuersas pertinent, nisi quando ob paruam distantiam parochiarum sufficiat in parochia vnius, siue viri siue feminæ, vt possint impedimenta manifestari: & quando contrahens pertinet ad duas parochias, sufficiet quòd fiant in qualibet earum, in qua sit sufficienter notus; potiori tamen ratione in parochia illius Parochi, coram quo contrahendum est matrimonium. Quòd si ad vnã tantùm parochiam 61
pertineat, & in ea non sit sufficienter notus, faciendæ sunt in ea parochia aliena, in qua sit sufficienter notus, faciendæ tamen sunt cura & diligentia Parochi ipsius contrahentis. Addunt nonnulli, denuntiationes posse fieri extra Ecclesiam, & in diebus non festiuis, vbi & quando magna populi pars conueniat, cui acquiescimus vbi id sit consuetudine introductum.

Quartò, denũtiationes faciendæ sunt antequam matrimonium contrahatur, nisi adsit prudens suspicio, quòd matrimonium malitiosè impedietur; quia tunc, vt ex dicto Decreto constat, vna tantùm sufficiet ante matrimonium, vel nulla erit necessaria, si ob vnam id timeatur; tunc tamen posteà ante illius consummationẽ faciendæ sunt denuntiationes; sufficiet tamen vna, vt declarauit Congregatio Cardinaliũ, quia ex vna parte pro eo 62
casu Tridentinum contentum erat vna denuntiatione ante contractum matrimonij facienda, & ex alia parte vna denuntiatione posteà facta satisfit verbis Tridentini, pro eo casu dicentis, *ante consummationem fiant denuntiationes*; quia hoc in plurali dictum, potest sufficienter intelligi pro omnibus matrimonijs sic celebratis, quamuis non pro quolibet matrimonio. Poterunt tamen tunc omnes omnino omitti, si Ordinarius id iudicet expedire, vt dicitur in dicto Decreto.

DIFFICVLTAS XIX.

Quis possit dispensare, vt denuntiationes postponãtur, vel vt omnino omittantur.

COnueniunt Doctores, Episcopum posse in prædicto dispensare; quia Tridentinum id remittit arbitrio Ordinarij, Episcopus autem est verè Ordinarius.

Est tamen difficultas Primò, An id etiam possit 63
Prouisor seu Vicarius generalis ex vi sui officij.

Henriq. Basilius. Gomez. Sancius. Henriquez lib. 11. cap. 5. Basilius cap. 3. & Antonius Gomez in Bulla Cruciatæ, c. 4. q. 4. negant, immeritò tamen, vt optimè Sancius lib. 3. disp. 7.

Ægidius. Riccius. Ægidius disp. 27. dub. 6. & Riccius in Praxi, decis. 259. quia etiam est ordinarius, & idem tribunal, & eadem persona cum Episcopo: vnde etiamsi admittamus id, quod refertur in declaratione Congregationis Cardinalium apud Rebellum num. 22. Papam dixisse quoad hoc, nomine ordinarij intelligi Episcopum, non est excludendus eius Vicarius generalis; quia est eadem persona cum Episcopo. Et id etiam posse quemlibet habentem iurisdictionem Episcopalem, nulli diœcesano subditũ, contra Basilium docent Sancius, Henriquez, Ægidius, & plures alij, & meritò: quia etiam isti verè sunt ordinarij, vt diximus Difficultate IX. & possunt comprehendi nomine Episcopi, cuius fit mentio in nuper dicta Declaratione, cùm habeant iurisdictionem Episcopalem annexam suæ dignitati, & Papam solùm voluisse excludere habentes Abbatias, aut alias dignitates in commendam, quibus annexa est iurisdictio Episcopalis, & non ipsos Abbates proprietarios, vt deducitur ex relata Declaratione. imò tunc Papa, si verè id dixit, nouiter eos exclusit, qui ante hanc suam verbalem decisionem non erant excluſi.

Sancius. Henriq. Ægidius.

64 Et non tantùm Episcopus, & alij habentes Episcopalem iurisdictionem, possunt delegare facultatem in eis dispensandi (vt contra non paucos docent Sancius & Ægidius) quia nullibi impediuntur, sed etiam Prouisor seu Vicarius generalis, vt ob eamdem rationem docet Sancius.

Sancius. Ægidius.

Addimus (vt optimè Sancius & Ægidius) quando contrahentes sunt diuersarũ diœcesium, Ordinarium vtriusque posse in denuntiationibus dispensare, & pro vtroque contrahente sufficere dispensationem vnius (quamuis in hoc dubiter Basilius) quia verè fiet ab Ordinario, quamuis sit vnius tantùm, quò satisfit decreto Concilij Tridentini, quod est verum, quamuis matrimonium fiat in diœcesi Ordinarij alterius; quia etiam satisfit dicto decreto, sicut ob eamdem rationem suprà diximus, contrahentes diuersarum parochiarum validè contrahere coram Parocho vnius, etiam in parochia alterius.

65 Secundò est difficultas, An quando est prudens suspcio, quòd matrimonium malitiosè impedietur, si ad matrimonium præsupponantur denuntiationes, possit Parochus dispensare, vt omnes, aut aliquæ ante matrimonium omittantur. Addimus primò, *quando est prudens suspicio, quòd matrimonium malitiosè impedietur*; quia in alijs casibus certũ, est non posse. Addimus Secundò, *vt omittantur ante matrimonium*; quia certum est, non posse dispensare, vt post factum matrimonium omittantur.

Vera-cruz. Circa difficultatem ergo, etiamsi Vera-cruz in Appendice ad Speculum dub. 1. & Candelabrum aureum 1. part. de Matrimonio n. 243. partem affirmatiuam tueantur; nihilominùs Sancius, Henriquez, Ægidius & Basilius partem negatiuam tradunt, & meritò: quia in dicto cap. vbi conceditur facultas dispensandi in denuntiationibus, tantùm conceditur Ordinario, & de Parocho nulla fit mentio, nisi vt assistat matrimonio.

Sancius. Henriq. Ægidius. Basilius.

DIFFICVLTAS XX.

Ob quas causas possit Ordinarius in denuntiationibus dispensare.

66 SVpponimus, absque iusta & rationabili causa non posse Ordinarium in denuntiationibus dispensare; quia in eis dispensare, committitur Ordinario à Tridentino sess. 24. c. 1. de Reformatione matrimonij, quando expedit; & quando non est causa aliqua rationabilis, non expedit; quia dispensatio est ruptio Iuris communis, quæ absque rationabili causa non expedit.

Hoc supposito, conueniunt Primò Doctores, suspicionem prudentem, quòd matrimonium malitiosè seu iniustè impedietur, si ante ipsum denuntiationes præmittantur, esse causam iustam & sufficientem ad dispensandum in eis, non vt omnino omittantur, sed vt omittantur ante matrimonium, & fiant post contractum matrimonium, sed ante consummationem, vel omnes tres, si ob vnam, quamuis solam, id timetur; vel vt omittantur duæ, si ob duas id timeatur; vel vt omittatur vna, si, quando fiant omnes tres, id timetur. Addimus nos (vt optimè Basilius c. 32.) esse sufficientem vt excuset ab illis præmittendis ante matrimonium, etiam absque dispensatione, vt posteà dicemus, etiam si tunc licentia Ordinarij (quæ latè *dispensatio* dici potest) sit sub consilio.

Conueniunt Secundò Doctores, esse etiam causas iustas ad dispensandum, vt omissæ ante matrimonium ob dictam suspicionem, omittantur etiam post matrimonium, & numquam fiant, vt supponitur in Tridentino vbi suprà.

Et præter causam dictæ suspicionis, etiam sunt aliæ causæ iustæ ad dispensandum, vt denuntiationes omittantur ante matrimonium, & fiant post illud contractum, imò etiam vt nec posteà fiant, sed omnino omittantur, adhuc quando non sunt omissæ ob dictam suspicionem, vt contra Zephalum consil. 421. docent Sancius lib. 3. disp. 9. Ægidius disp. 27. dub. 6. Basilius cap. 32. & communiter Doctores: quia quamuis in Tridentino tantùm sit expresè concessum Ordinario, quòd dispenset vt non fiant post matrimonium, quando ante illud sunt omissæ ob dictam suspicionem, eo tamẽ ipso quòd id expresè concessit, etiam interpretatiuè concessit quòd dispenset vt nec fiant posteà, quando ante matrimonium sunt omissæ ob alias causas; & ob alias causas etiam, quòd dispenset vt omittantur ante matrimonium, & postponantur, quod consuetudo & Congregatio Cardinalium interpretatæ sunt.

Ex causis ergo iustis, ob quas potest Ordinarius in denuntiationibus dispensare (in quarum iustitia & sufficientia conueniunt communiter Doctores) aliæ sunt iustæ, vt denuntiationes omittantur ante matrimonium, & fiant post illud contractum, sed ante consummationem, & aliæ vt omnino omittantur, adhuc post matrimonium contractum.

Secunda ergo causa iusta dispensandi, vt postponantur, quando non possunt præmitti absque periculo notabilis iacturæ animæ, aut rei temporalis, aut absque impedimento operis notabilis misericordiæ; vt quando duo concubinarij intendunt contrahere, & prudenter timetur esse carnaliter miscendos dum fiunt denuntiationes; & quando vir in articulo mortis vult concubinam ducere, vt legitimet filios ex ea habitos, vel vt eam non relinquat inhonoratam, quamuis ex ea non genuerit filios.

Tertia causa iusta dispensandi vt postponantur, est, quando tempus, quo nuptiæ solemnes celebrentur instat, & post factum matrimonium timetur ante tempus, in quo liceant, futura commis-

tio

tio carnalis, quæ ante benedictiones nuptiales seu nuptias solemnes est illicita, aut saltem non expediens. Addimus, ad id etiam sufficere, ne differatur contractio matrimonij vel consummatio, quamuis nullus sit timor, nec periculum.

Quarta causa iusta dispensandi in denuntiationibus, vt omnino omittantur etiam post factum matrimonium, est, quando non possunt fieri absque infamia contrahentium, vt quando sunt in concubinatu, & publicè censentur coniugati.

Quinta causa iusta dispẽsandi vt omnino omittantur, est, quando nequeunt fieri absque pudore contrahentium, vt quando sunt senes, & quando valdè senex contrahit cum valdè iuuene, & quando valdè nobilis cum ignobili.

70 Sexta causa iusta dispensandi vt omnino omittantur, est, quando contrahunt Magnates, & non repentè, & occultè; quia tunc absque denuntiationibus facilè constant impedimenta: & generaliter est causa iusta ad sic dispensandum cum quibuscumque, quando non est timor alicuius impedimenti.

Septima causa iusta dispensandi vt omnino omittantur, est, quando matrimonium priùs publicè contractum, postea constat esse nullũ, quamuis hoc publicè constet, quia tunc ad dispensandum sufficit prior fama, ex qua nullum resultauit impedimentum.

Octaua generaliter, ob quamcumque notabilem commoditatem contrahentium, siue spiritualem siue temporalem, potest iustè dispensari ab Ordinario in denuntiationibus aut præmittendis, aut omnino omittendis, vt commoditas exegerit.

71 Obseruandum est Primò, quòd quamuis in quolibet casu ex dictis possit Ordinarius supradicto modo dispensare, non tamen tenetur in quolibet, vt contra Siluestrum v. *Dispensatio.* quæst. 1. & contra Rosellam num. 4. & contra Armillam v. *Dispensare.* n. 14. docent Sancius l. 3. disp. 10. *Sancius. Ægidius. Basilius.* Ægidius disp. 27. dub. 6. Basilius cap. 32. & plures alij; qui quamuis non conueniunt in quibus casibus teneatur, & in quibus non teneatur, parum tamen dissentiunt inter se, & à nostra doctrina quam iam subijcimus.

Nos ergo existimamus, Ordinarium teneri partibus potentibus, quoties dispensatio proficit notabiliter aut bono communi, aut ipsis contrahentibus, siue spiritualiter siue temporaliter (vt contingit in casibus dictis, exceptis quinto, sexto & septimo, & dilatione matrimonij contenta in casu tertio) quia potestas dispensandi in Prælatis est in bonum commune, & in bonum suorum subditorum; & non teneri, quando dispensatio non proficit notabiliter, vt contingit in casibus quinto, sexto & septimo, & dicta dilatione matrimonij; quia ratio non exigit, vt Ius commune dispensatione rumpatur (quamuis possit) quando dispensatio non proficit notabiliter.

72 Addunt Sancius, Basilius, & alij, quoties Ordi- *Sancius. Basilius.* narius tenetur dispensare, & absq; ratione aliqua id denegat, aut non potest commodè adiri, posse matrimonium licitè contrahi, omissis denuntiationibus, absque dispensatione: quod nos non generaliter approbamus, etiamsi contrahere absque denuntiationibus proficiat notabiliter, sed tantùm quando denuntiatio, aut mora efficiendi denuntiationes, nocet notabiliter bono communi, vel ipsis contrahentibus, vt contingit in casibus primo, tertio & quarto, & in priori parte secundi casus, excepta dilatione matrimonij contenta in tertio casu in fine; aut quando impedit opus alicuius misericordiæ notabilis, vt contingit in posteriori parte secundi casus: quia præceptum non contrahendi absque denuntiationibus, tantùm est Ecclesiasticum, quod non obligat cum damno notabili, nec cum dicto impedimento; ac proinde in his casibus non est necessaria dispensatio, quamuis Ordinarius possit commodè adiri, & sit paratus dispensationem concedere; quia dispensatio non est necessaria vbi præcepti obligatio cessat, & ob id in Tridentino vbi suprà, in casu in quo est suspicio, quòd matrimonium iniustè impedietur, dicitur, quòd denuntiationes omittantur, nulla facta mentione dispensationis.

Obseruandum est Secundò, Ordinarium, vt 73 dispenser, teneri quantum possit informari de veritate causæ; & etiam an sit impedimentum aliquod; sed non est necessaria informatio iudicialis adhibitis testibus iuratis, & in forma iudicij, vt contra nõ paucos docent Sancius, Basilius, & alij; *Sancius.* sed sufficit informatio extraiudicialis, & in foro *Basilius.* conscientiæ; quia Tridentinum dispensationem in denuntiationibus committit prudentiæ & iudicio Ordinarij, quod est committi suo priuato iudicio, & conscientiæ.

Addimus, dispensationem, quando fit, faciendam esse gratis, vt generaliter decernitur in Tridentino sess. 25. cap. 18. de Reformatione.

DIFFICVLTAS XXI.

Vtrùm ex vi denuntiationum sit obligatio reuelandi impedimentum occultum.

SVpponimus (in quo conueniunt Doctores) 74 quemlibet teneri deferre impedimentũ, quod plenè probari potest, quamuis ortum ex peccato infami, vt ex fornicatione cum consanguinea alterius contrahentis: quamuis, quando oritur ex peccato infami, non solùm omnino occulto, sed etiam plenè probabili, debeat impeditus priùs secundùm legẽ fraternæ correptionis admoneri, vt desistat à contrahendo matrimonio, etiamsi admonitio nequeat commodè fieri intra terminũ in denuntiationibus præfixũ, sed faciẽda sit post illum.

Est tamen difficultas, An sit obligatio deferendi impedimentum occultum, quod quis solus nouit, & ob id testibus probare non potest.

Supplementum Gabrielis in 4. d. 28. q. 2. art. 3. *Gabriel.* dub. pæn. & Basilius c. 34. docent, neminem tene- *Basilius.* ri: quod etiam tradit Maior d. 21. q. 2. quando im- *Maior.* pedimentum ortum fuit ex peccato occulto. Probari autem potest, quia nemo denuntiare tenetur, quod sufficienter probare non potest; absque testibus autem nequit sufficienter probare.

Sancius verò l. 3. disp. 13. Ægidius d. 27. dub. 7. 75 & cõmuniter Doctores docent, quemlibet teneri *Sancius. Ægidius.* denuntiare impedimentum occultum quod scit, quamuis solus sciat, & meritò: quia quilibet tenetur vitare peccatum mortale proximi, si commodè possit, præsertim quando id à superiore præcipitur; at quando est impedimentum, quamuis sit tantùm impediens, est peccatum mortale cum eo contrahere; & quando est dirimens, contrahentes etiam in perpetuo concubinatu viuunt, & sciens impedimentum, potest, illud denuntiando, vitare dictum peccatum mortale proximi, quamuis

quamuis ipse solus sciat, quia vnus solus, quamuis denuntiator, si deponat vt testis, & iuratus, sufficit ad id, quando agitur de euitando peccato, vt tunc agitur, & non de punitione, vt diximus Disp. 11. Difficult. XIX. Ex quo constat ad rationem aduersariorum. Addidimus, *si commodè possit*; quia si non potest nisi cum considerabili incommodo, aut cum scandalo aliorum, non tenetur.

Id autem quod diximus, etiã est verum, quamuis quis sub secreto & iuratus sciuerit impedimentum occultum, & quamuis ortum ex peccato infamante, quia maior ratio habenda est salutis animæ proximi quàm seruandæ secretum & famam illius, neque potest iuramento obligari ad non denuntiandum, quod aliàs tenetur saltem ex vi præcepti superioris id præcipientis mediis denuntiationibus.

76 Et eodem modo tenetur denuntiare is qui audiuit impedimentũ à persona fide digna, hac non denuntiante, imò & à persona non fide digna, quando impedimentum non inducit infamiam; quia tunc ea denuntiatio non obest, & prodesse potest, quia inde desumi potest aliqua cognitio: non verò tenetur quando infamiam inducit, neque tenetur quando audiuit, & nõ meminit à quo, quamuis impedimentum non sit infame; neque tenetur quando audiuit à persona nihil certi sciente.

Et non solùm alij tenentur, sed etiam ipsi contrahentes interrogati, quamuis impedimentum sit infame, si nolunt à matrimonio desistere, vt docent Sancius disp. 14. & Ægidius vbi suprà, & Basilius, quia cùm tunc non procedatur ad puniendum, sed ad vitandum peccatum mortale, possunt ab Ordinario interrogari, quamuis nulla infamia præcedat, quia id est fauorabile ipsis contrahentibus: non tamen tenentur impedimentũ occultum manifestare, quando est dispensatum, quamuis occultè tantùm, & in foro conscientiæ; quia tunc impedimentum reputatur vt nullum, ac proinde interrogati negare possunt mentali restrictione; & ob eamdem rationem alij qui sciunt impedimentum occultum, si etiam sciant dispensationem quamuis occultam, non tenentur illud reuelare.

Sancius. Ægidius. Basilius.

77 Addimus contra Basilium cap. 35. Parochum, extra confessionem scientem impedimentum occultum, quamuis infame, non posse in matrimonio procedere, sed ob dictam rationem teneri impedimentum illud Ordinario, qui verè est iudex, denuntiare, quamuis ipse solus sciat, & etiam Ordinarium, quando extra confessionem nouit impedimentum occultum, quamuis infame, non posse dare licentiam ad contrahendum, quamuis ipse solus sciat, sed tenetur illud ad Nuntium, vel ad alium iudicem legitimum deferre, nisi quando Parochus & Ordinarius sciunt dispensationẽ occultam; quia tunc quando non sit denuntiatum, possunt dissimulare, quia reputatur vt nullum. Addidimus, *extra confessionem*; quia quãdo sciunt impedimentum ortum ex peccato, noto tantùm in confessione, non possunt illud denuntiare, quamuis, si commodè possint, priùs petita venia loquendi cum illo de auditis in confessione, quando crederetur profuturum, & ipsum non ægrè laturum eam veniam ab ipso peti, tenebuntur eum secretò monere vt à matrimonio desistat.

78 Obseruandum est, Parochum eo ipso, quòd coram eo opponitur impedimentum aliquod, non posse ad matrimonium procedere (etiamsi possit ad denuntiationes faciendas) sed teneri illud ad Ordinarium deferre, qui testimonio alicuius testis, quamuis singularis, matrimonium impediet: teneri quoque Parochum habere librum, & in eo scribere nomina coniugum, & testium, & locum, & tempus in quo celebratum est matrimonium, quia id præcipitur in Tridentino sess. 24. c. illo 1. & ad id tenetur sub mortali; quia non est parua considerationis ad euitandas lites & inconuenientia, quæ ex dictorum omissione oriri possunt.

DIFFICVLTAS XXII.

Vtrùm Matrimonium factum absque denuntiationibus illicitè omissis consecutur clandestinum quoad pœnas clandestini.

SAncius lib. 2. disp. 1. Ægidius disp. 27. dub. 2. & Basilius cap. 37. partem affirmatiuam tuentur; quia in cap. fin. de Clandestina desponsatione, & matrimonium absque denuntiatione in Ecclesia à Presbyteris facta, supponitur esse clandestinum, & ob illud imponuntur nonnullæ pœnæ: quod approbari videtur à Tridentino sess. 24. cap. illo 1. dum ait, se inhærere vestigijs Concilij Lateranensis, ex quo decretum dicti cap. fin. desumitur. imò Tridentinum cap. 5. superaddit contra contrahentes absque denuntiationibus in gradibus prohibitis, quamuis ignoranter, pro pœna diffidentum dispensationis in eis gradibus.

Palacios in 4. dist. 28. disp. 3. Petrus Ledesm q. 45. art. 5. & Molina Tom. 1. de Iustitia, tract. 2. d. 176. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia matrimonium corã sufficientibus testibus, quamuis absque præmissis denuntiationibus factum, non est simpliciter & absolutè clandestinum; quia verè fit publicè, & in facie Ecclesiæ, & ipsi potest plenè constare: ergo pœnæ (quæ potiùs sunt restringendæ) impositæ contra matrimonium clandestinum, ita absolutè nominatum, non sunt contra illud, sed tantùm contra matrimonium factum absque sufficientibus testibus, præsertim pœna impositæ à Tridentino sess. 24. cap. illo 1. quia expressè tantùm imponuntur contra matrimonium clandestinum absque testibus ab ipso requisitis.

Ad rationem ergo aduersariorum negamus, in dicto cap. fin. supponi, matrimonium, absque denuntiationibus celebratum, esse clandestinum, & ob illud imponi aliquas pœnas; quia tantùm supponitur esse clandestinum matrimonij, celebratum absque sufficientibus testibus, & ob illud imponuntur ibi pœnæ, non ob factum absque præmissis denuntiationibus; ac proinde Tridentinum, quamuis inhæreat vestigijs Lateranensis, non approbat matrimonium absque denuntiationibus esse clandestinum, quia id non supponitur in decreto dicti cap. fin. desumpto ex Concilio Lateranensi, imò Tridentinum non inhæret vestigijs Lateranensis nisi quoad præmittendas denuntiationes: & cap. illo 5. matrimonium absque denuntiationibus factum, quando absque eis scienter & ue ignoranter fit in gradibus prohibitis, punit pœna diffidentiæ dispensationis in eis gradibus, quod est indicium, & non leue, quòd matrimonium absque illis celebratum non puniatur generalibus pœnis clandestini.

Hac

Hac autem pœna diffidentiæ dispensationis imposita à Tridentino contra contrahentes, siue scienter siue ignoranter, in gradibus prohibitis, videtur cessasse pœna excommunicationis lata in Clementina vnica de Consanguinitate cõtra scienter contrahentes in gradibus consanguinitatis aut affinitatis prohibitis.

82 Et hæc pœna diffidentiæ dispensationis (vt aduertunt Sancius & Ægidius) hos habet effectus, *Sancius. Ægidius.* & quòd dispensatio sit irrita, si ea circumstantia non exprimatur, iuxta ea quæ dicemus Difficultate XXVI. & quòd habens priuilegium dispensandi in impedimentis, non possit in eo euentu, nisi *Sancius. Ægidius.* specialiter in priuilegio exprimatur. Addunt Sancius & Ægidius alium tertium effectum, nempe quòd Pontifex non possit licitè cum sic contrahentibus dispensare, absque maiori causa quàm aliàs esset sufficiens.

DIFFICVLTAS XXIII.

Vtrùm benedictiones nuptiales, vulgò Velationes, adhibendæ sint.

CONueniunt Primò Doctores, benedictiones nuptiales, quibus iam coniugati benedicuntur solemniter, non esse necessarias ad valorem matrimonij; quia ante ipsas, quando adhibentur, supponitur validum. In can. autem 1. 30. quæst. 5. quando coniugium, cui non accedunt benedictiones, dicitur non esse legitimum, tantùm significatur non esse secundùm totum decorem, & secundùm totam honestatem requisitam à lege seu Iure.

83 Conueniunt Secundò, benedictiones nuptiales esse necessarias ex præcepto, vt constat ex 30. q. 5. præsertim cap. 3. & ex consuetudine, qua in omnibus diœcesibus iam coniugati compelluntur ad eas recipiendas.

Est tamen difficultas, An sit peccatum mortale, eas omnino omittere, an tantùm veniale.

Ochagan. Ochagauia Tract. 5. q. 5. docet, esse mortale; quia sunt magni momenti, & valdè congruentes bono progressui matrimonij. Sancius verò lib. 1. *Sancius.* disp. 82. num. 6. docet esse tantùm veniale, & meritò: quia tantùm sunt Sacramentale quoddam, quod non apparet magni momenti, neque valdè congruens progressui matrimonij.

Addimus, benedictiones istas nuptiales in Tridentino sess. 24. c. 10. prohibitas esse fieri ab Aduentu vsque in diem Epiphaniæ inclusiuè, & à Feria 4. Cinerum vsq; in Octauam Resurrectionis inclusiuè; in alijs verò temporibus, etiam in eis in quibus antiquitus prohibitæ erant, permitti fieri.

Sed an primæ tantùm nuptiæ sint solemniter benedicendæ (in quo conueniunt Doctores) an etiã secundæ, sub controuersia est apud illos, circa quam Sancius vbi suprà varias refert opiniones.

Nos tamen existimamus, Iure communi, quando adhuc vnus ex coniugatis, siue vir siue femina, 84 contrahit secundas nuptias, & in prioribus benedictionem accepit, nuptias illas secundas non esse benedicendas; quia benedictionibus personæ potiùs quàm nuptiæ benedictæ, non sunt iterùm benedicendæ. Nihilominùs circa hoc variæ sunt consuetudines in varijs diœcesibus; in qualibet tamen standum est propriæ consuetudini.

Obseruandum est, Regularem, vel sæcularem, 85 qui absque licentia Parochi vel Ordinarij benedixerit nuptijs sibi non subditorum, tamdiu manere suspensum, quamdiu Ordinario Parochi, ad quem pertinebat benedicere, videatur, vt decernitur in Tridentino cap. illo 1. & impositione huius pœnæ, cessare pœnam excommunicationis latam in Clementina 1. de Priuilegijs contra Religiosos matrimonia solemnizantes, vt diximus Difficultate XVII.

DISPVTATIO VI.

De Matrimonio coacto.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Matrimonium contractum ex metu iniusto, cadente in virum constantem, sit nullum.

1 SVPPONIMVS, metum ab extrinseco (id est à causa libera extrinseca, v. g. ab homine) incussum, de quo procedit difficultas, esse duplicé, vt constat ex cap. *Veniens.* 15. de Sponsalibus: vnum grauem absolutè, seu cadentem in virum constantem; & alterum leuem absolutè, seu cadentem in virum inconstantem. Quis verò sit vnus & alter, examinatur in Tractatu de Contractibus. Interim tamen metus grauis absolutè, seu cadens in virum constantem, est timor probabilis seu prudens, & magni mali, non magni comparatiuè, seu comparati ad sexum & ætatem, nec ad malum minus, id est, quod sit mali maioris eo malo, quod eligitur ad vitandum malum quod timetur, sed mali magni absolutè, & in se (siue maioris siue minoris malo electo) cuius prudenti timore vir, quamuis constans sit, non mirum cogatur ad eligendum aliquid quod necessarium est, vt malum illud, 2 quod timet, euitet, vt metus prudens mortis, aut magni cruciatus, aut grauis infamiæ, aut amissionis honorifici status, aut notabilis partis bonorum, aut impedimenti lucri notabilis, aut grauis & diuturnæ indignationis patris, aut superioris, aut alius à quo quis dependet in nõ paucis, quando ob eam indignationẽ prudenter timet graue aliquod malum, aut graué cumulú malorum, quamuis paruorũ; non verò grauis & diuturnæ indignationis prędictarum personarú seorsim, nec importunarum precú seorsim, quidquid dicat Basilius l. 4. c. 5. Metus verò leuis absolutè seu cadens in virum inconstantẽ, est metus mali, aut imprudẽs, quamuis magni mali, aut si prudens, quando est mali parui, seu leuis, quo solus timidus, & nõ fortis, nec constans cogitur ad aliquid faciendú, vt malú illud euitet.

Hoc

Hoc ergo supposito, conueniunt Primò Doctores, matrimonium factum ex metu leui, quamuis iniustè à causa libera incusso, etiam ad extorquendum, ipsum matrimonium non esse irritum, ex eo quod sic fiat, vt constat ex vsu Ecclesiæ, talia matrimonia vt valida approbantis, & meritò: quia nullo Iure irritum est; quia non positiuo, quia nullum extat, imò in pluribus Iuribus positiuis supponitur esse validum; neque Iure naturali, seu ex natura rei, vt ex dicendis constabit.

3 Conueniunt Secundò, matrimonium ex metu graui, quamuis iniusto, contractum, non esse irritum, quando metus non incutitur expresè & exteriùs ad extorquendum matrimonium; quia non Iure naturali, vt etiam constabit ex dicendis; neque Iure positiuo, adhuc Ecclesiastico; quia non constat esse aliquod pro matrimonio contracto ex eo metu. Et meritò Ecclesia non irritauit matrimonium contractum ex metu, quamuis graui & iniusto, quando non fuit ad id incussus; quia tunc contrahens non impellitur ad id ab alio, sed ex se ipso eligit matrimonium, quamuis vt euitet malum quod timet.

Est tamen difficultas, An matrimonium contractum ex metu iniusto, cadente in constantem virum, incusso expresè & exteriùs ad illud extorquendum, sit nullum.

4 *Cardinal.* Cardinalis in cap. 2. de His quæ vi. quæst. 1. docet, matrimonium sic factum non esse irritum, quamuis irritari possit, Primò, quia alij contractus, quando sic fiunt, non sunt irriti, sed irritandi; ergo etiam contractus matrimonij. Secundò, quia alia Sacramenta, vt Baptismus, Confirmatio, Ordo, & Extrema Vnctio, sic collata & susceptа sunt valida; ergo etiam Sacramentum matrimonij.

Sancius. Ægidius. Basilius. Sancius verò lib. 4. disp. 12. Ægidius disp. 28. dub. 1. Basilius l. 4. c. 14. & communiter Doctores docent, matrimonium sic factum esse nullum, & meritò: quia ita supponitur in cap. *Significauit.* 2. de Eo qui duxit in matrimonium, & in cap *Cùm locum.* 14. & in cap. *Veniens.* 15. & in cap. *Consultationi tuæ.* 28. de Sponsalibus.

Est autem nullum, non tantùm in foro exteriori, seu quoad præsumptionem, vt nonnulli dixerunt, sed etiam in foro interiori, seu re ipsa; quia in dictis capp. absolutè & absque vlla restrictione supponitur esse nullum, imò supponitur, eo matrimonio non obstante posse cum alia validè contrahi, & cum ea perseuerare; quod esset plus quàm falsum, si in foro interiori & reipsa non esset nullum. & id etiam est verum, quamuis metus fuerit incussus ab alio tertio, & non ab altero contrahente, vt supponitur in dicto cap. *Veniens.*

5 Ad primam ergo rationem concedimus, alios contractus ex dicto metu factos, non esse irritos, benè tamen matrimonij; quia iste, & non alij, Iure positiuo irritatur, & non absque congruentia; quia contractus matrimonij ex se est perpetuus, ac proinde est maximè conueniens, quòd fiat à contrahentibus ex se ipsis absque dicto metu. Et ad secundam concedimus Antecedens, & negamus Consequentiam; quia Ecclesia non irritauit alia Sacramenta (imò non potuit) & irritauit Sacramentum matrimonij ob congruentiam dictam, quod potuit efficere, irritando contractum, cui solùm, quando validus est, conuenit ratio Sacramenti ex Christi institutione.

DIFFICVLTAS II.

Quo Iure Matrimonium ex metu graui iniustè incusso ad illud extorquendum sit nullum.

CONueniunt Doctores, matrimonium ex dicto metu factum, non esse nullum Iure aliquo diuino, quia de eo Iure non constat. Est ergo difficultas, An sit nullum Iure naturali an positiuo humano Ecclesiastico, an vtroque.

Antoninus 3. par. tit. 1. c. 7. Couarruias 1. part. decret. cap. 3. §. 5. Rebellus 2. de Matrimonio, q. 11. sect. 1. Conc. & Basilius l. 4. c. 14. docent, matrimoniũ sic factum Adria. esse nullum Iure naturali, & non Iure aliquo positiuo. Primò, quia matrimonium sic factum est inualidum, & non Iure diuino, vt patet; imò nec Ecclesiastico, quia dicta Iura Ecclesiastica, in quibus fit mentio nullitatis matrimonij sic facti, non irritant matrimonia sic facta, quia in eis est sermo de matrimonijs anteà contractis, quæ semel valida non possunt ab Ecclesia irritari, & in eis supponuntur anteà fuisse nulla, ac proinde non ipsis, sed Iure alio antiquiore, & non diuino, vt patet; ergo naturali. Et confirmatur; quia in dictis Iuribus nullitas eorum matrimoniorum non ostenditur ex Iure aliquo Ecclesiastico, quo fuerint irrita, sed ex eo, quòd in eis matrimonijs defuerit consensus: iste autem Iure naturali requiritur ad valorem matrimonij, ergo in eis Iuribus satis indicatur matrimonia sic facta esse nulla Iure naturali, & non Ecclesiastico.

Secundò, quia matrimonium ex sua natura est perpetuum & indissolubile, & sua natura ordinatum ad prolem amanter habendam, & honestè educandã, & ad conciliandum mutuum amorem, & ad mutua obsequia præstanda, & ad fidem inuicem seruandam: ergo ad matrimonium sua natura non sufficit voluntarium ex metu aut coactione; quia coactio repugnat perpetuitati, cùm nullum violentum possit esse perpetuum; & etiam repugnat fini matrimonij, cùm matrimonium coactè celebratum non sit aptum ad prædicta.

Durandus verò in 4. dist. 29. q. 2. Sancius lib. 4. Durand. disp. 14. Henriquez cap. 9. & Ægidius disp. 28. Henr. dub. 1. docent, matrimonium sic factum esse nullum, non Iure naturali, sed tantùm Iure positiuo Ecclesiastico, & meritò: quia matrimonium sic factum non est irritum Iure naturali ratione iniustitiæ illatæ in incussione dicti metus, quia etiam in matrimonio facto ex metu leui iniustè incusso, est vera iniustitia, quamuis leuis, quæ in alijs contractibus etiam obligat ad restitutionem sicut grauis, & tamẽ matrimonium ex dicto metu leui non est nullum Iure naturali; ergo neque factum ex metu cadente in constantẽ virum. Neque est nullum Iure naturali ex defectu libertatis (quam metus impedit) quo matrimonium non est omnino voluntarium; quia etiam matrimonium ex metu leui iniusto, imò & ex iusto graui, incusso ad illud extorquendum, & ex graui iniusto non incusso ad id, non est omnino voluntarium; imò aliquando est minùs voluntarium, quàm factum ex dicto metu graui iniustè incusso ad id, & tamen matrimonium ex illis alijs metibus non est nullum Iure naturali; ergo neque matrimonium factum ex dicto metu, est nullum ex defectu libertatis.

Sotus. Couarr.

Ratio

Ratio autem à priori est, quia ad valorem omnium aliorum contractuum, & etiam ipsius matrimonij facti ex alijs prædictis metibus, sufficiunt,
9 ex natura rei, seu Iure naturali, duo, nempe titulus, & voluntarium simpliciter & absolutè, quæ in eis reperiuntur; sed hæc duo etiam reperiuntur in matrimonio facto ex metu graui iniustè incusso ad illud extorquendum, ergo etiam erit Iure naturali validum, quia absque sufficienti fundamento, aliud exigitur ad valorem illius. Antecedens pro Maiori constat. Minor autem probatur; quia dictus metus non adimit à matrimonio, facto ex ipso, titulum, qui est corpus alterius, quia eo matrimonio confertur corpus pro corpore; neque adimit voluntarium simpliciter & absolutè, quia hîc & nunc est efficaciter voluntarium, quamuis sit inuoluntarium secundùm quid, sicut matrimonium ex alijs prædictis metibus factum. Matrimonium ergo ex dicto metu factum, non est nullum Iure naturali, ac proinde est nullum Iure positiuo, & non diuino, vt patet, quia de eo non constat. Est ergo nullum Iure Ecclesiastico, non quia Iure scripto, quod modò habemus, de nouo irritetur, sed quia eo, quod modò habemus, quantum est ex ipso, irritatur verbis ex se irritantibus, & supponitur anteà irritatum Iure aliquo, & non nisi Ecclesiastico, vel anteà scripto, & iam perdito, vel viuæ vocis oraculo, aut alia via introducto.

10 Ad primàm ergo rationem aduersariorum constat, matrimonia dicto modo facta esse nulla Iure Ecclesiastico, quod nunc habemus in dictis capp. & alio eis antiquiori, & ideò in eis supponi esse nulla: quorum nullitas in eis Iuribus ostenditur, non quia deficiat consensus ad eorum valorem Iure naturali necessarius, sed quia deficit consensus conueniens & expediens, ob quod Iure Ecclesiastico fuit factus insufficiens. Et ad secundam concedimus Antecedens, & negamus Consequentiam; quia coactio, quæ non facit inuoluntarium simpliciter seu violentum, vt non facit coactio quæ reperitur in dicto matrimonio, non repugnat perpetuitati ipsius, neque eius dictis finibus, quamuis eis non sit satis expediens.

11 Ex dictis constat, matrimonium inter non baptizatos ex dicto metu celebratum, non esse nullum; quia non reperitur aliud Ius irritans matrimonia sic facta, nisi Ecclesiasticum, cui non baptizati non sunt subiecti.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Matrimonium ex metu iusto, cadente in virum constantem, incusso ad illud extorquendum, sit nullum.

Sotus. Couarruu. SOtus in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. Couarruuias 4 par. Decretalium 2. par. cap. 3. §. 4. & Glossa in cap. *Veniens.* 15. de Sponsalibus docent, matrimonium sic factum esse nullum. Quod deduci videtur ex dicto cap. *Veniens.* dum supponitur, matrimonium contractum cum filia cuiusdam, qui iuuenem cum ea repererat, esse nullum; quia eos coëgit contrahere, & tamen tunc metus fuit iustè incussus. Et ratione probatur; quia metus grauis, quamuis iustus, impedit plenam libertatem, non minùs quàm iniustus, ergo non minùs quàm iste irritat matrimonium.

Doctrinam hanc limitant Rebellus quæst. 11. 12
sect. 2. & nonnulli alij, vt tantùm sit vera, quando *Rebellus.*
quis cogitur absque occasione ab ipso data, ex se inducente ad eam coactionem; vt quando ei, qui commisit homicidium, incutitur metus mortis inferendæ iuridicè, nisi ducat aliquam, quia tunc verè cogitur ab extrinseco; quando verò cogitur ad matrimonium, occasione ab ipso data, inducente ad eam coactionem, matrimonium fit validum, vt quando quis aliquam corrupit, aut quando fidem sponsalium fregit; quia in hoc casu non tam dicitur compelli & cogi ab extrinseco, quàm ex se ipso contrahere; quia ex se ipso dedit occasionem inducentem ad eam coactionem.

Sancius verò lib. 4. disp. 13. Henriquez 11. de *Sancius. Henriquez Ledesma. Ægidius.*
Matrimonio cap. 9. Petrus Ledesma de Matrimonio, quæst. 47. art. 3. dub. 1. Ægidius disp. 28. dub. 1. docent, matrimonium sic factum, adhuc absque occasione ad id inducente data, esse validum, & meritò: quia tunc matrimonium non est inualidum Iure naturali, vt constat ex dictis Difficultate præcedenti; quia metus iste neque aufert sufficientem libertatem, neque titulum; neque est inualidum Iure Ecclesiastico, quia non constat eo irritari, nisi matrimonium factum ex metu graui iniusto, & ad id exteriùs incusso, vt significatur in Iuribus Difficultate 1. & 11. adduc- 13
tis, in quibus supponitur, matrimonium ex hoc metu factum esse irritum, & non absque congruentia; quia istud fit omnino ab extrinseco, & quod ex metu iusto non tam dicitur fieri ab extrinseco, quàm ab ipso qui cogitur, cùm ipse dederit causam, vt sibi licitè & iustè possit coactio inferri, quamuis causa non sit ex se inducens ad eam coactionem.

Vnde quando quis inuentus cum femina, cum ea coactus contrahit ex metu accusationis incussa, validè contrahit, quia contrahit ex metu iustè illato, inualidè tamen, si contrahit ex metu mortis incussò ad id; quia iste est grauis & iniustus, & talis fuit metus ex quo iuuenis ille, cuius fit mentio in dicto cap. *Veniens*, contraxit. Ex quo constat ad fundamentum aduersariorum, ex eo capite desumptum.

Ad rationem verò concedimus, metum grauem, 14
quamuis iustum, aliquo modo impedire libertatem, non minùs quàm iniustum; negamus tamen, ex iusto contractum, esse nullum, quamuis sit nullum contractum ex iniusto: quia ex hoc contractum non est nullum Iure naturali, quia, quamuis aliquo modo impediat libertatem, non tamen sufficientem ex natura rei, sed est nullum, quia Iure Ecclesiastico irritatur; contractum verò ex iusto, non irritatur.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm, quando Matrimonium fuit nullum ob iniustum metum, cuius alter contrahens fuit causa, iste alter teneatur postea contrahere, si velit qui fuit coactus.

CErtum est, eum, qui omnino liberè contra- 15
xit cum coacto ex metu irritante matrimonium, nõ teneri postea contrahere cum eo, quando

non fuit causa dicti metus; quia ex nullo cap. obligatur. Est ergo difficultas, An teneatur quando fuit causa aut occasio dicti metus.

Nauarrus. Henriquez Ægidius. Basilius. Nauarrus cap. 22. num. 51. Henriquez cap. 10. Ægidius disp. 28. num. 7. & Basilius lib. 4. cap. 17. affirmant. Quod deduci videtur ex cap. 1. de Eo qui duxit, dum in eo quidam, qui secundam deceperat, obligatur, mortua priori non separari à posteriori, si ipsa velit, ne deceptor ex dolo commodum reportet: ergo etiam in nostro casu, cogens nequit à contractu discedere. Et ratione probatur Primò, quia cogens intulit iniuriam coacto, quam resarcire tenetur, & nequit aliter quàm stando contractui, si coactus velit. Secundò, quia in alijs contractibus coactis cogens, v. g. ad venditionem, tenetur venditioni stare, si coactus venditor velit; ergo etiam in contractu matrimonij.

16 *Sancius. Ochagau.* Sancius verò lib. 4. disp. 15. & Ochagauia de Matrimonio, Tractatu 3. quæst. 30. negant, & meritò: quia non tenetur cogens in pœnam iniuriæ coactione illatæ, quia nullo Iure talis pœna statuta est; neque tenetur vt eam iniuriam resarciat, quia secluſis alijs damnis extrinsecis inde secutis, iniuria illa ratione sui non exigit recompensationem (aut saltem non exigit tantam) imò ex sua natura non est resarcibilis; neque tenetur ex eo quòd consensum præbuit, quia ex consensu præstito in contractu mutuo non manet quis obligatus, nisi quando alter etiam obligatur; in nostro autem casu coactus non obligatur, ergo neque qui ad matrimonium cogit, manet obligatus ad denuò contrahendum, nisi quando ex matrimonio coacto secutum est aliud damnum extrinsecum, quod nequit aliter resarciri, & est adeò graue, vt ob eius recompensationem non iudicetur rigidum ad tantum obligari.

In dicto verò cap. 1. pro aduersarijs adducto, tantùm continetur pœna deceptionis (nō coactionis) imò non incurrenda ipso facto ante Iudicis sententiam; pro coactione verò non est imposita similis pœna, saltem ipso facto incurrenda. Ad
17 primam autem rationem negamus, dictam iniuriam debere resarciri, quia non est resarcibilis, & quamuis esset & deberet, sed non tanta recompensatione. Et ad secundam concedimus, in alijs contractibus coactis, cogentem teneri illis stare, si coactus velit, quia sunt validi; non verò in contractu matrimonij, quia Iure Ecclesiastico fit nullus.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm peccet, qui contrahit Matrimonium ex metu illud irritante.

NOn procedit difficultas de eo, qui inuincibiliter ignorat matrimonium sic contractum esse nullum, quia iste non peccat, quia bona fide procedit; sed de eo, qui scientia aut vincibili ignorantia nullitatis contrahit.

18 Et Primò est difficultas de eo, qui consensu vero & non ficto contrahit. Non desunt qui doceant hunc peccare, & mortaliter, peccato sacrilegij, *Ledesma.* quod etiam indicat Petrus Ledesma q. 47. art. 3. in solut. ad 4. quia irritat Sacramentum, applicando formam materiæ incapaci valoris.

Sancius. Ægidius. Basilius. Sancius verò lib. 4. disp. 16. Ægidius disp. 28. dub. 3. & Basilius cap. 16. docet, eum non peccare, adhuc venialiter, & meritò: quia non irritat Sacramentum, quia non efficit id cui ex Christi institutione conuenit ratio Sacramenti, nempe contractum validum; ac proinde neque applicat veram formam Sacramenti neque veræ materiæ: ille autem irritaret Sacramentum, qui efficeret validum contractum, & eum non efficeret Sacramentum ex defectu intentionis, & consequenter peccaret peccato mortali sacrilegij, vt diximus Disput. III. Difficultate XVII.

Secundò est difficultas de eo, qui ex metu irritante fictè solis verbis absque vero consensu contraxit.

Scotus in 4. dist. 29. q. vnica §. *Hìc dicitur*, & Supplementum Gabrielis art. 2. docent, eum peccare mortaliter, quia sic fingens decipit alterum in re graui, quo ei grauem iniuriam irrogare videtur.

Sancius verò, Ægidius & Basilius vbi suprà docent, eum non peccare mortaliter, & meritò: quia nullam iniuriam irrogat alteri, eum decipiendo, tum quia, quamuis absque fictione contraheret, nihil magis efficeret, ac quando fictè loquitur, quia efficeret matrimonium nullum ob metum irritantem; tum etiam, quia ex iusta causa profert verba, quibus alter decipitur, ac proinde neque peccabit venialiter sic fingendo, si mentali restrictione vtatur, quia tunc ex iusta causa æquiuocat alterum.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm Matrimonium ratione metus inualidum, fiat posteà validum, ob copulam subsecutam, aut ob iuramentum.

CIrca prius conueniunt Doctores, matrimonium ratione metus inualidum, posteà reualidari copulâ subsecutâ absque coactione, vt deducitur ex c. 2. de Eo qui duxit, & ex c. *Insuper* 4. Qui matrimonium accusare possunt; & etiam reualidari ex cohabitatione diuturna, id est, perseuerante vsque ad tempus in quo erat opportunitas fugiendi, vt constat ex c. *Ad id.* 21. de Sponsalibus: quod est verum, quamuis non interueniat copula, vt contra Innocentium docent communiter Doctores, quia in dicto cap. *Ad id.* supponitur, et sola cohabitatione reualidari.

Existimamus tamen, prædicta matrimonia reualidari non quoad veritatem, & re ipsa, & in foro conscientiæ, sed tantùm in foro exteriori, & quoad præsumptionem, non solùm quando copula non fuit habita ex affectu coniugali, id est, tamquam cum coniuge, & quando cohabitatio non perseuerat ex eo affectu (in quo conueniunt Doctores) sed etiam quando copula habetur ex affectu coniugali, aut quando ex eo perseuerat cohabitatio, vt deducitur ex dictis capp. & constat ratione: quia affectus ille coniugalis, ex quo supponimus copulam & cohabitationem procedere, non est consensus, seu intentio ineundi seu ratificandi matrimonium, & quamuis sit, non sufficit; quia copula non est signum exterius, seu expressio exterior consensus (& multò minùs cohabitatio) sed tantùm est pium & prudens indicium expressionis exterioris ante ea factæ, vt diximus Disput. III. Difficultate XII.

Est tamen difficultas, An matrimonium antea nullum ob metum grauem, posteà reualidetur ob copulam simili metu extortā; & quoad hoc eadem

est difficultas de cohabitatione diuturna.

Paludan. Bar. Ledesm. Paludanus in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 4. Bartholomæus Ledesma dub. 23. & Angles 1. par. de Matrimonio, quæst. de Consensu coacto, art. 1. diff. 4. docent reualidari; quia metus, quo quis cogitur ad copulam, quando matrimonium præsupponitur nullum, quantumuis grauis, non est cadens in constantem virum; quia cogitur ad peccandum, ad quod constans non cogitur.

Sancius. Ægidius. Basilius. Sancius verò lib. 4. disp. 18. Ægidius disp. 28. dub. 4. & Basilius lib. 4. cap. 17. docent, non reualidari, & meritò: quia copula graui metu extorta, nequit esse sufficiens ad id, siue copula post matrimonium factum, quamuis nullum sit signum externum exprimens consensum coniugalem, vt volunt Sancius & Ægidius, quia signum consensus ex metu graui, vtpote pars contractus, est nullius
22 valoris; siue non sit signum, sed tantùm indicium matrimonij anteà validè facti, vt nos existimamus: quia copula extorta ex metu graui, seu magni mali, non est prudens indicium matrimonij anteà validè facti, quamuis sit quando non extorquetur ex metu magni mali.

Ad rationem verò aduersariorum respondemus, quòd quamuis non sit viri constantis peccato consentire, adhuc ex metu magni mali, ipse tamen metus, quo cogitur ad id, est cadens in constantem virum; quia ex se virum, quantumuis constantem, terret, & concutit, & pauere facit.

Circa posterius conueniunt Doctores, matrimonium ratione metus grauis inualidum, non validari iuramento, simili metu extorto, eo videlicet, quo contrahens iurat se ex animo contrahere, etiamsi addat se semper tale matrimonium ratum habiturum: imò communiter conueniunt, non validari simili iuramento voluntariè absque coactione adhibito, & meritò: quia iuramento, adhuc absque coactione adhibito, non validatur ex natura rei, seu Iure naturali, vt patet; nec Iure aliquo positiuo, quia nullum extat quo id disponatur.

23 Est tamen difficultas, An quando ex dicto metu contrahens, ex eodem promittit se semper tale matrimonium ratum habiturum, seu de nouo illud contracturum, aut aliquam aliam ducturum, & id iurat, ad id teneatur ratione iuramenti.

Sancius. Sancius disp. 21. & Couarruuias 2. par. cap. 3. negant; quia impletio dicti iuramenti, quamuis sit licita, est tamen contra commune bonum.

Henriquez. Ægidius. Henriquez verò cap. 9. & Ægidius affirmant, & meritò: quia omne iuramentum obligat quoties licitè impleri potest, vt dicitur in cap. *Debitores. 6.* & in cap. *Si verò. 8.* de Iureiurando; prædictum autem iuramentum licitè impleri potest, vt patet, nec impletio illius directè nocet Reipublicæ, quamuis ei non sit expediens, quod non sufficit vt non obliget; sicut etiam, quòd impletio iuramenti, facti latroni inuadenti, dandi ei pecunias, non sit expediens Reipublicæ, non sufficit vt non obliget; quod est verum, quamuis iuramentum etiam sit metu graui extortum.

24 Addimus, quòd quamuis prædictus iurans teneatur ratione iuramenti, non tamen tenetur semper ratione promissionis, quamuis etiam promittat, si coactè promittit, vt supponimus; quia ex vna parte promissio, aliàs nulla, non validatur iuramento, quia non validatur Iure naturali, vt patet; nec positiuo, quia non extat: & ex altera parte dicta promissio non semper obligat ratione sui, quia in primis non obligat ex fidelitate, quia fides coactè extorta non est necessariò seruanda; nec obligat ex iustitia, quando ipsi coactè promittenti non fit repromissio, quia tunc dictæ promissioni deficit titulus, quia nec fit pro aliquo, nec fit liberaliter, ac proinde poterit in eo iuramento dispensari; quia fiet absque præiudicio tertij, cùm dictus promissarius & iuratarius nullum acquisierit ius iustitiæ. Imò quamuis coactè promittenti fiat repromissio, si ipse non acceptet ius sibi repromissum, coacta promissio non obligat ex iustitia; quia tunc non fit pro aliquo: imò & post acceptatum, seu admissum ius (in quo casu coactè promittens manet obligatus ex iustitia) poterit deobligari cedendo iuri admisso, vt posse fieri diximus Disput. 1. Diffic. xv. 25 ac proinde Iure oblato non admisso à coactè promittente, aut post admissum renuntiato, poterit etiam in iuramento superaddito dictæ promissioni dispensari ob rationem dictam, quia scilicet fiet absque præiudicio tertij.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm Princeps Ecclesiasticus, & etiam sæcularis possit subditos ad Matrimonium cogere.

CErtum est Primò (in quo conueniunt Doctores) Principem Ecclesiasticum posse cogere baptizatos sibi spiritualiter subditos, & Principem sæcularem non baptizatos sibi temporaliter subditos, ad matrimonium contrahendum, quando id exigit bonum commune, aut alia causa ob quam ipsi subditi contrahere teneantur.

Secundò certum est, dominos temporales, & 26 Magistratus, qui suos subditos, vel quoscumque alios ad matrimonia cogunt, siue directè siue indirectè, puniri à Tridentino anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, vt constat ex ipso sess. 24. c. 9. de Reform. matrimonij, quod intelligitur de coactione iniusta, vt patet, & mortaliter peccaminosa, vt etiam ex ipsa pœna patet; quamuis non sit cadens in virum constantem, & quamuis implicitè tantùm incussa, & non expressè ad id; quia puniuntur, etiamsi indirectè tantùm ad id cogant: eam tamen non incurrunt ex eo, quòd impediant matrimonium, quamuis iniustè, vt aduertit Hen- *Henriquez.* riquez cap. 6. quia tantùm puniuntur, qui cogunt ad matrimonium cum hac aut cum illa persona, & non qui impediunt.

Est tamen difficultas, An dicta pœna anathematis sit pœna excommunicationis maioris.

Vera-cruz in Appendice ad Speculum 1. par. *Vera-cruz.* art. 9. docet non esse pœnam excommunicationis maioris, sed maledictionis solemnis, Primò, quia anathema talem maledictionem videtur significare. Secundò, quia idem Tridentinum in eadem sess. cap. 6. vbi voluit raptorem pœna excommunicationis puniri, id expressit, dicens, *Sit ipso Iure excommunicatus.*

Sancius l. 4. disp. 22. Ægidius dub. 5. & Hen- 27 riquez docent, dictam pœnam esse excommuni- *Sancius. Ægidius. Henriq.* cationis maioris, & meritò: tum quia in ipso Iure nomine *anathematis* excommunicatio maior significatur, vt constat ex can. *Debent. 11.* quæst. 3. & ex can. final. 30. quæst. 4. tum etiam, quia in dicto decreto Tridentini dicitur, *sub anathematis*

pœna, quam ipso facto incurrant. maledictio autem solemnis nequit ipso facto incurri, quia ferenda est ab Ecclesia; vnde anathema non significat maledictionem solemnem, sed excommunicationem maiorem, & ad summum eam, cui, quando fertur ab homine, additur maledictio solemnis. Quòd verò Tridentinum dicto cap. 6. nomine excommunicationis excommunicet raptorem, non conuincit id non fieri nomine anathematis.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm parentes possint cogere seu compellere filios ad Matrimonium.

28 SVpponimus (in quo Doctores communiter conueniunt) parentes posse cogere filios ad matrimonium, quando filij aliàs promissione aut aliunde tenentur, quamuis coactione tantùm moderata, vt decet patrem; quando verò aliàs non tenentur, & nolunt statum matrimonij eligere, sed meliorem, vt cælibatus, aut Religionis, non posse à parentibus, adhuc paterna increpatione ad matrimonium cogi; quia contra rationem est, filium, qui est sui iuris ad eligendum statum, & vult meliorem eligere, cogi adhuc leuiter ad statum minorem. Ex suppositione tamen, quòd filius velit matrimonium contrahere, poterit à parentibus cogi, quamuis paternè tantùm & leuiter, ad matrimonium ipsi maximè expediens, & simili coactione retrahi à matrimonio ipsi indigno (quando filius ad id, quod intendit, non habet rationabilem causam) quia non est multum id concedere parentibus, quibus maximè incumbit prospicere

29 bono filij, & cuius malum & bonum quodammodò est malum & bonum parentum; sed non poterit licitè cogi, adhuc leui coactione, ad matrimonium ordinariè expediens, neque retrahi à simili matrimonio (quando non adest aliqua rationabilis causa) ob omnimodam libertatem filij ad electionem status perpetui.

Est tamen difficultas, An parentes, qui coactione iniusta & graui, sufficiente ad mortale, compellunt filium ad matrimonium, incurrant pœnam illam anathematis, seu excommunicationem maiorem, latam à Tridentino sess. 24. cap. 9.

Lud. Lop. Albornoz. Ludouicus Lopez 1. par. Instruct. cap. 44. & Albornoz lib. 4. de Arte contractuum, tit. 1. affirmant; quia Tridentinum generaliter loquitur, dicens: *Præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna,* &c.

30 *Sancius. Ægidius.* Sancius lib. 4. disp. 22. Ægidius disp. 28. dub. 5. Henriquez cap. 6. & communiter Doctores negant, & meritò: quia Tridentinum vbi suprà tantùm loquitur de dominis temporalibus, & Magistratibus habentibus iurisdictionem in foro exteriori sæculari, vt constat ex prioribus verbis, in quibus tantùm loquitur de prædictis, & ex particula *quare* immediatè antecedente ad decretum in quo id præcipitur, quæ est causalis præcedentium, & ex posterioribus verbis, nempe *ne subditos suos cogant*: ac proinde illæ particulæ *omnibus cuiuscumque gradus*, &c. tantùm appellant suprà anteà dictos dominos & Magistratus.

Vnde Parochus non incurrit dictam excommunicationem, quia non habet iurisdictionem in foro externo, saltem sæculari; neque Episcopus qui non est dominus temporalis, quia non habet iurisdictionem in foro externo sæculari; imò neque Imperator, neque Rex, vt optimè Sancius & Henriquez, quamuis habeant dictam iurisdictionem, quia isti exprimi debent, vt exprimuntur in Tridentino sess. 22. cap. 11. de Reformatione, & in Bulla Cœnæ Domini.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm filius teneatur contrahere Matrimonium, quod pater promisit aut præcipit.

SVpponimus, consensum parentum non sufficere ad valorem matrimonij filij, vt definitur in can. *Sufficiat.* 27. quæst. 2. & in can. *Vbi non est.* 30. quæst. 2. de quo legendus est Bellarminus lib. 1. de Matrimonio cap. 19. & 20.

Est tamen difficultas, An filius teneatur ad contrahendum matrimonium quod pater promisit aut præcipit; & procedit ex suppositione, quòd filius non eligat meliorem statum: quia si eligat, non tenetur, vt patet, & ex suppositione quod matrimonium à patre promissum aut præceptum non sit filio indignum; quia si ei sit indignum, non potest à patre ad illud obligari.

Nauarrus ergo cap. 14. num. 15. Rebellus q. 14. sect. 2. & Bellarminus 1. de Matrimonio cap. 15. docent, filium teneri contrahere matrimonium quod parentes promiserunt, & volunt fieri. Et deduci videtur ex cap. 1. de Desponsat. impub. vbi dicitur: *Postquam filius ad perfectam ætatem peruenerit, omnino debet hoc implere.* ibi autem sermo est de sponsione contrahendi matrimonium facta à patre pro filio. Et ratione probatur; quia parentibus incumbit procurare liberis has aut illas nuptias, ergo liberi tenentur illis quoad hoc obedire.

Richardus verò in 4. dist. 29. art. 1. q. 4. Sancius lib. 4. disp. 23. & Ægidius disp. 28. dub. 5. docent, filium non teneri, & meritò: quia matrimonium est quasi quædam perpetua seruitus; ergo quilibet est liber & sui iuris, & à cuiuscumque alterius voluntate independens ad illud contrahendū & non contrahendum; quia durum esset, homines pro mera voluntate aliorum, quamuis parentum, contra propriam, ad perpetuam quasi seruitutem adigi & obligari. Et non tantùm quilibet est liber & independens à voluntate aliena ad contrahendum & non contrahendum, sed ex suppositione etiam, quòd eligat statum matrimonialem, est liber ad contrahendum hoc aut illud; quia adhuc ex suppositione quòd quis velit contrahere, & fieri quasi seruus, durum est, & contra rationem, pro sola voluntate alterius adigi & obligari ad hanc aut ad illam quasi seruitutem perpetuam; filius ergo, adhuc ex suppositione quòd velit matrimonium contrahere, nequit pro sola voluntate parentum obligari ad hoc aut ad illud matrimonium. Et confirmatur, quia coniugium exigit indissolubilem vitæ societatem mutuo amore conglutinatam; ergo ab eius natura alienum videtur, aliquem alterius voluntate obligari ad hoc aut ad illud, præsertim cùm rarò amemus ea in quæ aliorum imperio adigimur.

In dicto autem c. 1. illa particula *omnino debet à*

Glossa

Glossa. Glossa & communiter exponitur de debito honestatis non præcepti, seu obligationis. Et ad rationem respondemus, quòd quamuis parentibus incumbat prouidere nuptias filijs (quamuis non magis, quàm alium statum;) non tamen tenentur filij quoad illas parentibus obedire, neque quoad alios status, vt Religionis & cælibatus.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm filij possint licitè inire hoc aut illud Matrimonium, parentibus inuitis seu resistentibus.

34 SVpponimus, ad valorem matrimonij filiorum non esse necessarium consensum parentum, sed absque eo, imò contra eum posse validè fieri, vt definitur in cap. *Cùm virum.* 12. de Regularibus, & in Tridentino sess. 24. c. 1. de Reformat. matrim. De qua re legendus est Bellarminus l. 1. de Matrimonio à c. 19.

Bellarmin

Hoc ergo supposito, circa difficultatem Sotus in 4. dist. 28. quæst. 1. art. 1. Rebellus q. 14. sect. 1. & Bellarminus docent, filios non posse licitè parentibus inuitis matrimonium contrahere: quia id videtur contra pietatem & reuerentiam parentibus debitam, cuius signum videtur esse, quòd parentes communiter offenduntur grauissimè.

Sotus. Rebellus. Bellarmin.

35 Sancius verò lib. 4. disp. 23. Ægidius disp. 28. dub. 5. & Vasquez disp. 4. num. 24. docent, filios id posse licitè, & meritò: quia quilibet, adhuc ex suppositione quòd velit contrahere, est liber quoad statum matrimonialem: quia durissimum esset, quoad illum, ob eius perpetuitatem & onera, pendere à voluntate alterius, quamuis patris; ergo filius liberè & licitè potest, non solùm non inire matrimonium quod pater vult, vt diximus Difficultate præcedenti, sed etiam contrahere quod sibi placuerit; ac proinde contrahendo contra voluntatem patris hoc aut illud matrimonium, nullam in eum irrogat impietatem & irreuerentiam; etsi aliquando, quando matrimonium fit contra eorum voluntatem, offendantur, non offenduntur tamquam iniuriati contra debitum pietatis, sed contra debitum honestatis seu decentiæ; quia decens est filium conformari voluntati patris. Quomodo verò parentes non possint exheredare libros, neque eis dotem negare, quia contrahunt matrimonium ipsis inuitis, contra Basilium lib. 2. cap. 1. & contra alios ostendunt Sancius à disp. 24. & Vasquez vbi suprà.

Sancius. Vasquez.

Addimus (vt optimè Sancius & Ægidius) 36
quòd quamuis non sit contra reuerentiam parentibus debitam, filios illis inuitis hoc aut illud matrimonium contrahere, eis tamen inconsultis, seu non certioribus factis, contrahere matrimonium aliquod, esse grauem defectum irreuerentiæ, & peccatum mortale; nisi quando filij timent, parentes iniustè impedituros matrimoniũ, aut quando adest alia rationabilis causa occultandi parentibus matrimonium.

Sancius. Ægidius.

DISPVTATIO VII.

De Matrimonio conditionato.

DIFFICVLTAS I.

Quod Matrimonium sit conditionatum.

1 SVPPONIMVS Primò, contractui matrimonij (sicut cuicumq; alij) posse conditionem apponi: est autem conditio illa, à cuius existentia valor contractus aut dispositionis dependet; quia fit dependenter ab illa, & explicatur particulâ *si*, & particulâ *dummodò*; vt quando dicitur, *Do tibi equum, si es cognatus meus*, aut *dummodo sis cognatus meus.*

Supponimus Secundò, conditiones, quæ contractui matrimonij & cuicumque alij apponi possunt, esse in duplici differentia. Alias esse necessarias contractui, & ipsi quasi intrinsecas, sine quibus contractus nequit validè fieri: & ex his quædam sunt ita necessariæ, vt illis deficientibus contrahentes nequeant conari ad perficiendum contractum; vt quando dicitur, *Volo te in vxorem, si viuis*, aut *si consentis*; quædam verò, quæ, quamuis necessariæ sint, non tamen ita, vt quamuis deficiant, nequeant contrahentes conari ad perficiendum contractum, saltem inualidè, vt quando dicitur, *Volo te in vxorem, si non es soror mea.* Et alias esse conditiones non necessarias contractui, & ei quasi extrinsecas, sine quibus contractus potest validè fieri; ex quibus quædam sunt impossibiles, quædam verò possibiles: & ex his possibilibus quædam sunt contingentes, quæ possunt euenire & non euenire; quædam verò necessariæ, quæ non possunt non euenire.

2

His suppositis, certum est, contractum matrimonij, cui apponitur conditio ei extrinseca, absq; cuius existentia seu subsistentia potest validè celebrari, esse conditionatum, vt quando dicitur, *Duco te in vxorem, si es nobilis*; quia appositione conditionis extrinsecæ potest aliquid noui intendi & effici, quod nequit effici eo contractu absque tali conditione celebrato, nempe quòd non valeat deficiente conditione, & valeret, si non apponeretur; ac proinde contractus, cui apponitur talis conditio, est conditionatus distinctus ab absoluto, & habens aliquem effectum, quem absolutus ab illa conditione non haberet.

Circa matrimonium verò, cui apponitur con- 3
ditio ipsi necessaria, & quasi intrinseca, distinguendum est (vt aduerut Ægidius disp. 29. du. 2.) *Ægidius.*
& dicendum, quòd matrimonium, cui apponitur conditio ita ipsi necessaria, vt absque existentia talis conditionis nequeant contrahentes conari ad contrahendum (vt quando dicitur, *Duco te in vxorem, si consenseris*, aut *si Deus permiserit*) non censetur conditionatum, sed absolutum, quia non magis refert apponere illam conditionẽ, ac illam tacere; quia illius appositione nequeunt contrahentes aliquid noui intendere, & consequenter est ita absolutum, ac est quando dicta conditio

non apponitur. Et quòd matrimonium, cui apponitur conditio ipsi necessaria, sed non ita, vt si deficiat & non existat, contrahentes nequeant conari perficere contractum, vt quando dicitur, *Volo te in vxorem, si non es soror mea*, verè sit & censeatur conditionatum; quia appositione talis conditionis potest aliquid noui intendi; quia illius appositio potest ad aliquid conducere, nempe vt non con-
4 trahatur matrimonium illicitè contra pietatem consanguineis debitam, & vt non incurratur pœna diffidentiæ dispensationis imposita in Tridentino sess. 24. cap. 5. de Reformat. matrimonij, contra contrahentes scienter in gradibus prohibitis, & quando denuntiationes illicitè omittuntur, etiam contra ignoranter contrahentes in illis; qua pœna, vbi Tridentinum viget, videtur cessasse pœna excommunicationis lata in Clementina vnica de Consanguinitate contra scienter contrahentes in gradibus prohibitis, & vbi Tridentinũ non viget, ne contrahatur dicta pœna excommunicationis.

Obseruandum tamen est, quòd cùm contractus matrimonij nequeat validè fieri absque consensu seu intentione contrahentium, semper standum est intentioni seu consensui contrahentis sub conditione, qualiscumque illa sit, siue turpis siue impossibilis, ita vt conditione non existente, non fiat verè contractus, quamuis in foro exteriori aliquando pro qualitate conditionis oppositum præsumatur & iudicetur.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm conditiones appositæ Matrimonio illud suspendant vsque ad notitiam existentiæ ipsarum.

5 COnueniunt Doctores, existentiam seu subsistentiam conditionum, quæ apponuntur matrimonio, esse necessariam ad valorem illius; quia fit dependenter ab earum existentia. Est tamen difficultas, an etiam sit necessaria notitia existentiæ seu implerionis earum.

Ægidius. Ægidius disp. 29. dub. 1. docet, matrimonium factum sub conditione, quamuis de præsenti & præterito, non valere, quamuis conditio existat & impleta sit, sed suspendi vsque ad notitiam, saltem probabilem existentiæ conditionis appositæ, habitam à contrahentibus. Ratio illius est, quia ad contrahendum matrimonium necessaria sunt ver-
6 ba, quibus contrahentes sibi mutuò significent determinatè consensum; quia verbis, quibus æqualiter possunt significare consensum & dissensum, nequeunt matrimonium contrahere; sed quando existentia seu impletio conditionis appositæ ignota est contrahentibus, non significant suis verbis determinatè consensum: quia non magis significant consensum quàm dissensum; quia sub disiunctione significant vel consensum, si conditio existat, vel dissensum, si non existat; ex dictis enim verbis, quousque existentia conditionis sit nota, non magis colligitur consensus quàm dissensus; ergo verba, quibus contrahitur matrimonium sub conditione, non sufficiunt ad valorem, quousque positio seu existentia conditionis sit contrahentibus nota.

Sancius. Sancius verò lib. 5. disp. 7. docet, matrimonium sub conditione factum non suspendi vsque ad notitiam impletionis conditionis, sed statim ac conditio existit, esse validum & perfectum, & meritò: quia qui contrahit matrimonium sub conditione v.g. nobilitatis vxoris, contrahit, & consentit sub conditione existentiæ rei significatæ per conditionem, nempe nobilitatis, & non sub conditione notitiæ nobilitatis, & suum consensum alligat existentiæ nobilitatis, & non notitiæ illius, vt constat ex verbis quibus fit matrimonium, nempe, *Duco te in vxorem, si es nobilis*; ergo non suspenditur vsque ad notitiam.

Quòd autem existentia seu positio conditionis non sit contrahentibus nota, non tollit, verba, quibus contrahitur matrimonium sub conditione, significare ipsis contrahentibus determinatè consensum sub illa conditione, quamuis ignorent existentiam conditionis sub qua præbetur consensus; quia verba determinatè illum significant sub ea conditione, & ipsis contrahentibus; quia ipsis proferuntur, & ad eos diriguntur, & ipsi ex verbis sub conditione prolatis colligunt determinatè consensum sub conditione apposita, quamuis ignorando existentiam conditionis, ignorent contractum seu consensum absolutè valere; quia ignorant id sub quo consensus fuit præstitus: quia aliud est, ignorare, consensum absolutè valere ex eo quòd ignoretur existentia conditionis; & aliud est, ignorare, consensum fuisse sub conditione præstitum: contrahentes autem hoc non ignorant, quamuis prius illud ignorent.

Ex dictis constat, matrimonium contractum sub conditione de præsenti aut præterito, statim absolutè valere, aut esse omnino nullum: valere quidem absolutè, si conditio existat; & esse omnino nullum, si non existat.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Matrimonium contractum sub conditione de futuro, ob quam suspenditur vsque ad euentum conditionis, fiat validum euentu ipso absque noua consensu.

SOtus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 1. Henriques cap. 11. & Basilius lib. 3. cap. 14. docent, matrimonium contractũ sub dicta conditione de futuro, v.g. sub hac, *si pater tuus consenserit*, non fieri validum euentu ipso conditionis, absque noua consensu; sed absq; eo tantùm habere vim sponsalium. Quod deduci videtur ex cap. *Super eo* 5. de Conditionibus, dum dicitur, eum qui matrimonium contraxit cum femina sub conditione, *si pater illius consentiret*, non esse compellendum ad matrimonium ante euentum conditionis; quia ibi supponi videtur, impleta conditione compellendum fore ad contrahendum matrimonium, & proinde non esse perfectum solo euentu & impletione conditionis. Et ratione probatur, quia consensus de præsenti, sub conditione de futuro præstitus, non est in rigore de præsenti, vt significatur in dicto cap. sed est de futuro, vtpote alligatus euentui futuro; ergo non sufficit ad matrimonium, sed tantùm ad sponsalia.

Paludanus. Paludanus verò in 4. dist. 29. q. 2. art. 5. Sancius lib. 5. disp. 8. & Ægidius disp. 29. n. 11. docent, *Ægidius.* matrimonium contractum sub dicta conditione de

de futuro, perfici & purificari solo euentu conditionis absque nouo & superaddito consensu, & meritò: quia consensus per verba de præsenti præstitus, quamuis sub conditione de futuro & contingenti, est verè consensus de præsenti (quamuis inchoatus tantùm & imperfectus vsque ad euentum conditionis) quo contrahens ex tunc consentit, & vult alterum in coniugem sub conditione, id est, si ponatur conditio; ergo positione conditionis consensus ille perficitur, & à conditione absoluitur, ac proinde etiam contractus. Consequentia patet; quia consensus ille conditionatus habitualiter manet, vtpote non reuocatus, & iam positione conditionis ab ea absolutus & independens, imò manet moraliter præsens, vtpote elicitus dependenter ab euentu conditionis quem exspectat, & iam euentu ipso conditionis ab ea absolutus. Et confirmatur, quia consensus illius, qui primò protulit verba, includit quasi intrinsecè hanc conditionem, *si tu etiam consenseris*; & tamen statim ac alter consentit, consensus & contractus fit perfectus & absolurus absque nouo consensu prioris: ergo etiam consensus in matrimonium sub conditione de futuro, etiam contingenti, fit absolutus & perfectus solo euentu conditionis. 11

In dicto autem cap. *Super eo.* pro aduersarijs adducto, tantùm dicitur, illum contrahentem non esse ante impletionem conditionis compellendum ad contrahendum (subintellige, absolutè, seu absque conditione;) ex eo tamen non infertur, neque in eo supponitur esse compellendũ, quando conditio est impleta; quia argumentum à contrario non est efficax, præsertim quando consequens, quod infertur, supponit alium statum, vt contingit in præsenti casu, in quo consequens supponit impletionem conditionis. Et ad rationem respondemus, negando, consensum de præsenti sub conditione de futuro præstitum, non esse in rigore de præsenti (quamuis tantùm sit inchoatus) cùm verè exprimatur per verba de præsenti. Ex eo verò, quòd alligetur euentui conditionis futuro, tantùm fit, ante euentum non esse perfectum & absolutum: & id tantùm significatur in dicto cap. dum dicitur, talem consensum non esse habendum de præsenti, id est, non esse consensum de præsenti perfectum & absolutum. 12

Obseruandum est, consensum in matrimonium sub conditione de futuro, illud suspendente in futurum, si reuocetur ante euentum conditionis, non sufficere ad matrimonium; quia reuocatione desinit esse consensus, ac proinde non existit adhuc habitualiter, quando impletur conditio, vt illius impletione perfici possit, & à conditione absolui. Verum est, eam reuocationem esse iniustam contra obligationem iustitiæ expectandi impletionem conditionis, & ob hanc rationem consensum sub conditione de futuro in alios contractus, si reuocetur, non sufficere ex Iure naturali ad eorum valorem; sufficere tamen de facto ex Iure positiuo, quod ob iniustitiam reuocationis vult supplere defectum consensus ad illos requisiti; quod non fit, nec fieri potest in contractu matrimonij, quia potestas humana nequit supplere defectum consensus ad eum requisiti. 13

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Matrimonium contractum inter inhabiles inhabilitate, in qua Papa potest dispensare, sub conditione, si Papa dispensauerit, perficiatur absque nouo consensu, facta dispensatione.

QVamuis Difficultate præcedenti dixerimus, matrimonium sub conditione de futuro absolutè valere, absque nouo consensu, sola impletione conditionis; Difficultas hæc adhuc habet locum ob peculiarem rationem contrahentium, & conditionis sub qua contrahunt.

Circa hanc ergo difficultatem Sotus dist. 29. quæst. 2. art. 1. & Henriquez cap. 12. docent, matrimonium in casu dicto non perfici absque nouo consensu, quamuis dispensatio obtineatur. Primò, quia matrimonium absque consensu de præsenti absoluto, & inter personas habiles, nequit esse perfectum: in casu autem dicto numquam est consensus de præsenti absolutus, & inter personas habiles, quia tempore, quo consensus fuit elicitus, & erat de præsenti, personæ erant inhabiles; & quamuis tempore impletionis conditionis iam personæ erant habiles, tamen tunc non est consensus de præsenti, sed præteritus & antiquus; ergo. Secundò, quia dicta conditio, *si Papa dispenset*, pendet ex arbitrio Principis, ac proinde Iure censetur impossibilis, vt constat ex L. *Apud Iulianum.* §. fin. ff. De legatis; conditio autem impossibilis habetur pro non appositа, ac proinde contractus sub illa celebratus statim est absolutus: sed matrimonium absolutè factum, quando contrahentes sunt inhabiles, est nullum, & indiget nouo consensu tempore habilitatis; ergo matrimonium, sub dicta conditione contractum, est nullum, & indiget nouo consensu post obtentam dispensationem qua fiunt habiles. 14 *Sotus. Henriquez.*

Sancius verò lib. 5. disp. 8. & Ægidius disp. 19. num. 33. docent, matrimonium in casu dicto perfici obtenta dispensatione, absque nouo consensu, & meritò: quia in casu dicto reperitur consensus de præsenti absolutus, & inter personas habiles; ergo absque nouo consensu est sufficiens ad matrimonium. Consequentia patet. Antecedens autem probatur simul & declaratur; quia consensus ille conditionatus, vt sic, est de præsenti, & est inter personas habiles ad contrahendum sub dicta conditione, & aliàs perseuerat vsque ad impletionem conditionis, nempe dispensationis, qua ille consensus de præsenti fit absolutus, & contrahentes fiunt habiles ad consensum absolutum: ergo verè adest consensus de præsenti absolutus, & inter personas habiles. Ex quo constat ad priorem rationem aduersariorum. Et ad posteriorem respondemus, quòd quamuis dicta conditio pendeat ex arbitrio Principis, non est censenda impossibilis, quia dispensatio solet fieri; & id quod pendet à Principe, tunc tantùm censetur impossibile, quando non solet à Principe fieri, vt dicitur in dicta Lege. 15 *Sancius. Ægidius.*

DIFFICVLTAS V.

Quando conditio hæc de futuro, si patri placuerit, apposita Matrimonio, censeatur impleta, aut deficere, vt ex tunc Matrimonium absolutè valeat, aut omnino euanescat.

16 CIrca hanc difficultatem quod præcipuè controuertitur est, An quando pater primò dissentit, si tamen posteà consentiat, consensu isto posteriori impleatur dicta conditio, & perficiatur matrimonium.

Sotus. Sancius. Basilius. Sotus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3. Sancius l. 5. disp. 7. & Basilius lib. 3. in fin. partem negatiuam tuentur, quia eo priori dissensu deficit conditio.

Nauarrus. Ledesma. Ægidius. Nauarrus verò cap. 22. num. 61. Petrus Ledesma quæst. 47. art. 5. dub. 7. & Ægidius disp. 29. dub. 2. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia quamuis, verbis dictæ conditionis in rigore sumptis, eo priori dissensu deficiat conditio; nihilominùs, iuxta communem sensum & intentionem contrahentium, verba dictæ conditionis non sumuntur in rigore, sed morali quodam modo, ita vt sensus sit, Si à patre obtentus fuerit con-

17 sensus intra tempus aliquod, arbitrio prudentis, attentis circumstantijs, sicut quando contrahitur sub conditione, *si Papa dispensauerit*: ergo quamuis pater initio dissentiat, si posteà consentiat intra tempus, vsque ad quod, attentis circumstantijs arbitrio prudentis, intenderunt extendere consensum conditionatum, absolutè valet: quia tunc non deficit conditio, cùm intra tempus intentum obtineatur consensus patris; sicut etiam matrimonium, contractum sub conditione, *si Papa dispensauerit*, valet, quamuis Papa initio deneget dispensationem, si posteà intra tempus aliquod arbitrio prudentis illam concedat.

18 Et ob eamdem rationem existimamus, matrimonium, factum sub ea conditione, *si patri placuerit*, non valere, quamuis pater primò consentiat, si posteà intra tempus aliquod, saltem breue, dissentiat & repugnet; quia scilicet, iuxta communem intentionem contrahentium, extenditur consensus conditionatus vsque ad aliquod tempus, tantum aut tantum, attentis varijs circumstantijs; quia absque dubio sensus & intentio contrahentium est, ipsorum matrimonium valere, si pater intra aliquod tempus tandem acquiescat, & non repugnet, quod deficit si intra tempus illud maneat repugnans.

Sancius. Ægidius. Obseruandum tamen est (vt optimè Sancius & Ægidius) quòd quamuis dicta conditione, *si patri placuerit*, significetur in rigore positiuus consensus; nihilominùs, iuxta communem sensum contrahentium, ea conditione tantùm significatur non-repugnantia patris; quia ipsi dicta conditione non tam intendunt quòd pater positiuè faueat, quàm quòd non repugnet, & ægrè ferat. Vnde

Sancius. Ægidius. (vt optimè Sancius & Ægidius contra Basilium lib. 3. in fin.) si pater moriatur antè quàm rogatus sit an ipsi placeat, valet matrimonium, quia tunc repugnare nequit.

Quæ autem dicta sunt circa matrimonium sub ea conditione, *si patri placuerit*, dicta etiam putamus circa sponsalia sub ea conditione facta, ob easdem rationes.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm conditio necessaria de futuro, apposita Matrimonio, illud suspendat vsque ad futurum.

CIrca hanc difficultatem conueniunt communiter Doctores, matrimonium factum sub conditione necessaria de futuro, v. g. *si Sol oriatur cras*, statim ac fit, ante euentum conditionis absolutè valere & perfici, quando cognoscitur vt necessaria. Ita Sancius lib. 5. disp. 2. Henriquez lib. 11. cap. 12. Rebellus lib. 2. quæst. 10. sect. 2. Ægidius disp. 29. num. 8. & Basilius lib. 3. cap. 1. Quia quamuis verbis dictæ conditionis in rigore significetur dependentia consensus ab euentu posteà futuro, & posset sic à contrahentibus intendi; tamen, iuxta communem sensum & intentionem contrahentium, id non intenditur appositione talis conditionis; quia cùm euentus illius sit necessariò contentus in causa necessaria, & cognoscatur vt talis, ita est certus, & ita moraliter censetur præsens, vt qui eam conditionem apponunt, non tam apponant ad suspendendum consensum, quàm ad significandam certitudinem consensus præsentis absoluti; ac proinde quando non constat appositam fuisse ad suspendendum consensum, matrimonium censendum est in vtroq; foro, tam interiori quàm exteriori, statim absolutè valere & perfici, & non solùm ex tunc obligare, sed etiam pro tunc, quidquid dicat Basilius.

Et idem dicendum est de conditione de futuro contingenti infallibili, seu certò futura cognita, vt tali, v. g. *si Antichristus venerit*; vt contra Adrianum & Couarruuiam & Basilium docent Sancius & Rebellus: quia contrahentibus non minùs constat, conditionem hanc certò futuram seu extituram, quàm conditionem necessariam; conditio autem necessaria ob certitudinem suæ existentiæ & futuritionis, non tam apponitur iuxta communem intentionem ad suspendendum consensum, quàm ad significandam certitudinem consensus de præsenti absoluti: ergo etiam conditio de futuro contingenti infallibilis cognita vt talis, ad id etiam apponitur iuxta communem contrahentium intentionem; ac proinde etiam dum non constat appositam esse matrimonio, ad illud suspendendum, iudicandum est statim absolutè valere. Si tamen matrimonio apponeretur hæc conditio, *si Antichristus venerit intra decem annos*, verè illud suspenderet vsque ad tempus additum; quia ratione temporis superadditi aduentui Antichristi conditio non est certa.

Addidimus, quando conditiones necessariæ & infallibiles cognoscuntur vt tales; quia quando non cognoscuntur, sed earum euentus incertus existimatur, matrimonium, sub qualiber earum celebratum, non valet absolutè vsque ad euentum earum; quia tunc apponuntur ad suspendendum consensum vsque ad dictum euentum.

DIFFI-

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm, vbi Tridentinum viget, ad valorem absolutum Matrimonij conditionati necessarium sit, conditionem coram Parocho & alijs testibus impleri.

22 DIfficultas hæc quoad matrimonium conditionatum conditione de futuro, non procedit iuxta opinionem asserentium, matrimonium sic contractum non purificari impletione conditionis, sed requiri nouum consensum; quia iuxta hanc opinionem sufficit, & necessarium est, nouum illum consensum exprimi coram Parocho & alijs testibus; quia tunc fit integrè matrimonium, & non anteà: sed tantùm procedit iuxta opinionem nostram, qua diximus, matrimonium conditionatum conditione de futuro purificari impletione conditionis absque nouo consensu.

23 Supponimus autem, secundùm nostram opinionem, sufficere contractum ipsum conditionatum, siue conditione de præsenti aut de præterito, siue conditione de futuro, & impletionem conditionis fieri coram Parocho & alijs testibus; quia eo ipso matrimonium perfectum & purificatum fit coram illis: & ad minus necessarium esse, contractum ipsum conditionatum coram illis fieri.

Est tamen difficultas, An etiam sit necessarium impletionem conditionis coram illis fieri.

Sancius. Circa quam Sancius lib. 5. disp. 8. partem negatiuam tuetur; quia, vt Parochus & alij testes validè assistant matrimonio, quod à Tridentino requiritur, non est necessarium ita assistere vt testari possint illud fuisse validè contractum; quia validè assistunt matrimonio eorum, quos nesciunt carere impedimento dirimente, & validè assistunt matrimonio facto per procuratorem, absque eo quòd coram eis fiat assignatio procuratoris, & absque eo quòd eis ostendatur assignatio illius, vt

24 diximus Disputatione 111. Difficultate xv. ergo non est necessarium, vt assistat impletioni conditionis sub qua matrimonium fuit celebratum; quia impletio conditionis tantùm est necessaria vt matrimonium anteà celebratum fiat absolutè validum. Et confirmatur, quia ita assistendo satisfit intentioni Tridentini, vitandi omnia incommoda; quia ita assistendo poterit constare, matrimonium fuisse contractum sub conditione, & ita neuter permittitur aliud contrahere, nisi constet conditionem non fuisse impletam.

Ægidius. Ægidius verò disp. 29. num. 15. partem affirmatiuam tradit, & meritò: quia ad valorem matrimonij, vbi Tridentinum viget, necessarium est, quòd Parochus & alij testes assistant matrimonio essentialiter perfecto, quoad exterius ipsum, & non sufficit matrimonio essentialiter tantùm inchoato; matrimonium autem absque impletione conditionis adhuc de præterito nō est essentialiter perfectum quoad exterius, quia eâ perficitur, sed tantùm est inchoatum.

Ad rationem ergo respondemus, quòd quamuis necessarium non sit ita assistere matrimonio, vt possint testificari de valore illius, assistendo omnibus quoquomodò requisitis ad valorem; est tamen necessarium, assistere matrimonio essentialiter perfecto quoad exterius ipsum, in quo consistit essentia exterior matrimonij: & quia essentia exterior matrimonij conditionati perficitur essentialiter impletione conditionis; cùm exterior expressio consensus, in qua consistit, eum alligauerit impletioni conditionis; ideò necessarium est assistere impletioni conditionis, & non est necessarium assistere carentiæ impedimenti inter contrahentes, nec assignationi procuratoris, nec ostensioni talis assignationis; quia istæ non perficiunt essentialiter exteriorem expressionem consensus, quamuis sint requisitæ, vt exterior expressio consensus sit valida, & vt habeat effectum.

Et ad confirmationē negamus, assistendo matrimonio cōditionato satisfieri intentioni Tridentini, si non assistatur impletioni conditionis, qua essentialiter perficitur; quia, si non assistatur, vterque permitteretur contrahere aliud matrimonium: quia dum non constat conditionem fuisse impletam, neuter poterit impediri ab Ecclesia à contrahendo aliud; quia asserenti conditionem fuisse impletam, incumbit probatio. Et quamuis forsan non permittatur, dum non constet conditionem non fuisse impletam; tamen si de facto cum altera contrahat, Ecclesia pro hoc secundo contractu iudicabit, dum non constet conditionem primo contractui appositam fuisse impletam.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm conditio contra substantiam Matrimonij illud irritet.

COnditio contra substantiam matrimonij dicitur illa, quę est contra materiam proximam & substantialem, circa quam contractus essentialiter seu substantialiter proximè versatur, seu quæ est incomposibilis, & repugnans esse cum ea materia proxima; quia eo ipso talis conditio est contra essentiam & substantiam contractus matrimonij, qui essentialiter & substantialiter circa illam versatur. 26

Hoc supposito, certum est, matrimonium contractum sub conditione contra substantiam matrimonij, esse nullum & irritum, cùm fiat dependenter ab existentia conditionis incomposibilis cum ipso contractu, & cum eius materia proxima.

Est tamen difficultas, quæ conditiones sint contra substantiam matrimonij, & ob id irritent matrimonium sub eis contractum.

Circa quam certum est, matrimonium contractum sub conditione, non transferendi dominium corporum ad vsum coniugalem, neque se obligandi ad illum obligatione radicali, ex aduerso correspondente dicto dominio, esse matrimonium contractum sub conditione contra substantiam ipsius, & ob id esse nullum & irritum. Et in primis esse contractum sub conditione contra substantiam matrimonij, patet; quia ea conditio sub qua contrahitur, directè, & adæquatè & contradictoriè opponitur materiæ proximæ, circa quam matrimonium substantialiter versatur, nempe dictæ translationi dominij, & dictæ radicali obligationi, quę matrimonio substantialiter intēduntur. Quòd verò sub ea contractū, eo ipso sit nullum, probatur; quia contrahitur sub conditione incomposibili 27

cum

cum eo quod contractu ipso matrimonij intenditur effici, ac proinde appositione dictæ conditionis destruitur aut impeditur id quod contractu ipso construi & effici intenditur.

Superest ergo difficultas, An conditiones contra bona matrimonij sint contra substantiam matrimonij, & ob id matrimonium sub eis contractum sit nullum.

28 Circa quod conueniunt Doctores, conditiones contra bona matrimonij (vt contra prolem, vt quando dicitur, *Contraho tecum, si prolis generationem euites*; aut contra fidem, vt quando dicitur, *Contraho tecum, si te adulterandam tradas*; aut contra indissolubilitatem, vt quando dicitur, *Contraho tecum, donec inueniam aliam pulchriorem te*) esse contra substantiam matrimonij, & ob id matrimonium sub qualibet earum contractum, esse nullum. quod supponitur & decernitur à Gregorio IX. in cap. fin. de Conditionibus appositis, & in Lege 5. Castellæ, tit. 4. part. 4.

Et in primis conditionem contra indissolubilitatem matrimonij, vt quando dicitur, *Contraho tecum, donec inueniam aliam pulchriorem te*, esse contra substantiam matrimonij (& ob id matrimonium sub ea contractum esse nullum) probatur; quia qui eo modo, & eam conditionem apponendo contrahit, non tradit suum corpus, nec se obligat absolutè in perpetuum, sed tantùm ad tem-
29 pus, quod est contra materiam proximam, circa quam matrimonium essentialiter & proximè versatur, nempe contra perpetuam traditionem corporis, & contra perpetuam obligationem, quæ solùm, & non temporaria, effici potest contractu matrimonij.

Quòd verò matrimonium contractũ sub conditione euitandi prolem, & etiam contractum sub conditione non seruandi fidem, sit etiam nullum, & contractum sub conditione contra substantiam ipsius, quando dictæ conditiones non apponuntur ad suspendendum consensum, aut quod idem est, quando nõ sumuntur pro executione euitandi prolem, & pro executione non seruandi fidem, sed pro obligationibus vitandi prolem, & non seruandi fidem, vt communiter apponuntur quando apponuntur; qua ratione dictæ conditiones potiùs habent rationem pactionum & modorum, quàm conditionum, etiam constat; quia istæ duæ obligationes sunt incompossibiles cum dicta materia proxima substantiali matrimonij; quia obligatio ad euitandum prolem illicitè, seu medio illicito, sumendo potionem sterilitatis, & emittendo semen extra vas, & obligatio non seruandi fidem, non sunt compossibiles cum obligatione radicali ad vsum coniugalem ordinatum ad prolis generationem, & ad seruandam fidelitatem: hæc autem obligatio, sicut & dominium ei correspondens, est materia proxima, circa quam matrimonium essentialiter versatur, & quæ matrimonio valido omnino necessariò inducitur.

30 Addidimus, quando dictæ duæ conditiones sumuntur pro obligationibus ad executiones, & non pro executionibus ipsis; quia executiones, vt vitatio prolis, & adulteratio, siue præteritæ, siue præsentes, siue futuræ, non sunt incompossibiles cum dicta substantia matrimonij, vt patet, sed tantùm obligationes ad eas executiones, vt explicatum est.

Ex dictis constat, omnes prædictas conditiones matrimonio appositas, vt pactiones seu modos, illud irritare ex natura rei, seu Iure naturali; quia ex natura rei opponuntur dictæ substantiæ matrimonij. Ex quo fit, Pontificem in dicto cap. nihil noui statuere circa hoc, sed Ius ipsum naturale explicare; & etiam fit, matrimonium non baptizatorum sub aliqua ex illis contractum, etiam esse nullum, quia isti etiam comprehenduntur ipso Iure naturali.

Obseruandum est, quamlibet conditionem ex dictis, supradicto modo sumptam, matrimonium irritare, quamuis ab vno tantùm contrahentum apponatur, vt contra Antoninum & alios docent Sancius l. 5. disp. 13. & alij; quia valor matrimonij [illegible] essentialiter pendet à consensu vtriusque in materiam substantialem illius, ac proinde si consensus vnius elicitur dependenter à conditione contra substantiam, seu materiam substantialem matrimonij, nihil fiet.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm conditio numquam se copulandi, seu numquam reddendi aut numquam petendi, irritet Matrimonium.

SAncius lib. 5. disp. 10. Sotus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3. Couarruuias 2. par. de Matrimonio cap. 3. §. 1. & Henriquez lib. 11. cap. 4. [illegible] partem affirmatiuam tuentur; quia conditio, *si prolem euites*, est contra substantiam matrimonij, & illud irritat, vt dicitur in cap. final. de Conditionibus; sed conditio numquam se copulandi, seu semper seruandi castitatem, est euitandi prolem, quia non se copulando, seu seruando castitatem, impeditur proles; ergo hæc conditio est contra substantiam matrimonij, & illud irritat. Et confirmatur, quia substantia matrimonij consistit in mutuo iure petendi, & in mutua obligatione reddendi: sed dicta conditio nequit consistere cum iure petendi, & cum obligatione reddendi, quia ex ea conditione oritur deobligatio reddendi, & primtio iuris ad petendum; imò etiam oriri potest positiua obligatio non petendi, & non reddendi, si ad etiam dicta conditione contrahentes intendant: ergo dicta conditio est contra substantiam matrimonij, & illud irritat.

Vasquez verò 3. part. disp. 125. cap. 6. Rebellus quæst. 10. sect. 3. Ægidius disp. 24. dub. 4. & plures alij partem negatiuam tradunt, & merito; quia dicta conditio non est contra materiam substantialem proximam matrimonij, sed est compossibilis cum illa; ergo non est contra substantiam matrimonij, neque illud irritat. Consequentia patet. Antecedens autem probatur; quia materia substantialis, circa quam contractus matrimonij proximè essentialiter versatur, consistit in mutuo dominio corporum, in ordine ad vsum coniugalem, & in mutua obligatione radicali ad eumdem: cum his autem non est incompossibilis prædicta conditio & pactio; quia quamuis ex hac conditione seu pactione obligatio radicalis ad reddendum impediatur, & etiam ius remotum, seu dominium ad petendum, imò ex ea oriri etiam possit positiua obligatio non petendi & non reddendi, hæc tamen non sunt incompossibilia cum dicto dominio, &

& cum dicta obligatione radicali; quia dominium istud potest esse & perseuerare, quamuis impeditum ad exeundum in actum, nempe in petitionem
34 debiti, aut quod idem est, potest esse & perseuerare cum priuatione iuris proximi ad petendum, & dicta obligatio radicalis ad reddendum potest esse & perseuerare, quamuis impedita ad exeundum in actum, nempe in redditionem debiti, aut quod idem est, potest esse & perseuerare cum priuatione obligationis proximæ ad reddendum. Imò dictum dominium potest esse & perseuerare cum positiua obligatione proxima non petendi, & dicta radicalis obligatio reddendi cum positiua obligatione proxima non reddendi, vt patet in iam coniugibus, qui post matrimonium factum pacisciuntur de non petendo & non reddendo, in quibus
35 verè manet mutuum dominium, seu ius radicale, & mutua radicalis obligatio absque iure proximo ad petendum, & absque obligatione proxima ad reddendum, imò cum obligatione positiua non petendi, & non reddendi, si id etiam suo pacto intendant. Ergo dicta conditio, seu pactio, & modus non repugnat materiæ substantiali proximæ matrimonij consistenti in dicto mutuo dominio, & in dicta mutua obligatione radicali, quamuis repugnet expeditioni tam dicti dominij, quàm dictæ mutuæ obligationis radicalis ad vsum coniugalem, seu tam iuri proximo ad petendum, quàm obligationi proximæ ad reddendum, quæ quando pacto non impediuntur, oriuntur necessariò ex dicto dominio, & ex dicta obligatione radicali.

Hoc autem, quod dicimus, posse contingere in matrimonio, nempe dominiũ in corpora ad vsum coniugalem, & obligationem radicalem ad eumdem manere absque expeditione ad eum vsum, seu absque iure proximo ad petendum, & absque obligatione proxima ad reddendum, imò cum positiua obligatione ad non petendum & ad non reddendum, etiam potest contingere in alijs rebus; quia dominus qui alteri locaret omnem operam sui mãcipij, quamuis retineret dominium in mancipium, seu ius radicale in ordine ad operas illius,
36 & in ipso mancipio perseueraret obligatio radicalis; nihilominùs in domino maneret dominium impeditum, seu non maneret ius proximum, sed hoc esset in conductore absq; dominio, & in mancipio non esset obligatio proxima obediendi domino, sed conductori, quamuis in eo esset obligatio radicalis correspondens dominio domini: imò in domino posset manere obligatio positiua non occupandi mancipium, & in mancipio non obediendi illi, si de eo conuenirent dominus & conductor, aut mancipium & dominus.

Quòd si respondeas, quòd quamuis dicta conditio non repugnet dominio in corpora iam translato, repugnat tamen dominio transferendo, seu dominio in fieri, & in transferri, sicut impedimentum dirimens antecedens matrimonium, illud irritat, & quando matrimonio iam facto superuenit, non dissoluit illud. Contra responsionem est, quòd quamuis, quando est aliquis defectus in causa efficienti, à qua effectus tantùm pendet in fieri, & non in conseruari, impediat ne fiat effectus, & effectum iam positum non destruat; quia (vt supponimus) effectus tantùm dependet à causa in fieri, & non in conseruari, & ob id impedimentum dirimens, quia est defectus in causa efficiente, nempe in contrahentibus, eos inhabilitans ad matrimonium, & ab eis matrimonium tantùm dependet in fieri, & non in conseruari, irritat matrimonium efficiendum, & non dissoluit iam factum. At quando in aliquo est defectus repugnans essentiæ rei, si defectus ille repugnat es- 37
sentiæ in fieri, etiam repugnabit essentiæ in facto esse: & si non repugnat essentiæ in facto esse, non repugnabit essentiæ in fieri, cùm essentia rei eadem sit quando fit, & quando est in facto esse. Quia ergo prædicta conditio, si esset defectus, non esset defectus in causa efficiente, sed quia repugnaret essentiæ & substantiæ matrimonij, & ei non repugnat in facto esse, quia non est incompossibilis cum dicto dominio iam translato, & cum dicta obligatione radicali iam inducta, etiam non repugnabit translationi dominij, neque inductioni dictæ obligationis radicalis.

Ad rationem ergo aduersariorum respõdemus, conditionem illam, *Si prolem euites*, id est, si te obliges ad eam euitandam, tantùm esse contra substantiam matrimonij quando est ad euitandam prolem medio illicito, non verò ad eam euitandam licitè, non solùm negatiuè, vt in casu præsentis difficultatis, sed etiam positiuè medio licito, vt sanguinis missione tempore necessitatis; quia sola obligatio ad illicitè vitandam prolem est incompossibilis cum obligatione radicali, orta ex matrimonio: quia sicut licitè euitare prolem non 38
petendo, & alijs medijs licitis quamuis positiuis, & etiam non reddendo, quando licitè fieri potest, non est contra obligationem, ortam ex contractu matrimonij in ipso, qui euitat, & consequenter neque contra dominium ortum in altero; ita etiam priuatio iuris proximi ad petendum, & priuatio obligationis proximæ ad reddendum, imò positiua obligatio, siue iustitiæ, orta ex contractu superaddito contractui matrimonij, siue religionis, orta ex voto ad non petendum, & ad non reddendum, & ad alia media licita, quibus proles impeditur, non est incompossibilis cum obligatione radicali orta ex matrimonio: & sicut prolem vitare illicitè, est contra obligationem ortam ex matrimonio; ita etiam obligatio ad eam illicitè vitandam, est incompossibilis cum obligatione radicali orta ex matrimonio.

Vnde ad confirmationem negandum est, ex dicta conditione oriri aliquid incompossibile cum mutuo dominio ad petendum, & cum mutua obligatione ad reddendum, in quibus consistit materia substantialis proxima contractus matrimonij; quia ex illa conditione tantùm oritur priuatio iuris proximi ad petendum, & priuatio obligationis proximæ ad reddendum, & ad summum etiam positiua obligatio proxima ad non petendum, & ad non reddendum, quæ non sunt incompossibiles cum dicto dominio, quod est ius remotum ad petendum, & cum dicta obligatione radicali ad reddendum, vt explicatum est.

Quòd si positiua obligatio proxima non peten- 39
di & non reddendi, orta ex contractu seu conuentione, quamuis sit iustitiæ, non est incompossibilis cum dicto dominio, & obligatione radicali matrimonij; multò minùs erit positiua obligatio non petendi, & non reddendi orta ex voto; quia est obligatio diuersæ rationis, vtpote religionis, ab obligatione orta ex matrimonio, vtpote iustitiæ; ac proinde si matrimonium factum sub conditione,

&

& pacto non petendi & non reddendi, ex quo oritur obligatio iustitiæ non petendi & non reddendi, non est irritum, multò minùs erit irritum factum sub conditione, & pacto vouendi castitatem, ex quo oritur obligatio iustitiæ vouendi castitatem.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm conditio impossibilis habenda sit pro non adiecta.

40 CONueniunt Doctores, quòd quando contrahentes ita seriò apponunt conditionem impossibilem, vt nollent contrahere, nisi dependenter à subsistentia illius, vt quando dicitur, *Contraho tecum si cælum digito tetigisti, aut tetigeris*, tunc verè & in foro conscientiæ non contrahunt matrimonium; quia conditio illa, vtpote impossibilis, nequit subsistere, quia absque consensu contrahentium, qui tunc deficeret ex defectu subsistentiæ conditionis, quem Ecclesia non potest supplere, nequit contrahi; ac proinde tunc dicta conditio verè & in foro interiori conscientiæ habenda est pro adiecta seu apposita.

41 Est ergo difficultas, quomodo Pontifex in cap. fin. de Conditionibus appositis statuat, conditionem impossibilem adiectam matrimonio habendam esse pro non adiecta; quia ea reiecta, seu habita pro non adiecta, matrimonium manet validum, aut verè & re ipsa, quod Pontifex efficere nequit absque consensu contrahentium, qui verè deficit quando contrahitur sub conditione impossibili, aut manet validum quoad præsumptionem, quod non videtur posse Pontificem præsumere, vbi appositio conditionis impossibilis est signum in manifestum dissensus.

Omissis varijs expositionibus dicti decreti, quæ videri possunt apud Sancium lib. 5. disp. 3. existimamus, vt optimè Ægidius disp. 29. num. 42. decretum Pontificis intelligendum esse quoad forum exterius, & præsumptionem; quia quando oppositum non constat, præsumit conditionem impossibilem non fuisse seriò appositam, sed tantùm iocosè; ac proinde matrimonium fuisse validum præsumit; & id non præsumit absque congruentia: quia quando oppositum non constat, præsumit, contrahentes in re adeò graui & sancta nolle nugari, & suum actum irritum reddere. Hoc autem decretum locum habet, siue ignoretur à contrahentibus siue non, & siue conditio impossibilis apposita, sit impossibilis ex natura rei, siue ex Iure positiuo, & siue conditio sit de futuro, siue non: quia in omnibus his casibus eadem est congruentia, & ratio id præsumendi.

Sancius. Ægidius.

42 Vnde, quando aliunde non constat contrahentes seriò appositisse conditionem impossibilem, reijcitur ab Ecclesia, & cogentur ab ipsa procedere vt coniuges, si alteruter ad ipsam recurrat; & tunc ipsi, vt in hoc licitè procedant, tenebùtur verè contrahere, quod non impediet Ecclesia: at quando ex aliqua prudenti coniectura constat, conditionem impossibilem fuisse seriò appositam, non reijcietur ab Ecclesia; id autem poterit prudenter conijci, si contrahentes, quando contrahunt, id exprimant, aut si inter ipsos sit magna disparitas.

Obseruandum est, quòd quamuis in dubio, an conditio impossibilis fuerit seriò apposita, præsumatur in foro exteriori fuisse iocosè appositam, nihilominùs in foro interiori conscientiæ procedendum est ac si fuerit seriò apposita, & ac si matrimonium fuerit nullum; & consequenter non poterunt vt coniuges procedere (ne se exponant periculo accedendi ad non coniugem) nisi priùs contrahant sub cõditione, nempe, si matrimonium sub conditione impossibili anteà celebratum, non fuit validum.

DIFFICVLTAS XI.

Vtrùm conditio turpis habenda sit pro non adiecta.

DIfficultas procedit de conditione turpi, quæ non est contra substantiam matrimonij, v. g. *si furtum commiseris*; quia de conditione, quæ est contra substantiam matrimonij, iam vidimus habendam esse pro adiecta, & irritare matrimonium.

Circa difficultatem ergo conueniunt Doctores, quando contrahentes ita seriò apponunt matrimonio dictam conditionem turpem, vt contrahere nolint, nisi illa existat, tunc verè & in foro conscientiæ matrimonium ante euentum conditionis tantùm esse validum sub ea conditione, & illa non existente, omnino euanescere; quia absque consensu contrahentium, qui tunc eliceretur dependenter ab ea conditione, & quem Ecclesia in matrimonio supplere non potest, contrahi nequit aliter, quàm contrahentes intendunt, & consequenter in foro conscientiæ, & re ipsa dictam conditionem habendam esse pro adiecta.

Decretum autem Pontificis in cap. fin. de Conditionibus, quo decernitur, conditionem turpem, matrimonio adiectam, habendam esse pro non adiecta; ac proinde matrimonium ex tunc absolutè valere, etiam ante euentum cõditionis: imò quamuis non impleatur, tantùm intelligitur quoad forum externum, & quoad præsumptionem, sicut diximus de conditione impossibili, & de matrimonio sub ipsa contracto; quia quando oppositum non constat, præsumit Pontifex, conditionem turpem, in cuius impletione committendum est peccatum, non fuisse seriò sed iocosè appositam, & præsumat peccatum faciendum; ac proinde matrimonium, cui fuit appolita, fuisse absolutè validum.

Decretum autem hoc habet locum, quamuis ignoretur à contrahentibus, & non nisi quando conditio est de futuro; quia in huius tantùm impletione futurum est peccatum: at quando euidenter constat ex aliqua prudenti coniectura, conditionem turpem fuisse seriò appositam, tunc non reijcietur ab Ecclesia, & matrimonium sub ipsa contractum ante euentum conditionis, tantum erit validum sub conditione; & si conditio deficiat, omnino euanescet, quia tunc contra rationem oppositum præsumeret. Id autem poterit prudenter conijci, si contrahentes id exprellerint, quando contrahebant, aut si inter contrahentes est magna disparitas.

Obseruandum est Primò pro foro conscientiæ, quando dubium est, an conditio turpis fuerit seriò apposita (in quo casu Ecclesia præsumit matrimonium ab initio esse absolutè validum) coniuges non posse procedere vt coniuges, nisi priùs contrahant de nouo sub conditione, nempe si matrimoniũ anteà, sub conditione turpi celebratum, non

non fuit validum, ne se exponant periculo accedendi ad non coniugem.

46 Obseruandum est Secundò, conditionem illam, *si te virginem inuenero*, appositam matrimonio, esse turpem, ac proinde reiiciendam ab Ecclesia, & matrimonium sub ea contractum præsumendum esse absolutè validum, si inuentio facienda sit medio accessu, quia facienda est ante matrimonium absolutè validum: quia ante euentum inuentionis non est absolutè validum; nihilominùs non esse turpem, quando facienda est iudicio Medicorum, aut alio licito modo; ac proinde tunc non esse reiiciendam ab Ecclesia, & matrimonium sub ipsa contractum non esse præsumendum à principio absolutè validum.

DIFFICVLTAS XII.

Quam vim habeant sponsalia conditionata.

COnueniunt Doctores, contractum sponsalitium sub conditione de futuro contingenti fallibili, non habere vim impediendi valorem matrimonij, posteà cum altera persona facti, imò nec
47 eam vim habere contractum sponsalitium absolutum: quia contractus matrimonij, vtpote translatiuus dominij corporum, est multò efficacior contractu sponsalitio, quo tantùm confertur ius ad corpora, & non in corporibus. Quia tamen contractus sponsalitius dicto modo conditionatus inducit obligationem expectandi euentum conditionis, ideò qui post ipsum contrahit matrimonium cum altera persona, id illicitè facit; quia irrogat iniuriam seu iniustitiam sponsæ aut sponso sub conditione, quia facit contra ius illius, quod habet ad rem.

Sed quamuis contractus sponsalitius dicto modo conditionatus non habeat vim impediendi valorē contractus matrimonij posteà cum altera facti, habet tamen vim impediendi valorem alterius contractus sponsalitij sub conditione posteà facti cum altera persona, non solùm quando conditio huius posterioris non impletur, aut quādo impletur post impletionem conditionis prioris contractus (quod
48 est certissimum) sed etiam quando conditio posterioris priùs impletur, vt docent Sancius lib. 5. disput. 8. Ægidius disp. 29 dub. 1. Basilius lib. 3. c. 13. & cōmuniter Doctores: quia prior contractus conditionatus, etiam ante euentum suæ cōditionis, inducit obligationem absolutam expectandi euentum conditionis, quæ non est minor quàm obligatio absoluta contrahendi matrimonium (quam posterior contractus aliàs ex se est potens inducere, impleta sua conditione) quia vtraq; obligatio tantùm est promissoria, quia oritur ex contractu promissionum, non conferente dominium: & ob hanc rationem etiam habet vim impediendi valorem contractus sponsalitij absoluti posteà facti. Vnde à fortiori contractus sponsalitius sub conditione prior impedit valorem posterioris sub conditione, quando impletio conditionum vtriusque simul contingit.

Sancius. Ægidius. Basilius.

Addit Sancius, quòd prior contractus, quando conditio posterioris priùs aut simul impletur, præualeat contra posteriorem in ratione tantùm promissionis, non verò in ratione contractus; ac proinde quòd prior in ratione contractus destruatur, & consequenter, quòd ex priori non oriatur impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex contractu sponsalitio. Fallitur tamen Sancius, vt optimè Basilius: quia si prior contractus præualet, & obligat in ratione promissionis ex fidelitate, etiam præualet in ratione cōtractus sponsalitij ex iustitia: quia ipso priori contractu sponsalitio collatum est ius iustitiæ sub conditione, quod semel acceptata, nequit auferre ille qui contulit, quamuis per posteriorem contractum impleta conditione reuocet voluntatem incompossibilitate huius iam absoluti cum priori; sicut nec ius iustitiæ collatum contractu sponsalitio absoluto, & ab altero acceptatum, potest alio contractu simili auferri, quia contractus sponsalitius vnius tantùm voluntate non dissoluitur. Vnde ex dicto priori contractu sponsalitio conditionato, post impletionem conditionis, oritur impedimentum publicæ honestatis. *Basilius.*

Circa matrimonia verò dicto modo conditionata, 49
successiuè facta cū duabus (quæ in nostra opinione distincta sunt ab spōsalibus, quia in nostra opinione purificantur solo euentu conditionis absq; nouo consensu) est difficultas, quod eorum præualeat.

Supponimus, contractum illum matrimonij, siue priorem siue posteriorem, cuius conditio priùs impletur, præualere alteri, vt docent Sancius & Ægidius, quia ex vna parte contractus ille impletione conditionis perficitur & purificatur, ac proinde, quantum est ex se, est sufficiens ad transferendum dominium absolutum corporum mamissibile, & adinducendam obligationem inextinguibilem, seu vinculum indissolubile, & ex altera parte, obligatio orta ex altero contractu, quamuis priore conditionato nondum absoluto, quia eius conditio nondum est impleta, non inhabilitat ad contrahendum cum altera persona. *Sancius. Ægidius.*

Hoc supposito supereſt difficultas, quòd ma- 50
trimonium ex illis præualeat, quando conditio vtriusque simul impletur.

Tabiena v. *Matrimonium.* 2. q. 11. nu. 12. docet, *Tabiena.* prius matrimoniū præualere; quiā potior & melior est conditio ipsius, ob ius acquisitū ante posterius.

Petrus Ledesma q. 47. a. 5. dub. 1. econtrà docet, *Petrus Ledesma.* posterius matrimonium præualere; quia per consensum in posterius, reuocatus fuit consensus in prius; consensus autem reuocatus, quamuis sufficiat ad contractum sponsalitium, non tamen ad matrimonium.

Sancius verò & Ægidius vbi suprà docent, tunc *Sancius.* neutrum matrimonium valere, & meritò: quia *Ægidius.* quando conditio vtriusque simul impletur, tunc consensus absolutè & perfectè fertur simul in vtrumque, quia vterque consensus euentu conditionis simultaneo simul perficitur & absoluitur; ergo neuter est sufficiens ad valorem alicuius matrimonij, sicut quando consensus à principio absolutus simul fertur in duas.

Ad rationem ergo Tabienæ respondemus, quòd quamuis conditio seu sors prioris contractus sit potior, vt obliget ad expectandum impletionem conditionis sibi appositæ, ita vt contra eam obligationem fiat, contrahendo cum altera, non tamen vt sufficiat ad valorem matrimonij; quia quamuis fuerit priùs sub conditione elicitus; non tamē fuit priùs perfectus & absolutus, sed simul cum altero.

Et ad rationem Petri Ledesmæ negamus, per po- 51
steriorem consensum sub cōditione, reuocari priorem sub conditione; quia posterior quoad suam substantiam non est incompossibilis cum priori; quia quis potest, in quantum possit, sub conditione consentire in secundam personam post consen-

sum sub conditione in primam, quamuis quoad valorem & efficaciam ad matrimonium absolutum sit incompossibilis cum priori, quando conditio vtriusque simul impletur, ob rationem dictam.

DIFFICVLTAS XIII.

Vtrùm conditio contra substantiam Matrimonij, sponsalibus apposita, irritet illa.

52 CONueniunt communiter Doctores, conditionem contra substantiam matrimonij sponsalibus appositam, ea irritare. Quod intelligitur (vt *Sancius.* optimè Sancius lib. 5. disp. 14.) quando conditio immediatè cadit supra matrimonium ipsum, & non immediatè circa sponsalia, vt quando dicitur, *Promitto me contracturum tecum matrimonium, quod tantum duret vsquequò inueniam aliam pulchriorem te.* aut, *Promitto me contracturum tecum, sub conditione obligationis, qua tenearis procurare sterilitatem, vel adulterari.* quia qui promittit contrahere sic, non promittit contractum possibilem, ac proinde promissio seu sponsio est nulla.

53 Quando verò conditio contra substantiam matrimonij non cadit immediatè supra matrimonium, sed supra sponsalia, seu eis immediatè apponitur, non irritat illa; quia tunc promittitur matrimonium possibile & licitum, vt quando dicitur: *Promitto me contracturum tecum, si sterilitatem procuraueris, aut si fornicationem commiseris,* quæ sint ante matrimonium executioni mandanda; & consequenter conditione impleta, manet obligatio absoluta contrahendi matrimonium.

DIFFICVLTAS XIV.

Vtrùm conditiones impossibiles & turpes appositæ sponsalibus, habendæ sint pro non adiectis.

54 CONueniunt communiter Doctores, conditiones impossibiles & turpes sponsalibus appositas, habendas esse pro non adiectis; ac proinde sponsalia sub qualibet earum contracta, statim esse absolutè valida, ac si tales conditiones non fuissent illis appositæ. Id autem intelligitur, quando dictæ conditiones cadunt immediatè supra matrimonium ipsum; quia ex cap. fin. de Conditionibus appositis, dictæ conditiones tantùm reiiciuntur à matrimonio, & non ab sponsalibus; & iudicandum est de matrimonio sub qualibet earum contracto, ac si non fuissent appositæ, quod Difficult. x. & xi. diximus esse verum, non quoad veritatem & forum interius, sed tantùm quoad præsumptionem in foro externo, quando non constat, dictas conditiones seriò fuisse appositas: & erit verum in præsenti casu, quando promissio fiat de matrimonio contrahendo sub conditione impossibili aut turpi ipsi matrimonio apponenda, & non constat promitti matrimonium sub conditione impossibili aut turpi contrahendum, ipsi matrimonio seriò apponenda.

At quando dictæ conditiones cadunt immediatè supra sponsalia, & ipsis immediatè apponuntur, vt quando dicitur, *Contraham tecum matrimonium, si mecum fornicationem commiseris,* aut, *si cælum digito tetigeris,* habendæ sunt pro adiectis, & iudicandum est de talibus sponsalibus, vt verè contractis sub illis, non solùm quoad veritatem, sed etiam quoad præsumptionem, vt contra Sanchez docet Rebellus quæst. 10. sect. 5 quia in dicto cap. final. vbi de conditionibus impossibili & turpi dicitur, habendas esse pro non adiectis, tantùm est sermo de eis quando immediatè apponuntur matrimonio, quod non est extendendu ad sponsalia, sicut neq; disp. Tridentini irritant matrimonia clandestina extenditur ad sponsalia.

Vnde sponsalia contracta sub conditione impossibili, immediatè afficiente illa, statim sunt nulla quoad veritatem, & quoad præsumptionem, ex defectu possibilitatis impletionis conditionis, quia impleri non potest; & sponsalia contracta sub conditione turpi, ea impleta, fiunt absolutè valida, & ante impletionem conditionis sunt valida sub conditione, etiamsi non sit obligatio absoluta expectandi conditionem, vtpote turpem.

Obseruandum est, sponsalia contracta sub conditione, *si Papa dispensauerit*, esse valida conditionatè, quando Papa solet in eo impedimento dispensare, vt contra Sotum aduertit Sancius disput. 5. quia tunc ea conditio, quamuis pendens ex arbitrio Principis, censenda est possibilis; cùm dispensatio in eo impedimento fieri soleat ab illo, vt diximus Difficult. iv. *Sanc.*

Sed quando conditio, *si patri placuerit*, apposita sponsalibus censeatur impleta, aut iam deficere, vt ex tunc sponsalia incipiant absolutè valere, aut omnino euanescant, constat ex dictis Difficult. v. de eadem conditione matrimonio apposita.

DIFFICVLTAS XV.

Quid operentur tempus, demonstratio, causa, & modus, quando apponuntur Matrimonio & sponsalibus.

SVpponimus, contractui matrimonij & sponsalitio (sicut cuicumque alij) non solùm posse apponi conditionem, sed etiam tempus, demonstrationem, causam, & modum.

Hoc ergo supposito circa tempus matrimonio appositum, vt quando dicitur, *Accipio te in meum in crastinum*, conueniunt communiter Doctores, suspendere matrimonium vsque ad illud tempus, & eo tempore accedente, ex tunc valere absque nouo consensu (nisi interim consensus fuerit reuocatus) quia tempus ad id apponitur, vt vsque ad illud suspendatur id cui apponitur, & vt ex eo incipiat valere; quia sensus est, Ex nunc volo & consentio, vt cras incipias esse mea.

Circa demonstrationem matrimonio additam, vt quando dicitur, *Contraho tecum, qua es dives*, & circa causam, vt quando dicitur, *Contraho tecum, quia es dives*, conueniunt Doctores, non irritare matrimonium, quamuis sint falsæ, quia ex defectu earum formaliter neque deficit materia substantialis ad matrimonium; quia quatenus demonstratio & causa non necessariò significant aliquid inclusum in materia substantiali matrimonij: neque deficit consensus; quia iste non elicitur dependenter ab illis, quia non sunt conditiones, sed tantùm significant iudicium & existimationem circa materiam & circa causam motiuam. Addidimus, *ex defectu earum formaliter*, quia quando demonstratione demonstratur materia substantialis, & deficit, vt quando dicitur, *Contraho tecum, qua es Rachel*, & non est nisi Lia; & quando causa significatur conditio,

ditio, seu fors & status ad valorem matrimonij necessarius, & deficit, vt quando dicitur, *Contraho tecum quia es libera*, & non est libera, sed serua, tunc quamuis matrimonium sit irritum, non tamen fit irritum quia formaliter appositæ sint demonstratio & causa, & deficiant, sed quia deficit materia essentialiter requisita, & status essentialiter requisitus; quia quamuis non apponerentur dicta demonstratio & causa, etiam esset nullum matrimonium.

59 Addimus demonstrationem, & causam contra substantiam matrimonij appositas matrimonio nõ irritare illud, si deficiant, vt quando dicitur, *Contraho tecum, quæ obligaris ad adulterandum.* &, *Contraho tecum, quia obligaris ad adulterandum*; quia consensus iste matrimonialis, quamuis ei addantur demonstratio & causa, non elicitur dependenter ab illis, cùm non sint conditiones; ac proinde quamuis deficiant, non deficit consensus matrimonialis sufficiens. Quòd si verè adsint, & persistant, non fiet validè matrimonium, non quia cõsensus eliciatur dependenter ab eis, sed quia in altero, vt supponitur, est simul & concomitanter intentio se obligandi ad aliquid contra obligationem substantialem matrimonij, qua intentione persistente, impedietur dicta obligatio substantialis in eo altero. Vnde demonstratio & causa contra substantiam matrimonij, habendæ sunt pro adiectis, vt dicto modo impediant valorem matrimonij; reliquæ verò, etiam possibiles & honestæ, non sunt habendæ pro adiectis, quia impertinentes sunt ad valorem & ad vitium matrimonij.

60 Circa modum matrimonio appositum, vt quando dicitur, *Duco te vt mihi seruias*, conueniunt Doctores, non suspendere matrimonium; quia eo modo tantùm significatur aliquid faciendum post matrimonium iam absolutè & perfectè factum.

Est tamen difficultas, An quando modus appositus matrimonio est contra substantiam illius, irritet matrimonium, sicut conditio, vt quando dicitur, *Duco te vt obligeris ad adulterandum.*

Sancius. Aegidius. Sancius lib. 5. disp. 19. & Ægidius disp. 29. in fine, partem affirmatiuam tuentur; quia dicto modo appositio, intenditur in altero obligatio contraria obligationi substantiali matrimonij in eodem; ergo non minùs irritat matrimonium, quàm conditio contra substantiam matrimonij.

Sotus. Petrus Ledesma. Sotus verò in 4. dist. 29. q. 2. ar. 1. & Petrus Ledesma qu. 47. art. 5. dub. 3. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia consensus in matrimonium, cui additur modus, non elicitur dependenter à modo ipso, cùm non sit conditio; ergo non elicitur dependenter ab aliquo contra substantiam matrimonij.

Ex eo autem, quòd apponens dictum modum, intendat in altero obligationem contrariam obligationi substantiali matrimonij, orituræ in eo altero, non impediet in illo oriri hanc substantialem obligationem, vt patet; neque inualidabit consensum sui, quia non elicit illum dependenter ab eo modo, cùm non sit conditio, sed modus. Et quamuis in altero futura sit intentio se obligandi ad contrarium substantiæ matrimonij, non frustrabit alteram intentionem se obligandi obligatione substantiali matrimonij; quia hæc obligatio præsupponitur iam ad eam intentionem obligationis ad oppositum substantiæ matrimonij, & consequenter etiam obligatio substantialis matrimonij, quæ ex ea intentione necessariò oritur, sicut intentio contractus & eius obligatio præsupponuntur ad intentionem obligationis modo ipso significatæ; quia intentio & obligatio modalis annectuntur & superadduntur contractui cui apponitur modus, præsertim quòd dicta intentio obligationis ad oppositum substantiæ matrimonij potest non esse in altero, adhuc absque præiudicio valoris consensus ipsius, & consensus apponentis modum; quia neuter elicitur dependenter ab eo modo, cùm non sit conditio. Ex quo fit, quemcumque modum, siue honestum siue turpem, siue possibilem siue impossibilem, siue contra substantiam matrimonij siue non contra substantiam, haberi pro non adiecto, quod attinet ad valorẽ aut ad vitium matrimonij. 61

Ex dictis circa tempus, demonstrationem, causam, & modum appositia matrimonio, facilè constat, quomodo philosophandum sit circa illa appositia sponsalibus, attendendo ad naturam sponsalium. Est tamen aduertendum, quòd quamuis ex defectu demonstrationis, aut causæ, aut modi, sponsalia possint aliquando dissolui, vt quando defectus ignoratur, & est adeò notabilis, vt si promittens illum sciret, prudenter retraheretur ab sponsione, iuxta ea quæ diximus Disputatione 11. de Sponsalibus, nihilominùs non redduntur dissolubilia ex defectu prædictorum formaliter, id est, quia sint appositia, & deficiant; quia quamuis non apponerentur sponsalibus, si tamen verè & re ipsa deficerent, fierent sponsalia dissolubilia. 62

DISPVTATIO VIII.

De indissolubilitate Matrimonij.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Matrimonium sit indissolubile.

1 NON desunt Gentiles, imò & hæretici, qui existiment, matrimonium pro coniugum arbitrio, absque alia causa, dissolui posse; & qui de facto, relictis prioribus coniugibus, cum aliis contrahant, & non absque apparenti ratione, quia *omnis res* (vt dicitur in cap. 1. de Regulis Iuris) *per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur*: sed matrimonium sit solo coniugum consensu, ergo solo ipsorum potest, sicut quicumque alius contractus, dissolui.

Conueniunt nihilominùs Doctores, matrimonium, etiam non baptizatorum, esse indissolubile & perpetuum, quod generaliter de omni matrimonio tradit Tridentinum sess. 14. in principio, de Reformatione matrimonij, & satis significat Gregorius IX. in cap. fin. de Conditionibus appositis, dum ait, conditionem repugnantem perpetuitati matrimonij, esse contra substantiam illius, & deducitur ex Genes. 2. dum generaliter dicitur: *Quãobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit* *Tridentin.* *Greg. IX.*

rebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. & ex Matth. 19. dum de matrimonio dicitur: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* & ex Marci 10. & Lucæ 16. dum omnis qui dimittit vxorem, & aliam ducit, dicitur mœchari; & maximè ex illo ad Rom. 7. *Mulier viuente viro alligata est legi*; quod non solùm conuenit matrimonio copulâ ipsâ consummato, sed etiam matrimonio tantùm rato, vt constabit ex dicendis, & deducitur ex dictis locis, dum in eis, excepto illo Matth. 19. generaliter est sermo de matrimonio, absque discrimine inter consummatum & tantùm ratum.

2 Ad rationem autem apparentem in oppositum respondemus, prædictum Antecedens, & Regulam *Omnis res*, &c. non habere locum in contractu matrimonij, ob eius peculiarem naturam, vt ex dicendis constabit.

DIFFICVLTAS II.

Quo Iure Matrimonium sit indissolubile.

3 SVpponimus, matrimonium consummatum, à tempore Christi Domini Iure diuino ipsius Christi esse indissolubile, seu dissolui non posse, non solùm licitè, vt constat ex illis verbis Christi Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*; & clariùs ex illis verbis Pauli 1. ad Cor. 7. *His qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere:* sed etiam esse indissolubile, seu non posse dissolui validè, vt dictis verbis vtriusque loci significatur.

Est tamen difficultas, An matrimonium, tam ratum quàm consummatum, sit ex sua natura, seu ex Iure naturali ipsius indissolubile omni modo, licitè videlicet & validè.

Medina. Sancius. Aegidius. Michaël Medina lib. 5. de Sacrorum hominum continentia, c. 89. Sancius lib. 2. disp. 13. Ægidius disp. 26. dub. 2. & plures alij Theologi & Iurisperiti docent, matrimonium, adhuc consummatum, non esse indissolubile Iure naturali, seu ex natura rei: quod deduci videtur ex S. Augustino lib. de Bono coniugali, cap. 7. 15. 18. & 24. dum ostendit, matrimonium esse indissolubile, quia est Sacramentum, id est, quia significat coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, media incarnatione; matrimonium autem ex sua natura non habet hanc significationem. Et ratione probari potest à simili, quia quicumque alius contractus ex sua natura est dissolubilis, ergo etiam contractus matrimonij.

4 Prædicti tamen Doctores non conueniunt in explicando, vnde matrimonio conueniat indissolubilitas; quia nonnulli existimant, indissolubilitatem matrimonij, adhuc tantùm rati, conuenire ipsi ex institutione diuina in principio mundi facta, cui Medina tribuit dictam indissolubilitatem tantùm vsque ad tempus legis Moysis, in quo existimat, Deum eam abrogasse, concedendo repudium; & postea tempore legis gratiæ Christum renouasse indissolubilitatem matrimonij consummati, & Ecclesiam indissolubilitatem matrimonij rati.

Vasquez. Bellarmin. Rebellus. Basilius. Vasquez verò de Matrimonio disput. 2. cap. 7. Bellarminus 1. de Matrimonio, cap. 12. Rebellus q. 15. sect. 1. Basilius lib. 1. cap. 13. & communiter Scholastici in 4. dist. 33. docent, & meritò, matrimonium, etiam tantùm ratum, Iure naturali, seu ex natura sua esse indissolubile. Quod deduci videtur ex illo Gen. 2. *Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* vbi, vt definit Tridentinum sess. 24. in principio, de Reformat. matrim. significatur inseparabilitas coniugum, seu indissolubilitas coniugij, quod verba ipsa præseferunt: sed matrimonium tunc non habebat indissolubilitatem ex aliqua libera Dei institutione, quia non constat Deum tunc id instituisse; ergo illam habet ex sua natura, seu ex suo Iure naturali. In prædictis autem verbis etiam traditur indissolubilitas matrimonij tantùm rati; quia antequam dicatur, *& erunt duo in carne vna*, quo matrimonium consummatur, significatur indissolubilitas matrimonij aliis antecedentibus verbis, nempe, *Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.*

Idem quoque efficaciter deducitur ex decreto Pontificis in cap. fin. de Conditionibus, dum dicitur, conditionem repugnantem perpetuitati matrimonij (intellige contrahendi, ac proinde etiam tantùm rati) esse contra substantiam illius: sentit ergo Pontifex, matrimonium, etiam tantùm ratum, esse ex sua natura & substantia perpetuum & indissolubile.

Et ratione probatur Primò ab absurdo; quia aliàs, cessante positiua institutione (ob quam matrimonium de facto est indissolubile, & quod non celebratur in perpetuum, sit inualidù) fornicatio simplex non esset illicita, aut saltem posset non esse; quia fornicator, quantum est ex se, confert aut saltem conferre potest feminæ, & econtrà, facultatem & dominium in suum corpus ad copulam ad tempus quo copula durat; ac proinde accessus esset, aut posset esse, ad suam, ad eam videlicet quæ pro eo breui tempore esset aut posset esse sua; ergo fornicatio simplex non esset aut posset nõ esse illicita.

Secundò à priori probatur, quia contractus matrimonij per se & ex sua natura ordinatur ad propagandam prolem, & ad eam benè & debitè educandam seu instituendam: sed dissolubilitas matrimonij ex se est contra propagationem prolis, & contra eius bonam educationem, vt patet, etiamsi aliquando per accidens non noceret, vt si dissolueretur, postquam matrimonio superuenit sterilitas, & post perfectam prolis educationem; ergo dissolubilitas est contra naturam matrimonij ad illas ex se & sua natura ordinati, ac proinde matrimonium suâ naturâ est indissolubile & perpetuum; & aliter factũ, non solùm est illicitum, sed etiam inualidũ.

S. Augustinus autem pro aduersariis abductus, non dixit, matrimonium esse indissolubile, quia repræsentat seu significat vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, sed deduxit esse indissibile, ex eo quòd repræsentet illam; id tamen non deduxit à priori, sed à posteriori; quia ideò illam repræsentat, quia est indissolubile: quia si non esset, non assumeretur congruenter ad illam repræsentandam; quia res, in qua non est aliqua aptitudo & proportio ad aliquid significandum, non assumitur, seu non instituitur ad id.

Vnde matrimonium Gentilium, vtpote ex sua natura indissolubile, congruenter etiam fuit assumptum ad significandam vnionem Christi cum Ecclesia, quod latis significatur in c. *Gaudemus* 8. de Diuortiis, dum matrimonium infidelium dicitur Sacramentum: quod non negauit Augustinus, dum lib. de Bono coniugali, c. 18. & 24. affirmat, solùm in populo Dei, & in eius Ecclesia matrimonium esse Sacramentum, id est, significare vnionem esse Sacramentum, id est, significare vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia (vbi nomine

8 mine populi Dei non tantùm Christianum, sed etiam antiquum fidelium intelligit:) quod ex eo solùm affirmauit, quia apud Gentiles, etiam sapientes, vinculum matrimonij erat solubile non verè & iure, sed existimatione & facto; in populo verò Dei erat insolubile non solùm verè & iure, sed etiam existimatione & facto.

Ad rationem verò desumptam à simili ex aliis contractibus, qui suâ naturâ solubiles sunt, Respondemus, disparem esse rationem inter eos ex vna parte, & inter contractum matrimonij ex altera, ob peculiarem naturam matrimonij, qua ordinatur ad propagationem prolis, & ad eius debitâ institutionem, quibus solubilitas per se repugnat.

Constat ergo, matrimonium, etiam tantùm ratum, esse indissolubile Iure naturali, & consummatum etiam Iure diuino: non tamen constat, matrimonium etiam tantùm ratum esse tale Iure humano, quia non constat id fuisse Iure humano, adhuc Ecclesiastico institutum, quamuis in Iure humano supponatur matrimonium esse tale.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Pontifex dissoluere possit Matrimonium baptizatorum.

9 COnueniunt Doctores, matrimonium consummatum baptizatorum non posse ab Ecclesia nec à Pontifice dissolui; quia ex vna parte est indissolubile Iure diuino & naturali, & ex altera neque in Ecclesia neque in Pontifice agnoscitur peculiaris aliqua facultas ad id concessa, absque qua nequit dissoluere, quod Iure diuino & naturali est indissolubile.

Est tamẽ difficultas, an possit dissoluere matrimonium ratum nondum consummatum baptizatorũ.

Scotus. Paludan. Sotus. Basilius. Couarr. Scotus in 4. dist. 31. q. 1. Paludanus dist. 27. q. 1. ar. 2. Sotus q. 1. ar. 4. Basilius lib. 9. c. 3. & Couarruias 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 4. n. 14. partem negatiuam tuẽtur, quæ deduci videtur ex illo Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* ergo nullus homo, quantumuis summus Pontifex, potest matrimonium, quamuis nondum consummatum, dissoluere. Et ratione probari potest Primò, quia matrimonium, etiam nondum consummatum, est Sacramentum significans vnionem Christi cum Ecclesia; ergo sicut vnio Christi cum Ecclesia nequit dissolui, neque Pontifex poterit dissoluere matrimonium, quamuis tantùm ratum.

10 Secundò, quia matrimonium, quamuis tantùm ratum, est suâ naturâ seu Iure naturali, & etiam Iure diuino indissolubile, ergo Pontifex nequit illud dissoluere.

Tertiò, quia Pontifex nequit dissoluere matrimonium consummatum baptizatorum, ergo neque ratum; quia vtrumque habet eamdem naturam & essentiam.

Quartò, quia aliàs Princeps gentilis posset dissoluere matrimonia rata suorum subditorum, quia non habet minorem auctoritatem circa contractus ciuiles & profanos suorum, qualis est contractus matrimonij eorum, quàm Pontifex circa contractum matrimonij sacrum baptizatorum; quia Princeps gentilis etiam habet supremam auctoritatem in suos.

11 *Caietan. Nauarrus. Henriquez. Sancius. Antonin.* Caietanus Tom. 1. opusc. tractat. 24. Nauarrus cap. 22. n. 21. Henriquez lib. 11. c. 8. Sancius lib. 2. disp. 14. & Antoninus 3. par. tit. 1. c. 2. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia dissolutio matrimonij rati sæpè expedit bono fidelium, & aliàs fieri potest absque magno inconuenienti; ergo credi potest, Pontificem peculiarem potestatem accepisse à Christo ad id. Quod non leuiter confirmat, Primò, id sæpissimè fecisse Pontifices, vt affirmant Caietanus & Henriquez, & Antoninus affirmat se vidisse dissolutionem matrimonij rati, factam & à Martino V. & ab Eugenio IV. & Nauarrus affirmat, se obtinuisse plures dissolutiones factas à Paulo III. & à Pio IV. Quod etiam confirmatur Secundò, quia matrimonium ratum dissoluitur per professionem solemnem in Religione, vt constat ex capp. 2. & 7. & 14. de Conuersione coniugatorum, & ex Tridentino sess. 24. can. 6. & tamen non dissoluitur Iure naturali professionis, neq; Iure diuino, vt dicemus Diffic. 1v. ergo iure Pontificis; potest ergo Pontifex dissoluere matrimonium ratum baptizatorum. *Caietan. Henriq. Antonin.*

Addimus tamen, dissolutionem matrimonij rati baptizatorum non fieri à Pontifice auctoritate generali superioris humani, sed vt gerente vicẽ Dei, peculiari & extraordinaria potestate superaddita potestati ordinariæ, qua non posset separare *quod Deus coniunxit.* Et quia Pontifex id non efficit potestate ordinaria superioris humani, sed extraordinaria, credimus, vt optimè Sancius & plures alij, dissolutionem matrimonij rati absque rationabili causa factam, non solùm esse illicitam, qualis etiam esset, si potestate ordinaria fieret absque causa, sed etiam esse inualidam; quia credendum non est, eam potestatem extraordinariam accepisse Pontificem ad id validè faciendum pro solo suo arbitrio absque causa. 12

Testimonium autem Matth. 19. adductum pro aduersariis, tantùm intelligitur de matrimonio cõsummato, vt constat ex contextu, & ait Alexander III. in c. 7. de Conuersione coniugatorum. Et ad primam rationem respondemus, matrimonium ratum defectu commixtionis corporum, qua coniuges fiunt vna caro, non significare vnionẽ Christi cum Ecclesia factam media incarnatione, quam consummatum significat; ratione tamen coniunctionis animorum pertinentis ad ipsum matrimonium ratum, quod quodammodò est indissolubile, nempe à Pontifice potestate ordinaria, & quodammodò est dissolubile, nempe potestate extraordinaria Pontificis, congruenter fuisse assumptum ad significandam vnionem Christi cum Ecclesia media charitate factam, quæ est indissolubilis quoad Ecclesiam semper sanctam, & dissolubilis quoad membra particularia. 13

Ad secundam respondemus, quòd quamuis obligatio radicalis orta ex matrimonio correspõdens dominio orto in altero coniuge (in qua vinculum consistit) nequeat suâ naturâ seu suo Iure naturali extingui & dissolui ab ipsis coniugibus, neque à Pontifice potestate ordinaria generali; potest tamen ab ipso dicta potestate extraordinaria.

Ad tertiam respondemus, quòd quamuis eadẽ sit natura matrimonij rati & consummati; quia tamen consummatum addit supra ratum commixtionem carnalem coniugum, ratione cuius eius dissolutio nequit regulariter fieri absque inconuenienti, ideò non accepit à Deo peculiarem potestatem ad dissolutionem eius, quamuis acceperit ad dissolutionem tantùm rati.

Ad quartam respondemus, Principem gentilem 14

non posse dissoluere matrimonium, adhuc tantùm ratum, suorum subditorum: quia non habet potestatem peculiarem ad id à Deo, sed tantùm habet ordinariam superioris humani, quia neque Pontifex potest.

DIFFICVLTAS IV.

Quo Iure Matrimonium ratum baptizatorum dissoluatur per professionem solemnem in Religione.

SVpponimus (in quo conueniunt Doctores) matrimonium ratum baptizatorum non dissolui per susceptionem Ordinis sacri (vt definitur in Extrauag. *Antiquæ*, de Voto) quia nullo Iure id conuenit Ordini sacro, adhuc Episcopatus; & verè
15 dissolui per professionem solemnem ab altero coniuge in Religione factam, vt constat ex cap. 2. & 7. & 14. de Conuersione coniugatorum: quod etiam definitur in Tridentino sess. 24. can. 6. ac proinde semel facta professione, posse alterum ad alias nuptias transire; non tamen dissolui matrimonium iam consummatum, quia de huius dissolutione nullatenus constat. Quòd si matrimonium ratum professione vnius dissoluitur, multò meliùs fiet professione vtriusque, quidquid nonnulli dicant.

Hoc ergo supposito, est difficultas, quo Iure matrimonium ratum baptizatorum dissoluatur per professionem solemnem in Religione.

Durandus. Paludan. Couarr. Durandus in 4. dist. 27. quæst. 2. Paludanus quæst. 3. art 4. & Couarruuias 2. part. c. 7. § 4. docent dissolui naturâ ipsâ, seu Iure naturali professionis solemnis. Primò, quia professio solemnis est mors ciuilis, aut spiritualis: ergo suâ naturâ est sufficiens ad dissoluendum matrimonium ratum, quod ante consummationem tãtùm est vinculum spirituale animorum. Secundò, quia vnicuique Iure naturali licet, transeundo ad perfectiorem statum, priorem relinquere, sed coniux profitendo solemniter in Religione transit ad statum perfectiorem, ergo profitendo solemniter dissoluit priorem statum coniugij.

16 *Sotus. Sancius. Basilius.* Sotus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. Sancius lib. 2. disp. 19. & Basilius lib. 9. cap. 5. docent, dissolui Iure diuino, quod deduci videtur ex c. 7. de Conuersione coniugatorũ, dum Alexander III. ait, dissolutionem matrimonij per professionem, deduci ex sacri Eloquij interpretatione, & ex cap. 14. dum Pontifex ait, Sanctos ex reuelatione diuina à matrimonio rato transiisse ad perfectiorem statum. Et ratione potest probari, quia professio solemnis non dissoluit suâ naturâ matrimonium adhuc ratum, vt statim dicemus, neque Iure Ecclesiastico, quia nullum tale reperitur scriptum, quo hoc de nouo statuatur, quãuis in aliquibus canonibus id professione fieri supponatur: ergo id efficit Iure diuino.

17 *Michael Medina. Lessius. Aegidius.* Michaël Medina lib. 5. de Sacrorum hominum continentia, c. 86. Lessius cap. 41. dub. 8. & Ægidius disp. 26. dub. 3. docent, dissolui solo Iure Ecclesiastico, & meritò: quia matrimonium ratum non dissoluitur naturâ ipsâ, seu Iure naturali professionis, neque Iure diuino; ergo solo Iure Ecclesiastico. Consequentia patet, Antecedens autem probatur. Et in primis, non dissoluitur naturâ ipsâ professionis; quia traditio, qua quis professione traditur Deo & Religioni, non est suâ naturâ incompossibilis cum vinculo matrimonij, vt patet in eo, qui post matrimonium consummatum, ex licentia alterius coniugis professitur solemniter, in quo post professionem perseuerat vinculum. Quod etiam ratione declaratur; quia professio solemnis in primis nõ est incompossibilis cum vinculo matrimonij ratione traditionis, qua professus se tradit Deo; quia si ratione alicuius, maximè ratione illius quæ fit voto solemni castitatis: sed non ratione huius, quia Religiosus eo voto non aliter traditur Deo, quã obligando se ex virtute Religionis ad seruandam castitatem, sicut voto simplici; hæc autem obligatio non est incompossibilis cum vinculo seu obligatione radicali iustitiæ ad reddendum alteri debitum, vt patet: quia habens votum simplex castitatis, validè contrahit matrimonium, & tamen in eo est & perseuerat obligatio Religionis ad seruandam castitatem: obligatio enim Religionis & iustitiæ sunt diuersæ rationis, ac proinde non sunt incompossibiles, quamuis circa obiecta incompossibilia versentur. Deinde, professio solemnis non est incompossibilis cum vinculo matrimonij adhuc consummati ratione traditionis, qua Religiosus se tradit Religioni, quia per eam tantùm se tradit Religioni vt obediat Superioribus, & ab eis dirigatur quoad obseruantiam Religiosam, ac proinde si obligatio Religionis, etiam quoad castitatem, non est incompossibilis cum vinculo matrimonij, neque traditio Religionis facta erit, præsertim quòd Religiosus tantùm traditur Religioni ad prædicta ex virtute Religionis, & non ex iustitia; & non vt mancipium, sed vt filius & subditus. Et quamuis admittatur, tradi ex iustitia, & quasi ex pacto, vt possit dirigi & compelli, non obest vinculo seu obligationi iustitiæ matrimonij reddendi debitum, quia horum actus aut obiecta optimè compatiuntur; quia reddendo non efficeret contra admissam obligationem iustitiæ, vt possit dirigi & compelli. Accedit, quod quamuis professio solemnis suâ naturâ esset incompossibilis cum vinculo matrimonij, potius hoc vinculum, vtpote antecedens, impediret valorem professionis, quàm dissolueretur per eam superuenientem; quia per contractum matrimonij coniux est iam ex iustitia factus alterius, ac proinde nõ posset postea alteri professione valide consentire.

Deinde matrimonium ratum non dissoluitur per professionem Iure diuino, quia ab Ascensione Christi Domini nullum est nouum Ius diuinum, & tamen solemnitas votorum introducta est & inuenta ab Ecclesia, vt constat ex cap. vnico de Voto, in 6. & Extrau. *Ascendente Domino*, edita à Gregorio XIII. & absque dubio introducta non multò post Ascensionem Christi; ergo professio solemnis non dissoluit matrimonium ratum Iure diuino; quia credi nequit, Christum concessisse dictam vim solemnitati votorum nondum inuentæ & introductæ.

Quòd si matrimonium ratum non dissoluitur per professionem solemnem Iure naturali ipsius, neque Iure diuino, restat vt per eam dissoluatur Iure Ecclesiastico extraordinaria potestate latæ, nõ quod modò habeamus scriptum, sed quod olim fuerit scriptum, & postea perditum, aut quod tantùm fuerit viua voce traditum; modò tamen in dictis capp. Iuris supponitur olim fuisse traditum, ex quo constat ad rationem pro Soto, Sancio & Basilio. In cap. autem illo 7. pro ipsis adducto, non habetur,

habetur, dissolutionem matrimonij deduci ex sacri Eloquij interpretatione; sed tantùm habetur id quod Christus Matth. 5. & 19. dixit, nempe non esse dimittendam vxorem nisi ob fornicationem, intelligi de matrimonio consummato, quod ipsis non fauet; & in cap. 14. tantùm habetur, nonnullos Sanctos ex diuina reuelatione, quæ est supra omnem legem, coniuges deseruisse ante consummationem matrimonij, quod ipsis non fauet, imò potiùs aduersatur; quia ibi supponitur, eos aliquos Sanctos id fecisse non lege aliqua diuina communi, sed peculiari reuelatione & inspiratione ipsis & pro ipsis facta.

21 Ad priorem verò rationem pro Durando & Paludano respondemus, concedendo Antecedens, & negando Consequentiam: quia quamuis professio solemnis sit mors ciuilis, aut spiritualis, sed in eo tantùm sensu, quòd per eam quis obligatur ad desertionem vitæ mundanæ; hoc tamen genus mortis non est incompossibile cum vinculo matrimonij, vt patet. Et ad posteriorem negamus, vnicuique licere Iure naturali ad perfectiorem statum transire, quando Iure iustitiæ tenetur alio statu: aliàs mancipio liceret domino inuito Religionem profiteri; & etiam liceret coniugi post matrimonium consummatum, altero inuito.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Matrimonium ratum baptizatorum dissoluatur per tria vota Societatis post biennium emissa.

22 BAsilius lib. 9. c. 6. partem affirmatiuam tuetur, *Basilius.* quia professioni solemni conuenit efficacitas dissoluendi matrimonium ratum baptizatorum, ex eo solùm, quòd constituit statum Religiosum, quia antiquitus ante introductionem solemnitatis professionis per statum Religiosum, qui tunc votis simplicibus non solemnibus constituebatur, etiam dissoluebatur matrimonium ratum; sed tria vota in nostra Societate post biennium emissa etiam constituunt statum Religiosum, vt constat ex Extrauag. Gregorij XIII. quæ incipit, *Ascendente Domino*, quam Gregorius XIV. confirmauit: ergo etiam per dicta tria vota dissoluitur.

Vasquez. Sancius. Henriquez. Vasquez verò 1. 2. disp. 165. cap. 10. Sancius libro 2. disp. 18. & Henriquez lib. 11. cap. 8. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia status Religiosus id non habet suo Iure naturali, nec diuino (vt de professione solemni, quæ non minùs constituit statum Religiosum, quàm vota simplicia, diximus Diffic. IV.) nec Iure Ecclesiastico seu Canonico, quia ex eo tantùm constat id conuenire professioni solemni, cùm in Tridentino sess. 24. can. 6. id tantùm tribuatur professioni solemni. Et quamuis 23 in cap. 2. & 7. & 14. de Conuersione coniugat. id attribuatur statui Religioso, absque expressa mentione professionis solemnis, eo tamen ipso id tribuitur professioni solemni, quia status Religiosus à sui initio ante nostram Societatem tantùm habebat votis solemnibus, votis videlicet absolutè perpetuis, & ex parte vouentis, & ex parte admittentis illa, & emissis sub vno capite, habente iurisdictionem ad compellendum vouentem ad eorum obseruantiam: quia vsus trium votorum, quæ post biennium emittuntur in nostra Societate, quibus vouentes fiunt Religiosi, & tantùm sunt simplicia, & non solemnia, quia non sunt absolutè perpetua ex parte admittentis illa, quia ex rationabili causa potest sic vouentes à Societate dimittere, quo cessant dicta vota, est in Ecclesia nouiter introductus, vt Vasquez c. 9. expendit ex dicta Extrauag. Gregorij XIII. ergo absque Iure & fundamento dicitur, per tria vota nostræ Societatis post biennium emissa, dissolui matrimonium ratum.

Id, quod dicimus de tribus votis emissis post 24 biennium, etiam est verum de eisdem post longa tempora emissis à Coadiutoribus, etiam spiritualibus, ob eamdem rationem, quia scilicet non sunt solemnia, quia non sunt absolutè perpetua ex parte admittentis illa.

Ad rationem ergo constat, professionem solemnem dissoluere matrimonium ratum, quia est professio solemnis, & non præcisè, quia constituit statum Religiosum, qui verè non fuit in Ecclesia ante introductionem solemnitatis votorum, & quem non suscepit, nec professus est S. Alexius, sed tantùm continentiam, ad quam fuit peculiariter à Deo vocatus, relicta vxore ante consummationem, sed non dissoluto vinculo matrimonij. Vnde ex illis quibusdam Sanctis, qui in cap. 2. de Conuersione coniugat. significantur vocati de nuptiis ad Monasteria, seu ad statum Religiosum, non fuit Alexius.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm per vota Ordinum militarium dissoluatur Matrimonium ratum.

COnueniunt Doctores, per vota Clericorum, 25 & Monialium Ordinis militaris in claustro viuentium, dissolui matrimonium non consummatum, quia sunt solemnia, & absoluta. Ita Sotus *Sotus. Sancius.* in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. & Sancius lib. 2. disput. 18.

Est tamen difficultas, An per vota Equitum militantium non viuentium in claustro, dissoluatur.

Sotus vbi suprà, & Sarmiento lib. de Redditi- *Sotus.* bus Ecclesiasticis, part. 4. cap. 1. quoad omnes dic- *Sarmen.* tos Equites docent, non dissolui, quod nos verum existimamus quoad vota & professionem Equitum Calatrauæ, & Alcantaræ, & S. Iacobi, quamuis sint verè Religiosi; quia matrimonium anteà factum est compatibile cum eorum votis, quia tantùm vouent castitatem coniugalem. Quoad 26 Equites verò S. Ioannis id falsum existimamus, vt contra prædictos docent Sancius vbi suprà, Azor lib. 13. cap. 6, quæst. 4. & Basilius lib. 9. cap. 7. quia professio horum est solemnis, & in ea vouent castitatem absolutam, absque restrictione. Ab illis tamen excipit Basilius Clericos S. Iacobi viuentes extra claustrum, vt eorum professio dissoluat matrimonium ratum, sed absque sufficienti fundamento, imò & contra rationem; quia eadem est Clericorum & non Clericorum professio.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm per vota Mantellatorum & Mantellatarum dissoluatur Matrimonium ratum.

SVpponimus, per vota Mantellatarum S. Fran- 27 cisci & S. Dominici (quas Beatas seu Tertiarias vocant) quæ collegialiter viuunt sub regimi-

ne prælati ex vi suæ Regulæ approbatæ, sub qua emittunt vota illa, dissolui matrimonium non consummatum. Ita Sancius lib. 2. disp. 18. & Basilius lib. 9. c. 8. quia earum vota absoluta, & absque restrictione sunt professio solemnis, vt respondit Paulus III. consultus à Patribus Dominicanis; quia nihil deficit illis, vt sint solemnia, seu professio solemnis, iuxta ea quæ diximus Diffic. v.

Sancius. Basilius.

Et idem ob eamdem rationem dicendum est, vt aduertit & expendit Basilius de votis Mantellatarum S. Augustini, quæ collegialiter viuunt sub regimine Prælati ex vi suæ Regulæ, quòd per earum vota dissoluatur matrimonium ratum, etiam si id neget Rodriguez Tom. 3. q. 72.

28 Circa vota verò Mantellatarum & Mantellatorum S. Dominici, S. Francisci tertij Ordinis, & S. Augustini non viuentium collegialiter, sed in propriis domibus, quamuis communiter negetur, eorum vota dissoluere matrimonium ratum, Basilius tamen id affirmat de votis viuentium sub arbitrio & regimine Prælati, quamuis in propriis domibus; quod mihi non displicet, quia eo ipso eorum vota sunt professio solemnis.

DIFFICVLTAS VIII.

Quantum temporis concedatur coniugibus ad ingrediendam Religionem ante consummationem Matrimonij.

29 COnueniunt Doctores, ex cap. 7. de Conuersione coniugat. concedi coniugibus ab Ecclesia duos menses, numerandos à die contractus matrimonij, vt intra eos non teneantur consummare, quamuis alter petat, & vt possint Religionem ingredi; & eis completis statim teneri aut consummare matrimonium si alter petat, aut Religionem ingredi. Ita Sancius lib. 2 disput. 24. & Basilius lib. 9. cap. 9. qui addunt, iudicem, causâ cognitâ, posse restringere aut prorogare dictum tempus duorum mensium Iure ipso taxatum, vt constat ex dicto cap. 7.

Sancius. Basilius.

Hoc ergo supposito, difficultas est Primò, An coniux, qui non cogitat ingredi Religionem, possit duobus primis mensibus non reddere alteri petenti.

Sancius. Basilius.

Sancius & Basilius partem affirmatiuam tuentur; quia in dicto cap. conceditur tempus illud bimestre, non tantùm ad deliberandum de ingressu Religionis, sed etiam vt coniuges fiant sibi inuicem chariores, desiderio se inuicem cognoscendi.

Angelus.

Angelus verò v. *Debitum*, num. 14. & Ægidius disp. 26. dub. 4. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia ex vna parte statim ac fit contractus matrimonij, traditur dominium corporis alteri; & ex altera parte in dicto cap. 7. tantùm conceditur dictum tempus cogitanti & volenti ingredi Religionem, vt ingrediatur, & non vt coniuges sibi inuicem fiant chariores, vt constat ex contextu: ergo qui non cogitat ingredi Religionem, statim ac fit contractus, tenetur reddere alteri petenti.

Secundò est difficultas, An transacto bimestri, possit quilibet coniux ingredi Religionem, si matrimonium nondum sit consummatum.

30 Sancius, Ægidius, Basilius, & alij conueniunt, quemlibet posse Religionem ingredi, quamuis plures anni elapsi sint à matrimonio inito, dum consummatum non sit, quamuis alter nolit, & petat, & quamuis anteà interuenerit iniusta debiti negatio, si quando petit, statim (intellige moraliter) ad Religionem tendat; quia in dicto cap. absolutè conceditur facultas ingrediendi Religionem ante consummatum matrimonium, & duo menses tantùm assignãtur, vt intra eos nequeant cogi ad consummandum, & vt eis transactis possint cogi vel ad consummandum, vel ad Religionẽ ingrediendum, & non vt posteà nequeant ingredi. Vnde quamuis transierit bimestre ante consummationem, volenti ingredi Religionem irrogabitur iniuria, si vi comprimatur ad consummationem (quidquid dicat Basilius) quando statim, ac ab ipso petitur debitum, vult Religionem ingredi; quia ei licet ingredi statim.

Sancius. Aegidius. Basilius.

Tertiò est difficultas, An dictum bimestre præscriptum sit ad profitendum, ita vt non sufficiat Religionem ingredi, sed necessarium sit eo completo statim profiteri, aut consummare matrimonium, si alter petat.

Nauarrus c. 16. n. 27. docet, coniugem eo tempore completo statim teneri aut profiteri, aut consummare altero petente, & non sufficere si Religionem ingrediatur; quia in eo cap. 7. obligatur coniux ad Religionem transire, aut ad coniugem redire: per transire autem ad Religionem, intelligi videtur profiteri; quia in cap. 14 eodem tit. supponitur, transitu ad Religionem dissolui matrimonium, & tamen non dissoluitur ingressu, sed professione.

Sancius verò, Ægidius & Basilius docent, dictum coniugem eo bimestri completo non teneri profiteri, sed satisfacere ingrediendo Religionem, & tempore solito profitendo, & meritè, quia ex vna parte non tantùm profiteri est transire ad Religionem, sed etiam ingredi est transire, quibus inchoatiuè; & ex altera parte congruum est, quòd in eo cap. 7. transire ad Religionem sumatur pro ingressu, ne decreto huius destruatur ius antiquius c. *Ad Apostolicam.* 16. de Regularibus, concedens annum probationis ante professionẽ; quod non inconuenit, nec est mirum, quamuis in c. 14. sumatur pro professione (vt ex contextu patet) cùm transire ad Religionem possit pro vno & pro altero sumi, & dicta cap. sint diuersorum Pontificum, septimum Alexandri III. & decimumquartum Innocentij III.

DIFFICVLTAS IX.

Quando Matrimonium censeatur consummatum, ita vt nequeat professione dissolui, & cessare faciat licentiam ingrediendi Religionem.

COnueniunt Doctores (quamuis Basilius c. 10. dubitet) quòd vt matrimonium sit consummatum (quod eo ipso nequit professione dissolui, & cessare facit licentiam ingrediendi Religionem, vt supponitur in c. 14. de Conuers. coniug.) sufficit, quòd semen prolificum viri receptum sit intra vas femineum, etiam si vas penetratum non fuerit; quia hoc sufficit ad generationem, ad quam commixtio carnalis & matrimonium ordinantur, sicut etiam sufficit ad contrahendam affinitatem, quia eo coniuges fiunt vna caro inchoatiuè, id est, principium vnius carnis, seu prolis, de quo tertium & latiùs dicemus Disput. XX.

Sufficit

Sufficit autem prædicta commixtio carnalis, quamuis obtenta fuerit per iniustam coactionem, quia etiam sic obtenta est sufficiens ad generationem. Nihilominùs, vt contra Basilium & alios optimè Paludanus in 4. dist. 27. qu. 3. art. 2. & Sancius lib. 2. disp. 2. poterit persona intra dictos duos menses iniustè coacta Religionem ingredi; quia sic sibi satisfaciet quoad oblationem iuris ingrediendi sibi concessi ab Ecclesia, & cogens non poterit aliud matrimonium inire, quamdiu coacta viuat, quia dictum matrimonium, vtpote consummatum, non dissoluetur per professionem. Et idem credimus, quando persona post bimestre volebat, quando ab ipsa petebatur debitum, statim ingredi, & fuit iniustè coacta, vt sibi satisfaciat quoad oblationem dicti iuris.

Paludan. Sancius.

Addimus, ad consummationem matrimonij non sufficere, quòd dicta commixtio fiat ante contractum matrimonium (in quo conueniunt Doctores, vno aut altero excepto,) quia anteà facta non poterit matrimonium, vtpote nondum inchoatum, consummare seu perficere.

34 Est tamen difficultas, An ad consummandum matrimonium sufficiat vasis feminei penetratio, absque dicta seminis prolifici receptione.

Medina. Petrus Ledesma.

Medina lib. 5. de Sacrorum hominum continentia, c. 76. & Petrus Ledesma quæst. 61. artic. 1. partem affirmatiuam tuentur; quia in dicto c. 14. supponitur, matrimonium consummari carnali copula; & in c. 7. carnali cognitione, & in cap. 2. commixtione carnali: penetratio autem vasis, adhuc absque intromissione seminis, est carnalis copula, & cognitio, & commixtio; ergo sufficit ad consummationem matrimonij, quod eo ipso nequeat professione dissolui, & cessare faciat licentiam ingrediendi Religionem.

35 Sancius verò lib. 2. disp. 21. Ægidius, Basilius, & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò: quia sola vasis penetratio non est commixtio perfecta & sufficiens ad generationem, ergo non perficit seu consummat matrimonium, ad generationem ordinatum. Accedit, quòd in dicto cap. 2. supponitur, quòd commixtio carnalis, cuius defectu matrimonium non consummatur, & potest quis ad Religionem transire, debet esse sufficiens, vt per eam coniuges fiant vna caro, quæ nequeunt fieri, deficiente seminis prolifici emissione intra vas, vt dicemus Disp. xx. imò in ea etiam dicemus, ad id quòd coniuges fiant vna caro, & matrimonium consummetur, necessariam esse seminum viri & feminæ commixtionem, quamuis quoad hoc Basilius renuat.

Sanctius. Aegidius. Basilius.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm Matrimonium infidelium, etiam consummatum, dissolui possit per conuersionem alterius ad fidem.

36 COnueniunt Doctores, coniugem non baptizatum, posteà tamen conuersum, id est, baptizatum, posse deserere coniugem non baptizatum, ad huc post consummationem matrimonij, & nouum matrimonium inire, quando non baptizatus non vult cohabitare cum iam baptizato, aut si vult, cum contumelia tamen Creatoris, vel vt ipsum baptizatum pertrahat ad peccatum mortale, vt definitur in cap. *Quanto.* 7. & in cap. *Gaudemus.* 8. de Diuortiis. & in hoc sensu Ecclesia intelligit illud Pauli 1. ad Corinth. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat* (subintellige, conuersus) *non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi; in pace autem vocauit nos Dominus.*

Vnde in his verbis Pauli continetur peculiaris 37 concessio Domini ad dissoluendum matrimonium, etiam consummatum, in fauorem Baptismi; quia in Ecclesia non agnoscitur potestas dissoluendi matrimonium consummatum, adhuc non baptizatorum, ac proinde verba illa priora Pauli, *Ceteris ego dico, non Dominus*, tantùm referuntur ad verba immediatè sequentia, in quibus continetur consilium, quod præbet baptizatis, non dimittendi coniuges infideles, consentientes cohabitare pacificè; & non referuntur ad illa maximè distantia, *quod si infidelis discedit, discedat.* Id autem concessit Christus in fauorem Baptismi, ne conuersio seu susceptio Baptismi esset onerosa baptizato; quia aliàs cogeretur aut cælibem vitam transigere, aut molestè & periculosè cohabitare.

Ex dictis autem verbis, *si discedit, discedat*, optimè deducit Ecclesia, conuersum, seu iam baptizatum posse dissoluere matrimonium, non solùm quando infidelis physicè discedit, nolendo cohabitare, sed etiam quando discedit moraliter, cohabitando videlicet cum contumelia Creatoris, aut cum intentione pertrahendi conuersum ad peccatum mortale; quia ita procedendo cogit alterum, vt ipsum deserat.

DIFFICVLTAS XI.

Vtrùm iam conuersus possit dissoluere Matrimonium, & aliud inire, quando infidelis non vult conuerti, quamuis velit cohabitare pacificè.

38 BEllarminus 1. de Matrimonio, cap. 12. & Ægidius disput. 26. dubit. 5. partem affirmatiuam tuentur, Primò, quia id, quod ait Paulus 1. ad Corinth. 7. nempe, quòd baptizatus non dimittat coniugem non baptizatum volentem cohabitare pacificè (id est, absque contumelia Creatoris, & absque animo pertrahendi alterum ad peccatum mortale) tantùm est consilium, & nō præceptum, vt patet ex contextu, & docet Augustinus 1. de Adulterinis coniugiis c. 13. & 18. ergo coniux iam baptizatus potest dimittere nō baptizatum, quamuis volentem pacificè cohabitare. dimissio autem, de qua ibi loquitur Paulus, est absoluta quoad vinculum, sicut & discessio, quando posteà ait, *si infidelis discedit, discedat:* ergo in dicto casu potest dissoluere matrimonium, & aliud inire. Secundò, quia infidelem non conuerti, seu non baptizari, est contumelia Creatoris; ergo quamuis velit cohabitare, si non vult conuerti, non vult cohabitare absque contumelia Creatoris, ergo conuersus poterit matrimonium cum eo contractum dissoluere, & aliud inire.

Bellarmin. Aegidius. *Augustin.*

Sancius verò lib. 7. disp. 74 & communiter Do- 39 ctores partem negatiuam tradunt, & meritò; quia facultas, concessa iam baptizato ad dissoluendum dictum matrimonium, deducitur ab Ecclesia in c. *Quanto.* 7. & in c. *Gaudemus.* 8. de Diuortiis, ex illis verbis Pauli, *si discedit, discedat*; & solùm deducitur in duobus casibus, nempe aut quando infidelis nō vult cohabitare, quia tunc discedit physicè;

sicè; aut quando vult cohabitare, sed cum contumelia Creatoris, vel vt pertrahat alterum ad peccatum mortale, quia etiam tunc discedit moraliter, cùm tunc baptizatus cogatur ad non cohabitandum cum infideli: & quicumque alius casus expresè excluditur in dicto cap. *Gaudemus.* & implicitè in dicto cap. *Quanto*; ergo absque fundamento dicitur, imò contra decretum c. *Gaudemus*, esse etiam dictam facultatem in illo alio casu, quando videlicet infidelis non vult baptizari, si velit pacificè cohabitare; quia tunc vult cohabitare, vt supponimus, & absque contumelia Creatoris, & absque intentione pertrahendi alterum ad peccatum mortale, quia non se conuertendo non afficit contumelia Creatorem. Nec intendit pertrahere, neque pertrahit alterum ad peccatú mortale; aliàs Paulus non consuleret baptizato, vt non dimitteret coniugem infidelem, etiam non volentem se conuertere, quando pacificè vult cohabitare, vt verè consulit in eodem cap. infidelis enim siue dominus siue coniux, qui cohabitat cum seruo aut cum coniuge iam conuerso, potest cohabitare, nihil dicendo neque efficiendo contra honorem Christi & fidei, & non intendendo suis verbis neque factis alterum pertrahere ad peccatum mortale, neque de facto pertrahendo. Et sanè in dictis duobus capp. Iuris supponitur, infidelem non volentem se conuertere, posse cohabitare cum baptizato, absque contumelia Creatoris, & absque intentione pertrahendi, & absque pertractione ad peccatum mortale, dum dicitur, conuersum ad fidem posse discedere, seu dissoluere matrimonium, quando infidelis non vult cohabitare cum conuerso; aut si vult, sed non absque dictis contumelia & intentione pertrahendi, & pertractione ad peccatum mortale. Ex quo constat ad posterius fundamentum aduersariorum.

41 Ad prius verò desumptum ex Paulo 1. ad Corint. 7. fatemur, quod admonet, nempe coniugem baptizatum non dimittere non baptizatum, consentientem pacificè cohabitare, non esse præceptum (quidquid dicat Basilius lib. 9. cap. 4.) sed tantùm esse consilium, ac proinde licitum esse illum dimittere; quia quod non est contra præceptum, quamuis sit contra consilium, non est illicitum: id tamen intelligit Paulus de dimissione quoad torum & quoad cohabitationem, non quoad vinculú, vt supponit Augustinus capite illo 18. in fine, ac proinde posterior discessio, de qua posteà loquitur Paulus, est quoad vinculum, vt matrimonium dissolui possit; non verò prior desertio, seu dimissio. Quod non leuiter deducitur ex eo, quòd Paulus, reddens rationem posterioris discessionis, ait, *non enim seruituti* (id est vinculo) *subiectus est frater, aut soror in huiusmodi*, supponens in hoc posteriori casu, quando scilicet infidelis discedit, siue physicè siue moraliter, conuersum non manere subiectum; & etiam ex eo, quòd Ecclesia dictam facultatem dissoluendi matrimonium deducit tantùm ex illis verbis, *si discedit, discedat*, &c. & non ex eo, quòd conuersum non dimittere infidelem, sit consilium.

Augustin.

42

DIFFICVLTAS XII.

Vtrùm existente prohibitione cohabitandi cum infideli, possit conuersus dissoluere Matrimonium, & aliud inire, quamuis infidelis velit pacificè cohabitare, si non vult conuerti.

SAncius lib. 7. disp. 74. Henriquez lib. 11. c. 8. Rebellus lib. 3. quæst. 10. sect. 2. & Basilius lib. 9. cap. 4. nu. 22. partem affirmatiuam tuentur. Primò, quia quando adest prohibitio cohabitandi cum coniuge infideli non volente se conuertere, cogit conuersum vt cum eo non cohabiter; quia tunc conuersus nequit cum eo cohabitare, ac proinde infidelis moraliter discedit à conuerso, licut quando non vult cohabitare, nisi cum contumelia Creatoris, aut pertrahendo ad mortale. Secundò, quia tunc infidelis cohabitando cum conuerso, pertrahit ipsum ad peccatum mortale, quia pertrahit vt secum cohabitet, quod existente dicta prohibitione est ipsi conuerso mortaliter illicitum, & addunt Sancius & Henriquez, de facto esse dictam prohibitionem, & consequenter existimant, conuersum de facto posse dissoluere matrimonium, & aliud inire.

S. Thomas in 4 dist. 9. qu. vnica, art. 5. Paludanus ar. 2. Toletus in Summa c. 7. Valentia disp. 10. qu. 1. puncto 7. & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò: quia Christus non dedit conuerso facultatem dissoluendi matrimonium, quando infidelis cohabitat cum conuerso perseuerans in sua infidelitate, sed tantùm quando non vult cohabitare cum ipso conuerso, aut quando cohabitat afficiendo Creatorem contumelia, aut pertrahendo conuersum ad mortale; & non præcisè quia cohabitat in sua infidelitate perseuerans: quia cohabitatio hæc, perseuerando in infidelitate, non sufficit, vt conuersus possit dissoluere matrimonium; aliàs posset præcisè ex eo quòd infidelis perseueret in infidelitate, siue cohabiter siue non cohabitet, quod falsum est; quia Paulus, ex quo deducitur dicta concessio Christi, supponit, infidelem posse permanere infidelem, & non eo ipso discedere discessione sufficiente, vt conuersus possit dissoluere matrimonium. Et Ecclesia ex Paulo in c. *Quanto*, & in cap. *Gaudemus.* supponit, posse infidelem, permanendo talem, cohabitare cum conuerso, absque eo quòd iste possit dissoluere matrimonium. Discessio ergo moralis ex parte infidelis, consistens in contumelia Creatoris, aut in prouocatione ad mortale, sufficiens ad dissolutionem matrimonij, non est contumelia aut prouocatio orta immediatè & præcisè ex cohabitatione, permanendo in infidelitate, vt contingit in casu præsentis Difficultatis, sed ex alio actu distincto, & superaddito ipsi cohabitationi, & eam præsupponente. Ex quo constat ad vtramque rationem aduersariorum. Coactio autem, qua conuersus in casu dictæ prohibitionis Ecclesiæ cogeretur vitam cælibem transire, non tam esset ab infideli, quàm ab Ecclesia cohabitationem prohibente; imò tantùm esset per accidens, sicut esset, eam prohibitionem esse; in coactione autem contingente, aut per accidens, ad id nullum est inconueniens, vt dicitur in cap. *Quanto.*

Addimus (vt aduertit Rebellus lib. 3. q. 10. sect. 1. & in-

Aegidius. & insinuat Ægidius disp. 20. dub. 5.) non esse de facto prohibitionem aliquã, qua conuersus prohibeatur cohabitare cum infideli nolente baptizari, si velit pacificè cohabitare; quia non est prohibitio introducta per consuetudinem, imò potiùs oppositum audimus seruari in India & in Iaponia; neq; est scripto aliquo tradita, quia in can. *Iudæi.* 28. q. 1. desumpto ex Concilio Toletano IV. c. 62. in quo solo prohibitio scripta reperitur, tantùm decernitur, Iudæos, habentes vxores Christianas, separandos esse ab illis, nisi ab Episcopo admoniti conuertantur: in hoc tamen decreto non prohibetur cohabitatio cuiuscumque conuersi, sed tantùm vxoris, quia facilius potest peruerti à viro, quàm econtra; & non cum quocumque infideli, sed tantùm cum Iudæis, ob eorum peculiarem obstinationem: imò non præcipitur vxori, quòd à marito Iudæo statim discedat, sed tantùm postquam Episcopus monuerit, & Iudæus baptizari nolit, quod arbitrium aut sententiam Iudicis requirit. Adde, dictum Concilium Toletanum, ex quo desumptus est dictus canon, fuisse particulare, ac proinde non obligans nisi pro suo districtu.

46

DIFFICVLTAS XIII.

Quando dissoluatur Matrimonium conuersi cum infideli nolente cohabitare, aut non nisi cum contumelia Creatoris, aut pertrahendo ad mortale.

47 *Richardus. Panormit. Angelus. Rodriguez.* RIchardus in 4. dist. 39. ar. 2. q. 2. Panormitanus in cap. *Quanto.* de Diuortiis, nu. 6. & 7. Angelus v. *Matrimonium.* 3. nu. 3. & Rodriguez Tom. 1. c. 250. docent, dictum matrimonium dissolui statim, ac licitum est conuerso aliud inire, antequam illud ineat; ac proinde statim ac infidelis non vult cohabitare, aut si non vult, nisi cum contumelia Creatoris, aut pertrahendo ad mortale. Quod significari videtur in can. *Si infidelis.* 28. quæst. 2. dum dicitur, contumeliam Creatoris soluere ius matrimonij; & deduci videtur ex verbis Pauli, *Si discedit, discedat; non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Si ergo conuersus, quando alter discedit, siue physicè siue moraliter, non est subiectus seruituti (id est vinculo, quia nulla alia potest esse seruitus) liber est à

48 seruitute, seu vinculo; ac proinde discessione infidelis vinculum statim dissoluitur. Et ratione probatur, quia posterius matrimonium nequit validè contrahi perseuerante priore, ergo antequam posterius contrahatur, præsupponitur dissolutum prius.

Sancius. Aegidius. Rebellus. Basilius. Sancius verò lib. 7. disp. 75 Ægidius disput. 26. n. 63. Rebellus lib. 3. q. 10. sect. 2. & Basilius lib. 9. cap. 4. docent, dictum matrimonium non dissolui statim, ac licitum est conuerso aliud inire, sed quando posterius contrahitur, ita vt contractio posterioris sit distractio seu dissolutio prioris, & meritò: quia in cap. *Gaudemus.* 8. de Diuortiis, conuersus ad fidem compellitur recipere alterum coniugem, si, antequam ineat matrimonium, conuertatur infidelis; ergo prius matrimonium non dissoluitur antequam posterius contrahatur.

Ad primum ergo aduersariorum, desumptum ex dicto can. respondemus, contumeliam Creatoris soluere matrimonium in eo sensu, quòd eo perseuerante, non impediatur conuersus aliud contrahere; & in eodem sensu dicitur à Paulo, conuersum non esse subiectum, quia scilicet liberè 49 potest aliud matrimoniũ contrahere. Ex quo constat ad secundum ex Paulo desumptum. Et ad rationem respondemus, concedendo, non posse contrahi posterius matrimonium, priori perseuerante, post ipsum; imò nec in eo instanti, in quo posterius perficitur; posse tamen, quamuis prius perseueret exclusiuè vsque ad instans in quo posterius perficitur: in quo sit verum dicere, Nunc matrimonium posterius est perfectum, & immediatè anteà non erat; & nunc non est matrimonium prius, & immediatè anteà erat.

Obseruandum est Primò (in quo Doctores communiter conueniunt) conuersum non posse licitè transire ad aliud matrimonium, nisi ei moraliter constet esse causam, ob quam possit dissoluere matrimonium, aut eam esse, prudentissimè præsumat; potest autem sic præsumi, quando infidelis inueniri non potest à fideli. Si tamen causa præsumpta verè & re ipsa non subsistat, matrimonium re ipsa erit nullum; vt quando præsumitur infidelem nolle cohabitare, & tamen re ipsa vult, tunc matrimonium re ipsa erit nullum, nisi facta sit dispensatio auctoritate Summi Pontificis ad secundum matrimonium.

Obseruandum est Secundò (in quo etiam Doctores conueniunt) infidelem relictum non posse validè contrahere nouum matrimonium, quousque prius matrimonium dissolutum sit; hoc tamen dissoluto, posse non solùm validè, vt patet, sed etiam licitè; quia nullo Iure prohibetur. 50

DIFFICVLTAS XIV.

Vtrùm Matrimonium conuersi, cum infideli contractum ante Baptismum, dissoluatur per solemnem professionem in Religione.

DIfficultas hæc non habet locum in opinione 51 eorum, qui dicunt, dictum matrimonium dissolui statim, ac licitum est conuerso ad aliud transire, sed tantùm in nostra, iuxta quam diximus, non dissolui quousque conuersus transeat ad aliud matrimonium. Est ergo difficultas, An sicut dissoluitur per nouum matrimonium conuersi, ita etiam dissoluatur per professionem solemnem eius. Et non est difficultas, quando matrimonium non est consummatum; quia tunc absque dubio dissoluitur non minùs, quàm matrimonium ratum celebratum post Baptismum; sed tantùm est, quando matrimonium est consummatum.

Sancius ergo lib. 7. disp. 77. Henriquez lib. 11. *Sancius. Henriquez.* c. 8. & communiter Doctores partem affirmatiuam tuentur; quia dictum matrimonium contractum ante Baptismum, quamuis consummatum, dissoluitur per nouum matrimonium ratum conuersi; sed hoc dissoluitur per professionem solemnem, vt diximus Difficultat. 1 v. ergo etiam illud, quamuis cõsummatum sit. Consequentia patet ex L. *De accessionibus.* ff. De diuersis temporaneis præscriptionib. *Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te.*

Ægidius verò disp. 26. dub. 5. Abulensis 1. Regum 8. q. 68. & alij partem negatiuam tradunt, & meritò: quia vis seu efficacitas, quam professio solemnis habet ad dissoluendum matrimonium ratum baptizatorum, tantùm prouenit ex Iure Ecclesiastico, *Aegidius. Abulensis.*

52 clesiastico, vt diximus Diffic. IV. & ex auctoritate Ecclesiæ, quamuis extraordinaria, & peculiariter à Christo concessa: sed in Ecclesia non agnoscitur facultas ad dissoluendum matrimonium consummatum, vt omnes admittunt, ergo in professione solemni non est vis ad dissoluendum matrimonium consummatum conuersi. Accedit, quòd ratio, ob quam dicta efficacitas concessa fuit à Christo matrimonio rato conuersi, ad dissoluendum matrimonium antiquum ante Baptismum, quamuis consummatum, non currit in professione solemni; quia efficacitas illa fuit concessa dicto matrimonio rato, ne conuersio esset onerosa conuersio, quæ verè esset, si cogeretur aut vitam cælibem transigere, aut cum infideli molestè cohabitare: hæc autem ratio cessat, quando conuersus profitetur solemniter; quia tunc perseuerantia vinculi antiqui non est onerosa ipsi, vtpote eligenti statum continentiæ, & dissolutio illius non esset ipsi vilis, sed tantùm infideli.

Ad fundamentum ergo aduersariorum respondemus, regulam illam, *Si vinco vincentem te, a fortiori vincam te*, non semper habere locum in his quæ constant ex Iure positiuo, nisi quando eadem ratio in vtroque militat, & quando vtrumque ex eodem Iure constat. In præsenti autem casu neque currit eadem ratio, vt nuper dicebamus, neque vtraque dissolutio fit ex eodem Iure; quia dissolutio matrimonij antiqui iam consummati conuersi fit Iure diuino Christi per matrimonium notum ratum; dissolutio verò matrimonij rati per professionem, fit tantùm Iure Ecclesiastico.

53 Obseruandum est, dictum matrimonium multò minùs dissolui sacris Ordinibus, vt contra nonnullos docent Sancius & Ægidius, quia oppositum nulli sufficienti fundamento innititur: nihilominùs conuersus, quando legitimè & licitè est professus, aut Sacris initiatus, quia infidelis noluit cohabitare cum illo, aut non nisi cum contumelia Creatoris, aut pertrahendo ad mortale, non est restituendus infideli relicto, quamuis conuersio post professionem aut sacram ordinationem; secùs tamen si priùs conuersus nondum est professus, quamuis ingressus sit Religionem, vt contra Abulensem docet Sancius: imò existimamus tunc restituendum esse infideli volenti pacificè cohabitare, quamuis non conuertatur.

Sancius. Aegidius.

Sancius.

DIFFICVLTAS XV.

Vtrùm in lege veteri per libellum repudij dissoluebatur Matrimonium quoad vinculum.

54 SVpponimus in lege veteri Deut. 24. statutam fuisse legem repudij his verbis: *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in vxorem; quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino.*

Est ergo difficultas, An per libellum repudij in ea lege dissolueretur matrimonium quoad vinculum.

Magister in 4. dist. 33. & ibidem Bonauentura & Sotus, & Couarruuias 2. parte c. 7. §. 4. docent, quòd non dissoluebatur quoad vinculum, sed tantùm quoad torum & cohabitationem, quod etiam senserunt Glossa in c. 24. Deut. Augustinus, Origenes, & alij Patres. Id autem expressisse videtur Christus Dominus Matth. 19. dum dixit: *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras*. vbi satis exprimitur, Deum non concessisse, sed tantùm permisisse dimissionem vxoris; ac proinde matrimonium non dissoluebatur quoad vinculum, quia absque Dei concessione dissolui non poterat. Quòd etiam deducitur ex dictis verbis Deuteronomij, quibus dicitur, vxorem repudiatam, quæ alterum marito duxerit, isto mortuo, aut etiam repudiante, non posse à primo marito recipi, quia polluta erat, & abominabilis facta coram Domino: sed ex nullo alio videtur facta abominabilis coram Domino, nisi quia nupsit secundo viro, qui eam cognouit; ergo prius matrimonium non dissoluebatur, quia si dissolueretur, non fieret abominabilis coram Domino ob celebrationem secundi, & ob vsum illius.

Magister. Bonauentura. Sotus. Couarr. Glossa. Augustinus. Origenes.

Sancius verò lib. 10. disp. 1. Bellarminus 1. de Matrimonio, c. 17. Ægidius disp. 26. dub. 1. & Basilius lib. 7. c. 50. docent, quòd per libellum repudij matrimonium dissoluebatur quoad vinculum; quod etiam sensit Chrysostomus Homil. 24. in Matthæum, & satis efficaciter deducitur ex dictis verbis Deuter. 24. quia in eis apertè supponitur, vxorem repudiatam validè nubere alteri, ac proinde prius matrimonium fuisse dissolutum. Et sanè si prius non dissolueretur, posterius fieret inualidè & illicitè, & vsus illius etiam esset illicitus: credi autem non potest id fuisse illicitum; quia non defuisset aliquis ex Prophetis qui id reprehendisset, & tamen nullibi legitur reprehensum.

Sancius. Bellar. Basilius. Chrysost.

Ad prius ergo fundamentum aduersariorum, desumptum ex illo Matth. 19. respondemus, verbo *permisit* non significari rigorosam permissionem, sed veram concessionem & relaxationem obligationis naturalis iustitiæ alteri coniugi, sed illis factam ob eorum duritiem, & facilitatem ad dimittendas vxores. Et ad posterius, desumptum ex illo Deut. 24. respondemus, repudiatam, quæ alterum ducebat, dici pollutam & abominabilem coram Domino, non quia alterum ducebat, sed quia publicè, & consequenter coram Domino, fuit iudicata talis à priori marito, & ob id non permittebatur iterùm ab eo recipi.

Obseruandum tamen est, dictam legem & concessionem repudij & dissolutionis matrimonij ludæis factam, cessasse non tantùm morte ipsa Christi, qua omnes leges positiuæ diuinæ generaliter cessarunt, sed etiam cessasse specialiter viuente Christo: quia reuocata fuit ab ipso Matth. 19. vt ex contextu constat, & definitum est in c. *Gaudemus*. 8. de Diuortiis.

DIS-

DISPVTATIO IX.

De vnitate Matrimonij.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm pluralitas coniugum simul, sit illicita & nulla.

1 CONVENIVNT Primò Doctores Catholici contra hæreticos, matrimoniũ esse necessariò vnius cum vna, seu, vnum non posse, priori vxore viuente, aliam ducere, neq; econtrà, vt definitur in cap. *Gaudemus*. 8. de Diuortijs, & deducitur ex illo Genesis 2. *Et erunt duo in carne vna*; vbi supponitur, coniuges non posse esse plures quàm duos: ex quo Christus Dominus Matth. 19. probat, esse adulterum eum, qui dimissa vxore ducit aliam; & tamen non esset adulter, si viuente priori, etiam posterior fieret vxor illius. Ex quo constat, vnum non posse, non solùm licitè, sed neque validè, viuente priori, aliam ducere; quia si validè illam duxisset, non esset adulter ad eam accedendo, vtpote ad propriam.

2 Conueniunt Secundò Doctores, hanc polygamiam seu pluralitatem coniugum simul (id est, vnum coniugem simul habere plures coniuges) esse illicitam & irritam Iure diuino Christi Matthæi 19.

Est tamen difficultas, An etiam sit illicita & inualida Iure naturali.

Conueniunt Doctores, pluralitatem maritorum simul cum vna vxore, esse etiam Iure naturali illicitam, & nullam; quia hæc pluralitas est contra finem primarium contractus matrimonij, nempe contra prolis generationem; quia, vt experientiâ constat, pluralitas virorum generationi nocet: & etiam est contra bonam educationem prolis; quia nullus virorum, quibus eadem vxor esset communis, sufficienter prospiceret educationi filiorum, quia nullus proprium filium agnosceret.

Est ergo difficultas, An pluralitas vxorum simul, etiam sit Iure naturali illicita & irrita.

Abulensis. Durandus. Palacios. Caietanus. Vera-cruz. August.

Abulensis 1. Reg. 8. quæst. 25. Durandus in 4. dist. 33. quæst. 1. Palacios disp. 1. Caietanus c. 16. in Genesim, & Vera-cruz 2. par. Speculi, art. 15. partem negatiuam tuentur, quam tradidisse videtur Augustinus 16. de Ciuitate Dei, cap. 38. dum ait, pluralitatem vxorum nulla lege fuisse prohibitam. Et ratione probatur, quia si esset contra Ius naturale, maximè, quia ducere secundam est contra Ius primæ; ergo saltem secunda cedente iuri suo, siue quando fit contractus, siue posteà, posset vir Iure naturali validè & licitè aliã ducere.

Sancius. Couarru. Bellarmin. Henriquez.

3 Sancius verò lib. 7. d. 80. Couarruuias 4. Decretalium 2. par. cap. 7. §. 3. Bellarminus lib. 1. de Matrimonio cap. 11. & Henriquez lib. 12. cap. 6. partem affirmatiuam meritò tradunt, quæ definita videtur in cap. *Gaudemus*. 8. de Diuort. dum dicitur, *nulli vmquam licuisse habere plures vxores simul, nisi cui fuit ex diuina reuelatione concessum*. in quibus verbis supponitur, id fuisse Iure naturali illicitum, & non solo Iure positiuo; quia ante istud fuisset licitum. Quòd si Iure naturali est illicitum, eodem Iure contractus cum posterioribus erit irritus; quia si esset validus, licitum esset post semel factum contractum, quamuis illicitè factum, omnes simul habere; quia contractu valido, quamuis illicito, acquisitum esset dominium in illis. Quod etiam confirmatur ex eo, quòd in dicto cap. subditur, nempe Patriarchas excusari ab adulterio, ob diuinam concessionem: at si absque diuina concessione possent validè, quamuis illicitè, aliam ducere, etiam possent absque adulterio eam cognoscere, quia esset propria.

Et ratione probatur; quia matrimonium per se 4
& ex sua natura ordinatur non tantùm ad prolis generationem & educationem vt ad finem primarium, sed etiam ad pacificam societatem & gubernationem, & ad communicationem operum quæ ad vitam sunt necessaria tamquam ad finẽ secundarium; quia, vt Aristoteles ait 8. Ethic. cap. 12. vir & vxor coniunguntur non solùm ad procreandum vt cetera animalia, sed etiam ad cohabitandum pacificè, & ad pacificè simul regendam familiam, officia domestica partiendo; quia alia munia viro, alia vxori conueniunt: sed pluralitas vxorum, quamuis aliquando per accidens non sit contra pacificam cohabitationem, & pacificam gubernationem domus, ex se tamẽ est contra illam; quia quælibet vxor quoad id quod ad vxorem attinet, potest prætendere domum regere & gubernare, quo diuisio & rixæ inducerentur. Quod autem quælibet id possit prætendere, constat; quia vxor quamuis 5
sit subdita viro, sed non nisi vt socia & collateralis, ac proinde etiam est domina in domo, habens in ea auctoritatem & principatum, qui in ipsa vxore necessariò oritur ex matrimonio, & nequit à viro pro libito auferri, & cui ipsa non potest cedere, vtpote qui necessariò oritur ex natura ipsius contractus, sicut nequit cedere iuri radicali, seu dominio in corpore mariti. Ergo pluralitas vxorum simul est contra naturam contractus matrimonij, vtpote suâ naturâ ordinati ad dictos fines, quamuis secundariò; ac proinde contractus matrimonij ita necessariò est vnius cum vna, vt factus cum pluribus non solùm sit illicitus, sed etiam nullus. Et etiam ob hanc rationem desumptam ex dictis finibus secundarijs, pluralitas maritorum simul cum vna nõ solùm est illicita, sed etiam nulla; quia est magis contra pacificam cohabitationem & gubernationem domus, quàm pluralitas vxorum cum vno marito, ob superioritatem maritorum, non recognoscentium superiorem in domo.

Augustinus ergo pro aduersarijs adductus, tan- 6
tùm loquitur ex suppositione diuinæ concessionis; quia hac suppositâ, pluralitas vxorum non est contra Ius aliquod, adhuc naturale, sicut non est contra Ius naturale, accipere ex diuina concessione bona aliàs alterius. Et ad rationem respondemus, accipere secundam, esse contra Ius naturale, quia est contra ius radicale seu remotum primæ, cui nequit ipsa cedere, neque quando fit contractus,

si velit contractum fieri; quia non potest non oriri ex matrimonio, vtpote primarius & immediatus effectus, sicut dominium in corpore mariti, neque potest posteà illi cedere, sicut neque dicto dominio.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm pluralitas coniugum simul, aliquando fuerit valida & licita.

7 COnueniunt Doctores, polygamiam, seu pluralitatem vxorum simul, fuisse validam & licitam antiquis Patriarchis ex diuina concessione, vt supponitur Deuter. 21. dum dicitur: *Si habuerit homo vxores duas*, &c. & id dicitur in cap. *Gaudemus*. Quòd autem posteriores vxores aliquando in Scriptura vocentur concubinæ, non obest; quia etiam vocantur vxores, Genes. 16. & 25. imò vnica vxor Leuitæ dicitur concubina, Iudic. 19. Communiter autem in Scriptura dicuntur concubinæ, vxores, quæ tantùm assumebantur ad generationem, & non ad domus administrationem.

Quòd verò id ex se fuit contra Ius naturale, non obstat quin id Deus concedere possit; quia ipsius concessione desinit esse contra Ius naturale, quia desinit esse contra ius vxoris; cùm Deus, vt supremus Dominus corporum, possit viro concedere facultatem, vt validè & absque iniustitia in vxorem, etiam tradat suum corpus alijs vxoribus, & vt tradat gubernationem domus ei cui sibi placuerit, sicut etiam concessione diuina facta alicui vt alterum occidat, aut vt eius bona accipiat, occisio illius, & eius bonorum acceptio desinit esse contra Ius naturale, & iniusta; quia Deus est supremus Dominus bonorum, & vitæ omnium.

8 Vbi autem, & quando, & quibus facta fuerit dicta diuina concessio, non constat; creditur tamen facta primis Patriarchis populi Dei, pro ipsis, & pro toto populo Dei; quia in toto eo vsitata erat pluralitas vxorum simul, vt patet ex Deut. 21. & à nullo Propheta reprehensa.

Hæc autem consuetudo, exemplo populi fidelis, extensa fuit ad reliquas Gentes, sed non diuina concessio, vt aduertit Sancius lib. 7. disp. 80. quia Deus soli populo suo, ex quo Messias venturus erat, id concessit, vt tunc exiguus multiplicaretur sicut arena maris; & consequenter pluralitas vxorum in Gentibus erat nulla, & ex obiecto illicita, quamuis communiter à culpa excusarentur ob ignorantiam, & bonam fidem.

9 Dicta tamen concessio, populo fideli facta, reuocata fuit à Christo Domino Matth. 5. & 19. reducente matrimonium ad suam primam & naturalem institutionem, quando dixit, eum, qui dimissa vxore aliam ducit, mœchari, & esse adulterum. Vnde nulli, quamtumuis baptizato, licet habere plures vxores simul, vt contra Lutherum definit Tridentinum sess. 24. can. 2. addens id esse *Trident.* *Bellarmin.* Iure diuino prohibitum, de quo legendus est Bellarminus 1. de Matrimonio cap. 10.

Sed quamuis pluralitas maritorum simul cum vna vxore numquam fuerit valida, neque licita, quia est Iure naturali illicita & nulla, & ad eam Deus numquam concessit facultatem; potuit tamen diuina concessione fieri valida & licita, vt contra Bellarminum docent Sancius vbi suprà, & Ægidius disp. 26. num. 29. quia Deus, vt supremus Dominus corporum omnium, potuit concedere vxori facultatem, vt validè & absque iniustitia in maritum, etiam tradat dominium sui corporis alijs, & vt ab eis accipiat dominium corporum ipsorum, & vt reliqua necessaria ad complementum vinculi efficiat.

Et quamuis Deus potuerit & possit concedere facultatem ad pluralitatem vxorum cum vno marito, & ad pluralitatem maritorum cum vna vxore, ob suum dominium supremum in omnia; Pontifex tamen ad neutram potest concedere facultatem, quia vtraque est Iure naturali illicita & nulla, in quo nequit dispensare, nisi potestate extraordinaria à Deo peculiariter concessa, quam non constat esse in Pontifice.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm pluralitas coniugum successiuè sit valida & licita.

CONueniunt Catholici contra hæreticos, pluralitatem coniugum successiuè esse validam & licitam. Ita Bellarminus 1. de Matrimonio c. [illegible] Sancius lib. 7. disp. 81. & Ægidius 26. num. 1 & [illegible] id tradit Ambrosius lib. de Viduis, Hieronymus [illegible] Epist. 11. Augustinus lib. de Bono viduitatis, c. 11. [illegible] & Chrysostomus Homil. 20. in Epist. ad Ephesios. Quod expressit Paulus ad Roman. 7. & 1. ad Corinth. 7. Et constat ex Ecclesiæ consuetudine, imò & omnium Gentium, & definitur in Concilio Florentino in Instructione Armenorum. Et ratione constat, quia morte vnius coniugis dissolvitur vinculum & obligatio in superstite, quia iam non est cui sit obligatus; ergo poterit, vtpote iam liber ab obligatione, contrahere cum altero, quia ex priori matrimonio nullum relinquitur impedimentum, vt patet.

Quòd si aliquando denegatur benedictio secundis nuptijs, nempe quando saltem alteri fuit aliquando concessa, fit, non quia sint inualidæ aut illicitæ, sed ne benedictio repetitione vilescat. Est in Concilio Laodiceno can. 1. imponitur poenitentia ijs qui ad secundas nuptias transeunt, non est quia sint illicitæ, quia ibi dicuntur licitæ; sed ob eorum præsumptam intemperantiã, quia transeuntes ad illas, censentur incontinentes. Et si ob polygamiam statuitur irregularitas, non est quia sit illicita, sed quia secũdo matrimonio deficit perfecta ratio Sacramenti, non Sacramenti propriè gratiam conferentis, quia hæc non deficit illi; sed Sacramenti impropriè, id est significationis coniunctionis vnius Christi cum vna Ecclesia. A quibus autem hæc irregularitas incurratur, dicimus in Tractatu de Irregularitate, Disputatione 11. Difficultate XIII.

DISPV-

DISPVTATIO X.

De vsu & debito coniugali.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm vsus seu actus coniugalis sit licitus.

1 *Bellarmin.* PRÆTER hæreticos, qui (vt refert Bellarminus 1. de Matrimonio cap. 1.) dixerunt, vsum coniugalem esse illicitum, etiam fuerunt Catholici, qui (vt refert Bonauentura in 4. dist. 31. ar. 2. q. 1.) docuerùt, in omni copula coniugali ad minus esse culpam venialem, ducti auctoritate quorumdam Patrũ, dicentium, in ea esse immunditiem quamdam. quod etiam significatur Apocalyps. 14. dum de viris virginibus dicitur, *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati.*

Bonauent.

2 Veritas tamen Catholica est, copulam coniugalem ex se esse licitam: quod apertè constat ex eo, quòd Deus Gen. 1. primis parentibus commendauit vsum coniugalem illis verbis, *Crescite, & multiplicamini*; & ex eo, quòd ad Hebr. 7. torus coniugatorum dicitur à Paulo *immaculatus*. Id quoque ab absurdo constat, quia aliàs matrimonium esset illicitum, vtpote ordinatum ad vsum illicitum. Et tandem à priori probatur, quia ex vna parte actus coniugalis est vsus corporis coniugis, cuius quis habet dominium & potestatem in ordine ad talem vsum; & ex altera parte actus coniugalis suâ naturâ ordinatur ad procreandam prolem in cultum Dei, & ad conseruandam speciem hominum, ad quod ratio ipsa inclinat; ergo ex se seu ex suo obiecto est licitus.

Vnde quamuis in actu seu vsu coniugali semper reperiatur immundities quædam naturalis, quatenus sit membris pudendis, & fœdo motu, de qua Patres loquuntur, & quæ in dicto testimonio Apocalyps. significatur; non tamen reperitur immundities moralis, seu culpa, de qua procedit difficultas.

DIFFICVLTAS II.

Quo fine exercendus sit vsus coniugalis, vt licitè fiat.

3 COnueniunt Doctores, vsum coniugalem, factum ob prolis generationem, aut ob vitandam incontinentiam, quam in altero coniuge videt alter esse in periculo, licitum esse, quia isti sunt fines proprij & immediati ipsius vsus coniugalis; & ad vitandam propriam incontinentiam, non esse illicitum mortaliter.

Est tamen difficultas, An in vsu coniugali, facto ad vitandam propriam incontinentiam, sit culpa venialis.

Magister. Magister in 4. dist. 31. (quem non pauci Scholastici & Summistæ sequuntur) docet, in eo esse culpam venialem; quia qui vtitur actu coniugali ob dictum finem, non intendit proprium finem ipsius actus, quia non intendit prolis generationem, vt patet; neque bonum fidei, quia ad hoc tantùm pertinet reddere debitum petenti, & abstinere ab actu carnali cum alio. Id autem Sancius lib. 9. disp. 9. & alij limitant, vt tantùm sit verum, quando ille potest alijs medijs incontinentiam in se ipso vitare; quia qui potest alijs, videtur inordinatè vti actu rationem absorbente. *Sancius.*

4 *Durandus. Nauarrus. Rebellus. Ægidius. Basilius.* Durandus verò in 4. dist. 31. quæst. 4. Nauarrus in Summa cap. 16. num. 32. Rebellus lib. 3. quæst. 19. sect. 1. Ægidius disp. 34. num. 6. & Basilius lib. 10. cap. 8. absolutè docent, in eo nullam esse culpam, nec venialem, & meritò: quia id supponit Paulus 1. ad Corinth. 7. dum ait: *Propter fornicationem vnusquisque vxorem suam habeat*, & dum subdit iterùm: *Reuertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Eo verò, quod subdit, *Hoc secundùm indulgentiam dico, non secundùm imperium*, quo significat se id dicere secundùm permissionem, non significat, in eo actu coniugali ad propriam incontinentiam vitandam esse culpam, aliàs non suaderet ad illum; sed significat esse minorem perfectionem quàm in abstinentia à copula: sicut quando subdens, *& si nupserit virgo, non peccabit, ego autem vobis parco*, non significat reperiri culpam in nuptijs, cùm immediatè anteà dixerit, non reperiri peccatum, sed in eis esse minorem perfectionem quàm in cælibatu.

5 Et ratione constat, quia vsus coniugalis, supposito peccato seu lapsu naturæ humanæ, ordinatur suâ naturâ in remedium concupiscentiæ propriæ (vt ex se patet, & significat Paulus vbi suprà) quamuis minùs principaliter quàm in prolis generationem: ergo in vsu coniugali ob eum finem facto nulla est inordinatio, quia vsus coniugalis, quamuis aliqualiter rationem absorbens, ex se tamen & ex suo obiecto est licitus, & suâ naturâ ordinatur in eum finem qui est licitus, & nulla est lex quæ cogat vt in vsu rei principaliorem finem intendamus; aliàs in præsenti materia vsus coniugalis ad vitandam incontinentiam, in altero coniuge existente in periculo illius, non esset licitus, & sterilis non posset vti matrimonio, quia nequit prolis generationem intendere; imò non posset alteri petenti reddere, quia alter non posset petere, cùm nequeat ex ipso sterili prolis generationem intendere.

6 *Almayn. Maior. Ægidius. Basilius. Henric.* Addimus Primò (vt contra Magistrum & alios docent Almaynus in 4. dist. 31. quæst. vnica, Maior ibid. concl. 4. Ægidius & Basilius vbi suprà, & Henriquez lib. 11. cap. 15.) vsum coniugalem ob sanitatem corporalem, & ob quemlibet alium finem honestum, quamuis ipsi vsui extrinsecum, esse licitum, relicto adhuc omni fine proprio; quia nulla est, neque ostendi potest inordinatio in eo, quòd quis, relicto proprio fine operis, id assumat ad alium finem honestum, ad quem habet proportionem. Imò, vt optimè Basilius, erit licitus, etiamsi quis ob paupertatem, aut ob alium licitum finem, inefficaciter desideret non sequi prolem, quia bonitas aut malitia affectus inefficacis voluntatis ex motiuo pensatur.

Almayn. Basilius. Maior. Addimus Secundò, vt optimè Almaynus & Basilius vbi suprà, & Maior concl. 7. actum coniugalem exercitum solùm ob capiendam delectationem carnalem (ipsi actui annexam, vt auidiùs appetatur ob conseruationem speciei) esse immunem à culpa adhuc veniali; & hoc non carere probabilitate, docet Vera-cruz 3. par. Speculi art. 16. concl. 2. quia dicta delectatio seu voluptas verè est licita, sicut & actus ipse. Nihilominùs non carebit culpa veniali, si fiat ob capiendam nimiam delectationem, seu ex desiderio nimiæ delectationis, vt significat Augustinus de Bono coniugali, cap. 6. dum ait: *Coniugalis concubitus generandi causa non habet culpam, concupiscentiæ verò faciendæ venialem habet culpam.*

Ver a-cruz.

7

DIFFICVLTAS III.

Quo tempore actus coniugalis sit illicitus.

8 PRimò est difficultas, An actus coniugalis ante benedictiones nuptiales sit illicitus.

Paludan. Sotus. Richardus. Antonin. Henriq. Paludanus & Sotus in 4. dist. 28. quæst. 1. art. 2. Richardus art. 2. quæst. 3. Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 16. & Henriquez lib. 11. cap. 5. docent esse illicitum; ex quibus nonnulli existimant tantùm esse venialem, & alij esse mortalem; & ex his vltimis alij id tantùm attribuunt primo actui, alij verò tantùm actui petendi, & non actui reddendi.

Sancius. Nauarrus. Vera-cruz. Ochagau. Basilius. Sancius verò lib. 3. disp. 12. Nauarrus cap. 22. num. 83. Vera-cruz in Appendice ad Speculum dub. 11. Ochagauia tract. 3. quæst. 5. & Basilius lib. 10. cap. 4. docent, non esse illicitum, & meritò: quia quamuis Tridentinum sess. 24. de Matrimonio cap. 1. suadeat & hortetur ne habeatur ante dictas benedictiones, nullibi tamen prohibetur.

Secundò est difficultas, An actus coniugalis in diebus festis sit illicitus.

Magister. Durandus. Magister in 4. dist. 32. & Durandus quæst. 1. affirmant esse illicitum; quod docere videntur nonnulli Patres, relati 33. quæst. 4. Et ratione probatur; quia diebus festis vacandù est Deo, ergo contra rationem est vacare Veneri, quo mens à diuinis abstrahitur: quod non pauci etiam extendunt ad diem Communionis, & ad diem ieiunij, & ad diem Supplicationum solemnium, vt in quolibet sit illicitus: & ex his Doctoribus quidam existimant esse mortalem, alij verò non nisi venialem.

9 *Bonauent. Scotus. Richardus. Sancius. Ægidius. Basilius.* Bonauentura, Scotus & Richardus in 4. dist. 32. Sancius lib. 9. d. 12. Ægidius disp. 34. dub. 9. & Basilius lib. 10. cap. 9. docent, non esse illicitum in diebus festis, quantumuis solemnissimis, & multò minùs in diebus ieiunij & Supplicationum, & meritò: quia actus coniugalis ratione sui nullo peculiari Iure prohibetur in dictis diebus, neque impedit fieri id quod in eis fieri præcipitur, vt patet; ergo in dictis diebus non est illicitus, quamuis in eis nonnihil habeat indecentiæ. Quod solum insinuant Patres, dum dicunt, in eis diebus abstinendum esse ab eo actu, & non licere: quod etiam est verum in die Communionis, tam ante eam, quàm post eam, quamuis etiam nonnihil habeat indecentiæ.

Tertiò est difficultas, An actus coniugalis tempore fluxus feminei sit illicitus.

Conueniunt Doctores, non esse illicitum, quando fluxus est innaturalis & perpetuus; aliàs coniuges rarissimè possent vti iure suo, quod esset durissimum; & quando est necessarius ad vitandum diffidium inter ipsos coniuges, aut ad vitandum periculum incontinentiæ, vel in se vel in altero. Cui non obstat, quòd eo tempore proles aliquando concipiatur monstruosa; quia præterquam quòd rarissimè concipitur talis, melius est proli talem concipi, quàm absolutè non concipi.

Est tamen difficultas, An sit illicitus tempore fluxus naturalis menstrui, & quando non est necessarius ad vitandum dictum diffidium & periculum.

Bonauentura. Scotus. Sotus. Henriquez. Bonauentura, Scotus, Sotus in 4. dist. 32. Henriquez 11. de Matrimonio d. 15. & Basilius cap. 14. docent esse illicitū; ex quibus nonnulli existimant esse mortalem, quia proli concipiendæ imminet periculum grauis mali, quia facilè poterit concipi monstruosa aut leprosa; alij verò, esse tantùm venialem, ex eo quòd sit superfluus, quia tunc femina sit inepta, aut ferè inepta conceptioni.

Glossa verò in can. *Si causa*, v. *Conceptui*, 33. q. 4. Castro de Lege pœnali lib. 1. & vlt. & alij docent, non esse illicitum (quod probabile existimat Sancius lib. 9. disp. 21.) & meritò: quia actus coniugalis eo tempore neque est illicitus ratione periculi infectionis prolis, vel quia non est, vel quia est exiguissimum; & quia quamuis sit, & magnum, & magni mali, in eo tamen nulla fit iniuria proli; quia melius est ei sic nasci, quàm non nasci: neque est illicitus ex eo quòd sit superfluus ad conceptionem; quia quamuis hoc obsterit, vt fiat ob prolis generationem, non tamen vt fiat ob alios plures fines honestos, vt patet.

Quartò est difficultas, An actus coniugalis sit illicitus tempore prægnationis.

Conueniunt Doctores, esse illicitum, & mortaliter, quando est probabile periculum aborsus prolis iam formatę; id tamen accidere, rarissimum est, vt experientiâ constat; ac proinde ex hac parte, quando ob aliquam aliam peculiarem rationem id prudenter non timetur, actus coniugalis non erit mortalis.

Addidimus, *prolis iam formatæ*; quia ante formationem, tempore quo materia incipit coagulari seu formari, quamuis sit probabile periculum dissipationis materiæ, non ob hoc erit mortalitet illicitus, vt contra Tabienam docet Sancius d. 21. quia dissipatio hæc non videtur tanti momenti, vt ob eius periculum actus coniugalis sit mortalis eis qui habent ius ad ipsum actum; erit tamen illicitus venialiter, quia in ea dissipatione (ac proinde in probabili periculo illius) aliqua inordinatio cernitur: id tamen accidere, etiam est rarissimum, vt experientiâ constat, & non mirum, quia (vt testis est Auicenna) matrix statim post conceptionem ita clauditur, vt difficillimū sit aperiri, ac proinde etiam ex hac parte, quando ob aliam peculiarem rationem id non timetur prudenter, actus coniugalis non erit illicitus adhuc venialiter.

Est ergo difficultas, An actus coniugalis, cessante dicto periculo aborsus, & dissipationis materiæ, ex eo præcisè quòd habeatur tempore prægnationis, sit illicitus.

Conueniunt Doctores, non esse illicitum mortaliter; quia quamuis tunc semen frustretur fine generationis, id tamen non sufficit ad culpā mortalem, cùm non proueniat ex defectu aliquo in concubitu, sed per accidens ratione prægnationis.

Est

Est tamen difficultas, An sit illicitus venialiter.

13 *Paludan. Vterque Sotus. Basilius. Sancius. Ægidius. Henriq.*

Paludanus in 4. dist. 32. quæst. 1. art. 3. vterque Sotus & Basilius cap. 14. affirmant, & quia id Patres reprehendunt, & quia semen frustratur fine generationis, ad quem ordinatur. Sancius verò disp. 22. Ægidius disp. 34. num. 78. & Henriquez lib. 11. can. 15. negant, & meritò: quia ex nullo capite ostendi potest esse aliquo modo illicitum: quia quòd effusio seminis frustretur generationis fine, non refert vt sit illicita, cùm ex vna parte fiat debito modo, & ex altera possit ad alios fines honestos deseruire. Et quamuis Patres id reprehendant, non sufficit; quia non constat id reprehendere tamquam illicitum, & possint solùm reprehendere tamquam minùs perfectum.

Sancius. Henriquez.

Addidimus contra nonnullos (vt optimè Sancius, Henriquez & Ægidius vbi suprà) actum coniugalem tempore purgationis post partum non esse mortalé; imò (vt contra Ochagauiam tract. 5. quæst. 3. & contra Basilium docent prædicti) non esse venialem: quia in eo actu tunc habito nulla apparet inordinatio.

Sancius. Ochagau. Basilius.

Idem quoque docent Sancius, Ochagauia & Basilius de actu coniugali habito tempore, quo proles nata lactatur, nempe non solùm non esse mortalem (vt nonnulli absque fundamento affirmarunt esse) cùm nullum immineat periculum proli quæ lactatur, neque fœtui qui concipitur, vt experientiâ constat; sed neque esse venialem (vt nonnulli affirmarunt esse) quia nulla in eo ostendi potest inordinatio.

Quintò difficultas est, An actus coniugalis tempore amentiæ sit illicitus.

14 *Sancius. Ægidius.*

Sancius disp. 23. Ægidius disp. 34. num. 79. & communiter Doctores docent, quando ambo coniuges sunt amentes, actum coniugalem ex suo obiecto esse mortalem, saltem ob periculum malæ educationis prolis (quamuis ex defectu deliberationis à culpa excusentur) & ob id separandi sunt ne carnaliter coniungantur; & etiam esse mortalem, quando vxor est furiosa, & non est sterilis (quamuis vir sit sanæ mentis) ob periculum suffocationis prolis; non verò esse mortalem, imò neque venialem, si vxor sit sterilis, aut si non sit furiosa, quamuis sit amens, si non sit omnino mente capta; quia tunc non est periculum suffocationis, neque malæ educationis prolis, & aliunde non est vnde reddatur illicitus; & ob eamdem rationem non esse illicitum, quando maritus est omnino amens, imò & furiosus, si vxor sit sanæ mentis. Sed an coniux sanæ mentis teneatur amenti petenti reddere, dicemus Difficultate XI.

15

DIFFICVLTAS IV.

In quo loco actus coniugalis fiat illicitus.

COnueniunt Doctores, actum coniugalem habitum in loco publico, seu coram alijs, esse mortaliter illicitum (quod est verum, adhuc secluso scandalo;) quia id ob turpitudinem actus, adhuc secluso scandalo, grauiter dissonat rationi.

Paludan. Antonin. Toletus.

Circa locum sacrum aut benedictum, Paludanus in 4. dist. 18. quæst. 8. art. 4. Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 20. & Toletus lib. 5. cap. 8. absolutè docent, actum coniugalem in dicto loco habitum esse illicitum, & sacrilegium; quia est prohibitus intuitu loci sacri, vt supponitur in cap. vnico de Consecratione Ecclesiæ, in 6. & in cap. final. de Consecratione Ecclesiæ: quod limitant Sancius lib. 9. disp. 15. Suarez Tom. 1. de Religione lib. 3. cap. 8. & Ægidius disp. 34. dub. 9. vt tantùm sit illicitus, quando non est necessarius ad vitandum periculum incontinentiæ; non verò quando ad id est necessarius, vt continget, quando habetur à coniugibus diu (id est, per vnum mensem) conclusis intra corpus Ecclesiæ, & non possunt ad turrim aut ad cubicula ei adhærentia exire.

Sancius. Suarez. Ægidius.

Glossa verò in can. *Ecclesiis*, de Consecratione d. 1. Hugo, Laurentius & Gandulphus ibid. Henriquez in cap. fin. de Consecratione Ecclesiæ, n. 3. Rosella v. *Consecratio*. 1. num. 9. & Basilius l. 10. cap. 10. absolutè docent (& non absque probabilitate) actum coniugalem in loco sacro, aut benedicto, non esse illicitum nec sacrilegium; quia in eo loco non est illicitus Iure naturali, nec diuino, vt patet; nec Iure Ecclesiastico, quia nullibi prohibetur, nec supponitur prohibitus, quia si alicubi, maximè in dicto cap. fin. de Consecratione Ecclesiæ, dum dicitur: *Si Ecclesia cuiuscumque fuerit femine aut sanguinis effusione polluta*, &c. In eo autem non constat esse sermonem de effusione coniugali seminis; quia ad veritatem dictorum verborum illius sufficit effusio seminis non coniugalis, illicita contra castitatem, cuiuscumque sit, siue feminæ siue viri, siue Clerici siue non clerici: imò id indicatur in eo capitulo, dum dicitur, *si fuerit polluta*; quia dum aliàs non constat actum coniugalem in Ecclesia esse prohibitum intuitu reuerentiæ Ecclesiæ, non est dicendum eo pollui Ecclesiam, sicut nec polluitur sanguinis effusione aliàs licita.

16 *Glossa. Hugo. Laurent. Gandulph. Henriq. Rosella. Basilius.*

17

Ecclesia ergo non polluitur actu coniugali, sed tantùm non coniugali contra castitatem illicito (& idem est de effusione seminis) & non occulto, sed publico (id est, qui confessione rei in iudicio, aut euidentiâ facti, deuenerit in multorum notitiam) vt contra Paludanum, Antoninum, Rebellum, Sancium & Suarez docent Vasquez 1. 2. disp. 98. num. 6. Toletus lib. 5. cap. 8. Azor lib. 10. cap. 26. quæst. 13. & Basilius vbi suprà: polluitur autem dicto actu facto tantùm intra corpus Ecclesiæ, & non facto in turri, nec in cubiculis corpori Ecclesiæ adhærentibus, nec in cellulis, seu tribunis, ex quibus Principes, qui domos Ecclesiæ coniunctas habent, audiunt Sacrum, nec in Sacristia, de quo legendus est Basilius.

Vasquez. Toletus. Azor. Basilius.

Basilius.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo, aut quo situ actus coniugalis fiat illicitus.

COnueniunt Doctores, actum coniugalem variato modo, aut situ naturali, vt quando femina non est succuba, & vir non est incubus, esse illicitum, quando id fit absque aliqua necessitate, quia in dicta variatione verè apparet inordinatio. Et esse mortalem, quando est probabile periculum effusionis seminis extra legitimum vas, ne prodigatur semen à natura in generationem ordinatum.

18

Est tamen difficultas, An cessante dicto periculo, & non existente aliqua necessitate ob quam fiat variatio, verè sit mortalis.

19 *Paludan.*

Paludanus in 4. dist. 31. quæst. 3. art. 2. Præposi-

Pra. Rubr. Monaldus. Henriq. tus Rubric. de Sponsalibus num. 13. Monaldus de Matrimonio tit. de Bonis matrim. & Henriquez cap. *Inquisitioni.* de Sententia excom. num. 12. docent, esse mortalem (quod nonnulli alij specialiter docent, quando fit modo præpostero more brutorum) quia quando variatur modus aut situs naturalis, tunc actus coniugalis est contra naturam, vtpote contra modum à natura præscriptum, in quo videtur esse grauis inordinatio.

Sancius. Henriq. Ægidius. Toletus. Sancius verò lib. 9. disp. 16. Henriquez lib. 11. cap. 16. Ægidius disp. 34. dub. 9. & Toletus lib. 7. cap. 20. docent, variationem modi naturalis non esse mortalem, quocumque modo fiat, siue à latere, siue sedendo, siue stando, siue præposterè, siue viro succumbente, & meritò: quia nulla variatio modi naturalis obstat generationi; ergo nulla est censenda grauiter inordinata. Antecedens autem probatur, quia variatio, quæ non impedit infusionem seminis intra vas, non obstat generationi, quia non obstat aduentui seminis ad matricem, quia semen ad eam non venit per descensum, sed per attractionem factam virtute naturali matricis, vt docet Aristoteles 2. de Generat. animal. cap. 4. nulla autem variatio modi naturalis impedit immissionem seminis intra vas.

20 Ex eo autem quòd actus coniugalis fiat variato modo naturali, non est contra naturam quoad substantiam, cùm fiat intra legitimum vas, sed tantùm est contra naturam quoad modum, & taliter vt non impediatur generatio, in quo nõ cernitur grauis inordinatio, sed tantùm leuis, à qua (vt *Sancius. Toletus.* optimè Sancius & Toletus) facilè excusabit ægritudo, aut dispositio corporis, aut alia rationabilis causa difficilè admittens modum naturalem.

Basilius. Addit Basilius lib. 10. cap. 11. non esse peccatum mortale, etiamsi ex eo quòd varietur modus naturalis, elabatur aliqua pars seminis, dum retineatur alia.

Circa eamdem circumstantiam modi conueniunt Doctores, vxorem, quæ in actu ipso iam seminauit, si seminationem viri non expectet, peccare mortaliter peccato contra naturam, quia tunc prodigit suum semen ad generationem ordinatum; & si id efficiat contra voluntatem mariti, etiam peccat alio peccato mortali iniustitiæ contra
21 ius mariti. Et ob easdem rationes, si, postquam vxor seminauit, maritus desistat à seminando, peccat peccato mortali contra naturam, frustrando semen femineum, & si id efficiat contra voluntatem vxoris, etiam peccabit peccato mortali iniustitiæ contra ius vxoris.

Addimus, maritum, qui iam in actu ipso seminauit, si non expectet seminationem vxoris, peccare mortaliter contra naturam, vt contra Sancium lib. 5. disp. 17. & contra Basilium lib. 10. c. 11.
Ochagau. docet Ochagauia tract. 5. quæst. 3. quia ad generationem etiam requiritur seminatio feminæ, & ob eamdem rationem femina tunc nequit desistere quousque seminet. Quòd si neuter coniux in actu ipso seminauit, possunt absque peccato contra naturam ab ipso actu seu copula desistere, nullam exspectando seminationem; quia copula absq; seminatione est tantùm quidam tactus, qui licitus est coniugibus; & etiam possunt ex consensu vtriusque absque peccato iniustitiæ, vt optimè Sancius
Sancius. Filliucius. disp. 19. & Filliucius tract. 10. cap. 9.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm actus coniugalis fiat illicitus, quando cognatio spiritualis superuenit Matrimonio iam contracto.

TVnc cognatio spiritualis superuenit matrimonio iam contracto, quando vnus coniux, post matrimonium contractum, prolem alterius coniugis, siue ex priori coniuge iam mortuo, siue communem, & ex se habitam, baptizat, aut tamquam patrinus tenet in Baptismo, vel in Confirmatione, in quo mortaliter peccat, si id sciens, vel ex ignorantia vincibili absque necessitate efficiat; quia est res grauis, & prohibita 30. quæst. 1. ferè per totam.

Hoc ergo supposito, conueniunt Doctores, quando Baptismus fit absque culpa, vel quia fit ignoranter inuincibiliter, vel quia fit in casu necessitatis, quando scilicet vrget necessitas, & non est alius qui id possit facere, tunc cognationem spiritualem, ex eo prouenientem, nullo modo impedire actum coniugalem, vt satis insinuatur in can. *Ad limina.* 30. quæst. 1. & quando fit culpabiliter ab vno coniuge, non impediri alterum innocentem à petendo, & ipsi petenti debitum esse reddendum. Quod est verum, etiam in coniuge tenente vt patrino, non solùm quando ignoranter inuincibiliter tenet, sed etiam quando tenet in necessitate, vt contra Henriquez & contra Basilium docent communiter Doctores; quia quando fit in necessitate, fit absque culpa, etiam si tenens non sit necessaria necessitate salutis, sicut est Baptismus.

Est tamen difficultas, An quando cognatio spiritualis, siue ab vno siue ab vtroque culpabiliter contrahitur, siue baptizando, siue tenendo, tunc nocens, siue vterque, siue vnus, impediatur à petendo.

Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 15. Sancius lib. 7. disp. 26. Henriquez lib. 11. cap. 15. & communiter Doctores partem affirmatiuam tuentur, quæ expressa est in can. 1. & 2. 30. quæst. 1. imò & quando inculpabiliter contrahitur. Et deduci videtur primò ex can. *Nosse.* 30. quæst. 1. dum dicitur coniuges non esse separandos, si leuatio sacro Fonte non fuerit facta vtriusque consensu; ergo si vtriusque consensu fiat, separandi sunt, & non ad aliud, nisi vt neuter petat: & etiam si vnius tantùm consensu fiat, ille priuatur iure petendi. Secundò deduci videtur ex can. *Ad limina.* 30. quæst. 1. dum dicitur, eum qui filium in necessitate baptizauerat, non esse à coniuge separandum, quia id laudabiliter fecit; ergo qui id culpabiliter fecerit, separandus est toro, vedelicet vt non petat.

Durandus in 4. dist. 42. quæst. 1. art. 3. Ægidius disp. 34. dub. 8. Glossa in cap. *Si vir.* 2. de Cognatione spirituali, & Raconis tit. 2. de Sacramento Baptismi p. 2. art. 4. partem negatiuam tradunt, quod etiam sentit Suarez 3. par. quæst. 67. art. 8. §. pænult. & ultimo meritò: quia dicta priuatio seu prohibitio petendi, in nullo Iure, perseuerante in sua viridi obligatione continetur: quia quamuis id contineatur in can. 1. & 2. 30. quæst. 1. etiam quando cognatio inculpabiliter contrahitur (si in eis est fermode cogna-

cognatione superueniente matrimonio, vt impediatur actus coniugalis, vt nos existimamus contra Basilium cap. 6. credentem, in eis tantùm esse sermonem de cognatione antecedente matrimonium, & eius valorem impediente) hi tamen canones correcti sunt quoad separationem à toro per can. 4. & 5. 30. quæst. 1. & per alios eiusdem quæst. & per cap. *Si vir.* 2. de Cognatione spirituali, vt statim dicemus: & non solùm id in nullo Iure perseuerante continetur, sed nec ex aliquo Iure sufficienter deducitur, vt constabit ex expositione canonum qui pro aduersarijs adducuntur.

25 Imò coniuges, siue ambos, siue vnum, quamuis cognationem spiritualem culpabiliter contrahentes, nullo modo priuari actu coniugali, deducitur in primis ex can. *De eo.* 30. quæst. 1. dum dicitur: *Si autem coniuges legitimi vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susceperint: si innupti* (id est, continentes) *permanere voluerint, bonum est; sin autem, grauis pœnitentia infidiatori iniungatur, & simul maneant.* Vbi supponitur, quòd quamuis ambo, & de industria id fecerint, possint simul permanere, id est, in eadem domo & toro cohabitare. Deinde idem etiam deducitur ex cap. *Si vir.* 2. de Cognatione spirituali, dum dicitur: *Siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab inuicem separandi: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari.*

26 Vnde in hoc cap. *Si vir.* & in dicto can. *De eo.* dicti canones 1. & 2. corriguntur, non quoad contractionem cognationis, sed quoad separationem à toro; quia in eo cap. *Si vir.* & in eo can. *De eo.* statuitur, non impediri ab vsu coniugali, qui ex malitia contrahunt cognationem spiritualem: quo etiam comprehenduntur, qui scienter absq; fraude eam contrahunt; quia ex fraude eam contrahere, est maius & peius, quàm scienter absque fraude. Et etiam statuitur, non impediri eos, qui eam contrahunt ex ignorantia: quo etiam comprehenduntur, qui ex ignorantia vincibili eam contrahunt; quia ignorantia vincibilis etiam est simpliciter ignorantia, & aliquo modo excusat factum ex ipsa.

Addimus, ex can. *Nosse.* adducto pro aduersarijs, etiam deduci efficaciter, quòd quando vnius solius culpa, & non amborum superueniat cognatio spiritualis, neuter impediatur; quia dicitur quòd quando leuatio non fuit facta vtriusque consensu, non sunt separandi (subintellige quoad torum.) Ex eo autem quod in eo dicatur, quòd si leuatio non fuit facta vtriusque consensu, non sunt separandi, non potest efficaciter deduci, quòd quando fuit vtriusque consensu, separandi sint.

27 Et ex eo quod in can. *Ad limina.* adducto pro aduersarijs, dicatur, quòd qui in necessitate baptizauit filium suum, non sit à coniuge separandus, quia id laudabiliter fecit, non deducitur efficaciter, quòd quando id fecit culpabiliter, separandus sit à toro; aliàs non solùm non posset petere, sed nec reddere innocenti. Ex hoc ergo can. *Ad limina.* & ex illo can. *Nosse.* non deducitur efficaciter, quod aduersarij intendunt; quia ad summum id posset deduci à contrario sensu: deductio autem à contrario sensu, in Iure est inefficax (præsertim ad deducendam pœnam, quæ potius est restringenda:) quia Pontifices sæpè sua responsa limitant, aut eorum rationem aliquam afferunt, non quia, deficiente ea limitatione aut ratione, responsa ipsorum non teneant, & oppositum sit dicendum; sed sua responsa limitant, vt præcisè ad interrogata respondeant, & rationem aliquam afferunt, vt ostendant sua responsa esse certa.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm actus coniugalis fiat illicitus, quando Matrimonio superuenit affinitas.

COnueniunt Doctores, maritum incestuosum cum consanguinea vxoris, non posse ab vxore petere, vt constat ex cap. 1. de eo qui cognouit consanguineam; teneri tamen reddere petenti, vt constat ex cap. 6. & 10. & 11. eodem titulo. Cui non obstat can. *Qui dormierit.* 27. quæst. 2. dum dicitur, *incestuoso non licere reddere*; quia sensus est, vxori non licere reddere incestuoso, vtpote non potenti petere, ita vt supra particulam *incestuoso* immediatè cadat particula *reddere*, & non particula *licere*. Et idem est, si vxor cognoscat consanguineum mariti, vt non possit petere, & teneatur reddere, vt ostendit Sancius lib. 9. d. 27. Præ- *Sancius.* dicta autem doctrina procedit, quando incestus fit scienter & absque vi, vt constat ex dictis cap. 1. & 6. 28

Id verò quod addunt Sancius & Basilius cap. 7. *Sancius. Basilius.* nempe, coniugem consentientem incestui, etiam priuari iure petendi, falsum est, vt aduertit Ocha- *Ochagan.* gauia tract. 5. quæst. 5. quia id nullo Iure statuitur; & argumentum à contrario sensu, ex quo id inferunt, inefficax est saltem ad inferendam pœnam.

Est tamen difficultas, in quoto gradu consan- 29 guinitatis sufficiat, quòd sit persona consanguinea coniugis cognita ab altero coniuge, vt iste alter priuetur iure petendi. Procedit autem post Tridentinum, à quo affinitas dirimens matrimonium contrahendum, orta ex copula fornicaria, fuit restricta vsque ad secundum gradum, quæ iure antiquo sufficiebat ad id vsque ad quartum.

Angles in Floribus 1. par. de Matrimonio q. 14. *Angles.* de Impedimento affinitatis art. 1. & Paulus Co- *Paul. Com.* mit. lib. 1. Responsa. moral. quæst. 138. docent, incestum habitum cum persona consanguinea coniugis, etiam in quarto gradu, sufficere vt incestuosus priuetur iure petendi; quia Tridentinum affinitatem, ortam ex copula fornicaria, restrinxit ad primum & secundum gradum, ad eum tantùm effectum, vt non impediat neque dirimat matrimonium, vt Pius V. declarauit; non autem, *Pius V.* vt non impediat petitionem debiti; quia hæc distincta est à matrimonio, & huius tantùm fit mentio in Tridentino, & non petitionis debiti.

Sancius verò, Henriquez lib. 11. cap. 15. Basilius 30 lib. 7. cap. 33. & communiter Doctores docent, *Sancius.* affinitatem incestu contractam vsq; ad secundum *Henriq.* tantùm gradum, impedire petitionē debiti, quod *Basilius.* etiam declarauit Congregatio Cardinaliū, & meritò: quia affinitas non impedit neq; dirimit matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur, quia est indecens inter affines: ergo eo ipso, quòd dicta affinitas restricta est, vt non impediat neque dirimat matrimonium, nisi in primo & secundo gradu, etiam censetur restricta vt non impediat

petitionem copulæ, nisi in eisdem gradibus. Et ob id Disputatione xx. Difficultate v. dicemus, fornicationem cum affini ex copula illicita non esse incestuosam à tertio gradu.

Vnde, quamuis petere debitum, sit distinctum à contractu matrimonij; eo tamen ipso quòd affinitas non obstat contractui, neque obstat petitioni debiti, ob rationem dictam.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm actus coniugalis fiat illicitus voto castitatis emisso.

31 COnueniunt communiter Doctores contra paucos quosdam, eum, qui post votum simplex castitatis matrimonium contraxit, & etiam eum, qui post matrimonium contractum, nondum consummatum, emisit votum simplex, non posse petere; quia est omnino liber ad non petendum, & in quantum possit tenetur ad seruandum votum; & ob eamdem rationem etiam tenetur non reddere tempore, quo ante consummationem matrimonij est liber ad non reddendum: eo tamen tempore transacto, aut matrimonio iam consummato, teneri ad reddendum alteri petenti, quamuis hic alter conscius voti cum eo contraxerit; quia ex vna parte hic alter per contractum, quamuis ab ipso illicitè contra religionem factum, verè acquisiuit dominium corporis illius qui castitatem vouit, & ex altera petendo non facit contra votum alterius: qui autem votum castitatis emisit, poterit petere quando alter sit in periculo incontinentiæ iniuriosæ ei qui emisit votum, quia cum tanta iniuria sui non tenetur seruare votum. Cui accedit, quòd ex virtute castitatis tenetur secundariò eam incontinentiam impedire.

32 Est tamen difficultas, An qui post votum castitatis contraxit matrimonium, teneatur ante consummationem ingredi Religionem, quando necessarium sit ad non violandum votum, vt quando alter non vult seruare castitatem.

Richardus. Nauarrus. Pet. Sotus. Azor. Richardus in 4. dist. 38. art. 7. quæst. 1. Nauarrus cap. 22. num. 73. Petrus Sotus lect. 5. de Matrimonio & Azor lib. 11. cap. 21. quæst. 2. partem affirmatiuam tuentur; quia ille tenetur, in quantum possit, seruare votum castitatis emissum, & si Religionem non ingrediatur, tenebitur ad reddendum alteri coniugi, quo violabit votum castitatis.

Sotus. Sancius. Henriq. Ægidius. Basilius. Ioa. XXII. Sotus verò in 4. dist. 38. Sancius lib. 9. disp. 34. Henriquez lib. 12. c. 2. Ægidius disp. 34. dub. 5. & Basilius partem negatiuam tradunt, cui maximè fauet Ioannes XXII. in Extrauag. *Antiquæ*, de Voto, dum decernit, initiatum sacris (qui eo ipso emittit votum castitatis, imò solemne) etiamsi initietur post matrimonium ante consummationem, non teneri ingredi Religionem, & meritò: quia est nimis durum, ad eam partem voti castitatis seruandam, nempe ad non reddendum, imò ad totum votum seruandum obligari, ad assumendum medium ita arduum & difficile, & multò difficilius tota re voto promissa, etiamsi quando
33 contrahit memor voti aduerrat, non esse aliud medium ad voti impletionem, nisi Religionem ingredi; sicut etiam esset durum, eum, qui vouit breuem peregrinationem, obligari ad illius impletionem, si post votũ is qui vouit, quamuis memor voti, translatus fuisset in remotissimas Prouincias. Et ob prædictam rationem, qui post votum suscipiendi Ordines sacros, contraxit matrimonium, non tenetur ante consummationem Religionem ingredi (vt contra Azor docent Sotus & Sancius) nec qui post matrimonium ante eius consummationem vouit suscipere ordines sacros, nec qui post matrimonium ante eius consummationem vouit castitatem. Qui tamen post matrimonium ante eius consummationem vouit suscipere Ordines sacros, & qui post matrimonium ante eius consummationem vouit castitatem, tenentur ingredi Religionem, si, quando vouent, aduertant se non posse aliter implere votum: quia, qui tunc id aduertit, implicitè vouet exequi quod vouet, adhuc illo medio.

Addunt Sotus lib. 7. de Iustitia quæst. 3. art. 1. Sancius disp. 36. Ægidius & plures alij, contra Paludanum & Petrum Sotum, etiam eum, qui post matrimonium consummatum vouit castitatem (quamuis sine consensu alterius coniugis, ob quod tenetur alteri petenti reddere) non posse petere. quod videtur definitum in cap. *Quidam*. & in cap. *Placet*. 12. de Conuersione coniugat. & meritò: quia ille, etiam post matrimonium consummatum, est liber ad non petendum, quia non petendo non præiudicat alteri.

Obseruandum est Primò, quòd quamuis votum suscipiendi Ordines, facto ante matrimonium, reddatur illicitus contractus matrimonij postea factus, si fiat animo non ingrediendi Religionem, non tamen redditur illicitus actus coniugalis primus, nec petendi; quia qui post tale votum contraxit, non tenetur Religionem ingredi, cui posset obstare actus primus, quo consummatur matrimonium: & ob eamdem rationem, dicto voto facto post matrimonium ante eius consummationem non reddi illicitum actum coniugalem primum, nisi quando vouens tunc aduerrebat non posse dictum votum implere, nisi ingrediendo Religionem.

Obseruandum est Secundò, voto ingrediendi Religionem reddi ipsi vouenti illicitum primum actum coniugalem, quo consummatur matrimonium (nisi sit moralis certitudo, quòd alter coniux annuet vouenti cooperando ad necessaria, vt vouens possit votum implere;) quia eo primo actu coniugali, quo matrimonium consummatur, vouens redditur impotens ad ingrediendum Religionem, nisi altero coniuge annuente, & ad necessaria cooperante; reliquos verò actus post primum non esse illicitos, quia nullo modo sunt contra dictum votum.

Obseruandum est Tertiò, voto non contrahendi matrimonium reddi illicitum ipsum contractum matrimonij, non tamen reddi illicitum actum coniugalem, nec primum, quo consummatur matrimonium, vt contra nonnullos aduertit Sancius; quia consummare matrimonium, & non est contrahere, sed præsupponit illud: & ideò, qui iuratit contrahere matrimonium, illud integrè implet, quamuis non consummet matrimonium.

DIFFI-

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm dubium de valore Matrimonij reddat actum coniugalem illicitum.

SVpponimus, coniugem certum de nullitate matrimonij, non solùm non posse petere, sed neque reddere (in quo contra Magistrum in 4. dist. 33. asserentem, eum non posse petere, posse tamen, imò & teneri reddere, conueniunt Doctores, & expressè definitum est in cap. *Inquisitio.* 44. de Sentent. excom.) quia tunc commixtio carnalis esset fornicatio, quæ nullo honestari potest.

37 Quod etiam contra nonnullos verum existimamus, quando coniux est moraliter seu probabiliter certus, absque eo quòd oppositæ partis sit probabilitas: quia qui à tribus fide dignis audiret, se esse consanguineum suæ vxoris in quarto gradu, & oppositæ partis nullam haberet probabilitatem, non posset petere, neque reddere; & tamen non haberet maiorem certitudinem, quàm probabilem: imò quando pro qualibet parte contradictionis (nempe pro valore & pro nullitate matrimonij) est probabilis opinio, posse coniugem amplecti opinionem quam voluerit, siue pro valore, vt possit petere, & teneatur reddere; siue pro nullitate, vt nequeat petere, neque reddere (vt generaliter diximus Tractatu de Conscientia) quia quamlibet amplectendo prudenter procedet.

Est tamen difficultas, An coniux non certus, adhuc probabiliter, de nullitate matrimonij, dubius tamen de nullitate aut valore illius, possit vti matrimonio petendo & reddendo. Et procedit, quando est dubius ex credulitate discreta seu probabili, seu ex fundamento prudenti, discreto & probabili ad dubitandum dubio puro, quo anceps manet, neutri parti contradictionis adhuc probabiliter assentiendo: quia dubius ex leui credulitate aut fundamento, potest, eo dubio ad consilium Pastoris aut aliter deposito, petere & reddere.

Circa difficultatem ergo conueniunt Doctores, coniugem dubium de valore sui matrimonij, si mala fide illud contraxit, non posse debitum petere, vt definitur in cap. *Dominus.* 2. de Secundis nuptijs; quia ei, qui mala fide contraxit, non fauet possessio; & quamuis bona fide contraxerit, non posse petere ante prudentem diligentiam ad inueniendam veritatem.

38 Est tamen difficultas, An possit petere, quando bona fide contraxit, & prudentem diligentiam adhibuit; & an in vtroque casu possit & teneatur reddere.

Adrianus. Adrianus in 4. q. 2. de Sponsalibus, & Quodlibeto 2. punct. 2. ad. 2. docet, coniugem dubium de valore matrimonij (intellige etiam bona fide facti, & etiam dubium post prudentem diligentiam) non solùm non posse petere, sed neque reddere: quia tam petendo quàm reddendo se exponit temerariè periculo faciendi contra castitatem. Cap. autem *Dominus*, cuius ipse mentionem facit, vbi dicitur reddendum esse alteri petenti, exponit quoad forum tantùm exterius.

39 *Sotus. Sancius. Ægidius. Lorca.* Sotus in 4. dist. 37. quæst. 1. artic. vltim. Sancius lib. 2. disp. 41. Ægidius disp. 34. dub. 10. & Lorca 1. 2. disp. 38. docent, coniugem dubium de valore matrimonij bona fide facti, post sufficientem diligentiam in dubio persistentem, non tantùm teneri reddere, sed etiam posse petere; quia possessione matrimonij bona fide capta, contractu ipso bona fide facto, ita ius coniugis in corpore alterius perficitur & fortificatur, vt possit eo vti ac si non esset dubium, sicut in quacumque alia materia iustitiæ. Dicta autem duo capp. (nempe *Dominus* & *Inquisitioni*, in quibus dicitur, coniugem dubium non posse petere) exponuntur à Soto & à Lorca de eo qui mala fide contraxit, cui non fauet possessio, vtpote malæ fidei, & ideò eum non posse petere, quamuis teneatur reddere alteri qui bona fide contraxit.

Couarruuias verò 2. par. de Matrimonio cap. 7. §. 2. Rebellus lib. 2. quæst. 16. sect. 2. Basilius lib. 10. cap. 15. Vasquez 1. 2. d. 66. cap. 4. Montesinus d. 39. q. 4. absolutè docent, coniugē dubium teneri reddere alteri bona fide petenti, & non posse ab eo petere, siue dubius & mala fide contraxerit, vt definitur in dicto cap. *Dominus.* siue bona, & absque dubio, vt significatur in dicto cap. *Inquisitione*; dum in eo id definitur absolutè, & absque vlla limitatione, etiam in dubio, tam ante sufficientem diligentiam, quàm posteà. *Couarruu. Rebellus. Basilius. Vasquez. Montesin.*

Esse autem in dictis capp. sermonē in foro interiori conscientiæ, patet: quia in cap. *Inquisitioni.* 40 Innocentius loquitur de dubio quod pulsat conscientiā, & de dubio quod remittit examinandum proprio Pastori: & in eodem cap. respondet, quid dubitans facere teneatur, non quid Iudices debeant decernere. In cap. *Dominus.* loquitur Lucius III. ad captiuos Christianos, habitantes inter Sarracenos, pro pace conscientiæ, & non ad Iudices; & in eo respondet, quid ipsi dubitantes facere teneantur. Quòd verò id definiatur, siue dubius contraxerit mala fide siue bona, constat, quia in cap. *Dominus.* id definitur de eo qui dubius & mala fide contraxit: & in cap. *Inquisitioni.* id definitur absque vlla limitatione & distinctione. Et quòd id definiatur, quamuis perseueret dubium post sufficientem diligentiam, constat ex ipsis duobus capp. præsertim ex cap. *Inquisitioni.*

Ratio autem nostræ conclusionis est, quia in dubijs tutior pars est eligenda: sed coniugi dubio 41 (siue bona siue mala fide contraxerit, & siue sit dubius ante sufficientem diligentiam, siue etiam posteà) tutius est non petere, quia petendo se exponit temerariè periculo peccandi contra castitatem; & eidem coniugi tutius est reddere petenti bona fide, quàm non reddere; quia non reddendo se exponit periculo iniustitiæ contra ius coniugis petentis, & reddendo tantùm se exponit periculo fornicationis contra castitatem, quæ est minus peccatum quàm dictum iniustitiæ, vt docet S. Thomas 2. 2. quæst. 58. art. 12. quia *S. Tho* hoc opponitur meliori virtuti, nempe iustitiæ, & non minùs obliganti quàm castitas, cui opponitur fornicatio: ergo coniux in dicto dubio non potest petere, tenetur tamen reddere. Ex quo constat ad rationem Adriani.

Tenetur autem dictus coniux reddere, quamuis dubius sit de valore matrimonij, ex eo, quòd dubitet an prior coniux viuat, vt constat ex cap. *Dominus*, quia etiam tunc est tutius reddere: quia reddendo, tantùm se exponit periculo fornicationis, & non iniustitiæ contra priorem coniugem, quamuis fortè viuat; quia periculum iniustitiæ cōtra eum extinguitur possessione posterioris coniugis,

coniugis, quia eâ ius posterioris fit fortius, & eâdem extinguitur periculũ incestus contra consanguineum, quando est dubius de valore matrimonij; quia dubitat an sit impedimentum consanguinitatis, si irreuerentia facta consanguineo
42 accessu ad ipsum est strictè contra iustitiam. Et quamuis dictum periculum non extinguatur possessione posterioris, si non sit contra iustitiam strictè, sed tantùm contra pietatem, partem potestatiuam iustitiæ, etiam tenetur reddere; quia sola iniustitia non reddendi, est maius peccatum quàm fornicatio incestuosa, habens duplicem malitiam,
Montesin. Vasquez. vt docet Montesinus num. 31.

Addimus (vt optimè Vasquez num. 28.) etiam teneri reddere, quamuis sit dubius de valore matrimonij, quia dubitat an contraxerit cum mancipio, ignorata seruitute: quia ex vna parte non reddendo, se exponit periculo iniustitiæ contra mancipium; & ex altera, reddendo, nullum patitur detrimentum, quo excusari possit à reddendo; quia ex eo, quòd accedat ad mancipium affectu maritali, vt tenetur accedere, non reualidat matrimonium præcedens, quia non accedit intendendo de nouo contrahere, si forte fuit nullum, quod erat necessarium ad reualidationem, sed tantùm accedit vt soluat debitum, si fortè debeat, ne se exponat periculo iniustitiæ.

43 Addidimus in conclusione, coniugem dubium teneri reddere alteri bona fide seu absque dubio petenti, quia si alter etiam sit dubius, quamuis absque dubio & bona fide contraxerit, non est ei reddendum, etiam post sufficientem diligentiam, ne reddens ei cooperetur ad peccatum fornicationis; quia etiam ille alter tunc, vtpote dubius, nequit licitè petere, ob periculum fornicationis, quod non extinguit possessio; cùm hæc tantùm faueat, efficiendo ius iustitiæ possidentis melius & fortius, ac proinde tantùm extinguat periculum contra iustitiam, non contra alias virtutes: ob quod in alijs materijs iustitiæ distinctis à præsenti, possessio etiam fauet ad vsum; quia in eis non est nisi periculum iniustitiæ, in præsenti verò materia matrimonij non fauet absolutè quoad vsum, quia in hoc vsu est etiam periculum contra castitatem, sed tantùm fauet ne fiat expoliatio dominij in corpore alterius. Ex quo constat ad rationẽ Scoti & aliorum.

44 Obseruandum est (vt optimè Ægidius n. 101.)
Ægidius. dictum coniugem dubium, si speret posse veritatem inuenire, teneri illam inquirere antequam sit occasio in qua alter petat, ne se exponat periculo
Vasquez. reddendi: imò (vt optimè Vasquez num. 33.) quando alter petit ante sufficientem inquisitionem factam à coniuge dubio, iste dubius tenetur ei reuelare dubitationem (si credat reuelationem profuturam, & non nocituram) vt interim, dum inquiritur veritas, non petat; quòd si, quamuis admonitus, petat, ei reddendum est, dum non constet admonitione mansisse dubium.

Id autem, quod diximus, coniugem dubium non posse petere singulariter, deficit, quando dubium valoris matrimonij oritur ex dubio impedimenti impotentiæ: quia tunc potest petere, vt aduertunt Vasquez, Montesinus, Lorca & Basilius, & supponitur in cap. *Laudabilem.* 5. de Frigidis; quia in dubio impotentiæ vnusquisque habet ius ad inquirendum de impotentia; diligentia autem ad inquirendum an sit impotentia, est ipsa experientia, & vsus coniugalis: & ideò dubitantibus,
Vasquez. Montesin. Lorca. Basilius.

quamuis ambobus, conceditur in dicto cap. triennium, vt in eo possint matrimonio vti quousque veritatem inueniant.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm tactus turpes inter coniuges sint liciti.

COnueniunt Doctores, tactus turpes in coniugibus esse illicitos, imò mortales, quando est periculum effusionis seminis extra vas, vbique vrgenti necessitate fiant. Ita Sancius lib. 9. disp. 45. Ægidius disp. 34. dub. vlt. Rebellus lib. 3. Vasquez 1. 2. disp. 115. cap. 2. eo tamen periculo cessante, quamuis sint in partibus inhonestis, esse licitos, quando fiunt ob copulam coniugalem, in quam suapte natura ordinantur: quia licitum est iuuare naturam ad actum rationi consonum medijs suâ naturâ ordinatis ad illum; quod (vt aduertunt Sancius & Ægidius) etiam est verum, quando fiunt ob quemlibet alium finem honestum, vt ad sedandam tentationem carnis, aut ad ostendendum amorem erga alterum coniugem.

Dissentiunt tamen Doctores, an, quando dicti tactus in coniugibus fiunt tantùm ob capiendam libidinem, seu voluptatem veneream in ipsis appertam, sint mortales: supponunt enim, ad minus esse veniales, & etiam voluptatem ipsam. Vtrumque tamen est difficile, quando voluptas non est nimia.

Antoninus ergo 3. par. tract. 1. cap. 20. Siluester v. *Debitum.* quæst. 9. & Margarita Confess. Præcepto, casu 7. docent, esse mortales, quia sunt actus libidinosi seu venerei, & non referuntur ad copulam coniugalẽ, in quam sua natura ordinatur.

Sancius verò, Vasquez, Rebellus & Ægidius docent, non esse mortales, & meritò: quia libido in dictis tactibus reperta, non quæritur omino extra matrimonium, sed in ipso, quia quæritur in tactibus suâ naturâ ordinatis ad copulam coniugalem; ac proinde sicut matrimonium excusat libidinem quæsitam in copula, saltem à mortali; ita etiam excusabit saltem à mortali libidinem in dictis tactibus quæsitam, vtpote coniugalem.

Quod etiam Sancius existimat verum, quamuis in eis sit probabile periculum alterationis in membris pudendis, imò & destillationis (quæ est effusio cuiusdam humoris aquei similis semini;) quia dicta alteratio & destillatio oriuntur naturaliter ex tactibus licitis, aut non mortalibus. Imò idem Sancius & etiam Ochagauia tract. 5. quæst. 11. excusant à mortali tactum, quo coniux etiam in absentia alterius tangit libidinosè sua membra pudenda, quamuis commouenda & alteranda, quando non est probabile periculum effusionis seminis futuræ extra vas; quia etiam illi tactus suâ naturâ ordinantur ad actum coniugalem, quamuis actu non referantur ad illum.

Delectatio quoque libidinosa seu venerea in coniugatis, extra copulam habita de copula, aut præterita aut futura cogitata vt præsenti, non est mortalis, etiam in absentia coniugis, quando non est probabile periculum pollutionis, vt contra Nauarrum & alios docent Sancius, Vasquez, Ægidius, & communiter Doctores, quia est coniugalis, vtpote habita constante matrimonio, & de actu coniugali, quod Vasquez & Sancius existimant. Verùm, etiamsi sit periculum commotionis &

& alterationis in membris pudendis, quia tunc alteratio oritur naturaliter ex delectatione licita, aut non mortali; & addit Sancius id esse verum, quamuis sit periculum destillationis. *Sancius.*

48 In sponsis verò de futuro non tantùm delectatio libidinosa de actu coniugali futuro considerato vt præsenti, est mortalis (vt contra nonnullos diximus in Tractatu de Peccatis) sed etiam tactus libidinosi, quamuis tantùm fiant ob voluptatem in ipsis repertam, sunt mortales (vt contra Sancium disp. 46. Toletum, Valentiam, P. Sà, & Nauarrum docent Rebellus l. 3. q. 19. & plures alij) quia ex vna parte grauiter opponuntur castitati, & ex altera nondum est matrimonium, quo possint excusari, quia sponsalibus excusari non possunt; quia sponsalia, quamuis sint inchoatio quædam matrimonij, & prædicti tactus tantùm sint inchoatio quædam copulæ coniugalis, non sufficiunt ad eos excusandos: quia inchoatio contractus non sufficit ad excusandum vsum rei de qua est contractus, quamuis solùm inchoatum & imperfectum; quia quousque contractus est perfectus, non traditur dominium rei: qui autem nondum est dominus rei, nullatenus, adhuc imperfectè, potest ea vti, vtpote adhuc aliena, quamuis iam sibi promissa. *Rebellus.*

DIFFICVLTAS XI.

Quomodo coniuges obligentur ad actum seu vsum coniugalem.

49 CONueniunt Primò Doctores, coniugem per se non teneri petere debitum coniugale, quia nemo tenetur vti iure suo. Addimus, *per se*; quia per accidens aliquando tenetur, tunc scilicet, quando prudenter credit imminere alteri periculum incontinentiæ, quod petendo possit auertere, vt docent Sancius l. 9. disp. 2. & Ægidius disp. 34. dub. 2. ad id tamen non tenetur ex iustitia erga alterum, vt contra Petrum de Ledesma docent Sancius & Ægidius, quia matrimonio non obligatur ad cogendum alterum vt vtatur matrimonio; tenetur verò ex castitate non primariò, sed secundariò, quia hæc (sicut quæcumque alia virtus) obligat ad impediendum in alijs peccatum contra illam: & etiam ob eamdem rationem tenetur secundariò ex iustitia erga se ipsum, quando actus incontinentiæ, quem timet in altero, est contra iustitiam erga se ipsum. Et ob dictam rationem existimamus, correctionem fraternam esse actum illius virtutis, contra quam futurum est peccatum, quod correctione ipsa impedire conamur. *Sancius. Ægidius.*

50 Conueniunt Secundò, coniugem teneri reddere debitum alteri coniugi petenti tamquam debitum, siue expressè siue interpretatiuè petat (quod intellige, si moderatè petat, & nisi petens precibus alterius aut aliter à petendo desistat) quod exprimit Paulus 1. ad Corinthios 7. *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro.* Et ratione constat, quia coniux habet ius seu potestatem in corpore alterius, & econtrà, in ordine ad vsum coniugalem, vt etiam exprimit Paulus vbi suprà, & constat ex natura ipsa contractus matrimonij: ergo in vtroque est obligatio reddendi alteri exigenti, quia iuri in vno correspondet obligatio in altero.

51 Addidimus Primò, *alteri petenti tamquam debitum*, quia si sic non petat, sed tantùm beneuolè & amicè, vt res aliàs debitas solemus ab amicis petere, non animo obligandi, tunc non est obligatio reddendi, vt aduertit Rebellus lib. 2. quæst. 16. sect. 1. Addidimus Secundò, *alteri petenti siue expressè siue interpretatiuè*, quia verè petenti tamquam debitum, quamuis tantùm interpretatiuè (vt aliquibus signis) reddendum est necessariò, præsertim feminæ, vt docent communiter Doctores. Quod addimus, quia viro non exigenti expressè, regulariter non est obligatio reddendi; quia viros, qui volunt sibi debitum reddi, regulariter non pudet expressè exigere. Addidimus Tertiò, *si moderatè petat*, quia, vt aduertit Ægidius, ex matrimonio non oritur obligatio ad importunam & immoderatam redditionem. *Rebellus.*

Tenetur autem coniux alteri copulam exigenti reddere sub mortali, quia copula est res grauis; erit tamen solùm veniale, quando non sæpè, sed vna aut altera vice negatur, & quando negatur exigenti remissè, & quando non tam negatur redditio, quàm pro paruo tempore differtur; vt quando exigenti manè redditur nocte, & quando exigenti nocte redditur manè.

52 Ex dictis deducimus, coniuges teneri ad mutuam cohabitationem, & neutrum posse ab altero inuito diu absque necessitate abesse, v. g. longè peregrinando; quia id est, se pro longo tempore impotentem constituere ad reddendum debitum, quod absque necessitate efficere, est contra ius alterius. Et ob eamdem rationem vir nequit, vxore inuita, adhuc pœnitentijs se efficere notabiliter impotentem ad reddendum, quod Sancius disp. 3. & Basilius extendunt ad ieiunia quæ sunt sub præcepto; quia obligatio iustitiæ, qua vir tenetur, præferenda sit dicto præcepto. *Sancius. Basilius.*

Addimus (vt optimè Sancius, Caietanus v. *Ieiunium*. Armilla num. 4. Nauarrus cap. 21. num. 16. Ledesma par. 2. Quarti, quæst. 16. art. 2. dub. 7. Sà v. *Ieiunium*. num. 9.) vxorem excusari à ieiunio Ecclesiastico, si ieiunando redditur ita pallida aut deformis, vt ob id non satis placeat viro, & ab eo minùs ametur quàm par sit: quia defectus amoris viri erga vxorem, vtpote valdè necessarij ad pacificè traducendam vitam, est feminæ damnum non leue, cum quo non tenetur ad obseruationem huius præcepti Ecclesiastici. *Sancius. Caietanus. Armilla. Nauarrus. Ledesma. Sà*

DIFFICVLTAS XII.

Quibus excusetur coniux à redditione debiti.

53 CONueniunt Primò Doctores, coniugem excusari ab obligatione reddendi, quando ipsi ex redditione imminet probabile periculum damni notabilis in salute corporali. Ita Sancius lib. 9. d. 24. & Ægidius disp. 34. dub. 3. quia rectus ordo naturæ exigit, vt priùs consulatur incolumitati proprij individui, quàm generationi prolis. Quod verum est, etiamsi exigenti immineat periculum incontinentiæ, vt contra nonnullos aduertunt Sancius & Ægidius, quia cum tanto detrimento non tenetur vitare peccatum alterius. Id quoque verum est, quamuis dictum periculum damni corporalis immineat ex morbo alterius valdè diuturno & perpetuo, vt ex lepra, aut ex morbo Gallico, *Sancius. Ægidius. Sancius. Ægidius.*

Sancius. Ægidius. Gallico, vt contra non paucos docent Sancius & Ægidius, quia quamuis licitè possit reddere, non tamen ad id obligatur cum tanto detrimento, nisi quando ante matrimonium præcedit morbus, & cognoscitur à sano, quia tunc eo ipso quòd contrahit matrimonium, censetur obligari ad reddendum, non obstante eo periculo. Et in hoc casu est

54 verum, quod dicitur in cap. 2. de Coniugio leprosorum, nempe sanum teneri ad reddendum coniugi leproso; & etiam quando lepra aduenit aut cognoscitur post matrimonium, quando ex redditione non imminet sano infectio, vt sæpè potest contingere, quòd non immineat ex vno aut ex altero coitu.

Conueniunt Secundò Doctores, coniugem non excusari ab obligatione reddendi, ex eo quòd plures filij nascantur. Ita Sancius disp. 29. & Ægi-
Sancius. Ægidius. dius vbi suprà; quia cùm matrimonium ordinetur ad multiplicationem prolis, absurdum est, ab eius obligatione excusari ne proles multiplicetur; excusabitur tamen saltem à mortali, quando non existente periculo incontinentiæ in altero, parentes non sufficiunt ad tot filios alendos, vt contra Rebellum lib. 2. quæst. 16. sect. 1. & Ægidium vbi
Sancius. suprà, docent Sancius & alij; quia mirum non est, incommoditatem magnam alendi filios eximere ab obligatione reddendi debitum; sicut etiam incommoditas magna restituendi, eximit ab obligatione restituendi.

55 Est tamen difficultas, An coniux excusetur à reddendo ratione amentiæ coniugis exigentis, etiam quando ei potest licitè reddi, iuxta ea quæ diximus Difficultate 111.

Nauarrus. Vera-cruz. Nauarrus cap. 26. num. 27. & Vera-cruz 1. par. Speculi art. 41. docent, non excusari: quia coniux, adhuc amens, retinet dominium in corpore alte-
Sancius. Ægidius. rius. Sancius verò lib. 9. disp. 22. & Ægidius disp. 34. dub. 9. docent, excusari, & meritò: quia quamuis amens retineat dominium, dominio tamen & Iuri naturali matrimonij tantùm correspondet obligatio reddendi ei qui exigit vt homo est (quia exigenti dormienti non est reddendum) amens autem non exigit vt homo. Erit tamen obligatio, si ex defectu redditionis accessurus sit ad aliam, aut se polluturus sit; quia ratio exigit, vt valdè egenti debito, sibi reddatur, quamuis non petat vt homo, quia non potest.

Quomodo verò coniux adulterio alterius excusetur à reddendo, imò aliquando impediatur, dicemus Disputatione XI.

DIFFICVLTAS XIII.

Vtrùm coniugi illicitè petenti possit reddi.

SVpponimus, quando exigenti est actus coniugalis licitus, ei esse reddendum; in quo nulla est difficultas, sed tantùm quando ei est illicitus.

Circa quam conueniunt Doctores, quando actus coniugalis, qui exigitur, est illicitus exigenti ratione alicuius circumstantiæ, se tenentis immediatè ex parte ipsius actus, vt quando exigitur cum periculo aborsus, tunc sic illicitè exigenti, id est exigenti actum illicitum, non posse licitè reddi; quia tunc actus coniugalis, qui exigitur, est absolutè & ratione sui illicitus; ac proinde illicitus exigenti & alteri, & ideò iste alter nequit reddere, sicut neque alter exigere.

Est tamen difficultas, An quando actus coniugalis est illicitus exigenti ratione alicuius circumstantiæ ipsius exigentis, vt ratione finis mali ab ipso intenti, aut ratione voti castitatis ab ipso emissi, possit ipsi reddi.

Sancius lib. 9. disp. 6. & Ægidius disp. 34. dub. 4. docent, tunc ei reddi posse; quia tunc actus tantùm est illicitus exigenti, non alteri reddenti; ergo poterit à reddente licitè exerceri. Alij verò contrà docent, non posse licitè reddi; quia tunc reddens cooperatur peccato exigentis.

Nos tamen (vt optimè Basilius lib. 9. cap. 3. exist. existimamus, quando exigens illicitè, exigit illicitè ratione alicuius quod iam, quando illicitè exigitur, non subest libertati exigentis, vt se possit ab eo liberare, vt quando exigit illicitè quia antea emisit votum, aut quia anteà contraxit affinitatem cum coniuge, quia cognouit personam consanguineam coniugis, sic illicitè exigenti nō posse licitè reddi; quia id esset cooperari actui, qui iam exigenti non potest non esse peccatum: illicitè verò exigenti ratione alicuius, quod, quando exigitur, subest libertati exigentis, vt ratione finis intenti, aut defectu finis qui debuit apponi, posse licitè reddi; quia id non est cooperari intentioni finis, aut defectui intentionis debitæ, sed actui, quem exigens adhuc post petitionem potest efficere bonum; & alter reddendo non inducit ipsum scandalizat actiuè, sed exigens scandalizatur passiuè; ob quod non sunt dimittenda quæ aliàs sunt sub præcepto, qualis est redditio debiti coniugalis.

DISPVTATIO XI.

De Diuortio.

1 DE Diuortio, sumpto pro dissolutione matrimonij quoad vinculum, quod repudium appellatur, diximus Disputat. VIII. In præsenti verò Disputatione agimus de diuortio sumpto pro separatione coniugum quoad torum & cohabitationem, vinculo ipso perseuerante.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm vnus coniux ob adulterium alterius possit ab eo separari quoad vinculum.

2 ERror fuit quorumdam Græcorum (in quo etiam sunt hæretici nostri temporis, & in quo etiam nonnulli Catholici fuerunt) coniugem ob adulterium alterius posse matrimonium quoad vinculum dissoluere, & aliud inire. Quod supponere videtur Christus Matth. 19. dum ait: *Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.* vbi supponere videtur, ob adulterium posse vxorē dimitti, & aliam duci; quia particula *nisi* est exceptiua, & exceptiuè sumitur, qua, aliis causis exclusis vt insufficientibus ad id, admittitur fornicatio vt sufficiens. Quòd autem exceptiuè sumatur, satis deducitur ex Matth. 5. vbi similis sententia habetur cum exceptione fornicationis, his verbis: *Qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari; & qui dimissam duxerit, adulterat.*

Veritas tamen Catholica est, coniugem ob adulterium alterius non posse ab eo quoad vinculum separari. Ita definitur ab Alexandro III. in c. *Ex parte.* 9. de Sponsalibus, & in Concilio Florentino in Instructione Armenorum, & in Tridentino sess. 24. can. 7. quod etiam Ecclesia perpetuò sen-
Bellarmin. sit ac tenuit, vt ostendit Bellarminus 1. de Matrimon. c. 16. & deducitur ex Paulo 1. ad Cor. 7. dum ait: *Præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere. quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* vbi (vt aduertit Augustinus 1. de Adulterinis coniugiis, à cap. 1.) Paulus in prioribus verbis, quando ait, *vxorem à*
3 *viro non discedere,* loquitur de discessione absque iusta causa, quam Christus Matth. 19. dixit esse fornicationem, & non aliam; in posterioribus verò, quando ait, *quòd si discesserit,* loquitur de discessione iusta ob fornicationem, aliàs non daret optionem vxori, vt post discessionem vel maneret innupta, vel viro suo reconciliaretur; sed potiùs iuxta dictum Domini præceptum cogeret, vt ad virum iniustè relictum rediret: ergo si vxor à viro adultero discedens debet esse innupta, matrimonium non dissoluitur per adulterium.

Quod etiam ratione probatur: quia ex vna parte matrimonium ex sua natura est indissolubile, & ex altera concessio diuina Deut. 24. qua à Iudæis dissolui poterat libello repudij, iam cessauit, non solùm quia morte Christi generaliter tota lex diuina positiua cessauit, sed etiam quia specialiter concessio illa fuit à Christo in totum reuocata Matth. 19. vt definitum est in cap. *Gaudemus.* 8. de Diuortiis, & constat ex contextu. Et quamuis in Pontifice sit specialis & extraordinaria facultas, ex commissione Christi, ad dissoluenda matrimonia rata baptizatorum ex rationabili causa; de facto tamen non decreuit ea per adulterium dissolui, neque expediebat; ergo absque fundamento, & contra naturam matrimonij dicitur, posse de facto ob adulterium dissolui.

In eo autem testimonio Matth. 19. *Quicumque* 4
dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur, ab aduersariis adducto, quamuis particula *nisi* exceptiuè sumatur, non supponitur, posse dissolui matrimonium ob adulterium; quia particula *nisi* tantùm refertur & cadit supra verba præcedentia, in quibus tantùm est sermo de dimissione quoad torum & cohabitationem: nempe *quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationē*; & significatur non posse iustè fieri in perpetuum, nisi ob fornicationem; & ideò qui absque causa fornicationis dimittit vxorem in perpetuum, dicitur mœchari, id est, facere vxorem mœchari, vt dicitur Matth. 5. quia ea dimissione est vxori occasio adulterandi, quod marito imputatur, quia iniustè dimittit eam in perpetuum. Nihilominùs Pharisæis interrogantibus de dimissione quoad vinculum, respondet negatiuè posterioribus verbis eiusdem testimonij: quia dimissio quoad vinculum includit dimissionem quoad torum & cohabitationem, & potestatem ineundi aliud matrimonium; & Christus Dominus vnum ab alio seiungens, priùs concessit ex causa fornicationis, & posterius, nempe potestatem ineundi aliud, negauit absolutè, & absque limitatione, ita vt sensus sit: quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & quia eam in perpetuum dimittit iniustè, quo ei præbet occasionem adulterandi, & quia aliam ducit consummatè. 5

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm ob adulterium possit fieri Diuortium quoad torum & cohabitationem.

COnueniunt Doctores, maritum ob adulte- 6
rium vxoris posse eam dimittere à suo toro & cohabitatione, vt constat ex Matth. 5. & 19. & ex cap. *Significasti.* 4. & ex cap. *Ex litteris.* 5. & ex cap. *Gaudemus.* 8. de Diuortiis. Hæc autem facultas & licentia dimittendi vxorem ob adulterium, conuenit ei Iure naturali seu ex natura matrimonij, supposito adulterio (vt contra Castro 2. de Lege pœnali, cap. 4. dicentem, ei tantùm conuenire Iure diuino positiuo, aduertunt Sancius li- *Sancius.*
bro 10. disp. 3. Henriquez lib. 11. cap. 18. Ægi- *Henriq.*
dius disp. 35. dub. 1. & Basilius lib. 9. c. 16.) quia *Aegidius.*
frangenti fidem, vt frangit adulter, non est seruanda fides. *Basilius.*

Et ob hanc rationem etiam vxor potest separari à marito adultero, vt contra Caietanum super c. 19. Matthæi docent reliqui Doctores, & expressisse videtur Paulus 1. ad Cor. 7. dum ait: *His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere* (subintellige, absque iusta causa) *quòd si discesserit* (subintellige, ex

causa iusta) *manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* vbi supponit Paulus, vxorem posse iustè à marito discedere, cùm non cogat vxorem, quæ à marito discessit, ad eum redire, imò ei optionem concedat aut redeundi, aut continenter viuendi. Quòd si potest ob causam aliquam iustam discedere, absque dubio poterit ob adulterium, quo ipsi frangitur fides matrimonij: vxor enim & maritus pares sunt quoad obligationem seruandi fidem.

7 Et ob eamdem rationem coniux potest ab altero discedere, quoad torum & cohabitationem, ob sodomiam aut bestialitatem (vt contra Abulensem & Palacios docent Sancius lib. 10. disp. 4. & communiter Doctores) quia per sodomiam aut bestialitatem non minùs frangitur fides coniugi, quàm per copulam naturalem. *Sancius.*

Per tactus verò impudicos nequit coniux ab altero separari, vt contra nonnullos docent Sancius, Ægidius & Basilius, quia durum est, vt ob iniuriam & infidelitatem imperfectam & incompletam (qualis fit per tactus) sic iniuriatus, censeatur exemptus à multò maiori debito, quale est cohabitandi & reddendi perfectam copulam, sed ad summum, à simili debito quoad tactus, quibus iniuriatus est. *Sancius. Aegidius. Basilius.*

8 Et ob hanc rationem, vt Sancius aduertit nu. 3. copula siue naturalis siue sodomitica, absque seminis intromissione, non videtur sufficiens ad diuortium; quia absque ea non est completa iniuria; benè tamen immissio seminis intra vas, etiam absque copula, si absque ea fieri possit; quia esset iniuria completa, vtpote sufficiens ad consummandum matrimonium, & vt coniuges fiant vna caro. *Sancius.*

DIFFICVLTAS III.

In quibus casibus adulterium non sufficiat ad Diuortium.

9 COnueniunt Primò Doctores, adulterium non sufficere ad diuortium, quando ab vtroque coniuge commissum est, vt constat ex c. *Significasti.* 4. de Diuortiis, quia iniuria vni facta, compensatur iniuriâ ab eo alteri factâ, & econtrà, quoad auferendum ius discedendi. Quòd verò vnus vnum tantùm si commiserit, & alter plura, non sufficit, vt qui vnum tantùm commisit, possit diuertere ab altero (vt contra quosdam recentiores aduertunt Sancius lib. 10. disp. 6. & Ægidius disp. 35. nu. 12.) siue qui plura commisit, ea commiserit post alterum, siue ante illum: quia pares sunt quoad hoc, quod est esse infideles, & dedisse causam sufficientem ad diuortium; ac proinde causa & infidelitas vnius, etiam qui pluries adulterauit, compensatur causa & infidelitate alterius, etiam qui semel tantùm. Et ob eamdem rationem, quòd vnus secretò adulterauerit, & alter publicè, non sufficit, vt qui secretò, possit à publico adultero diuertere; quia æquales sunt quoad hoc, quod est esse fidei fractores, & dedisse causam sufficientem diuortij. *Sancius. Aegidius.*

10 Quòd autem vnus sit emendatus, & alter persistat in adulterando, non sufficit vt emendatus possit diuertere ab eo altero (vt contra Antonium & Paludanum docent Petrus Ledesma q. 62. art. 1. dub. 2. & Basilius lib. 9. cap. 17.) quia emendatio non extinguit iniuriam alteri illatam, ac proinde manet dignus vt ei numquam seruetur fides. Quod etiam est verum (vt contra Sancium & Ægidium aduertit Basilius) quamuis emendatus admoneat, seu inducat alterum ad emendationem & ad reconciliationem; quia ea inuitatione non extinguitur iniuria inuitato illata; quia ea inuitatio seu inductio non est satisfactio pro illa. *Petrus Ledesma. Basilius.*

Obseruandum tamen est Primò (in quo conueniunt Doctores) quòd si post adulterium vtrumque, aut vnius tantùm, ipsi reconcilientur, quicumque ex illis, qui post reconciliationem adulterer, potest ab altero dimitti; quia adulterium post reconciliationem commissum nequit dictâ præteritâ iniuriâ, vtpote per reconciliationem remissâ, compensari.

Obseruandum est Secundò, quòd si innocens post factum diuortium adulteret, tenetur alterum iterùm admittere, vt contra Sancium disp. 9. Rebellum lib. 2. quæst. 18. docent Antoninus 3. part. tit. 1. c. 11. & Ægidius dub. 2. quia iniuria sibi facta sufficienter compensatur per adulterium posteà à se commissum contra alterum; quod verum est, quamuis diuortium factum fuerit sententiâ Iudicis, & quæ transierit in rem iudicatam; quia etiam post sententiam innocens adulterando infert iniuriam coniugi dimisso, qua iniuria ipsi innocenti facta à dimisso compensatur, & consequenter ius anteà innocentis persistendi absque altero cessat; innocens enim sententiâ illâ non acquisiuit ius adulterandi, sed declaratum fuit quòd habebat ius diuertendi ab adultero.

Secundò conueniunt Doctores, adulterium vxoris non sufficere ad diuortium, quando à viro prostituitur ad id, vt constat ex c. *Discretionem.* 5. de Eo qui cognouit consanguineam, quod verum est, quamuis vxor non coacta, sed consentiens prostituatur à marito, vt contra Richardum & Astensem docent Sancius, Aegidius, Basilius, & cõmuniter Doctores, & deducitur ex dicto c. *Discretionem*, dum additur, *præsertim inuitam*; quia eo addito supponitur, id etiam esse verum, quando non prostituitur inuita: ideò autem, quando maritus est causa fornicationis vxoris, aut in eam consentit, nequit ab vxore diuertere, non quia tunc vxor non inferat iniuriam marito (quia verè ei, quamuis consentienti, infert, quia coniux nequit cedere iuri quod habet vt alter nõ fornicetur, quia ius hoc non habet absolutè, sicut habet in aliis materiis, sed in fauorem generationis, cui postmodum nocet fornicatio cum alio) sed quia æquum non est, vt obiiciat vxori adulterium factum consentiente ipsius, & vt ob id debitum neget. Censetur autem consentire, quoties potens prohibere non prohibet, si non habeat iustam causam ad non prohibendum; non tamen censetur consentire, aut esse causa adulterij vxoris, quamuis ei occasionem remotam tribuat, negando videlicet debitum, aut ei necessaria, aut eam à domo eiiciendo, si non efficiat ex intentione quòd adulteret, vt deducitur ex c. *Significasti.* 4. de Diuortiis, & docent communiter Doctores. Et ob dictam rationem vxor, quæ maritum inducit ad adulterium, & in id consentit, nequit ab eo diuertere; quia scilicet æquum non est, vt tunc obiiciat adulterium marito, & ob id ei debitum neget.

Tertiò conueniunt Doctores, coniugem non posse ab altero coniuge adultero separari, quando adulter verè excusatur à culpa adulterij, vt quando adulter bona fide credens coniugem obisse, fornicatur; aut quando bona fide accedit ad alterum,

num, existimans esse proprium, & quando omnino coactè opprimitur ab alieno: quia tunc nullam formalem iniuriam infert, neq; committit formale adulterium. Addidimus in vltimo casu, *omnino coactè*; quia si nō omnino coactè opprimatur, quamuis cogatur metu graui, potest à coniuge dimitti, vt contra Siluestrum, Rosellam & Armillam docent Sancius disp. 5. Ægidius & Rebellus, quia nullo metu excusatur à culpa adulterij.

Sancius. Aegidius. Rebellus.

Quartò conueniunt Doctores, coniugem non posse ob adulterium discedere ab adultero, quando ei remisit iniuriam, quia remissione cedit iuri suo discedendi, quæ fieri potest aut expressè, vt quando expressè affirmat se remittere; aut tacitè, vt quando coniux conscius adulterij, liberè accedit ad adulterum: quia tunc accessus videtur sufficiens signum externum remissionis. Quòd si accedat ignarus adulterij, aut non omnino liberè, sed causâ redimendæ alicuius vexationis, non censetur remittere, quia tunc accessus non est sufficiens signum remissionis.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm maritus teneatur dimittere vxorem adulterantem, & persistentem in adulterando.

14 SVpponimus, maritum non teneri deserere vxorem adulteram iam emendatam: quærimus tamen, An teneatur, quando non est emendata, sed in adulterando persistit.

Non pauci neque indocti existimant, ad id teneri (imò ad id teneri sub mortali, exprimunt Petrus Ledesma q. 62. ar. 2. concl. 2. & Ouandus in 4. distinct. 35. q. vnic.) quod exprimi videtur in c. *Si vir.* 3. de Adulteriis. dum dicitur: *Si vir sciens vxorem suam deliquisse, & in fornicatione permanere, cum ea viuat, reus erit, & peccati particeps.* & deduci videtur ex illo Prouerb. 18. *Qui autem tenet adulteram, stultus est, & insipiens.*

Petrus Ledesma. Ouandus.

15 Sancius verò lib. 10. disp. 13. & Ægidius disp. 35. dub. 3. docent, maritum non teneri (nisi forsan rarissimè) quamuis vxor persistat in publicè adulterando, & meritò: quia non tenetur ratione adulterij, quia id potest ei remittere, vt dicitur in c. *Quæ admodum.* 25. de Iureiurando; neque ratione correctionis fraternæ, quia huic obligationi satisfaciet, eam admonendo, & moderatè prout potest puniendo: quia vxorem dimittere, est medium viro nimis incommodum, ad quod ratione correctionis non tenetur; quia sic tenebitur cælebs viuere, & solus domum regere, & eius infamia manifestior fiet; imò id vxori est periculosius, quia vxor, quæ sæpè reprehensa & punita non emendatur, liberiùs viuet, si dimittatur: neque tenetur ratione vitandi scandali, quòd erit suspicandi ipsum conniuere & patrocinari adulterio vxoris, si cum ipsa inhonestè viuente cohabitet, quia ad id vitandum non tenetur cum dicto incommodo, cùm ad id sufficiat quòd ita reprehendat, puniat, & custodiat, vt id intelligāt vicini. vnde quod dicitur in dicto c. *Si vir.* & Prou. 18. tantùm intelligitur, quādo vir pacificè & quietè cohabitat cum dicta vxore.

Sancius. Aegidius.

16 Addidimus, non teneri, nisi forsan rarissimè: quia quando dimissio sit apta ad emendationem absque inconueniente, aut ad vitandam dictam suspicionem, & marito non sit valdè incommoda, & non sit aliud medium sufficiens ad emendationem, & ad suspicionem vitandam (quæ rarissimè coniungentur) tenetur eam dimittere.

Ex dictis constat, vxorem multò minùs teneri ad dimittendum maritum adulterum in adulterando persistentem, quia neque ratione adulterij, vt patet; neque ratione correctionis fraternæ, quia ea dimissio est maximè incommoda vxori, imò non est apta ad emendationem mariti; neque ratione vitandi suspicionem consensus vxoris, quia rarò præsumitur vxorem consentire, & quando id præsumatur, facilè poterit huic præsumptioni aliis mediis occurrere.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Diuortium fieri possit ob alias causas ab adulterio distinctas.

RAtio difficultatis pro parte negatiua desumitur ex Christo Matth. 5. & 19. dicente, non posse vxorem dimitti nisi ob fornicationem. 17

Nihilominùs Catholici contra hæreticos conueniunt, coniugem posse ob alias causas ab altero quoad torum & cohabitationem separari (ita definitur in Tridentino sess. 24. can. 8. & constat ex cap. *Ex transmissa.* 8. & ex c. *Literis.* 13. de Restitutione spoliatorum) sed non in perpetuum, vt fieri potest ob fornicationem, quod Christus docuit Matth. 5. & 19. sed tantùm ad tempus, dum causæ ipsæ durauerint.

Est ergo difficultas, Ob quas alias causas fieri possit dicta separatio.

Conueniunt Doctores, coniugem posse separari ab altero, quando nequit cohabitare cum illo sine graui animæ periculo: imò communiter conueniunt, posse ab eo separari, quando nequit cohabitare cum eo absque graui corporis periculo. Ita Sancius lib. 10. disp. 15. & Aegidius dist. 35. dub. 4. Quod deducitur ex dictis capp. & ratione constat, quia ratio non exigit, vt cum tanto detrimento obligationi cohabitandi satis fiat, ac proinde Iure naturali separari licet. Vnde cessante dicto periculo, recurrendum est ad cohabitationem, quia ob illud tantùm excusabatur coniux à cohabitatione.

Sancius. Aegidius.

Ex quo constat Primò, coniugem posse separari ab altero, quando ab eo prouocatur ad peccandum mortaliter, & admonitus non desistit à prouocando, in quo Doctores conueniunt. 18

Secundò constat, coniugem posse separari ab altero qui labitur in hæresim, aut in apostasiam, dum non reducitur; in quo etiam Doctores conueniunt, & constat ex cap. *De illa.* 6. de Diuortiis, quia semper ex cohabitatione cum eo perseuerante in hæresi, aut in apostasia, est periculum aliquod infectionis, nisi quis magna cura procedat, ad quam non tenetur, vt non separetur ab eo.

Tertiò constat coniugem posse ab altero separari, quando ob sæuitiam illius timet ab eo graue aliquod malum, quod virum constantem terreat: in quo Doctores conueniunt, & deducitur ex cap. *Ex transmissa.* & ex c. *Literas.* quod est verum, quamuis coniux timens dederit occasionem graui malo quod timet; quia coniux, adhuc vir, nequit iustè alteri tantum malum inferre, etiam ob grauissimam culpam.

Quartò constat, coniugem posse ab altero separari, quando ob eius furiam timet graue aliquod malum, in quo etiam Doctores conueniunt. Et idem est, quando ob morbum contagiosum illius 19

timet infectionem, vt aduertunt Sancius & Ægidius.

Quintò constat, coniugem posse ab altero, quando veneficus est, separari, vt aduertunt Sancius & Ægidius, quia venefici sæpè etiam coniunctissimis grauiter nocent, vtpote qui dæmonis consilio aguntur.

Obseruandum tamen est (vt aduertunt communiter Doctores) in nullo casu ex dictis posse per se fieri separationem in perpetuum, sed tantùm quamdiu durat dictum periculum (quod potest in perpetuum durare) quia tantùm ob periculum excusatur coniux à cohabitatione cum altero, ac proinde eo periculo cessante, reuerti debet ad cohabitationem.

20 In hæresi tamen dispositione peculiari cap. *De illa.* decernitur, vt innocens, iudicio Ecclesiæ separatus ab hæretico ob hæresim, non teneatur postea admittere hæreticum, quamuis iam emendatum. Cui non obstat, quòd Matth. 5. & 19. dicitur, coniugem non posse dimitti (subintellige, in perpetuum) nisi ob fornicationem; quia ibi tantùm agitur de dimissione, quæ Iure naturali, attentâ naturâ matrimonij, fieri potest, quia eâ attentâ, nequit in perpetuum fieri, nisi ob fornicationem, qua fides matrimonij violatur; id tamè non tollit quin à Iudice possit, ob hæresim, in huius pœnam, tribui alteri licentia in perpetuum dimittendi hæreticum.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm ad Diuortium necessaria sit Iudicis auctoritas.

21 NOn pauci, neque indocti docent (& benè) ad dimissionem coniugis quoad torum & cohabitationem, vt licitè fiat, non esse necessariam Iudicis auctoritatem (adhuc ratione sæuitiæ, quidquid dicat Basilius cap. 23. nu. 7.) quando est moralis certitudo causæ sufficientis, nisi fortè, quando aliquando sit necessaria ad vitandum scandalum, quod ex dimissione oriri possit. Ita Sancius lib. 10. disp. 12. Henriquez lib. 11. c. 17. Rebellus lib. 2. q. 17. & Ægidius disp. 35. nu. 2. Quod deducitur ex Can. *Dixit Dominus.* 32. q. 2. dum dicitur: *Vbicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor.* Vbi *liberè* idem est, quod, absque alicuius licentia, aut sententia. Quod etiam supponit Christus Matth. 19. dum absolutè supponit, licitam esse dimissionem vxoris ob fornicationem. Et ratione constat, quia ex vna parte dimissio quoad torum & cohabitationem, nullo Iure positiuo prohibetur fieri absque licentia Iudicis, quamuis in cap. *Porro.* 3. de Diuortiis, prohibita sit fieri quoad vinculum absque iudicio Ecclesiæ, quamuis impedimentum sit notorium; & ex altera parte dimittens vtitur iure suo, absque perturbatione Reipublicæ.

Basilius.

Sancius. Henriquez. Rebellus. Ægidius.

22 Ex dictis constat, ob adulterium, quod publicè est notorium, posse diuortium licitè fieri propria auctoritate, cùm tunc non sit scandalum; quia constat non fieri absque causa sufficienti; imò etiam ob adulterium secretum, dum occurratur scãdalo, vt fiet, si vir migret in Prouinciam, vbi matrimonium ignoratur: quia Iudicis auctoritas tantùm est necessaria ad vitandum scandalum, quando absque ea non vitatur. quia tamen negatio debiti fieri potest absque scandalo, ideò quando moraliter constat de causa sufficiente, quamuis occulta, fieri potest priuata auctoritate. In foro tamen externo seu iudiciali non permittitur dimissio auctoritate priuatâ facta, sed vxor si dimissa sit, & restitutionem petat, fiet restitutio, nisi quando adulterium est notorium, vt constat ex cap. *Significasti.* 4. de Diuortiis, & non quando non est notorius, quamuis statim offeratur probatio parata, vt optimè Couarruuias 4. Decret. 2. p. c. 7. §. 5. Nihilominùs, vt aduertunt Sancius & Ægidius, coniux moraliter certus de adulterio alterius coniugis, non tenetur obedire Iudici, adhuc sub excommunicatione præcipienti redditionem debiti; quia tunc præceptum fundatur in falsa præsumptione in casu singulari: imò neque præcipienti cohabitationem, si absque scandalo possit non obedire, vt contingeret, si se contulerit ad longinqua.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm coniux adulter possit ab altero coniuge innocente exigere debitum, & compellere ad cohabitationem.

COnueniunt Doctores, non posse, nec per libidicem, nec priuatim, quando innocens est moraliter certus de adulterio; quia cùm ipsi fides violata, non tenetur ad reddendum, nec ad cohabitandum.

Est tamen difficultas, An possit, quando innocens non est moraliter certus.

Sancius & Ægidius existimant posse, quia priuatio iuris petendi & cohabitandi, est pœna, quæ absque auctoritate Iudicis aut coniugis innocentis infligi nequit; innocens autem, quamdiu non est moraliter certus, nequit illam infligere.

Rebellus verò vbi suprà, & Caietanus existimant non posse, & meritò: quia priuatio iuris proximi petendi & cohabitandi, non est pœna, sed est effectus violationis fidei fractæ in adulterio; quia violanti fidem non est debita fides, ac proinde eo ipso quòd est adulterium, quamuis non sit notitia illius, neque sit inflictio aliqua in pœnam, non est obligatio in innocente reddendi neque cohabitandi: ergo iniquè ab eo exigetur vt debitum, & ad id compelletur.

Et ob eamdem rationem, qui patitur, aut habet aliquam aliam causam ex supradictis sufficientem, vt alter non reddat aut non cohabitet cum ipso, vt quando ex redditione debiti aut ex cohabitatione imminet alteri graue periculum animæ aut corporis, non potest alterum cogere ad id, quamuis iste alter ignoret illam causam, quia scilicet priuatio dicti iuris proximi non est pœna, sed effectus, seu quasi effectus dictæ causæ sufficientis.

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm coniuges post Diuortium possint Religionem ingredi, aut omnimodam castitatem vouere.

COnueniunt Doctores, coniugem innocentem post diuortium iustè factum ob adulterium, posse in foro conscientiæ, adhuc altero inuito, non solùm omnimodam castitatem vouere, sed etiam Sacris initiari, & Religionem ingredi; quia tunc innocens ita est in perpetuum solutus ab altero

tero quoad torum & cohabitationem, ac si alter esset mortuus; imò tunc alter non tenetur ingredi Religionem, vt deducitur ex cap. 15. & 16. de Conuersione coniugatorum. Quòd si innocens ante professionem fornicetur, reuerti debet ad alterum coniugem; quia ex vna parte iniuria, quam alter intulit innocenti, ipsius innocentis fornicatione compensatur, & ex altera innocens nondum habet statum incompossibilem cum statu maritali.

26 Addimus, adulterum, etiam post diuortium, non tantùm absque Iudice factum, non posse innocente inuito ad Religionem, aut ad sacros Ordines transire, in quo Doctores conueniunt, sed etiam
Nauarrus. Sancius. Aegidius. post diuortium à Iudice factum, vt contra Nauarrum & alios docent Sancius lib. 10. disput. 10. & Ægidius dub. 5. quia dicta separatio, etiam quando fit à Iudice, fit in fauorem innocentis, cui per adulterium illata est iniuria, & deobligatus est à reddendo debito, & à cohabitãdo, non verò in fauorem nocentis, quia iste non deobligatur; ac proinde quoties innocens velit, alter est ad ipsum reuocandus. Quod intelligimus verum, quando innocens non vult, nocentem mutare statum, quia non sit certus, quòd ipse non mutabit animum; quia si certus & fixus sit, poterit nocens ad statum incompossibilem transire, quia tunc innocens non esset rationabiliter inuitus.

27 Et idem dicendum est, quando coniuges iudicio Ecclesiæ sunt ob hæresim separati, quod scilicet innocens possit inuito hæretico, quamuis iam emendato, transire ad statum matrimonio incompossibilem, ob rationem dictam; quia scilicet innocens est in perpetuum solutus à toro & cohabitatione cum illo, & quòd hæreticus non possit, nisi in supradicto casu, ob eamdem omnino rationẽ.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm coniuges possint mutuo consensu diuortium facere.

28 CErtum est, coniuges ex mutuo consensu posse toro separari, aut ad tempus, aut in perpetuum (nisi eis ex separatione periculum incontinentiæ immineat, & ei aliter non occurrant) quia nullo Iure obligantur ad id; imò & posse continentiam vouere, quamuis neuter Religionem ingrediatur. Nihilominùs ob periculum incontinentiæ, quod ex mutua cohabitatione eis potest imminere, non expedit id vouere, nisi post maturam deliberationem, & experientiam longam, qua experti sint, posse absque notabili periculo ita viuere.

Est ergo difficultas, An etiam possint à toro & cohabitatione separari.

Circa quam conueniunt Doctores, neutrum 29
posse Religionem ingredi, nisi vterque ingrediatur, vt exprimitur in cap. *Cum sis.* 4. & in c. *Vxoratus.* 8. de Conuersione coniugatorum, vbi excipitur, posse marit̃m ingredi non ingrediente vxore, quando vxor est senex, & non suspecta de incontinentia, si castitatem voueat: nullibi tamen excipitur, posse vxorem ingredi non ingrediente marito, quamuis prouectæ ætatis, & potentis manere in sæculo absque periculo; & ideò Basilius absque fundamento excipit, quòd id possit vxor in casu dicto.

Permittitur autem coniugibus, vt voueant cast- 30
tatem manentes in sæculo, & non permittitur, quòd vnus ingrediatur Religionem, altero non ingrediente, nisi in casu dicto; quia quamuis in priori casu sit maius periculum accedendi, quàm si vnus esset Religiosus, tunc tamen si adsit periculum incontinentiæ, dispensatio in voto est facilis, & non in professione Religiosi.

Vt tamen vir possit ad sacros Ordines promoueri, sufficit, vt contra Sancium lib. 7. disp. 39. & *Sancius.* contra Ægidium docent Nauarrus & P. Sà, si ab vxore, castitatem in sæculo vouente, absoluatur à debito tori & cohabitationis; quia in c. *Coniugatus.* 8. de Conuersione coniugat. id tantùm requiritur. Quòd verò in can. *Episcopus.* dist. 77. dicatur requiri promissionem Religionis, non obstat; quia præterquàm quòd hic canon est Concilij Agathensis, quod non fuit generale, nomine Religionis non incongruè intelligitur castitas, vt exponit Glossa.

Addimus, coniuges, saluo scandalo, & incontinentiæ periculo, posse ex mutuo consensu quoad torum & cohabitationem separatos viuere, vt nonnullos sanctos coniuges vixisse refertur; quia ad neutrum tenentur iure aliquo, naturali aut positiuo.

DISPVTATIO XII.

De impedimentis in communi.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm sit potestas humana ad inducenda impedimenta Matrimonio.

1 IMPEDIMENTVM ad matrimonium est duplex, vnum impediens tantùm, & alterum dirimens. Impediens tantùm dicitur, quo efficitur, vt matrimonium illicitè contrahatur, sed non inualidè: impedimentum verò dirimens dicitur, quo efficitur, vt matrimonium inualidè contrahatur.

Supponimus ergo, in quo nulla est difficultas, esse potestatem humanam ad statuenda impedimenta tantùm impedientia, id est, ad prohibendum fieri matrimonium, non minùs quàm ad prohibendam celebrationem aliorum contractuum, & administrationem & susceptionem aliorum Sacramentorum.

Est tamen difficultas, an sit potestas humana ad 2
statuenda impedimenta dirimentia, seu irritantia matrimonia contrahenda. Ratio difficultatis pro parte negatiua est Primò, quòd contractus matrimonij est de Iure naturali, ergo nequit humano Iure inualidari. Secundò, quòd non est potestas humana ad mutandas essentias Sacramentorum; ergo neque ad statuenda impedimenta inualidantia matrimonium; quia eo efficeretur, vt id quod ante tale impedimentum est Sacramentum, iam post inductionem illius non sit Sacramentum.

Nihilominùs Catholici conueniunt, esse po-

testatem humanam ad id, quod definitum est in
Trident. Tridentino sess. 24. can. 3. & 4. & constat ex praxi & vsu Ecclesiæ. Quod potest ratione declarari; quia matrimonium ex ea parte, qua est contractus, potest humana potestate irritari non minùs, quàm reliqui contractus, statuendo vt matrimonium ab his aut ab illis personis, vel hoc aut illo modo factum sit nullum. Ex eo verò, quòd à Christo sit institutum & eleuatum in Sacramentum, non fit, non posse humana potestate irritari; quia ex eo tantùm fit, contractum, qui aliàs esset validus, non esse validum; & qui aliàs esset totalis materia Sacramenti seu essentia Sacramenti pro materiali, 3
non sit materia seu essentia Sacramenti: quod non est, materiam Sacramenti, aut eius essentiam pro materiali mutari; quia materia seu materialis essentia Sacramenti est ipse contractus validus, & non contractus nullus, quæ non mutatur, quia etiam post statutum impedimentum contractus, qui est validus, est totalis materia Sacramenti, & qui non est validus, non est materia Sacramenti; mutaretur autem, si efficeretur, quòd contractus inualidus esset materia Sacramenti, & quòd validus non esset materia illius. Ex quo constat ad posteriorem rationem difficultatis.

Ad priorem verò respondemus, quòd quamuis contractus matrimonij sit de Iure naturali in eo sensu, nempe quòd ex natura rei in quolibet sit ius & facultas contrahendi matrimonium, non tamen in eo, nempe quòd ex natura rei nequeat non esse validus. Dicitur autem esse de Iure naturali concedente, aut saltem assistente & permittente, vt fiat, sed non obligante & necessitante ad id.

DIFFICVLTAS II.

In quibus sit facultas statuendi impedimenta Matrimonij.

4 COnueniunt Catholici, potestatem statuendi impedimẽta, tam impedientia tantùm, quàm
Trident. dirimentia, esse in Ecclesia, vt constat ex Tridentino sess. 24. can. 3. & 4. & ex praxi & vsu Ecclesiæ; & eam potestatem in Ecclesia tantùm extendi ad matrimonia baptizatorum, quia tantùm in eos habet iurisdictionem. Conueniunt quoque, eam esse non tantùm in Concilio generali, quod Ecclesiam vniuersalem repræsentat, sed etiam in Summo Pontifice, vtpote totius Ecclesiæ capite, vt patet ex multis Conciliorum generalium & Pontificum decretis, quibus non pauca impedimenta introducta sunt.

Est tamen difficultas Primò, An dicta potestas etiam sit in Episcopo respectu suorum subditorum.

Circa quam conueniunt Doctores, de facto saltem non esse in illo expeditam, quia antiqua Ecclesiæ consuetudine id reseruatum est Concilio generali, & Summo Pontifici.

Est ergo difficultas, An sit in eo ex vi sui muneris, quamuis consuetudine sit impedita.

Suarez tom. 5. dist. 7. sect. 4. & Ægidius disp. 30. num. 8. negant, quia Episcopus ex vi suæ ordinationis nullam habet iurisdictionem; quia quam habet, accipit à Summo Pontifice.

Sancius. Couarr. Sancius verò lib. 7. disp. 1. Couarruuias 4. Decret. 2. part. cap. 6. §. 1. & Basilius lib. 6. cap. 1. affirmant, & meritò: quia Episcopus ex vi sui officij est plenè & perfectè Pastor & princeps in sua diœcesi, quamuis subordinatus Pontifici, ergo habet plenam potestatem condendi in sua diœcesi quascumque leges, & statuendi quidquid saluti spirituali suorum subditorum expediat, & consequenter statuendi impedimenta matrimonij: vnde Episcopus dictam potestatem non accipit à Summo Pontifice, sed ex vi suæ ordinationis, & consequenter à Christo, quamuis subordinatam Summo Pontifici, ob quod potest à Summo Pontifice in partem aut in totum impediri.

Secundò est difficultas, An dicta potestas sit in Principe sæculari.

Conueniunt Doctores, de facto in Principe sæculari, baptizato saltem, non esse dictam potestatem expeditam, & id significatur in c. *Per tuam*, 4. de Ordine cogn. dum dicitur, causas natalium (ac proinde matrimoniales) ad forum Ecclesiasticum pertinere.

Est tamen difficultas, An dicta potestas sit in Principe sæculari baptizato ex vi suæ iurisdictionis & officij, quamuis de facto sit ab Ecclesia illi impedita.

Sancius lib. 7. disp. 3. Henriquez lib. 12. cap. 1. & Ægidius disp. 30. dub. 1. partem affirmatiuam tuentur; quia contractus matrimonij est ciuilis & sæcularis sicut reliqui, ergo est subditus potestati sæculari, seu ciuili, non minùs quàm reliqui.

Sotus verò in 4. dist. 42. quæst. 2. art. 2. Couarruuias vbi suprà, & Basilius lib. 6. cap. 2. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia contractus matrimonij in baptizatis ex institutione Christi desinit esse ciuilis & sæcularis, vtpote factus sacer & Sacramentum, ergo desinit esse subditus potestati ciuili seu sæculari, quam solam habet Princeps sæcularis.

Vnde Princeps sæcularis, quamuis baptizatus, non potest statuere impedimenta matrimonio baptizatorum; potest tamen matrimonio non baptizatorum, quia matrimonium horum non est sacrum.

Tertiò est difficultas, An quæcumque prohibitio matrimonij sit impedimentum dirimens. Hæc tamen difficultas est generalis circa omnes leges irritatorias, quæ disputatur in Tract. de Legibus, & de qua disputat Vasquez 1. 2 disput. 164. cui loco exactam eius disputationem remittimus: interim tamen dicimus, circa matrimonium nihil esse peculiare, sed in hac & in quauis alia materia considerandam esse verba legis; quia si in eis non contineatur decretum aliquod irritans, seu annullans, sed tantùm simplex aliqua prohibitio, tunc hæc non censebitur in materia matrimonij impedimentum dirimens, sed tantùm impediens.

Quartò est difficultas, An consuetudine possint introduci & auferri impedimenta matrimonij: quæ etiam est generalis, & generaliter etiam disputatur in Tract. de Legibus, & de ea disputat Vasquez 1. 2 disp. 177. cui loco exactam eius disputationem remittimus: interim tamen dicimus, nulla consuetudine nisi cognita & approbata, saltem tacitè, à superiore potente dicta impedimenta statuere, induci posse impedimentum aliquod; quia nulla prohibitio neque irritatio fieri potest, nisi ab habente iurisdictionem. Et etiam nulla consuetudine posse auferri dicta impedimenta, nisi cognita sit & approbata, saltem tacitè, à superiore potente illa auferre seu abrogare, nisi aliquando

quando per accidens, quando scilicet lex prohibens aut irritans, oppositа consuetudine redditur inutilis, aut impossibilis secundùm patriæ consuetudinem, quia in hoc casu dicta consuetudine per accidens cessat, etiam non approbante, imò inuito Pontifice aut Principe: quia sicut lex, vt validè feratur, debet esse vtilis bono communi, & modo dicto possibilis; ita etiam vt validè perseuerer, debet vtilis & possibilis perseuerare.

DIFFICVLTAS III.

Quot sint impedimenta Matrimonij, & quomodo obligent.

9 CIrca prius, duo genera impedimentorum communiter à Doctoribus assignantur: quædam, quæ reddunt matrimonium subsequens inualidum, ob quod Dirimentia dicuntur; alia verò, quæ matrimonium reddunt illicitum, sed non inualidum, ob quod dicuntur *impedientia* tantùm. Impedimenta dirimentia sunt quatuordecim, ex quibus duodecim sunt, aut Iure naturali, aut Iure Ecclesiastico antiquo introducta, & alia duo Iure nouo Tridentini, quæ omnia sequentibus versibus continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi & duplicis desit præsentia testis,
Raptáve sit mulier, nec parti reddita tutæ:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Impedimenta verò impedientia tantùm, quæ aut Iure naturali aut Ecclesiastico antiquo introducta erant, & anteà erant in vsu, duodecim enumerantur, de quibus posteà dicemus.

10 Circa posterius, quomodo videlicet impedimenta obligent (loquimur autem modò de dirimentibus) conueniunt Doctores esse peccatum mortale, contrahere matrimonium cum impedimento dirimente, quia id est quid graue, & impedimento ipso prohibitum.

Est tamen difficultas, An tunc duplex committatur peccatum mortale.

Non desunt grauissimi Doctores, qui affirmant *Ægidius.* duplex committi (in quod etiam inclinat Ægidius disp. 30. num. 18.) quia præter peccatum inobedientiæ contra Ius naturale aut Ecclesiasticum, quo impedimentum fuerit introductum, etiam reperitur peccatum sacrilegij irritationis Sacramenti contra religionem.

11 Sancius verò lib. 7. disp. 5. docet, tunc non reperiri peccatum sacrilegij, seu irritationis Sacramenti, sed tantùm vnum peccatum contra prohibitionem in impedimento inclusam, & meritò: quia tunc non irritatur Sacramentum matrimonij, quia tunc non efficitur id cui ex institutione Christi conuenit ratio Sacramenti, nempe contractus validus: ergo tunc tantùm peccatur contra prohibitionem, aut naturalem, aut positiuam in impedimento inclusam; quia impedimento dirimente non tantùm dirimitur matrimonium, sed etiam prohibetur.

Peccatum autem, quod tunc committitur, non est inobedientiæ specialis contra virtutem obedientiæ, quia nullum impedimentum dirimens prohibet, vt obediatur superiori in non contrahendo; sed est contra alias virtutes, & non semper contra eamdem; ac proinde non semper est idem secundùm speciem, sed est distinctum pro diuersitate virtutis, intuitu cuius impedimentum dirimens prohibet matrimonium. Quia quando est 12
cognatio, aut affinitas, aut iustitia publicæ honestatis, est vnum simplex peccatum incestus absque malitia fornicationis; quia tunc impedimentum prohibet, intuitu pietatis & reuerentiæ, matrimonium ordinatum ad copulam. Et quando impedimentum est disparitas cultus, est peccatum sacrilegij; quia tunc prohibet intuitu decoris & honoris nostræ Religionis. Et etiam est peccatum sacrilegij, quando impedimentum est votum castitatis, aut Ordo, vt patet. Et est peccatum mollitiei contra naturam, quando impedimentum est impotentia; quia hæc prohibet intuitu castitatis, vt reprimentis motus contra naturam. Et est peccatum iniustitiæ, quando impedimentum est conditio seruitutis ignorata, aut vis, seu metus, aut raptus, aut error personæ; & quando sunt hæc impedimenta, contra quæ peccatur peccato iniustitiæ, peccatum est in altero, nempe in contrahente cum ignorante seruitutem, aut cum persona coacta, aut cum rapta, aut cum errante personam. Et etiam est peccatum contra iustitiam, quando impedimentum est ligamen, seu priùs matrimonium perseuerans; quia tunc corpus, quod est prioris coniugis viuentis, traditur alteri, aut intenditur tradi. Et est peccatum contra iustitiam 13
vindicatiuam, quando impedimentum est crimen; quia crimen prohibet matrimonium, in pœnam seu punitionem ipsius. Et quando impedimentum est defectus præsentiæ Parochi & testium, est peccatum iniustitiæ contra coniugem qui esset; quia prohibet intuitu periculi deserendi coniugem si esset, & contrahendi cum altero.

Obseruandum tamen est, copulam inter eos, inter quos est aliquod impedimentum dirimens, non semper habere peculiarem malitiam distinctam à malitia fornicationis contra castitatem, nisi quando impedimento prohibetur matrimonium intuitu peculiaris motiui, quod in ipsa copula reperitur, vt quando copula est inter habentes impedimentum aut cognationis, aut affinitatis, aut iustitiæ publicæ honestatis, aut disparitatis cultus. Quia his personis magis est indecens copula, quam contractus, & intuitu dictæ indecentiæ eis prohibetur contractus, aut nisi quando ipsa copula ex se, supposito impedimento, habet pecu- 14
liarem oppositionem ad aliam virtutem, vt contingit in copula coniugati, seu ligati vinculo matrimonij, & etiam Religiosi & Sacris initiati, & etiam impotentis, & consanguinei in primo gradu lineæ rectæ. Quando verò copula inter impeditos non habet ex se peculiarem oppositionem ad aliam virtutem, neque impedimento prohibetur matrimonium intuitu motiui, quod in ipsa copula reperiatur, tunc non habet nisi malitiam fornicationis contra castitatem, vt copula inter eos, inter quos est impedimentum erroris personæ, aut impedimentum conditionis, aut criminis, aut coactionis.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm metus grauis excuſet à culpa contrahentem cum impedimento dirimente.

15 COnueniunt communiter Doctores, impedimentum, quamuis impedimento ſolo Iure Eccleſiaſtico introducto, contrahentem cum animo conſummandi, non excuſari à mortali ob metum grauem; quia metus iſte non aufert dictum impedimentum, vt eſt dirimens, ac proinde matrimonium eſt nullum, & qui intendit illud conſummare, intendit ad non ſuam accedere, quod nullo metu excuſari poteſt à culpa mortali.

Eſt tamen difficultas, An dictus metus excuſet ſic impeditum contrahentem abſque animo conſummandi.

Caietan. Valentia. Caietanus 1.2. q.96.art.1. & Valentia 1.2. diſput.7.punct.6.§.4.docent, ſic impeditum non excuſari à culpa mortali, quamuis impedimentum ſolo Iure Eccleſiaſtico dirimat, quia metus non efficit, quod impedimentum dirimens, quamuis ſolo iure Eccleſiaſtico introductum, non dirimat: ergo non efficit quin contractus ille ſit contra legem irritantem, ac proinde quin ſit malus & peccatum.

16 *Sancius. Aegidius.* Sancius verò lib.7.diſp.5. & Ægidius diſp.30. num.19. docent, metum grauem excuſare à culpa contrahentem cum impedimento dirimente, quamuis Iure naturali dirimat, quia tunc non fit validè matrimonium, ſed tantùm intentatur, quod dicto metu ſufficienter excuſari videtur.

Nos tamẽ ſub diſtinctione reſpondemus, nempe, contrahentem metu graui, quando impedimentum eſt ſolo Iure Eccleſiaſtico dirimens, vt dirimit iuſtitia publicæ honeſtatis, & diſparitas cultus, & ipſe metus grauis iniuſtè incuſſus ad extorquendum matrimonium, excuſari à culpa: non verò, quando impedimentum dirimit Iure naturali, vt dirimit impotentia, & etiam conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, quod inſinuat Val. Vaſquez 1.2. diſp.161. num.17. Ratio prioris partis eſt, quia tunc contrahere, tantùm eſt contra legem Eccleſiaſticam prohibentem; cuius obſeruantio in hac materia eſt minoris momenti, quàm grave malum quod timetur; ob quod, eo timore exiſtente, lex illa ceſſat obligare vt prohibens, quamuis non vt irritans. Ex quo conſtat ad rationem pro Caietano & Valentia adductam. Ratio poſterioris partis eſt, quia tunc contrahere, eſt contra Ius naturale prohibens, contra quod perſeuerans, vt in præſenti perſeuerat, nihil fieri poteſt, neque intentari, quocumque malo imminente; peccatum autem, quod ſic contrahendo committitur, non ſemper eſt eiuſdem ſpeciei, vt conſtat ex dictis Diffic. 111.

DISPVTATIO XIII.

De Errore.

INcipimus iam diſputare de impedimentis dirimentibus in particulari.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Error perſonæ Iure naturali dirimat Matrimonium contrahendum.

1 CONVENIVNT Doctores, errorem perſonæ cum qua contrahitur (vt contigit Iacob ducenti Liam, quam exiſtimabat eſſe Rachel) dirimere ſeu irritare matrimonium, ſiue error det cauſam contractui matrimonij, quia ſcilicet non fieret, ſi non eſſet error; ſiue non det, quia ſcilicet etiam fieret contractus, quamuis non eſſet error. Imò conueniunt contra *Gloſſa.* Gloſſam 29.q.1. in Summa, v. *Quod autem*, dirimere Iure naturali, quia ſiue error det cauſam contractui, ſiue non det, aufert conſenſum in materiam ſubſtantialem contractus matrimonij; quia in hoc contractu perſonæ ſunt materia ſubſtantialis, conſenſus autem in materiam ſubſtantialem contractus ex natura ſeu Iure naturali ipſius contractus eſt neceſſarius ad valorem illius.

2 Error autem perſonæ dirimit matrimonium, quamuis ſit vincibilis: quia iſte quamuis ſufficiat ad peccandum, non tamen ad validè contrahendum; quia ad peccandum ſufficit ſe exponere periculo faciendi contra præceptum, cui periculo ſe exponit, qui cum errore aut ignorantia vincibili peccati operatur; ad validè autem contrahendum eum aliqua, verbi gratia cum Maria, non ſufficit ſe exponere periculo contrahendi cum illa, ſed requiritur voluntas vera contrahendi cum ea; quæ voluntas non conſtat cum errore illius perſonæ, quamuis vincibili, niſi errans habeat voluntatem eohtrahendi cum perſona ſibi propoſita, quæcumq; illa ſit, quod rariſſimè aut numquam contingit in contractu matrimonij, ſemper tamen in adminiſtratione aliorum Sacramentorum; quia qui adminiſtrat alia Sacramenta, v.g. Confirmationem aut Pœnitentiam, verè intendit perſonæ ſibi præſenti & propoſitæ adminiſtrare, quæcumque illa ſit.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Error qualitatis perſonæ dirimat Matrimonium contrahendum.

COnueniunt Doctores, errorem qualitatis, vt nobilitatis aut diuitiarum, dirimere Iure naturali matrimonium in duobus caſibus. Primò, quando matrimonium fit dependenter ab ea qualitate tamquam à conditione; quia cùm tunc deficiat conditio ſub qua fit contractus, etiam deficit ipſe. Secundò, quando qualitas refunditur in perſonam, id eſt, quando ex errore qualitatis erratur circa perſonam, vt quando femina contrahit cum infante, exiſtimans ſe contrahere cum Principe; & quando qualitas non refunditur in perſonam, nec matrimonium fit dependenter à qualitate tamquam à conditione, in vno caſu non dirimere, quando ſcilicet error qualitatis non dat cauſam contractui matrimonij, quia ſcilicet aliàs fieret, quamuis non erraretur circa qualitatem perſonæ.

Eſt

Est tamen difficultas, An dirimat quando dat causam contractui.

4 *Medina. Præpositiu. Aristotel.* Medina de Restitut. q. 33. & Præpositiuus c. vlt. de Coniugio leprosorum, docent dirimere. quod deduci videtur ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. dum ait, errorem cuiuscumque circumstantiæ tollere voluntarium; ad valorem autem cuiuscumq; contractus requiritur voluntarium. Et ratione probatur, quia quando est error qualitatis personæ, nequit esse perfectus consensus in personam, qui requiritur ad valorem matrimonij. Secundò, quia qui elargitur eleemosynam alicui non pauperi, existimans esse pauperem, inualidè elargitur, ita vt recipiens teneatur ad restitutionem; ergo qui tradit corpus alicui, v.g. non diuiti, existimans esse diuitem, inualidè tradit.

Sancius. Aegidius. Sancius verò lib. 7. disp. 18. Ægidius disp. 31. dub. 1. & communiter Doctores docent, non dirimere, & meritò: quia error qualitatis personæ non impedit perfectum & simpliciter voluntarium, & consensum circa personam ipsam, quæ est materia substantialis matrimonij, etiamsi quando error qualitatis est causa contractus matrimonij, efficiat inuoluntarium secundùm quid, cum quo optimè stat voluntarium simpliciter, quod sufficit ad valorem contractus matrimonij. Ex quo constat ad priorem rationem aduersariorum.

Et ad posteriorem respondemus, concedendo 5
Antecedens, & negando Consequentiam, ob disparitatem; quia tunc in elargitione eleemosynæ deficit titulus, nempe paupertas, ac proinde deficit valor elargitionis eleemosynæ; in traditione verò corporis in matrimonio, quamuis deficiat qualitas, non deficit titulus; quia traditio corporis non fit pro qualitate, sed pro corpore aut pro persona.

Aristoteles autem vbi suprà tantùm loquitur de circumstantiis pertinentibus ad substantiam actionis, vt ostendit Vasquez 1. 2. disp. 30. *Vasquez.*

Id autem, quod diximus, nempe errorem qualitatis non dirimere matrimonium, etiamsi det causam contractui, est verum, quidquid Basilius dicat lib. 4. cap. 21. etiamsi errans contrahat, expressè motus à qualitate circa quam errat, quia ex eo, 6
quòd expressè moueatur à qualitate illa, & ita vt si non erraret circa illam, non contraheret, non contrahit dependenter ab illa qualitate tamquam à conditione, sed tantùm motus ab illa tamquam à causa finali.

DISPVTATIO XIV.

De Conditione seruitutis.

DIFFICVLTAS I.

Quomodo Conditio seruitutis dirimat Matrimonium contrahendum.

1 CERTVM est, seruitutem sumptam pro statu mancipij, quæ nomine conditionis significatur, non dirimere matrimonium Iure naturali, vt constat ex cap. 1. & 2. & 4. de Coniugio seruorum; quia seruitus non est defectus substantialis personæ, quæ est materia substantialis matrimonij, sicut ingenuitas, seu libertas non est substantia personæ, sed qualitas. Secundò certum est, errorem, aut ignorantiam seruitutis dirimere matrimonium serui cum libera ignara seruitutis, & econtrà seruæ cum libero ignaro seruitutis, vt constat ex dictis capp. 2. & 4 & ad id sufficere errorem aut ignorantiam, *Aegidius.* quamuis vincibilem, vt supponit Ægidius disput. 31. num. 26. cùm error iste & ignorantia sint absolutè error & ignorantia, imò errorem affectatum & ignorantiam affectatam, etiam sufficere, quia iste error & ista ignorantia sint absolutè error & ignorantia.

Est tamen difficultas, An error seruitutis, seu ignorantia in persona libera, dirimat matrimonium Iure naturali, an tantùm Ecclesiastico.

2 *Palacios. Siluester. Angles.* Palacios in 4. dist. 3. q. vnica, Siluester v. *Matrimonium.* 6. q. 1. & Angles 1. p. de Matrimonio q. 10. docent dirimere Iure naturali, quòd deduci videtur ex eo, quòd in nullo canone prædictum matrimonium irritetur, sed tantùm supponatur esse nullum. Et ratione probatur, quia corpus mancipij est impeditum ad vsum coniugalem, cùm iste pendeat ex voluntate domini; ergo quando defectus iste tacetur & ignoratur, contractus matrimonij est Iure naturali nullus; sicut venditio rei, cuius vsus pendet ex voluntate alterius, est nulla, quando tacetur & ignoratur dictus defectus: quia venditio fit vt transferatur in emptorem dominium rei non impeditæ quoad vsum.

Sancius verò lib. 7. disp. 19. Ægidius vbi suprà, *Sancius. Aegidius.* & communiter Doctores docent, non dirimere Iure naturali, sed tantùm Ecclesiastico, & meritò: quia seruitus non est defectus substantialis personæ, sed qualitatis; ergo error, aut ignorantia illius non aufert consensum perfectum, & simpliciter circa materiam substantialem matrimonij; ac proinde non dirimit illud ex natura rei, sed tantùm Iure Ecclesiastico habito in dictis capitibus.

Quòd autem seruitus ignorata, nullo Iure scripto, quod nunc habeamus, dirimat matrimonium, 3
sed id in omnibus supponatur, tantùm conuincit dictam seruitutem ignoratam dirimere Iure non scripto, sed viua voce tradito, aut consuetudine introducto, aut Iure aliquando scripto, cuius scriptura periit.

Ad rationem respondemus, ad valorem matrimonij ex natura rei sufficere, traditionem corporis, quantum est ex se, expediri ad vsum, quamuis aliena voluntate possit impediri; aliàs etiam seruitus cognita dirimeret; præsertim quòd dominus non potest in totum impedire seruum ab vsu matrimonij, nisi quantum ratio patitur. Quòd autem dictus defectus ignoretur, non obstat ex natura rei valori matrimonij, sicut nec defectus rei venditæ iam dictus obstat valori venditionis, quamuis forsan obstet iustitiæ, vt scilicet venditio sit licita & iusta.

DIF-

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm, quando persona conditionis seruilis contrahit sciente domino, & non contradicente, cum persona libera seruitutis ignara, consequatur libertatem.

4 SVpponimus Iure ciuili communi habito in Authentica *Ad hoc.* C. de Latina libertate, & in Authentica De nuptiis collat. 4. & Iure Castellæ L. 1. titul. 5. & L. 5. tit. 22. par. 4. quando dominus tradit mancipium, siue masculum siue feminam, alicui libero, ignaro seruitutis, in coniugem, tamquam liberum, statim mancipium consequi libertatem. Quærimus tamen, an etiam eam consequatur, quando non traditur dicto modo à domino, sed ipsum mancipium contrahit cum libero ignaro seruitutis, domino ipso sciente, & non contradicente.

Conueniunt Communiter Doctores, Iure ciuili communi statim consequi libertatem, quando dominus scit, & ex studio, id est dolosè tacet; Iure verò Castellæ, quando non contradicit, vt expressum est in dictis Legibus.

5 Iure tamen naturali in nullo casu ex tribus dictis consequitur libertatem; quia dominus neque dicta taciturnitate, neque non contradictione censetur donare mancipium libertati, imò neque dicta positiua traditione mancipij tamquam liberi in coniugem; quamuis in hoc vltimo casu dominus Iure naturali teneatur donare libertati saltem pro vita coniugis liberi (si iste exigat) in recompensationem iniustitiæ ipsi factæ dicta dolosa traditione.

Vnde vbi dicta Iura positiua locum non habent, mancipium nullam consequitur libertatem; quia Iure naturali illam non consequitur; ac proinde extra Prouincias imperio subiectas, in quibus ius commune ciuile vim habet, & extra nostra regna, in quibus tantum Lex Castellæ vim habet, mancipium in nullo casu ex tribus dictis libertatem consequitur.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm in casu, in quo mancipium contrahens cum libero, seruitutis ignaro, consequitur libertatem, Matrimonium validè fiat.

6 *Sancius. Henriq.* SAncius lib. 7. disp. 20. & Henriquez lib. 11. c. 10. affirmant; quod etiam traditur in dicta Authentic. De nuptiis. Et ratione probatur; quia quamuis perseueret seruitus ignorata, quando matrimonium fit, ea tamen seruitus nullius considerationis est, vt possit matrimonium irritare; quia ita est ac si non esset, quia statim ac perficitur, matrimonium finitur.

Couarr. Gregorius Lopez. Couarruuias verò 4. Decret. 2. p. c. 3 §. 7. & Gregorius Lopez Leg. 1. Castellæ tit. 5. par. 4. negant, quod etiam traditur in dicta L. Castellæ, & meritò: quia Iure canonico seruitus ignorata absque vlla limitatione dirimit matrimonium. sed quando matrimonium celebratur, adest dicta seruitus; ergo verè dirimit matrimonium.

7 Vnde Ius ciuile in dicta Authentica non habet locum quoad hoc in Prouinciis adhuc imperio subiectis, in matrimoniis baptizatorum, quia non habet vim contra Ius canonicum, quo absolutè in baptizatis irritatur dictum matrimonium. Quòd autem seruitus illa statim post factum aut attentatum matrimonium cesset, non sufficit vt validè fiat, quia verè est seruitus quando matrimonium fit, & non est paruæ considerationis quòd adsit, cùm efficiat personam maximè vilem non minùs, imò magis quàm seruitus præcedens, quamuis hæc Iure canonico non dirimat matrimonium.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm mancipium contrahens Matrimonium cum domino, aut cum domina, statim consequatur libertatem.

ETiamsi Iure Castellæ L. 1. tit. 13. p. 4. ancilla 1 eo ipso, quod ducitur à domino, fiat libera, non tamen Iure communi ciuili, vt contra Siluestrum & alios docent Sancius lib. 7. d. 20. Couarruuias & Henriquez, quia nullus textus reperitur in quo id exprimatur, neque ex quo deducatur.

Est tamen difficultas, An ex vi matrimonij, seu Iure naturali ipsius matrimonij, mancipium contrahens cum domino aut cum domina, eo ipso consequatur libertatem.

Sancius, Couarruuias & Henriquez partem negatiuam supponunt, quam exprimit Ochagunia Tract. 3. q. 49. & deduci videtur ex eo, quòd Agar verè fuit vxor Abrahæ, & tamen Genes. 16. & 21. & ad Galat. 4. dicitur ancilla; & ex eo quòd Aristoteles refert 1. Politic. c. 1. nempe quòd apud aliquas nationes vxores habebantur tamquam ancillæ: ergo matrimonium mancipij cum domino aut domina, vi & efficacitate sua naturali non excludit seruitutem.

Vasquez verò 3. par. disp. 80. c. 8. Basilius lib. 7. n. c. 44. & Gregorius Lopez, partem affirmatiuam tradunt, quod etiam dicitur in dicta L. 1. Castellæ, & meritò: quia status matrimonij pugnat cum statu seruitutis, quia coniux ex vi matrimonij fit alteri socius, & eius nomine & honore gaudens, & acquirit ius vt fiat vna caro cum altero coniuge; quæ omnia non compatiuntur cum statu seruili: status ergo matrimonij vi & efficacitate sua naturali excludit seruitutem.

Agar autem non dicebatur ancilla, quia post matrimonium mansisset talis; sed quia fuit antea, & posteà non fuit assumpta ad domus gubernationem, sed mansit ministrans. Quòd verò apud aliquas gentes, vxores haberentur vt ancillæ, non obstat, quia gentes illæ, vt ipse Aristoteles referebant barbaræ.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm mancipium possit contrahere Matrimonium inuito domino.

RAtio difficultatis pro parte negatiua desumitur Primò ex Concilio Cabilonensi, relato cap. vlt. 29. quæst. 2. vbi dicitur, coniugia seruorum non esse dissoluenda, vbi consuetio fuit legalis, & per voluntatem dominorum, quo denotari videtur, non esse valida quando fiunt contra voluntatem dominorum. Secundò desumitur ex Basilio can. suo 40. vbi id clarè supponit.

Nihilominùs Doctores conueniunt, mancipia non solùm validè, sed etiam licitè posse inuitis dominis

dominis matrimonia contrahere, quod manifestè supponitur in cap. 1. de Coniugio seruorum. Et in primis, quòd possent validè contrahere, probatur; quia mancipium non est inhabile ad contrahendum contra voluntatem domini, quia non Iure aliquo positiuo, quia nullum extat; neque naturali, quia traditio mancipij ad obsequia humano modo præstanda domino non est incompossibilis cum traditione corporis mancipij ad prolis generationem. Deinde quòd possint licitè, patet; quia id non est prohibitum Iure positiuo, vt patet; neq; naturali, quia contractus matrimonij, & eius vsus temporibus opportunis non impedit obsequia, domino humano modo præstanda. Vnde domini nequeunt licitè matrimonia mancipiorum impedire, vt supponitur in dicto cap. 1.

11 Ad rationem ergo difficultatis respondemus, Patres Concilij Cabilonensis, & Basilium locutos fuisse iuxta Ius antiquum positiuum, quo eo tempore (vt Henriquez refert lib. 11. c. 10.) matrimonia mancipiorum contra voluntatem domini erant irrita. Addimus tamen, in Concilio Cabilonensi tantùm dici non esse dissoluenda, quando voluntate domini contracta sunt, ex quo non necessariò infertur, esse dissoluenda quando contracta sunt contra voluntatem domini; & in canone illo Basilij, in Græco non contineri nullitatem eorum matrimoniorum, sed exaggerationem quamdam, vt ex nostro Turriano refert Sancius disp. 21. num. 10.

Henriquez.

Sancius.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm mancipium teneatur potiùs satisfacere domino, quàm coniugi.

12 CIrca hanc rem non parum variant Doctores, quia alij affirmant, præferendum esse dominum; alij præferendum esse coniugem; alij verò eum esse præferendum, cui maius damnum imineat ex eo quod ei non satisfiat, & quando vtriq; æquale damnum imminet, satisfaciẽdum esse domino, quando ipse non annuit matrimonio; coniugi verò, quando ex licentia domini factum fuit.

13 Nos tamen existimamus, quòd si matrimonium fuit prius initum, quàm seruitus contracta, potiùs esse satisfaciendum coniugi rationabiliter petenti, attenta seruitute; at si seruitus fuit priùs contracta quàm matrimonium initum, potiùs satisfaciendum esse domino rationabiliter præcipienti, attento coniugio, vt significatur in cap. 1. de Coniugio seruorum, dum dicitur dominis exhibenda esse debita & consueta seruitia à mancipio, quantumuis matrimonium contrahat. Ratio vtriusque partis est, quia qui prior est tẽpore, potior est Iure, quia iuri iam acquisito nullus præiudicare potest.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm dominus possit vendere mancipium coniugatum ad partes remotas.

DIfficultas tantùm procedit, quando ob venditionem ad partes remotas impediendus est vsus coniugalis ex eo, quòd coniux mancipij impeditus sit mancipium venditum comitari; quia quando comitari potest, certum est vendi posse ad partes remotas. 14

Circa difficultatem ergo variant Doctores: quia alij absolutè docent, dominum posse; alij absolutè docent, non posse; alij verò, posse, quando mancipium contraxit absque voluntate domini; & non posse, quando ex eius licentia contraxit.

Nos tamen existimamus, quòd si matrimonium mancipij fuit priùs factum quàm seruitus contracta, dominus non possit vendere ad partes remotas, quando impediendus est vsus matrimonij, quia tunc coniux mancipij potior est iure quàm dominus; at si seruitus fuit prior, dominus (quamuis Iure Castellæ L. 1. tit. 5. p. 4. non possit) tamen Iure naturali potest, quamuis vsus matrimonij sit impediendus, quando absque notabili incommodo nequit non vendere ad partes remotas; quia si absque eo possit, ratio exigit vt mancipium & eius coniux non impediantur à iure vtendi matrimonio; quia dominus, supposito matrimonio mancipij, ad quod celebrandum habuit ius, tenetur ad id attendere quantum commodè possit: dominus enim mancipium coniugatum nequit tantum occupare, quantum possit non coniugatum. 15

Quomodo verò post matrimonium factum possit maritus se vendere in mancipium, inuita vxore (quamuis nequeat in Prouinciis subiectis Legibus Castellæ) & non possit vxor inuito marito, docet Sancius lib. 7. à disp. 22. & benè, quidquid dicat Basilius lib. 7. cap. 44.

DISPVTATIO XV.

De Voto.

DIFFICVLTAS VNICA.

Quomodo Votum solemne castitatis dirimat Matrimonium.

1 SVPPONIMVS Primò, votum simplex castitatis non dirimere matrimonium cõtrahendum (vt constat ex cap. vnico de Voto, in 6. & ex c. *Consuluit.* 4. & ex c. *Rursus.* 6. Qui Clerici, vel vouentes) excepto voto simplici castitatis, cum aliis duobus votis simplicibus post biennium nouitiatus in nostra Societate emissis, quod cum eis illud dirimit Iure Ecclesiastico, habito in Bulla *Ascendente Domino* edita à Gregorio XIII. Secundò supponimus, votum solemne castitatis in Religione emissum dirimere matrimonium Iure Ecclesiastico, vt constat ex dicto cap. vnico, & ex Tridentino sess. 24. can. 9. & non dirimere Iure diuino, quia de hoc Iure nullatenus constat.

Est tamen difficultas, An dictum votum sua naturali vi & efficacitate, seu suo Iure naturali dirimat matrimonium.

Durandus in 4. dist. 28. qu. 1. Dominicus Sotus 7. de Iustitia qu. 2. ar. 5. Petrus Sotus lect. 5. de Matrimonio, & Couarruuias 2. par. Epitome capitis 7. §. 4 partem affirmatiuam tuentur, quia per votum solemne castitatis in Religione quis tradit se Deo, & ius quod habet ad nuptias; in quo distingui 2

Durandus. *Dominic.* *Sotus.* *Petrus Sotus.* *Couarruu.*

stingui videtur à voto simplici castitatis, quod tantùm continet promissionem, & non traditionem; ergo qui solemniter vouit castitatem, nequit ex natura ipsius voti solemnis castitatis validè tradi alteri vt coniugi, seu ad vsum oppositum castitati.

Scotus. Sancius. Aegidius. Vasquez. Scotus verò in 4.dist.38.quæst.vnica, Sancius lib.7.disp.26. Ægidius disp.31. dub.6. & Vasquez 1.2. disp.165. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia voto solemni castitatis quis non aliter se ipsum, & ius quod habet ad nuptias, tradit Deo, quàm se ex virtute Religionis, & non iustitiæ, obligando ad seruandam castitatem, sicut 3 voto simplici: ergo potest validè se ipsum alteri ex iustitia in matrimonium tradere ad vsum contra castitatem, sicut post votum simplex castitatis. Antecedens patet, & Consequentia probatur: quia traditio seu obligatio ex Religione Deo, & traditio seu obligatio alteri vt coniugi, ex iustitia optimè compatiuntur; quia sunt diuersæ rationis, & disparatæ: & id constat in eo, qui post matrimonium consummatum ex licentia alterius coniugis, vouet solemniter castitatem in Religione, in quo simul sunt dictæ traditiones seu obligationes. Vnde votum solemne castitatis non differt à simplici, quia vno vouens tradatur Deo, & altero non; sed votum dicitur solemne ex eo solùm, quòd fiat sub certa regula approbata sub Superiore, cui vouens se in perpetuum tradit, & à quo in perpetuum acceptatur. de quo Vasquez latiùs vbi supra cap.8. *Vasq.*

Obseruandum est, Religiosos & Moniales matrimonium contrahentes, & eos qui cum Monialibus contrahunt, incurrere ipso facto excommunicationem latam in Clementina vnica de Consanguinitate. 4

DISPVTATIO XVI.

De Ordine.

DIFFICVLTAS I.

Quomodo Ordo sacer dirimat Matrimonium contrahendum.

1 SVPPONIMVS, primam tonsuram, & quatuor minores Ordines, non dirimere matrimonium, imò neq; impedire; quia non suâ naturâ, seu suo Iure naturali, vt patet, neque Iure aliquo positiuo, quia nullum extat: Ordinem verò sacrum, etiam Subdiaconatus, dirimere ex Iure Ecclesiastico matrimonium contrahendum, vt constat ex cap.1. & 2. Qui Clerici vel vouentes, & ex cap. vnico, de Voto, in 6. & ex Tridentino sess.24.can.9. Quod Ordo sacer efficit non tantùm ratione voti solemnis castitatis, seu Iuris Ecclesiastici annexi ipsi voto solemni castitatis, vt dicitur in dicto cap.vnico, sed etiam ratione sui, seu ratione Iuris Ecclesiastici sibi annexi, vt contra Bellarminum & Basilium cap.27. docent Scotus in 4.dist.37. & Rebellus lib.3.quæst.12. quia in dictis capp.1.&2. id absolutè tribuitur Ordini sacro, nulla facta mentione voti: & id non leuiter significatur in dicto can.9.Tridentini. *Scotus. Rebellus.*

Est tamen difficultas, An Ordo sacer etiam Iure naturali & diuino dirimat matrimonium.

2 Circa quam, paucis quibusdam Doctoribus exceptis, reliqui communiter docent, Ordinem sacrum ratione voti solemnis sibi annexi non dirimere matrimonium Iure naturali; & meritò, ob eamdem omnino rationem, ob quam Disputatione & Difficultate præcedenti diximus, votum solemne castitatis in Religione emissum, non dirimere Iure naturali matrimonium: nec Ordinem sacrum ratione dicti voti sibi annexi dirimere Iure diuino positiuo, quia de eo Iure nullatenus constat.

Imò Ordo ipse sacer (quamuis à Christo institutus) ratione sui, dicto voto secluso, non dirimit matrimonium Iure diuino positiuo, quia de eo non constat; neque Iure naturali, quia Ordo sacer suâ naturâ non est incompossibilis cum traditione, qua quis alteri tribuit dominium sui 3 corporis ad vsum coniugalem, vt patet. Ordo ergo sacer tam ratione sui quàm ratione voti sibi annexi, tantùm dirimit matrimonium Iure Ecclesiastico, vt optimè aduertunt Rebellus lib.3. quæst.4. Vasquez 3.par.dist.249. cap.2. & plures alij. *Rebellus. Vasquez.*

Obseruandum est, Clericos in Sacris, qui matrimonium contrahunt, incurrere ipso facto excommunicationem latam in Clementina vnica de Consanguinitate.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Ordo sacer ante vsum rationis susceptus dirimat Matrimonium.

SAncius lib.7. disp.30. Vasquez 3.p. disp.246. num.25. Henriquez lib.12. cap.5. & Ægidius de Sacramento Ordinis disput.20. docent, Ordinem sacrum susceptum ante vsum rationis non dirimere matrimonium, imò neque prohibere; quia non ratione sui, seu Iuris Ecclesiastici ipsi annexi (quia credi non potest, Ecclesiam velle in eo statu initiatum suo iure comprehendi) neque ratione voti castitatis Ordini annexi, quia votum nequit esse absque vsu rationis. Quod etiam docent de Ordine sacro susceptum per vim, seu metum grauem iniustum. Quod Vasquez & alij extendunt ad Ordinem sacrum, susceptum cum ignorantia iuris & voti Ordini annexorum. *Sancius. Henriquez. Aegidius. Vasquez.*

Paludanus verò in 4. dist.37. quæst.1. artic.1. Antoninus 3.p. tit.1.c.8. Ledesma 2.par.4.q.55. art.4. & Rebellus lib.3.quæst.12.docent, Ordinem sacrum susceptum ante vsum rationis dirimere matrimonium, & meritò, non ratione voti annexi, quia absque vsu rationis nequit votum fieri, adhuc implicitè; sed ratione sui, seu ratione Iuris Ecclesiastici ipsi Ordini annexi: quia Ius Ecclesiasticum dirimens matrimonium est absolutè annexum Ordini sacro, non minùs quàm Iura Ecclesiastica sunt annexa Baptismo: ergo sicut Iura Ecclesiastica comprehendunt baptizatum ante vsum rationis, ita etiam Ius Ecclesiasticum dirimens matrimonium annexum Ordini sacro comprehendit Sacris initiatum ante vsum rationis. *Paludanus. Antoninus. Ledesma. Rebellus.*

Et idem ob eamdem rationem dicendum est, vt optimè

vt optimè dicti Doctores, de Ordine sacro, metu quantumuis grauissimo, voluntariè susceptо; imò etiam credimus, tunc non tantùm dirimere ratione iuris ipsi annexi, sed etiam ratione voti solemnis castitatis ipsi annexi. Et ob eamdem rationem idem est dicendum de Ordine sacro cum ignorantia, quamuis inuincibili dicti iuris & dicti voti
Sancius. susceptо, vt contra Vasquez docet Sanciusdisp. 27. quamuis tunc non ratione voti, quando Ordo susciptur cum ignorantia inuincibili annexionis voti, quia sic ignorans voti annexionem, id non efficit adhuc implicitè.

Et multò meliùs Ordo sacer ante pubertatem 6
post vsum rationis susceptus dirimit matrimonium, vt contra Sancium docet Ægidius, & tunc *Ægidius.*
non tantùm ratione Iuris Ecclesiastici ipsi Ordini annexi, sed etiam ratione dicti voti, quia votum istud, quamuis solemne, validè fieri potest ante decimum sextum annum, etiamsi ante eum professio solemnis in Religione sit nulla, ob peculiarem dispositionem Iuris circa professionem, quæ non est circa dictum votum, quamuis solemne.

DISPVTATIO XVII.

De Cognatione naturali, seu ex sanguine, quæ dicitur consanguinitas.

DIFFICVLTAS I.

Quid sit Consanguinitas, & quomodo eius gradus computentur.

1 CIRCA prius, consanguinitas (quæ dicitur quasi sanguinis vnitas) definitur, quòd sit *propinquitas duarum personarum per carnalem propagationẽ contracta, quarum ambæ ex eadem descendunt, vel vna ex altera.* Vnde consanguinitas est quædã mutua relatio seu habitudo coniunctionis in sanguine, requirens pro cõditione natiuitatem.

Distinguitur autem consanguinitas per gradus & lineas. *Gradus est habitudo coniunctionis vnius consanguinei ad alterum*, ac proinde requirit duo extrema, vnum tamquam subiectum, & alterum tamquam terminum. Linea verò est *plurium habitudinum coniunctionis consanguineorum ordinata*
2 *collectio.* Linea autem est duplex, vna recta, altera transuersalis seu collateralis. Recta est *collectio habitudinum eorum consanguineorum, quorũ vnus ab alio originatur.* Transuersalis verò est *collectio habitudinum ab eodem stipite descendentium, quorum nullus originatur ab alio.* Recta autem est duplex, per solam nostram rationem duplicata: vna est ascendentium, quæ est *collectio habitudinum prout considerantur ab stipite versus descendentes:* altera descendentium, quæ est *collectio habitudinum prout inuerso ordine considerantur à descendentibus versus stipitem.*

Circa posterius, ad dignoscendos seu numerandos gradus, triplex regula à Doctoribus traditur. Prima est: *In linea recta tot gradibus vnus alteri coniungitur, & ab eo distat, quot generationibus vnus descendit ab altero.* Vnde filius est in primo gradu cum patre, quia ab eo vna generatione descendit; & nepos est in secundo cum auo, quia ab eo descendit duabus generationibus, vna, qua suus pater immediatè descendit ab illo, & altera, qua ipse immediatè descendit à patre suo, medio quo descendit à suo auo.

3 Secunda regula habita in can. *Ad sedem.* & in can. *Parentelæ.* 35. q. 5. est: *In linea transuersali æquali tot gradibus vnus coniungitur alteri, & ab eo distat, quot quilibet coniungitur suo communi stipiti proximo, & ab eo distat*; quia tantùm ratione illius coniunguntur, & in ordine ad illum distant. Vnde duo fratres inter se sunt in primo gradu; quia in eo gradu sunt cum suo communi stipite proximo, medio quo inter se coniunguntur, & in ordine ad quem distant.

Tertia regula habita in cap. fin. de Consanguinitate est: *In linea transuersali inæquali tot gradibus vnus coniungitur alteri, & ab eo distat, quot is, qui remotior est a communi stipite proximo, ei coniungitur. & ab eo distat*; quia solùm coniunguntur ratione communis stipitis proximi; ac proinde nequeunt magis inter se coniungi, quàm remotior illi coniungitur. Vnde patruus & consobrinus sunt in secundo gradu; quia consobrinus est in secundo cum proximo stipite amborum.

Obseruandum est, in prima regula, conuenire 4
Ius ciuile cum canonico, non verò in secunda, neque in tertia; quia Ius ciuile numerat omnes gradus qui reperiuntur in duabus personis, quæ transuersaliter comparantur. Vnde Iure ciuili duo fratres sunt in secundo gradu; quia in quolibet est vnus gradus respectu proximi stipitis, vtrique communis; & patruus & sobrinus in tertio, & duo filij duorum fratrum in quarto.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Consanguinitas dirimat Matrimonium Iure aliquo positiuo.

CONueniunt Doctores, consanguinitatem 5
nullo Iure diuino dirimere matrimonium; quia non Iure aliquo Euangelico, quia nullum circa hoc exstat; neque Iure aliquo veteri, quia quamuis in veteri lege Leuitic. 18. consanguinitas in aliquot gradibus dirimeret matrimonium, etiam in primo lineæ rectæ, in quo etiam dirimit iure naturali; tota tamen lex vetus, vt positiua, cessauit morte Christi; dirimere tamen Iure Ecclesiastico, vt constat ex capp. statim citandis.

Obseruandum est, quòd quamuis consanguinitas olim dirimeret vsque ad septimum gradum inclusiuè, vt constat ex can. *Ad sedem.* 35. quæst. 5. iam tamen non dirimit nisi vsque ad quartum gradum, inclusiuè tamen, vt constat ex cap. *Non debet.* 8. de Consanguinitate.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimat Matrimonium Iure naturali.

6 CONueniunt Doctores, consanguinitatem in primo gradu lineæ rectæ Iure naturali dirimere matrimoniũ, quia vsus coniugalis, ad quem matrimonio confertur ius iustitiæ, nequit ex sua natura, & ex suo obiecto, & semper, & in communi casu non esse inhonestus in dictis consanguineis, nempe in filio & in matre, & in patre & in filia; cùm nequeat non esse contra reuerentiam suapte natura debitam ascendentibus; ergo nequit conferri ius iustitiæ ad eum actum, vtpote semper ex obiecto inhonestum, & rationi dissonum, ac proinde consanguinei in dicto gradu sunt inhabiles ad matrimonium, quo prædictum ius confertur: sunt autem inhabiles inhabilitate orta ex natura dictæ consanguinitatis, ac proinde Iure naturali.

Est tamen difficultas, An consanguinitas in dicto primo gradu dirimat matrimonium in casu extremę necessitatis propagandi genus humanum, vt si in mundo tantòm supereſſent mater & filius, aut pater & filia.

7 *Sancius. Henriq. Basilius.* Sancius lib. 7. disp. 51. Henriquez lib. 12. c. 9. & Basilius cap. 31. negant; quia damnum priuatum irreuerentiæ, quæ fit ascendenti copula & matrimonio ad eam ordinato, debet cedere damno communi interitus vniuersi.

Caietanus. Ledesma. Ægidius. Caietanus verò 2. 2. q. 154. art. 9. Petrus Ledesma q. 54. art. 3. diffic. 1. & Ægidius disp. 32. n. 14. affirmant, & meritò: quia etiam in casu dicto irrogatur irreuerentia ascendenti copula & matrimonio oppositò pietati, aut obseruantiæ, cui priuatus cedere aut acquiescere nequit, cùm sit oppositа pietati aut obseruantiæ, & nõ instítiæ, cuius damno potest ex rationabili causa cedere & acquiescere. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

Ex concessione tamen Dei, qui potest debitum reuerentiæ erga ascendentes extinguere, aut aliter coniunctionẽ inter dictos consanguineos honestare, poterit inter eos matrimoniũ validè contrahi.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Consanguinitas in omnibus alijs vlterioribus gradibus lineæ rectæ, præter primum, dirimat Matrimonium Iure naturali.

8 *Sancius. Sotus. Valentia. Couarru. Lud. Lopez. Angelus. Rosella.* SAncius lib. 7. disp. 51. Sotus in 4. d. 40. q vnic. art. 1. Valentia d. 10. quæst. 5. punct. 3. Couarruuias 4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 6. Ludouicus Lopez 2. par. Instructorij cap. 49. Angelus & Rosella docent, consanguinitatem non dirimere matrimonium Iure naturali in omnibus alijs gradibus vsque ad Adam; aut quia consanguinitas, quæ est quædam sanguinis participatio, tandem euanescit, aut quia in accessu carnali inter coniunctos in remotioribus gradibus, non sit irreuerentia saltem sufficiens ad dirimendũ matrimonium. Doctores tamẽ isti non conueniunt in assignando gradum, vltra quem consanguinitas non dirimat: Quia Sancius existimat, non dirimere vltra primum gradum; Sotus & Valentia, non dirimere vltra secundum; Angelus & Rosella, non dirimere vltra quartum; Ludouicus Lopez, vltra septimum; Couarruuias verò, non dirimere vltra vigesimum.

Scotus verò in 4. dist. 40. quæst. vnic. art. 2. Bellarminus 1. de Matrimonio c. 28. Ægidius dist. 31. dub. 1. Basilius l. 7. c. 31. & Vasquez 1. 2. disp. docent, consanguinitatem suo Iure naturali dirimere matrimonium in quocumque gradu lineæ rectæ, etiam vsque ad Adam, & meritò: quia cuicumque ascendenti, etiam remotissimo, debita est Iure naturali reuerentia, vtpote principio naturali, & per se; quilibet autem ascendens, quantumuis mediatus & remotus, est principium per se descendentis; quia mediatus ea ratione, est principium sui descendentis remoti, qua est sui proximi descendentis, quia medio proximo descendente est principium aliorum; in copula autem carnali ob eius turpitudinem fit irreuerentia principio naturali, & naturaliter superiori, & inæquali.

Vnde, vt aduertit Ægidius num. 18. in linea recta non tam attenditur participatio sanguinis (vt ego attenditur in transuersa) quàm ratio principij, quæ ratione sui exigit reuerentiam à principiato, ac proinde in copula cum ascendente, quamuis remotissimo, etiamsi consanguinitas seu participatio sanguinis euanuerit, semper reperitur irreuerentia, & sufficiens ad dirimendum matrimonium ordinatum ad illam.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Consanguinitas in linea transuersali Iure naturali dirimat Matrimonium.

CONueniunt Doctores, consanguinitatem in secũdo & vlterioribus gradibus lineæ transuersæ non dirimere matrimonium Iure naturali, quod supponit Innocentius III. in cap. *Gaudemus.* de Diuortijs, dum ait, Infideles ad fidem conuersos, qui anteà in secundo & in vlterioribus gradibus contraxerant, non esse separandos: quo supponit, eos validè contraxisse. Et sanè inter eos in linea transuersa nulla est superioritas naturalis & à secundo gradu non est tanta sanguinis coniunctio, vt in eorum carnali coniunctione fiat irreuerentia, quamuis posset esse aliqua indecentia, præsertim in secundo.

Est tamen difficultas, An consanguinitas in primo gradu lineæ transuersæ dirimat matrimonium Iure naturali, vt inter fratrem & sororem.

Abulensis Leuit. 18. q. 5. Sotus in 4. dist. 40. quæst. vnica, art. 4. Sancius lib. 7. disp. 52. & Vasquez 1. 2. dist. 112. partem affirmatiuam tuentur, quibus fauere videtur Innocentius III. vbi supra, dum ait, conuersos ad fidem, qui anteà in secundo & in vlterioribus gradibus contraxerant, non esse separandos; quo videtur supponere, separandos esse, qui in primo gradu contraxerant, ac proinde eorum matrimonium fuisse nullum, & Iure naturali, quia ante Baptismum non tenebantur iure Ecclesiastico. Et ratione probatur; quia in copula

copula inter fratrem & sororem est mutua irreuerentia ob tantam sanguinis coniunctionem, ergo contractus matrimonij ad copulam ordinatus, nequit esse validus inter illos.

12 Scotus verò in 4. dist. 40. Caietanus 2. 2. q. 154. art. 9. Ægidius d. 32. num. 19. & Basilius cap. 32. partem negatiuam tradunt, & meritò: quia nullo sufficienti fundamento ostendi potest, ex natura rei, seu Iure naturali deberi reuerentiam consanguineis, qui non sunt ascendentes, & naturaliter superiores: ergo absque sufficienti fundamento dicitur, in copula inter ipsos irreuerentiã reperiri ex natura rei, & eorum matrimonium ad eam ordinatum, esse ex natura rei nullum, imò & esse illicitum, quamuis ob tantam sanguinis coniunctionem in primo gradu indecentia manifesta repe-

Scotus. Caietanus. Ægidius. Basilius.

riatur in copula inter eos, & in matrimonio ad eam ordinatum: ob quod ferè ab omnibus gentibus fuit Iure positiuo vetitum. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

Innocentius autem III. vbi suprà tantùm definiuit id quod certum erat circa id quod sibi fuit propositum, an scilicet coniuges consanguinei in secundo & vlterioribus gradibus conuersi ad fidem essent separandi: circa consanguineos verò in primo, quia sibi non fuit propositum, nihil definiuit.

Ex dictis constat, ex quatuor gradibus consanguinitatis olim prohibitis Leuit. 18. duobus lineæ rectæ, & duobus transuersæ, duo tantùm lineæ rectæ, qui erant primus & secundus, dirimere matrimonium Iure naturali.

DISPVTATIO XVIII.

De Cognatione spirituali.

DIFFICVLTAS I.

Quid & quotuplex sit Cognatio spiritualis.

1 COGNATIO spiritualis est *propinquitas quædam inter aliquos ex Baptismo & ex Confirmatione prouenientes*, vt deducitur ex cap. finali de Cognatione spirituali, in 6. quæ Iure adhuc antiquo tantùm erat triplex, nempe paternitas, compaternitas, & confraternitas. Paternitas, vt inter baptizantem & baptizatum, & inter confirmantem & confirmatum, & inter patrinos ex vna parte, inter quos numquam fuit nec est cognatio aliqua; & confirmatum & baptizatum ex altera. Compaternitas, vt inter parentes carnales baptizati & confirmati ex vna parte, & baptizantem & confirmantem, & patrinos ex altera; imò compaternitas viri suscipientis de sacro Fonte cum patre carnali baptizati Iure antiquo etiam transfundebatur in vxorem anteà cognitam. Confraternitas, vt inter baptizatum & confirmatum ex vna parte, & inter filios carnales baptizantis & confirmantis, & patrini ex altera, vt constat ex cap. 1. de Cognat. spirituali, in 6. & ex cap. *Martinus*. 1. & ex cap. *Veniens*. 7. de Cognat. spirituali, & ex can. *De eo*. 30. quæst. 1.

Trident. Iure tamen nouo Tridentini sess. 24. can. 2. de Reformatione matrimonij, cognatio spiritualis restricta est, dum dicitur: *Sancta Synodus statuit, vt vnus tantum, siue vir siue mulier, & ad summum vnus & vna baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos & baptizatum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur.* Et infrà: *Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem,* 2 *ac tenentem non egrediatur.* Vnde Iure Tridentini confraternitas spiritualis est omnino extincta, & compaternitas inter patrinos ex vna parte, & baptizantem & confirmantẽ ex altera, & transfusio cognationis mariti patrini Baptismi in vxorem.

Obseruandum est Primò, omnes dictas cognationes spirituales, etiam quæ perseuerant post Tridentinum, Iure tantùm Ecclesiastico introductas esse; nihilominùs inter baptizantẽ & baptizatum, & inter confirmantem & confirmatũ, præter cognationem paternitatis & filiationis, Iure Ecclesiastico inductam ex eo præcisè quòd quis baptizet, quamuis non iustificet, & ex eo precisè quòd quis confirmet, quamuis non iustificet, etiam esse inter eos alteram paternitatem & filiationem spiritualem, quando medio Baptismo & Confirmatione fit iustificatio, ortam ex Iure diuino naturali; qua suppositâ, diuina institutione Baptismi per modum generationis seu conceptionis in vtero Ecclesiæ, & suppositâ diuina institutione Confirmationis per modum natiuitatis quasi ex vtero Ecclesiæ, vt foris exponatur ex eorum natura, quando iustificant, oritur relatio paternitatis & filiationis spiritualis, non verò ex natura aliorum Sacramentorum, quamuis conferant gratiam, & efficiant filium; quia illam non conferunt per modum generationis, neque natiuitatis, neque ex illis ex eo præcisè quòd administrentur, oritur Iure aliquo positiuo; quia nullum extat. imò in cap. finali de Cognat. spirituali, in 6. dicitur à Boni- *Bon. VIII.* facio VIII. ex nullo alio Sacramento cognationem spiritualem oriri.

3

Addunt nihilominùs Sancius lib. 7. disp. 55. & *Sancius. Ægidius.* Ægidius disp. 32. dub. 2. fornicationem Confessarij cum femina quæ ei ordinariè cõfitetur, etiam continere malitiam mortalem sacrilegij, quia est peculiariter prohibita intuitu reuerentiæ Sacramento Pœnitentiæ debitæ, in can. *Omnes*. & in can. *Siquis Sacerdos*. & in can. *Non debet*. 30. quæst. 1. Emanuel verò Sà v. *Confessio*. num. 25. & Basilius lib. 7. cap. 38. docent, dictam fornicationem non continere nouam aliquam malitiam supra malitiam luxuriæ contra castitatem, & non absque probabilitate, vt ait Ledesma de Matri- 4 monio, quæst. 36. artic. 2. quia si aliquam aliam superadderet, vt antiquitus superaddebat, maximè incestus spiritualis, ratione cognationis spiritualis filiationis & paternitatis contractæ inter Confessarium & feminam pœnitentem, vt significatur in dictis tribus canonibus adductis, & non sacrilegij ratione reuerentiæ Sacramenti Pœnitentiæ: hæc tamen cognatio, si anteà contrahe-

batur, iam non contrahitur, quia abolita est vel contraria consuetudine, vel ad minus dicta Constitutione Bonifacij VIII. in cap. fin. de Cognatione spirituali, in 6.

Addimus tamen, peccatum luxuriæ cum femina pœnitente commissum in ipsa confessione (id est, post signum Crucis, & ante absolutionem perfectam) illam sollicitantis, addere malitiam sacrilegij contra reuerentiam Sacramenti Pœnitentiæ; quia prohibitum est intuitu reuerentiæ illius.

5 Obseruandum est Secundò, quamcumq; cognationem spiritualem ex assignatis à Tridentino, dirimere matrimonium contrahendum Iure Ecclesiastico, habito in Iuribus ad principium Difficultatis citatis, & nullam, adhuc illam paternitatis quæ oritur ex Iure diuino naturali, dirimere, imò neque impedire Iure naturali, vt patet. Cognationem verò, quæ aduenit matrimonio iam contracto, non impedire petitionem debiti, diximus Disputat. x. Difficultate vi.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm non baptizatus contrahat cognationem spiritualem.

6 COnueniunt communiter Doctores, non baptizatum, quamuis baptizet, & sit patrinus, non contrahere cognationem spiritualem dirimentem matrimonium. (Ita Sancius l. 7. dub. 60. Ægidius cap. 32. num. 25.) quia nulla cognatio spiritualis dirimit matrimonium nisi Lege Ecclesiastica, cui nullus, antequam sit baptizatus, subditur; imò nulla cognatio spiritualis contrahitur nisi Iure Ecclesiastico, excepta illa paternitatis & filiationis, orta ex administratione Baptismi & Confirmationis quando iustificant, & consequenter non baptizatus nullam contrahet nisi paternitatis quando baptizat, & Baptismo iustificat. Imò baptizatus non confirmatus, qui est patrinus in Confirmatione, nullam contrahit cognationem spiritualem, vt contra Paludanum & Rebellum docent Sancius, Ægidius & Basilius cap. 37. vt deducitur ex can. *In Baptismate.* de Consecratione, d. 4. dum in eo satis denotatur, non baptizatum non posse validè esse patrinum in Baptismo, neq; non confirmatum in Confirmatione, ac proinde ex eo actu, vtpote nullo, non contrahitur cognatio.

Sancius. *Ægidius.* *Basilius.*

7 Vnde, quia non baptizatus, qui tenuit aut suscepit in Baptismo filium Mariæ baptizatæ, nullam contrahit cognationem spiritualem cum filio Mariæ, neque cum ipsa Maria, ideò neque filius Mariæ, neque ipsa Maria cum illo non baptizato, quia dicta cognatio est mutua. Et quamuis posteà ille baptizetur, non consurget cognatio, vt contra Siluestrum & Toletum docent Sancius & Ægidius; quia tunc nullum est fundamentũ ex quo possit resurgere, ac proinde ille posteà baptizatus poterit contrahere cum Maria. Nihilominùs si baptizatus teneat aut suscipiat in Baptismo filium Mariæ non baptizatæ, si posteà Maria baptizetur, consurget in ea cognatio compaternitatis, ac proinde non poterit contrahere cu eo qui eius filium tenuit aut suscepit, vt contra Sancium docent Ægidius & Henriquez, quia ex cognatione tunc orta inter dictum patrinũ & filium Mariæ, posteà in Maria, quando fit capax, oritur cognatio compaternitatis; quia hæc non oritur immediatè ex Baptismo, sed mediante relatione paternitatis patrini, quando parens filij est, aut fit capax dictæ compaternitatis.

Sancius. *Ægidius.* *Henriq.*

Cognatio tamen paternitatis, quæ Iure diuino naturali oritur in non baptizato baptizante filium Mariæ, & eum iustificante, non dirimit matrimonium, etiam quando ille baptizans baptizatur; quia cognatio paternitatis quæ dirimit matrimonium, non est quæ oritur ex diuino Iure naturali, ex eo quòd quis baptizet & iustificet, sed illa quæ oritur ex Iure Ecclesiastico, ex eo præcisè quòd quis baptizet, quamuis non iustificet; & hæc non oritur in baptizante, quando ipse non est baptizatus, quia tantùm oritur ex Iure Ecclesiastico, cui non baptizatus non est subiectus.

Obseruandum est, quemcumque baptizatum aut confirmatum, quantumuis hæreticum, quamcumque cognationem contrahere, etiam introductas ex Iure Ecclesiastico, quia etiam hæreticus est subiectus Iuri Ecclesiastico, & validè exercet munus patrini, & administrantis dicta Sacramenta.

DIFFICVLTAS III.

Quis actus requiratur in patrinis, vt contrahant cognationem spiritualem.

COnueniunt Doctores, ad contrahendam cognationem spiritualem requiri in patrinis actum tenendi baptizatum aut confirmatum, dum baptizatur aut confirmatur, vel actum suscipiendi baptizatũ de manibus baptizantis, vbi baptizans tenet infantem; quia Iura, quibus dicta cognatio inducitur, vtuntur dictis aut æquiualentibus verbis, nempe, *suscipit, accipit, tenet, leuat,* vt constat ex quinq; primis canonibus, 30. q. 1. & ex Tridentino sess. 24. c. 2. & ex alijs iuribus; & etiã vtuntur verbo *tangit,* quod intelligitur de tactu suscipiendi aut tenendi, aut alio æquiualente, præcipuè de tactu, quo adultus tactus, quamuis non subleuatus, dicitur teneri, & quod efficere tenetur patrinus adulti ex vi sui officij: quòd si id non efficiat, non solùm non satisfacit suo muneri, sed neque contrahit dictam cognationem, etiamsi assistat quasi se offerens, aut in suam curã suscipiens adultum, vt contra Sotum & Sà docet Sancius disp. 56. Et multò minùs eam contrahet matrina, quando ipsa non tenet neque suscipit immediatè de manu baptizantis, quamuis suscipiat de manu patrini.

Præter actum autem tenendi, vel suscipiendi, vel æquiualentem, non requiritur responsio pro puero, dum fit catechismus, ad contrahendam dictam cognationem, vt contra nonnullos docet Sancius lib. 7. disp. 56. Basilius lib. 7. cap. 33. & communiter Doctores: quia in Iuribus, quibus inducitur dicta cognatio ex Baptismo & ex Confirmatione, nulla requiritur responsio; imò in ipso Baptismo & Confirmatione nulla est interrogatio neque responsio, sed tantùm in catechismo (qui regulariter comitatur Baptismũ) in quo patrinus ex vi sui officij profitetur fidem propatruulo, non autem in Baptismo: non est autem necessarium, quòd in catechismo sit idem patrinus, etiamsi, quando catechismus comitatur Baptismum, idem sit in vtroque. Ex catechismo tamen, secluso Baptismo, non oritur cognatio matrimo-

niam

nium dirimens, imò, post Tridentinum, neque impediens, vt dicemus Disput. xv. Difficult. 1.

Præter actum tamen externum tenendi aut suscipiendi, etiam requiritur intentio libera eum actum efficiendi, vt docet Sancius disp. 58. quia non contrahitur dicta cognatio, nisi ob actum exteriorem humanum, qui absque dicta intentione non est talis: imò requiritur intentio efficiendi *Basilius.* eum actum vt patrinus, vt aduertit Basilius; sed non requiritur intentio contrahendi eam cognationem, quia non contrahitur immediatè ex voluntate, sed ex Iure Ecclesiastico immediatè annexo dicto actui exteriori humano: imò neque requiritur intentio efficiendi actum illum vt cærimonialem, seu vt cærimoniam ab Ecclesia institutam (etiamsi regulariter fiat sic saltem confusè) 12 vt contra Sancium & Ægidium docent Lopez *Lopez Gallego.* 2. Parte Instructorij cap. 51. & Gallego de Cognatione spirituali c. 14. quia ad cognationem contrahendam nihil aliud requiritur in Iure, ex quo introducta est, quàm actus ille exterior physicus liberè factus à patrino vt patrino. Nihilominùs qui baptizat absque intentione efficiendi Baptismum vt cærimoniam à Christo institutam, saltem confusè, intendendo videlicet efficere quod Ecclesia facit, non contrahit dictam cognationem, quia non validè baptizat ex defectu intentionis à Christo requisitæ: patrinus autem absque dicta intentione validè exercet officium patrini, quia dicta intentio non requiritur ad id.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm quando plures quàm vnus & vna tenent aut suscipiunt baptizatum, omnes contrahant cognationem spiritualem.

13 QVamuis Iure antiquo, can. *Non plures.* de Consecratione, dist. 4. & cap. fin. de Cognatione spirituali, in 6. prohibitum fuerit, plures patrinos in Baptismo & Confirmatione adhiberi, & fuerit decretum, quòd si, ea prohibitione non obstante, plures essent patrini, omnes dictam cognationem spiritualem contraherent: iam tamen *Trident.* Iure nouo Tridentini sess. 24. c. 2. permittitur, quòd in Baptismo possint duo, vnus & vna tenere aut suscipere in Baptismo; vbi additur, eos esse designandos ab eis, ad quos designatio spectet, & quòd ab alijs vltra designatos, quamuis efficiant actus patrini, nõ contrahatur cognatio spiritualis. *Sancius.* Quod verò docet Sancius lib. 7. disp. 56. n. 9. nempe id quod addidit Tridentinum, & restrinxit circa patrinos in Baptismo, etiam extendi ad patrinos in Confirmatione, absq; fundamento dicitur; ac proinde Ius antiquum quoad patrinos in Confirmatione in suo robore manet.

14 Designatio autem patrinorum spectat ad parentes, aut ad alios quibus incumbat cura baptizandi, vt innuitur in Tridentino; in eorum verò defectu pertinet ad baptizantem, quia ei incumbit quòd Baptismus legitimè celebretur, quod non fieret absque patrino.

Ex dictis constat, designare & admittere in Baptismo plures quàm vnum & vnam, esse peccatum, vtpote contra prohibitionem antiquam & Tridentini, & esse mortale, vt contra Sancium docent Rodriguez & Vega; & non esse peccatum, *Rodriguez, Vega.* adhuc veniale, maritum & vxorem designari & admitti patrinos alienæ sobolis, vt contra Suarez & Gallego docent Sancius & alij, quia id nullibi *Sancius.* prohibitum est, vt fatetur Vrbanus II. in can. fin. 30. quæst. 4.

His suppositis, Primò est difficultas, An quando, non obstante statuto antiquo & Tridentini, plures quàm duo, quorum nullus sit designatus, tenent aut suscipiunt in Baptismo, aut si tantùm duo, ambo tamen aut sunt mares, aut sunt fœminæ, omnes contrahant cognationem spiritualem.

Sancius lib. 9. d. 57. & Ægidius d. 32. num. 29. *Sancius.* docent, nullum eorum contrahere cognationem *Ægidius.* spiritualem, siue simul siue successiuè teneant aut suscipiant, quia deficiente designatione nullus eorum est verè patrinus, quia Tridentinum eam re- 15 quirit ad officium patrini: & hac ratione (si efficax est) quamuis vnus tantùm teneat aut suscipiat, quando non est designatus, non erit verè patrinus, neque cognationem contrahet, quod Ægidius supponit esse verum.

Henriquez verò l. 12. c. 11. & Rebellus l. 3. q. 6. *Henriquez.* docent, omnes illos cognationem contrahere, siue *Rebellus.* simul siue successiuè teneant aut suscipiant, & meritò; quia, vt quis sit validè patrinus, non requiritur à Tridentino designatio (id enim nullo verbo indicatur) sed tantùm statuit, quòd Parochus non admittat in patrinum nisi designatum ab illis ad quos id spectat, *& quod si alij præter designatos teneant aut suscipiant, non contrahant cognationem.* 16 Pro eo autem casu, in quo nullus sit designatus, nihil statuit. Ergo in hoc casu standum est Iuri antiquo cap. fin. de Cognatione spirituali, in 6. iuxta quod omnes tenentes contrahunt illam; quia à Iure antiquo non est recedendum, nisi quoad correcta aut excepta in nouo.

Secundò est difficultas, An quando plures, quàm à Tridentino permittuntur, designantur, & verè tenent aut suscipiunt, contrahant omnes cognationem spiritualem. Procedit autem, quando omnes simul incipiunt tenere aut suscipere.

Suarez 3. p. q. 67. art. 8. docet, tunc nullum con- *Suarez.* trahere cognationem: quia tunc nullus obit munus patrini modo statuto à Tridentino, nempe totaliter; aut si partialiter, sociando tantùm alium diuersi sexus. Sancius verò, Ægidius & Basilius *Ægidius. Basilius.* c. 30. docent, tunc omnes cõtrahere cognationem, & meritò; quia quamuis Tridentinum statuat & præcipiat, vt non designetur nisi vnus, aut ad summum vnus & vna, non tamen irritat designationem plurium duobus. Et quamuis irritaret, non obstaret ad contrahendum cognationem; quia, vt iam diximus, defectus designationis non obest ad validè obeundum munus patrini: imò neque ad contrahendam cognationem, nisi quando vltra designatos alij non designati etiam tangunt (id est tenent aut suscipiunt) vt ex Tridentino constat.

Et in casu dicto, quando scilicet plures quàm vnus, aut quàm vnus & vna, designati tenent aut suscipiunt, non solùm vnus, aut vnus & vna, qui priùs incipiunt tenere aut suscipere, contrahunt cognationem (in quo Doctores conueniunt) sed etiam illi, qui post vnum, aut post vnum & vnam, 17 incipiunt tenere aut suscipere, quidquid Basilius dicat: quia tunc etiam illi qui posterius incipiunt, sunt verè designati & admissi, & exercent actum patrini, non minùs quàm qui priùs inceperunt.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm qui per procuratorem seu substitutum exercet munus patrini, contrahat cognationem spiritualem.

Sancius. Henriq. SAncius lib. 7. d. 59. & Henriquez lib. 11. negant, Primò, quia Iura, quibus dicta cognatio inducitur, requirunt ad id tactum patrini, quem non habet qui per procuratorem tenet aut susci-pit. Secundò, quia qui tribuit commissionem ad baptizandum, non contrahit cognationem ex Baptismo facto à suo commissario; ergo.

Rebellus. Ægidius. Basilius. Rebellus verò lib. 3. q. 6. Ægidius d. 32. num. 4. & Basilius c. 39. affirmant, & meritò: quia qui per procuratorem exercet munus patrini, per eum tenendo aut susci-piendo, verè & validè exercet illud, vt generaliter constat ex eo, quòd quilibet potest per alium, quod potest per se ipsum, quando Iure aliquo non cauetur, vt nō cauetur in præsenti materia. Ex quo constat ad priorem rationem aduersariorum. Et ad posteriorem, concedendo Antecedens, negamus Consequentiam, ob manifestum discrimen; quia qui baptizat ex licentia seu ex commissione alterius, non baptizat nomine illius, eum repræsentans, & vt eius procurator, neque dicitur per illum baptizare, sed tantùm vt minister Christi & Sacramenti, quamuis ex licentia alterius.

18

Sancius. Henriquez. Ægidius. Basilius. Addimus, vt contra Sotum & Toletum docent Sancius, Henriquez, Ægidius & Basilius, ipsum procuratorem non contrahere dictam cognationem; quia quamuis ipse immediatè teneat, non tamen suo nomine, sed alieno, & ita ipse non dicitur patrinus; secùs qui baptizat ex licentia seu commissione alterius, quia iste non baptizat nomine committentis, sed proprio, tamquam verus minister ad id à Christo designatus, ac proinde iste illam contrahit.

19

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm ex Baptismo non solemni priuatim facto oriatur cognatio spiritualis, tam in patrino quàm in baptizante.

Nauarrus. Ægidius. CIrca prius Nauarrus cap. 22. num. 40. Ægidius d. 32. num. 59. & Basilius c. 40. docent, patrinum etiam in Baptismo priuatim facto (vt quando ob necessitatem domi fit) contrahere cognationem, quia tunc patrinus verè tenet aut susci-pit.

Sotus verò in 4. dist. 42. quæst. 1. artic. 2. Sancius lib. 7. dub. 62. & Suarez 3. part. quæst. 67. art. 8. dub. vltim. docent, patrinum in Baptismo priuato non contrahere cognationem, & meritò: quia tentio & susceptio baptizati in Baptismo instituta est ab Ecclesia vt cærimonia in solemni Baptismo, vt ad eius solemnitatem iuuet; ergo quando Baptismus non est solemnis, tentio aut susceptio (quæ tunc non est necessaria) si fit, non est cærimonialis, neque fit eo modo quo cærimonialis est, quia non fit vt est instituta ab Ecclesia in Baptismo, videlicet solemni, ob eius solemnitatem; ergo ex eo actu non oritur cognatio, quia hæc tantùm oritur ex eo vt cærimoniali, & vt instituto ab Ecclesia, quamuis non fiat ex ea intentione, & de eo vt sic loquuntur Iura inducentia cognationem ex illo.

Addimus, vt optimè Sancius contra Suarez, id esse verum, etiamsi qui in Baptismo priuato tenet, intendat exercere munus patrini; quia ex intentione non fit actum illum esse cærimonialem, & fieri vt cærimonialem, quia non fit eo modo quo institutus est ab Ecclesia.

Circa posterius conueniunt communiter Doctores, baptizantem, etiam priuatim, quamuis laicum, & in extrema necessitate, contrahere dictam cognationem. Ita Sancius disp. 62. quia Iura, quibus dicta cognatio inducitur, absolutè loquuntur de baptizante, nullum excipiendo, quamuis in cap. fin. de Cognatione spirituali, in narratione facti fiat mentio de baptizante qui fuit Sacerdos. Fatemur, in can. *Ad limina.* 30. quæst. 1. excipi parentes in necessitate proprium filium baptizantes, non quantum ad non dirimendum matrimonium subsequens (ac proinde pater, qui proprium filium ex concubina baptizat in necessitate, nequit cum illa validè contrahere) sed tantùm excipiuntur, ne ob actum misericordiæ præceptum priuentur iure petendi, quo in can. 1. & 2. 30. quæst. 1. antiquitus priuabantur; eo tamen iam non priuari parentes, quamuis absque necessitate, & absque ignorantia proprium filium baptizent, diximus Disputatione x. Difficultate vi.

DISPVTATIO XIX.

De Cognatione legali.

DIFFICVLTAS I.

Quid & quotuplex sit Cognatio legalis.

1

ADoptio (ex qua oritur cognatio legalis) *est extraneæ personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio.* Dicitur *extraneæ personæ*, id est, personæ quæ non originatur naturaliter ab adoptante. Dicitur *legitima assumptio*, id est, secundùm leges. Dicitur *in filium, vel nepotem, vel deinceps*, quia adoptio secundùm leges non fit in patrem, aut in fratrem, & ideò adoptio dicitur imitari naturam, secundùm quam pater generat filium, ob quod etiam dicitur generatio legalis.

Adoptio autem est duplex, vna Perfecta, quæ *arrogatio* dicitur, qua adoptatus transit in potestatem adoptantis, & fit heres illius necessarius, etiam ex testamento, & tantùm fit auctoritate iupremi Principis: altera est Imperfecta, seu simplex, quæ nomen adoptionis retinet, qua adoptatus non transit in potestatem adoptantis, quia per eam assumitur in filium ille, qui est sub potestate sui patris carnalis, & non est heres necessa-

rius

tius ex testamento, sed tantùm ab intestato, & fieri potest auctoritate magistratus inferioris Principe.

2 Hoc ergo supposito, circa prius, cognatio legalis est *propinquitas ex adoptione proueniens.*

Circa posterius, triplex est species cognationis legalis, alia in linea recta inter adoptantem & adoptatum, cuius fit mentio in Iure Cæsareo & Castellæ; alia in linea transuersa seu laterali, inter adoptatum & filios carnales adoptantis, cuius fit mentio in Iure Cæsareo & Canonico; alia quasi affinitas inter adoptantem & vxorem adoptati, & econtrà inter adoptatum & vxorem adoptantis, cuius mentio fit in Iure Cæsareo & Castellæ, de quo videri potest Sancius lib. 7. d. 63. *Sancius.*

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Cognatio legalis dirimat Matrimonium.

3 CONueniunt Doctores, cognationem legalem, ortam ex adoptione, dirimere matrimonium, non Iure naturali, vt patet, sed positiuo Ecclesiastico, vt constat ex can. *Ita diligere.* & ex can. *Per adoptionem.* 30. quæst. 3. & ex cap. vnico de Cognatione legali, approbantibus leges Cæsareas, quibus dicta cognatio dirimens fuit primò introducta.

Est tamen difficultas Primò, An cognatio, orta ex adoptione imperfecta, dirimat matrimonium. *Sancius. Henriq. Ægidius.* Sancius lib. 7. disp. 63. Henriquez lib. 12. c. 12. Ægidius d. 32. num. 34. & Ochagauia quæst. 58. negant; quia cùm matrimonium sit res fauorabilis, Iura illud dirimentia ob adoptionem restringi debent ad perfectam. Imò addit Ochagauia, non impedire matrimonium. *Ochagau.*

Toletus. Rebellus. Basilius. Toletus verò lib. 7. cap. 4. Rebellus lib. 3. quæst. 7. & Basilius cap. 41. affirmant, & meritò: quia Iura, quibus ex adoptione inducitur cognatio legalis dirimens matrimonium, loquuntur de adoptione absolutè, & absque distinctione aliqua; adoptio autem imperfecta, quamuis sit imperfecta, est tamen absolutè, & verè, & propriè adoptio; vnde dicta Iura non sunt restringenda ad cognationem legalem ex adoptione perfecta.

4 Secundò est difficultas, An cognatio legalis secundùm omnes tres suas species dirimat matrimonium.

Conueniunt Doctores, cognationem legalem in linea recta dirimere matrimonium, vt constat ex can. *Ita diligere.* Idem quoque, paucis quibusdam exceptis, docent reliqui Doctores de secunda specie, nempe de cognatione legali in linea transuersali, & etiam de tertia specie, nempe de affinitate legali, quòd scilicet etiam dirimat matrimonium, vt constat ex cap. vnico de Cognatione legali, & ex can. *Per adoptionem.* 30. quæst. 3. vbi approbatur impedimentum cognationis legalis, quasi in communi, & specialiter secunda species: & non obstat, quòd Iure scripto Canonico tertia species non sit specialiter approbata; quia sufficit quòd sit approbata sub cognatione legali, quasi in communi; præsertim quòd omnes tres species approbatæ sunt consuetudine scita à Romanis Pontificibus, vt aduertit Sancius num. 17. *Sancius.*

Obseruandum est, cognationem legalem aduenientem matrimonio iam contracto, non impedire petitionem debiti, vt aduertunt Sancius & Basilius, quia id nullo Iure cauetur. 5 *Sancius. Basilius.*

DIFFICVLTAS III.

In quoto gradu, & quousque cognatio legalis duret, & dirimat Matrimonium.

CIrca prius conueniunt Primò Doctores, affinitatem legalem, quæ est tertia species, tantùm dirimere matrimonium adoptantis cum vxore adoptati, & econtrà matrimonium adoptati cum vxore adoptantis, quia istæ tantùm personæ Iure exprimuntur, & redduntur inhabiles. 6

Conueniunt Secundò, cognationem legalem in linea transuersa, quæ est secunda species, dirimere matrimonium personæ adoptatæ cum filijs, aut filiabus carnalibus adoptantis; quia personæ istæ Iure ipso dirimente assignantur.

Est tamen difficultas, An inter adoptatum & adoptatam ab eodem adoptante sit cognatio legalis dirimens matrimonium.

Petrus Ledesma quæst. 57. art. 3. & Ochagauia quæst. 58. affirmant, sed absque Iure aliquo, & ideò Sancius disp. 63. Henriquez, Rebellus & Basilius meritò negant. *Ledesma. Ochagau. Sancius. Henriq. Basilius.*

Conueniunt Tertiò Doctores, cognationem legalem in linea recta, quæ est prima species, dirimere matrimonium inter adoptantem & adoptatum, quia personæ istæ Iure ipso dirimente exprimuntur.

Est tamen difficultas, An dirimat etiam inter aliquas alias personas. 7

Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 13. docet, contrahi & dirimere inter adoptantem ex vna parte, & inter adoptatum eiusque descendentes in infinitum, ex altera. Nauarrus cap. 22. num. 45. Toletus & Basilius docent, contrahi, & dirimere inter adoptantem ex vna parte, & inter adoptatum eiusque descendentes vsque ad quartum gradum, ex altera. Henriquez lib. 12. cap. 12. inter adoptantem ex vna parte, & inter adoptatum eiusque filios ex altera. *Antonin. Nauarrus. Toletus. Basilius. Henriq.*

Sancius verò disp. 63. num. 34. docet contrahi, & dirimere inter adoptantem ex vna parte, & inter adoptatum eiusq; descendentes qui erant sub potestate adoptati, quando fuit adoptatus, ex altera, & meritò: quia dicta cognatio contrahitur & dirimit inter adoptantem & adoptatum, vt Iure ipso exprimitur; adoptatâ autem aliquâ personâ, etiâ censentur adoptari omnes personæ quæ erant sub potestate illius quando illa adoptabatur, vt exprimitur in L. *Si pater familias.* ff. De adoptionibus. Quòd verò non protrahatur ad alios descendentes personæ adoptatæ, constat; quia Iure, quo dicta cognatio inducitur, nulla alia persona exprimitur, nisi adoptans & adoptata, & nulla persona descendens censetur adoptata, nisi quæ erat sub potestate personæ adoptatæ quando adoptabatur. *Sancius.* 8

Circa posterius conueniunt Primò Doctores, primam speciem lineæ rectæ, & tertiam affinitatis legalis, semel contractas, semper & in perpetuum durare, & dirimere matrimonium, etiamsi adoptio legitimè cesset, vt constat ex L. *Quin*

etiam. & ex L. *Adoptiuus.* ff. De ritu nuptiarum, quæ approbatæ sunt Iure canonico tam consuetudine introducto, quàm scripto in can. 1. 30. quæst. 3.

9 Conueniunt Secundò, cognationem legalem in linea transuersa, quæ est secunda species, tamdiu tantùm durare, & consequenter etiam dirimere, quamdiu durat adoptio, & quamdiu filij siue carnales siue adoptiui sunt sub potestate adoptantis, vt constat ex cap. vnic. de Cognatione legali, & ex dicto can. *Per adoptionem.* Vnde vt frater carnalis ducat sororem adoptiuam, sufficit aut quòd adoptio cesset, aut quòd alteruter emancipetur, quo desinit esse sub potestate adoptantis.

DISPVTATIO XX.

De Affinitate.

DIFFICVLTAS I.

Quid sit Affinitas, & quid ad eam requiratur.

1 CIRCA prius, affinitas (quæ dicitur, quasi finium consanguinitatis vnitas, seu sanguinum confinium) *est personarum propinquitas, ex copula carnali prouenies, omni carens parentela* (id est, non egens coniunctione consanguinitatis vt contrahatur, quamuis possit esse cum illa;) ex eo enim, quòd vir & femina mediâ copulâ fiant vna caro & vnus sanguis, consanguinei vnius fiunt propinqui & affines alteri, & econtrà, & non ipse vir & ipsa femina qui fuerunt carnaliter commixti, qui potiùs sunt stipes seu truncus, vnde sumitur initium affinitatis.

Vnde quolibet mortuo, in eius consanguineis perseuerat affinitas cum altero superstite; quia quamuis tunc deficiat persona quæ fuit origo & principium affinitatis, non tamen deficit subiectum affinitatis originatæ seu inductæ, & terminus illius.

2 Quia ergo affinitas oritur ex coniunctione seu commixtione carnali in consanguineis vnius cum altero, cum quo fuit carnaliter coniunctus, ideò ex numero graduum consanguinitatis, & ex eius lineis computandi sunt gradus affinitatis, & assignandæ sunt lineæ illius. Vnde ex copula Petri, qui est filius Pauli, cum Maria, oritur in Paulo patre affinitas in primo gradu lineæ rectæ cum Maria, nempe soceri cum nuru; & ex copula Petri fratris Pauli, cum Maria, oritur in Paulo fratre affinitas in primo gradu lineæ transuersæ cum Maria, nempe leuiri cum glore.

Circa posterius conueniunt Doctores contra Michaëlem Medinam lib. 5. de Sacrorum hominum continentia, cap. 76. copulam absque seminis intromissione non sufficere ad affinitatem; quia affinitas ex eo solùm oritur, quòd sanguis viri (id est semen, quod honestiori nomine dicitur sanguis, quia proximè fit ex sanguine) & sanguis menstruus feminæ, aut eius semen, commisceantur intra matricem ipsius feminæ, vt tradit Benedictus in can. *Lex diuina.* 23. quæst. 2. quia absq; ea commixtione vir & femina non fiunt vna caro & vnus sanguis, ac proinde consanguinei vnius non fiunt affines alteri.

Benedictus.

3 Addimus Primò (in quo etiam conueniunt Doctores) ad affinitatem non sufficere quamcumque sanguinum commixtionem, sed requiri eam quæ ex se sit sufficiens ad generationem seu formationem vnius carnis & prolis, nisi sterilitas aut aliquid aliud obstet, quia absque ea commixtione qui aliter commiscentur, non fiunt vna caro & vnus sanguis; quia fieri vnam carnem seu vnum sanguinem, est fieri principium ex se sufficiens vnius carnis & prolis. Et sanè si ad affinitatem non esset necessaria commixtio generationi apta, non esset ad illam necessaria commixtio seminis viri cum semine, aut cum menstruo feminæ. Vnde ad affinitatem requisita est immissio seminis prolifici viri, & non sufficit seminis eunuchorum, quia hæc inepta est generationi; neque sufficit immissio seminis prolifici sodomiticè facta, quia non est apta ad generationem, vtpote non facta intra matricem feminæ. Ita tamen dicta commixtio requisita est ad affinitatem, vt etiam sufficiat absque copula, seu vsus feminei penetratione, quomodocumque contingat absque copula, quamuis à casu & coacte, & arte adhuc dæmonis (in quo contra Basilium lib. 7. cap. 33. Doctores communiter conueniunt) quia ea, quomodocumque fiat, quamuis absque copula, sufficit vt sic commixti fiant vna caro & vnus sanguis, etiamsi, qui nequit aliter commisceri nisi à casu vel arte dæmonis, non sit habilis ad matrimonium, vt dicemus Disputatione XXII. Difficultate III. quia hic est moraliter impotens. Dicitur tamen affinitas, quòd sit propinquitas ex copula carnali prouenies, quia dicta sanguinum commixtio, ex qua proximè prouenit, fit regulariter mediâ copulâ.

Addimus Secundò (vt contra Sancium d. 64. & contra Basilium docent Innocentius in cap. *Fraternitatis.* de Eo qui cognouit consanguineam, & Ludouicus Lopez 2. part. Instructionis cap. 50.) non sufficere seminationem viri in matricem feminæ in qua est sanguis menstruus ad generationem paratus, sed etiam requiri seminationem feminæ, vt indicatur in can. *Lex diuina.* dum in eo requiritur sanguinis (id est seminis) commixtio: quia Galenus & Auicenna docent, quòd etiam seminatio feminæ est necessaria ad generationem, & sanè semen feminæ non videtur ad aliud à natura institutum.

Ex dictis constat, ex matrimonio rato non consummato non oriri affinitatem, quod declarauit Pius V. in Breui, quod incipit, *Ad Romanam.*

DIFFI-

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm ex dicta copula seu commixtione Iure naturali oriatur Affinitas.

SVpponimus, ex quacumque copula perfecta commixtione carnali, adhuc fornicaria, oriri affinitatem Iure positiuo Ecclesiastico, vt patet ex cap. *Non debet.* 8. de Consanguinitate & affinitate, & ex cap. *Discretionem.* 6. de Eo qui cognouit consanguineam, & ex alijs Iuribus. Est tamen difficultas, An etiam oriatur naturaliter seu Iure naturali.

6 Conueniunt Doctores, ex dicta copula, quando coniugalis est, oriri naturaliter affinitatem, secluso Iure positiuo: quia per illã coniuges fiunt vna caro & sanguis, ratione cuius quilibet coniux naturaliter & necessariò fit affinis consanguineis alterius coniugis, vtpote accedens ad eorum sanguinem.

Est tamen difficultas, An etiam oriatur naturaliter ex dicta copula, quando fornicaria est.

Sancius. Henriq. Sancius lib. 7. disp. 65. & Henriquez lib. 12. cap. 1. negant, quod videtur significari in L. *Non facilè. § Sciendum est.* ff. De gradibus affinitatis, dum dicitur, neque cognationem neque affinitatem esse posse, nisi nuptiæ non interdictæ sint, ex quibus affinitas coniungitur. Quod etiam ratione probatur Primò, quia nulla sunt nomina, quibus nominemus sic affines ex fornicatione. Secundò, quia affinitas tantùm oritur ex copula quæ nata est causare amicitiam, qualis non est copula fornicaria.

7 *Ioan And. Ægidius.* Ioannes Andreas in cap. 1. de Conuersione infidelium, & Ægidius disp. 32. num. 49. affirmant, & meritò: quia etiam per dictam copulam fornicariã vir & femina fiunt vna caro & vnus sanguis, non minùs quàm per coniugalem, vt ex se patet, & tradit Paul. 1. ad Corinth. 6. cùm ait: *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur. Erunt*, inquit, *duo in carne vna*: ergo quilibet ex illis naturaliter, & necessariò manet affinis consanguineis alterius, vtpote accedens ad eorum sanguinem.

In L. autem *Non facilè.* dum dicitur, ex nuptijs interdictis, id est incestuosis, non contrahi affinitatem, sermo est non absolutè, sed quoad successionem, & alios effectus ciuiles. Ad priorem verò rationem negamus Antecedens, quia eisdem nominibus vocantur affines facti ex fornicatione, quibus facti ex copula coniugali, quamuis ab eis abstineamus, quia affinitas ex copula fornicaria probro ducitur. Et ad posteriorem respondemus, affinitatem sufficienter oriri ex natura copulæ, per quam vir & femina fiunt vna caro, ob rationem dictam, siue illa sit nata causare amicitiam, siue non, præsertim quòd copula fornicaria ex se nata est causare amicitiam inter eos qui eam habuerunt, cùm eos faciat vnam carnem, ac proinde etiam inter consanguineos vnius partis, & inter alteram partem, quamuis per accidens ratione opprobrij consanguinei vnius partis, præsertim feminæ, odio habeant alteram partem.

8

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Affinitas in linea transuersa Iure naturali dirimat Matrimonium.

SVpponimus, affinitatem in secundo & in vlterioribus gradibus lineæ transuersæ Iure naturali non dirimere matrimoniũ contrahendum, imò neque impedire; quia neque id efficit consanguinitas, quæ est strictior propinquitas. Quærimus tamen, An affinitas in primo gradu lineæ transuersæ illud dirimat Iure naturali, vt affinitas cum vxore fratris. 9

Paludan. Antonin. Paludanus in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 5. Antonius 3. par. tit. 1. cap. 11. & 14. & alij, præsertim hæretici nostri temporis, partem affirmatiuam tuentur, vt defendant Henricum VIII. Angliæ Regem, qui Catharinam filiam Ferdinandi, & Elisabetham vxorem fratris sui Arthuri, quam ex dispensatione Iulij II. duxerat, repudiauit, & ea viuente duxit Annam Bolenam: quod deduci videtur ex Matth. 14. & Marc. 6. vbi Ioannes Baptista reprehendit Herodem, quia duxerat vxorem Philippi fratris sui, & tamen Herodes, vtpote gentilis, non tenebatur lege diuina Leuitici 18. *Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis*, sed tantùm Iure & lege naturali. Et ratione probatur, quia matrimonium inter fratrem & sororem est Iure naturali nullum; sed vxor fratris reputatur soror, quia per actum coniugalem effecta est vna caro & sanguis cum fratre, ergo.

S. Thomas. Caietanus. Sancius. Basilius. S. Thomas verò 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad 3. & ibidem Caietanus, Sancius lib. 7. disp. 66. Basilius l. 7. c. 34. & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & meritò: imò & necessariò tenenda est. Quod Primò constat ex factis Pontificum: quia Pontifices in eo primo gradu dispensarunt, vt Innocentius III. cum Liuonensibus, vt constat ex cap. fin. de Diuortijs, Alexander VI. cum Emanuele Rege Lusitaniæ, & Iulius II. cum dicto Henrico VIII. cuius dispensationẽ Clemens VII. approbauit. Pontifices autem nequeunt in Iure naturali dispensare. Secundò idẽ constat ex Scriptura: quia Iacob vir sanctissimus Genes. 29. ante prohibitionem diuinam Leuit. 18. Liam & Rachelem sorores duxit, & Deuter. 25. frater iubebatur ducere vxorem fratris sui defuncti absque liberis. Tertiò constat ex exemplo consanguinitatis, quæ quamuis sit strictior affinitate, non dirimit matrimonium Iure naturali in eo gradu, vt iam diximus. Quartò, quia nulla inter affines lineæ transuersæ reperitur superioritas aut quasi superioritas ex natura rei, ac proinde dicta affinitas non dirimit matrimonium ex natura rei, imò neque impedit; quia si dirimeret aut impediret, esset, quia commixtio carnalis, ad quam matrimonium ordinatur, non posset absque irreuerentia fieri. 10

Ad fundamentum verò aduersariorum, ex reprehensione Baptistæ desumptum respondemus, eum reprehendisse Herodem, aut quia duxit vxorem fratris sui viuentis, vt testantur Iosephus 12. Antiquitat. cap. 9. Nicephorus, & alij: aut si defuncti (vt credit Chrysostomus Homil. 44. in Matth.) non tamen absque liberis; quia reliquerat puellam saltatricem, quod prohibitum erat veteri lege Leuit. 18. qua Herodes, quamuis gentilis, tenebatur, quia erat filius Iudæi. 11 *Iosephus. Nicephor. Chrysost.*

Ad

Ad rationem verò constat, matrimonium inter fratrem & sororem non esse Iure naturali nullum, imò neque illicitum, saltem grauiter; & quamuis istud esset nullum aut illicitum, non conuinceret, etiam esse nullum inter affines in eodem gradu, neque illicitum; quia affinitas minor est consanguinitate.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Affinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimat Matrimonium Iure naturali.

12 *Sotus. Couarru. Ægidius.* SOtus in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 3. Couarruuias 4. Decretal. 2. par. cap. 6. & Ægidius disp. 32. dub. 4. partem affirmatiuam tuentur; quia copula carnalis, ad quam matrimonium suâ naturâ ordinatur, nequit, ex natura rei, fieri absque irreuerentia inter affines in dicto gradu; ergo matrimonium inter eos nequit validè fieri, quia nequit conferri ius iustitiæ (quale confertur per matrimonium) ad id quod ex obiecto & intrinsecè est malum. Antecedens verò probatur, quia vxor, v. g. patris, ex coniunctione carnali ad patrem, fit vna caro cum ipso patre; ergo in accessu filij ad vxorem patris, vtpote carnem patris, nequit non esse irreuerentia ex natura rei. quam irreuerentiam significare videtur Paul. 1. ad Corinth. 5. dum ait: *Auditur inter vos fornicatio, & talis, qualis neque inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat.*

13 Quod nonnulli extendunt ad affines lineæ rectæ in quocumque gradu sine fine, sicut nos diximus de consanguineis, quia ferè eadem reuerentia debita sit affinibus ac consanguineis.

Caietanus. Sancius. Henriquez. Basilius. Caietanus verò 2. 2. quæst. 154. art. 9. Sancius lib. 7. disp. 66. Henriquez lib. 12. cap. 1. & 9. & Basilius lib. 7. cap. 34. partem negatiuam tradunt, & meritò; quia inter dictos affines nulla reperitur superioritas, contra cuius reuerentiam sit vsus matrimonij; quia superioritas tantùm est in eo qui est principium naturale alterius, & non in eo qui est affinis; quamuis fiat vna caro cum principio naturali, quia propriè non fit vna caro cum illo, sed tantùm quia fiunt principium vnius carnis: ac proinde quamuis in accessu filij ad vxorem patris iam defuncti sit ex natura rei aliqua indecentia, sed non irreuerentia, aut impietas; benè tamen in accessu ad vxorem patris viuentis, non ipsi nouercæ facta, sed patri, & maxima, quia ei fit maxima iniuria adulterij. Et de hac loquitur Paulus vbi suprà. Id quoque non leuiter confirmatur ex eo, quòd Pontifices nõ rarò pro foro conscientiæ dispensant in dicta affinitate, orta ex copula fornicaria, & tamen est eiusdem rationis cum ea quæ oritur ex copula coniugali; quia fornicarij eodem modo fiunt vna caro per copulam, ac coniuges.

14 Addimus, matrimonium inter dictos affines non solùm non esse irritum ex natura rei, sed neque illicitum; quia nulla in vsu illius reperitur irreuerentia, etiamsi non desit aliqua indecentia.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Affinitas dirimat Matrimonium Iure aliquo positiuo.

COnueniunt Doctores, affinitatem non dirimere matrimonium Iure aliquo positiuo diuino, quia non Euangelico, vt patet; neque veteri, quia quamuis veteri lege Leuit. 18. affinitas in aliquot gradibus dirimebat, iam tamen tota lex vetus purè diuina (qualis erat dicta) cessauit morte Christi: dirimere tamen Iure positiuo Ecclesiastico, vt constat ex pluribus Iuribus quæ statim citabimus.

Obseruandum tamen est, quòd quamuis Iure antiquiori Ecclesiastico esset triplex genus affinitatis dirimens matrimonium, vt constat ex tit. de Eo qui cognouit consanguineam vxoris, & ex can. *Porro*, & ex can. *De propinquis*, 35. quæst. 3. iam tamen Iure nouiori, affinitas tantùm inter personam carnaliter cognitam, & consanguineos personæ cognoscentis, & econtrà inter personam cognoscentem, & consanguineos personæ carnaliter cognitæ, dirimit matrimonium, & non inter consanguineos vnius, & consanguineos alterius, neque inter aliquos alios, vt constat ex cap. *Non debet*. 8. de Consanguinitate & affinitate.

Et quamuis Iure antiquiori dicta affinitas cum consanguineis alterutrius carnaliter commixti dirimeret matrimonium, sicut cum proprijs, vsque ad septimum gradum inclusiuè vtriusque linex, vt constat ex can. *Nullum*. & ex can. *Æquiter*. 33. quæst. 3. Iure tamen nouiori restricta fuit vsq; ad quartum gradum, vt constat ex dicto cap. *Non debet*. Et quamuis in Iure illo antiquiori, quo affinitas extendebatur vsque ad septimum gradum, & in nouiori, quo fuit vsque ad quartum restricta, sit tantùm sermo de affinitate orta ex copula coniugali; quia tamen Iure habito in cap. *Dissernem*. 6. de Eo qui cognouit consanguineam, ex copula fornicaria oritur affinitas dirimens matrimonium, sicut ex coniugali; ideò communi Doctorum applausu receptum fuit, affinitatem ex copula fornicaria in eisdem gradibus dirimere, in quibus dirimit orta ex coniugali, quod Iure consuetudine introducto, fuit obtentum, & supponit Tridentinum sess. 24. cap. 4. de Reform. matrimon. Nihilominùs Tridentinum hîc affinitatem ex fornicatione ortam restrinxit vsque ad secundum gradum, vt iam in vlteriori non tantùm non dirimat, sed neque impediat, vt Pius V. in sua Breui *Ad Romanam* declarauit. In eo autem c. 4. Tridentini per fornicationem intelligi non tantùm simplicem, sed omnẽ non coniugalem etiam adulterij, & sacrilegij, & incestus, & raptus, conueniunt Doctores; quia Tridentinum tantùm condistinxit affinitatem ortam ex fornicatione ab affinitate, quæ oritur ex vsu matrimonij.

Addimus (vt optimè Sancius lib. d. 7. 67. 5. v. *Luxuria*, & plures alij) fornicationem habitam cum affini ex fornicatione in tertio & quarto gradu non esse incestum; quia fornicatio cum affine in eis gradibus non habet specialem malitiam inuerentiæ, seu incestus Iure naturali, vt patet ex dictis; neque Iure Ecclesiastico, quia Ius Ecclesiasticum, prohibens dictam copulam intuitu reuerentiæ conferendæ affinibus, cessauit, cessante pro-

prohibitione matrimonij, quod tantùm prohibeatur ob indecentiam copulæ inter illos.

Ex dictis constat, non baptizatos validè contrahere matrimonium cum quauis sibi affini: quia
18 quamuis ante Baptismum contrahatur affinitas, quia naturaliter oritur, tamen ante Baptismum non dirimit; quia Ius Ecclesiasticum, quo solo affinitas dirimit matrimonium, non ligat ante Baptismum; inualidè tamen contrahere post Baptismum in gradibus prohibitis, quamuis affinitas contracta sit ante Baptismũ, quia dicti affines iam post Baptismum tenentur Iure Ecclesiastico dirimente matrimonium. Affinitatem autem, adhuc in secundo gradu, superuenientem matrimonio iam contracto impedire petitionem debiti, diximus Disputatione x. Difficultate VII.

DISPVTATIO XXI.

De Iustitia publicæ honestatis.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm ex sponsalibus oriatur Iustitia publicæ honestatis dirimens Matrimonium.

1 IVSTITIA publicæ honestatis est propinquitas quædam Iure Ecclesiastico introducta, orta ex sponsalibus inter sponsum ex vna parte, & consanguineos sponsæ ex altera, & econtrà; aut orta ex matrimonio rato inter maritum & consanguineos vxoris, & econtrà. Dicitur autem *iustitia publicæ honestatis*, quia iustũ seu æquum est, vt ob publicam honestatem seu decentiam non contrahatur matrimonium inter dictas personas.

Conueniunt ergo Doctores, ex sponsalibus oriri iustitiam publicæ honestatis dirimentem matrimonium inter sponsum ex vna parte, & consan-
2 guineos sponsæ ex altera, & econtrà, & non oriri ex Iure naturali, seu ex natura rei, vt patet, sed ex Iure Ecclesiastico, vt constat ex can. *Si quis.* 27. quæst. 2. & ex c. *Literas.* 4. de Desponsat. impub. & ex c. *Inuenis.* 3. & ex cap. *Ad audientiam.* 4. & ex c. *Sponsam.* 8. de Sponsalibus. & ex c. vnico de Sponsalibus in 6. & in Tridentino sess. 24. c. 3. *Trident.*

Hoc impedimentum, attento Iure antiquo ante Tridentinum, oriebatur ex sponsalibus absolutis (siue à principio, siue post impletam conditionem) quamtumuis inualidis, dummodò non essent inualida ex defectu consensus, & non oriebatur ex sponsalibus incertis, sed ex certis (id est, cum certa & determinata persona) vt exprimitur in dicto cap. vnico: & eodem Iure antiquo attento, dirimebat vsque ad quartum gradum consanguinitatis, non quia in Iuribus, quibus fuit introductum, assignetur gradus vsque ad quem dirimat, sed quia in illis dicitur dirimere inter sponsum & consanguineos sponsæ, & econtrà, & consanguinitas in Iure extendebatur vsque ad quartum gradum, vt constat ex cap. *Non debet.* 8. de Consanguinitate.

3 Iam tamen Iure nouo Tridentini vbi suprà, impedimentum hoc oriens ex dictis sponsalibus restrictum est, vt non extendatur vltra priorem gradum, & vt non oriatur ex sponsalibus quacumque causa nullis.

Est tamẽ difficultas Primò, An oriatur ex sponsalibus ore tenus factis absque consensu interiori. *Sancius. Henriq. Basilius.*

Sancius lib. 7. d. 68. Henriquez lib. 12. cap. 10. & Basilius lib. 7. cap. 36. docent, oriri, quando defectus consensus non constat exteriùs, aut quia tunc sponsalia sunt valida vel ratione sui, vel saltem ratione consensus debiti, ex eo scilicet, quòd tunc debet exhiberi consensus; aut quia quamuis sint nulla, apparent tamen exteriùs valida, ob quod tunc erit publicum scandalum, & publica indecentia in contrahendo matrimonium, ob quæ vitanda, introductũ fuit dictum impedimentum.

Rebellus verò lib. 3. quæst. 14. Petrus Ledesma q. 55. art. 4. & Vera-cruz in Appendice ad Speculum fol. 76. docent, ex dictis sponsalibus non oriri, & meritò: quia, vt diximus Disp. 1. Diffic. XI. dicta sponsalia, quamuis sint valida ad obligandum ex fidelitate, non tamen ad obligandum ex iustitia, quia non sufficiunt ad conferendum ius iustitiæ sponsis in alterutrum, ratione cuius vnus 4
pertineat ad alterum quasi proprius, ex quo solo prouenit quòd sit indecens, consanguineos vnius contrahere cum altero, & econtrà, ob quod Ecclesia introduxit hoc impedimentum; ergo ex dictis sponsalibus, vtpote nullis ad obligandum ex iustitia, non oritur hoc impedimentum; quia quamuis tunc exteriùs appareat esse indecentiam in contrahendo, non tamen est verè indecentia, ob quam solam introductum est. Vnde quamuis tunc possit esse scandalum in contrahendo, quamdiu de defectu consensus non constat, & ob id quamdiu durat scandalum, sit illicitum contrahere; si tamen de facto fiat, validè fiet. *Rebellus. Ledesma. Vera-cruz.*

Et ob dictam rationem, ex sponsalibus verè nullis nullitate occulta, quamuis ipsa sint publica, non oritur hoc impedimentum, vt contra Sancium docet Ægidius disp. 32. dub. 5. *Ægidius.*

Secundò est difficultas, An ex sponsalibus validis, mutuo tamen consensu dissolutis, oriatur hoc impedimentum.

Sancius & Piasecius in Praxi Episcopali par. 2. 5
cap. 4. docent oriri, quia oritur ex sponsalibus morte alterius dissolutis, ergo etiam ex dissolutis mutuo cõsensu. Rebellus verò & Basilius docent, non oriri, & meritò: quia sponsalia, quæ mutuo consensu dissoluuntur, euanescunt immediatè & ratione sui, & sponsis viuentibus vnus desinit ad alterum pertinere, & econtrà, non verò quæ morte alterius dissoluuntur; quia ista mediatè tantùm, & ex defectu subiecti, & ipsis viuentibus semper vnus pertinuit ad alterum, & econtrà; ac proinde ex istis, vtpote perpetuis & semper validis, oritur hoc impedimentum, & non ex illis. Quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum in Append. ad 4. lib. num. 99. Et ob eamdem rationem nõ oritur ex sponsalibus dissolutis, quia vnus ob causam sufficientem resiliuit. *Rebellus. Basilius. Rebellus.*

Impedi-

Impedimentum ergo iustitiæ publicæ honestatis, quod ex sponsalibus oritur, tantùm oritur ex sponsalibus cum determinata persona, & ex absolutis, siue à principio, siue postea impleta conditione, & tantùm ex validis, & non ex nullis, siue
6 ex defectu consensus, siue ob aliquod impedimentum, quamuis occultum; siue quia sunt dissoluta, siue mutuo consensu, siue quia alter resiliuit.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm ex Matrimonio rato oriatur Iustitia publicæ honestatis dirimens Matrimonium.

SVpponimus, ex matrimonio rato nõ consummato, ex quo non oritur affinitas (vt diximus Disputat. xx. Difficultate 1.) oriri iustitiam publicæ honestatis, dirimentem matrimonium, vt
Pius V. declarauit Pius V. in Breui, quod incipit, *Ad Romanam.* & constat ex can. 14. & 15. 27. quæst. 2. & ex cap. *Iuuenis.* 3. de Sponsalibus, & ex cap. *Duo.* 52. de Desponsat. impub.

7 Quia verò iustitia publicæ honestatis ex matrimonio rato orta (quæ aliquando dicitur affinitas) non est restricta à Tridentino, sed tantùm quæ
Pius V. oritur ex sponsalibus, vt declarauit Pius V. in dicto Breui, & constat ex contextu Tridentini, ideò iustitia orta ex matrimonio rato dirimit matrimonium vsque ad quartum gradum, sicut Iure antiquo ante Tridentinum dirimebat; oriturque ex matrimonio nullo (nisi quando est nullum ex defectu consensus) sicut etiam oriebatur antiquo Iure non scripto; quia solùm erat scriptum pro sponsalibus nullis, sed consuetudine introducto, desumpta ab exemplo sponsalium. Vnde ex matrimonio clandestino, etiam vbi Tridentinum viget, oritur, vt contra Sancium lib. 7. disp. 70. docent Ægidius disp. 32. dub. 5. & Basilius cap. 7. quia non est nullum ex defectu consensus. Eodem eamdem rationem etiam oritur ex matrimonio nullo ex defectu ætatis, sed non oritur ex matrimonio facto ex metu, aut ex errore personæ, aut in furia; quia est nullum ex defectu consensus.

Est tamen difficultas, An oriatur ex matrimonio rato conditionato.

Circa quam, quidquid nonnulli dicant, dicendum est (vt optimè Sancius, Henriquez & Basilius) ex matrimonio conditionato, conditione de futuro suspendente consensum, non oriri ante implerionem conditionis; quia ante eam neque habet vim matrimonij absoluti, neq; sponsalium absolutorum; iustitia autem publicæ honestatis non oritur nisi ex sponsalibus dicto modo absolutis, ac proinde neque ex matrimonio, nisi absoluto, etiam consuetudine desumpta ab exemplo sponsalium: oriri verò ex matrimonio conditionato post impletionem conditionis, vel quia tunc habet veram rationem matrimonij perfecti & absoluti, vt nos diximus Disputatione VII. Difficultate III. & iuxta hanc opinionem nostram dirimet vsque ad quartum gradum; vel quia habet rationem sponsalium, vt alij opinati sunt, & iuxta horum opinionem tantùm dirimet in primo gradu.

DISPVTATIO XXII.
De Impotentia.

DIFFICVLTAS I.

Quotuplex sit Impotentia.

1 CONVENIVNT Doctores, quòd sicut potentia est quintuplex, alia ad penetrationem vasis feminei, & non ad effusionem veri seminis; alia est econtrà ad effusionem veri seminis, non ad penetrationem vasis; alia ad penetrationem vasis, & ad effusionem veri seminis, sed non intra vas, quod aliquando contingit ob nimium calorem, ratione cuius semen statim ante penetrationem vasis spargitur, & vertitur; alia ad omnia prædicta, nempe ad penetrationem vasis, & ad veri seminis emissionem, & intra vas femineum, sed non ad generationem, quia semen aliàs verum, ratione alicuius accidentis est infecundum, quæ dicitur potentia coeundi; alia tandem est potentia ad generationem: ita etiam impotentia est quintuplex, alia est
2 ad penetrationem vasis, quæ esse potest in eo, in quo est potentia ad veri seminis emissionem; alia est impotentia ad effusionem veri seminis, quæ esse potest in eo, in quo est potentia ad penetrationem vasis; alia est impotentia ad emissionem seminis intra vas, quæ esse potest in eo, in quo est potentia ad penetrationem vasis, & ad seminis emissionem, & quælibet impotentia ex dictis dicitur impotentia coëundi, quia potentia ad coëundum est potentia ad hæc omnia, nempe ad penetrationem vasis, & ad emissionem veri seminis, & intra vas; alia tandem est impotentia ad solam generationem, ob solam infecunditatem seminis, quamuis veri, & dicitur sterilitas.

Deinde quælibet impotentia ex dictis vna est perpetua, & altera temporalis. Deinde quælibet ex his, tam videlicet temporalis quàm perpetua, vna est absoluta, quæ in se & absque respectu ad has aut ad illas personas est impotentia, ac proinde est impotentia respectu omnium personarum, altera est respectiua, quæ tantùm est impotentia respectu vnius aut alterius personæ, sed non respectu omnium. Tandem quælibet impotentia ex dictis, tam videlicet temporalis quàm perpetua, & tam respectiua quàm absoluta, alia est naturalis, quæ prouenit ex defectu alicuius naturaliter requisiti; alia est artificialis, quæ prouenire solet ex arte, seu ex maleficio dæmonis.

DIFFICVLTAS II.

Quando Impotentia censenda sit perpetua, & quando temporalis.

CONueniunt Doctores, eam impotentiam, siue absolutam siue respectiuam, siue naturalem siue artificialem, tam ex parte viri quàm ex parte

parte feminæ, censeri perpetuum, cuius defectus nequit suppleri, aut cuius impedimentum nequit auferri humana industria absque miraculo, aut absq; corporali periculo (vt constat ex c. *Fraternitatis*. 6. de Frigidis & maleficiatis) aut absque peccato; quia id tantùm possumus quod Iure seu licitè possumus.

4 Nomine autem *periculi corporalis* non intelligitur mors ipsa, ita vt impedimentum, quod absq; morte tolli potest, non censeatur perpetuum, vt nonnulli Iurisperiti immeritò affirmant (quia quamuis quod absque morte tolli potest, non sit physicè perpetuum, potest tamen esse moraliter tale) sed intelligitur periculum mortis, vt aduertunt Sancius lib. 7. disp. 93. & Ægidius disp. 31. dub. 7. & non leuiter deducitur ex dicto cap. *Fraternitatis*, & meritò: quia quamuis quod absque morte auferri potest, non sit physicè perpetuum, si tamen non possit absque periculo mortis, est moraliter perpetuum; quia periculum mortis moraliter æquiualet morti. Et non intelligitur periculum grauis morbi, adhuc perpetui (vt Henriquez & alij immeritò affirmant) quia periculum grauis morbi, quamuis perpetui, non æquiualet morti physicæ. Quod verò auferri non potest absque grani & perpetuo morbo, censetur perpetuum; quia iste moraliter æquiualet morti physicæ, non minùs, imò magis, quàm periculum mortis; quia ad vitandum talem morbum potest rationabiliter appeti periculum mortis, imò etiam mors ipsa.

Sancius. *Aegidius.* *Henriquez.*

5 Ea ergo impotentia censetur temporalis, cuius defectus suppleri potest, aut cuius impedimentum auferri potest humana industria absque miraculo, & absque dicto periculo corporali, & absque peccato.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm Impotentia naturalis coëundi, seu ad penetrationem vasis, dirimat Matrimonium contrahendum.

6 COnueniunt Doctores (quod vsus Ecclesiæ probat) impotentiam ad solam generationem (quæ dicitur sterilitas) quamuis absolutam & perpetuam, & naturalem, non inhabilitare ad matrimonium; quia steriles aliàs potentes ad verè seminandum intra vas femineum, nullo Iure inhabiles sunt ad matrimonium; quia non Iure positiuo, quia nullum extat; neque naturali, quia verè sunt potentes ad exercendum actum coniugalem, ratione cuius, quantum est ex parte ipsius, coniuges fiunt vna caro, id est, principium vnius carnis, seu prolis, etiamsi ob aliquod accidens non sit futura generatio. Vnde senes, dum potentes sunt ad sic seminandum, quamuis non nisi adiuti arte medicinæ, habiles sunt ad matrimonium; quia eorum semen ex sua natura est sufficiens ad generationem, quamuis ob eius debilitatem non sit futura generatio.

Difficultas ergo est, an impotentia naturalis ad coëundum, id est ad penetrationem vasis (quæ eo ipso est per se impotentia ad seminandum intra vas) dirimat matrimonium contrahendum.

7 Circa quam conueniunt Primò Doctores, impotentiam ad coëundum, quando tantùm est temporalis, quamuis sit naturalis & absoluta, non dirimere matrimonium, vt supponitur in cap. *Fraternitatis*. 6. de Frigidis, & meritò: quia non dirimit Iure positiuo, quia nullam extat; neque Iure naturali, quia qui tantùm est impotens ad tempus, potest ex natura rei ex tunc tradere dominium sui corporis ad vsum coniugalem posteà possibilem, & ad eum posteà soluendum obligari. Quod est verum, quamuis dicta impotentia ignoretur ab altero contrahente, in quo (vno aut altero oppositum insinuante) conueniunt Doctores; quia nec in casu talis ignorantiæ dirimit Iure aliquo.

Conueniunt Secundò, dictam impotentiam naturalem, quando est perpetua & absoluta, dirimere matrimonium, saltem contrahendum, in ordine ad generationem, vt constat, ex 33. qu. 1. per totam, & ex toto Tit. de Frigidis & maleficiatis, & definitum videtur à Sixto V. in Motu proprio, edito anno 1587. cuius verba referunt Sancius lib. 7. d. 92. & Basilius lib. 7. c. 68. Et ratione constat; quia sic impotens est materia inepta, vt obligari possit ad actum coniugalem, ratione cuius coniuges fiant vna caro; ergo & ad contractum matrimonij, ex quo per se oritur obligatio ad dictum actum.

Sixtus V. *Sancius.* *Basilius.*

8 Id autem, quod dicimus, nempe impotentiam ad penetrationem vasis dirimere matrimonium, est verum, quamuis sit potentia ad seminandum extra vas, imò in ore vasis; tùm quia hæc seminatio per se non sufficit vt per eam coniuges fiant vna caro (id est principium vnius carnis) etiamsi fortè & per accidens aliquando sufficiat, si fortè aliquando virtute naturali matricis intromittitur pars aliqua seminis sufficiens ad generationem, & consequenter ad affinitatem; tum etiam, quia potentia ad sic seminandum est impotentia moralis ad seminandum, quia talis seminatio nequit fieri absque peccato.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm Impotentia naturalis coëundi perpetua, & naturalis, dirimat Matrimonium in ordine ad castè conuiuendum.

9 PAludanus in 4. dist. 34. 2. Antoninus 3. p. tit. 1. ca. 22. & Basilius lib. 7. c. 56. docent, dictam impotentiam non dirimere matrimonium contrahendum in ordine ad naturalem vitæ & officiorum in diuerso sexu societatem, sed contrahendum in ordine ad generationem, & deducitur ex cap. *Consolationi*. 4 & ex c. *Laudabilem*. 5. de Frigidis, dum in his supponitur, posse inter impotentes celebrari matrimonium in ordine ad viuendum vt fratres; quod etiam supponit Sixtus V. in suo Motu proprio. Et ratione probatur: quia ad matrimonium non videtur necessaria mutua corporum traditio ad coitum, sed sufficit ad dictam societatem, quia matrimonium suâ naturâ non tantùm ordinatur ad prolis generationem, sed etiam ad eam societatē: ergo quamuis impotentia ad coitum inhabiliter ad matrimoniū contrahendum ad prolis generationem, non verò ad dictam societatem.

Paludan. *Antonin.* *Basilius.* *Sixtus V.*

10 Bonauentura verò in 4 d. 34. ar. 2. qu. 1. Richardus eadem dist. & Sotus q. 1. ar. 2. Sancius lib. 7. disp. 97. & Vasquez 3. p. d. 125. c. 7. docent (& meritò) dictam impotentiam dirimere omnino matrimonium contrahendum, adhuc in ordine ad dictam societatem: quod definitum videtur à Sixto V. in dicto Motu proprio, dum absque vlla distinctione matrimonij ad hunc aut ad illum vsum, absolutè ait, impotentes esse ineptos ad contrahendum matrimonium.

Bonauent. *Richardus.* *Sotus.* *Sancius.* *Vasquez.* *Sixtus V.*

Et id non leuiter deducitur ex dictis capp. *Consolationi.* & *Laudabilem*, dum in eis, absque vlla limitatione aut distinctione matrimonij ad hunc aut ad illum vsum, absolutè dicitur, quando est impotentia ad coitum, feminam non posse haberi vt vxorem, sed tantùm vt sororem; & dum in c. *Laudabilem*, & in aliis eiusdem Tit. supponitur, potentem, qui matrimonium contraxit (id est, contrahere attentauit) cum impotente, posse aliud matrimonium contrahere.

Et ratione probatur Primò ab absurdo, quia ex oppositò sequeretur Primò, inter patrem & filiam posse Iure naturali contrahi matrimonium, quia
11 sunt personæ aptæ ad dictam societatem. Et Secundò sequeretur, coniugem in dicto matrimonio accedendo ad vxorem, peccare peccato simplicis fornicationis; quia accederet ad non suam in ordine ad copulam; imò & alterum, accedendo ad eam, non committere adulterium contra maritum, quia non accederet ad eam quatenus vxorem illius. Et tandem Tertiò sequeretur, matrimonium ex se non esse perpetuum, quia tantùm est tale ob bonum prolis, vt diximus Disp. VIII. Difficult. II. quæ omnia absurda videntur.

Deinde à priori probatur, quia ex vi contractus matrimonij traditur dominium seu potestas corporis alteri, & econtrà, vt constat ex Paul. 1. ad Corinth. 7. & ex communi consensu; sed per traditionem dominij seu potestatis ad dictam societatem, non traditur dominium corporum, sed tantùm per traditionem dominij seu potestatis ad commixtionem carnalem; quia per hanc solam commixtionem coniuges dicuntur vti corporibus, & non ex eo quòd simul viuant, & sibi inuicem obsequantur: ergo nullum est verum matrimonium, nisi quod contrahitur in ordine ad copulam: sed dicta impotentia ad copulam dirimit matrimonium contrahendum in ordine ad generationem, ergo absolutè & omnino dirimit, cùm nequeat validè contrahi, nisi in ordine ad illam.

12 Ad fundamentum ergo aduersariorum, desumptum ex illis capp. & ex Motu proprio Sixti V. respondemus, in eis tantùm supponi, ab impotentibus contrahi matrimonium, non validè, sed quoad attentationem, etiamsi permitterentur non separari qui erant coniuncti, si vellent castè viuere, imò & de nouo coniungi contractu quodam societatis ad vitæ & munerum societatem in diuerso sexu, & modò permittantur, exceptis eunuchis, qui iam dicto Motu proprio non permittuntur coniungi; & qui ante eum contraxerant, permissi sunt non separari, exceptis illis qui conuicti fuerint simul dormiisse.

Et ad rationem respondemus, quòd quamuis matrimonium ordinetur ad vitæ & munerum societatem, quia tamen etiam, & primariò, ordinatur ad prolis generationem, ideò ab impotentibus ad coitum, vtpote per se ineptis ad prolis generationem, nequit validè fieri.

13 Quod verò à nonnullis dicitur, in nulla matrimonij definitione fieri mentionem coniunctionis in ordine ad coitum, sed tantùm in ordine ad vitæ & munerum societatem, falsum est, quia nulla est in qua saltem implicitè non fiat mentio illius, saltem in definitione approbata ab Alexandro III. in cap. *Illud quoque.* 11. de Præsumptionibus, nomine coniunctionis maris & feminæ.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm Impotentia naturalis ad seminandum dirimat Matrimonium, quando est potentia ad copulam seu penetrationem vasis.

GLossa in can. *Hi qui.* 32. qu. 7. Hugolinus de Matrimonio c. 19. & alij docent, eam impotentiam, quando est potentia ad penetrationem vasis, non inhabilitare ad matrimonium, quia non Iure Ecclesiastico, quia eo tantùm inhabilitat impotentia ad coëundum, vt constat ex ipso Iure, quæ idem videtur ac impotentia ad penetrationem vasis; neque inhabilitat Iure naturali, quia potentia ad penetrandum vas (quamuis deficiat ad seminandum intra vas) sufficit ad sedandam concupiscentiam propriam, & alterius; ergo Iure naturali sufficit ad matrimonium, quòd etiam sua natura ordinatur in remedium concupiscentiæ.

Sancius verò lib. 7. disp. 92. Ægidius disp. 31. dub. 7. & communiter Doctores docent, impotentiam ad seminandum, quamuis sit potentia ad penetrandum vas, inhabilitare ad matrimonium, & meritò, quod significari videtur in cap. 1. de Frigidis & maleficiatis, dum feminæ, quia non potuit effici mater à viro quem accepit, conceditur licentia vt nubat alteri. & in c. 5. eodem Tit. & 33. q. 1. can. 2. dum supponitur, ad valorem matrimonij requiri in coniugibus potentiam ad commixtionem carnalem, per quam fiant vna caro: sed ex eo solùm, quòd vir nequeat seminare, quamuis possit penetrare vas, non potest femina fieri mater per se ex defectu veri seminis, neque contrahentes possunt fieri vna caro, id est, principium vnius carnis; ergo impotentia ad seminandum inhabilitat ad matrimonium, quamuis adsit potentia ad penetrationem vasis.

Quod etiam efficaciter deducitur ex dicto Motu Sixti V. & ex declaratione Nuntij Hispaniarum virtute dicti Motus facta, dum eunuchi, vtroque teste carentes, declarantur esse & fuisse inhabiles ad matrimonium, eò quòd nequeant verum semen emittere, quamuis possint virgam erigere, & vas femineum penetrare.

Et ratione probatur, quia ad matrimonium requiritur corpus aptum, vt fiat vna caro cum corpore alterius, vt supponitur in dicto cap. 5. de Frigidis, & in dicto can. 2. 33. quæst. 1. & deducitur ex illo Gen. 2. *Et erunt duo in carne vna.* & etiam requiritur quòd sit aptum ad reddendum debitum coniugale, vt significatur in cap. 2. de Frigidis; sed qui est impotens ad verè seminandum, non est aptus vt fiat vna caro cum altero, quia copula absque seminatione non efficit duo esse carnem vnam, seu principium vnius carnis, vt patet; neque sufficit ad satisfaciendum debito coniugali, quia coniugi non satisfit copula ex se insufficiente ad generationem. Et sanè si potentia ad copulam, est necessaria ad valorem matrimonij, erit etiam necessaria potentia ad seminandum, imò ad seminandum intra vas, quia copula absq; tali seminatione est omnino vacua & inutilis, etiamsi adsit seminatio in ore vasis; ergo ea est per se insufficiens vt coniuges fiant vna caro, & ad satisfaciendū debito coniugali; non erit tamen intrin-

tilis si adsit intromissio partis seminis sufficientis ad generationem, quamuis non totius.

Ad fundamentum autem aduersariorum respondemus, impotentiam ad seminandum, imò ad seminandum intra vas, inhabilitare ad matrimonium, quamuis adsit potentia ad penetrationem vasis, non solùm Iure Ecclesiastico; quia in eo, nomine *copulæ* & *coitus* intelligitur perfecta & per se sufficiens ad generationem; sed etiam Iure naturali, quia corpus absque potentia ad seminandum, & intra vas, non est apta materia ad matrimonium, imò neq; sufficiens ad sedandam concupiscentiã.

Ex dictis constat Primò, spadones, seu eunuchos vtroq; teste priuatos, siue quia eis sunt auulsi, seu concussi, seu attriti, esse inhabiles ad matrimonium: quia quamuis possint vas penetrare, & humorem aqueum similem semini emittere, sunt tamen impotentes ad perfectam copulam, qua possint fieri vna caro cum feminis, quia carent vero semine, ad cuius formationem sunt necessarij testes; & dictos eunuchos esse & fuisse inhabiles Iure Ecclesiastico & Iure naturali ad matrimonium contrahendum, etiam cum scientibus dictum defectum, constat ex dicto Motu Sixti V. & ex dicta Declaratione Nuntij: imò ab ipso Nuntio auctoritate Pontificis facti sunt inhabiles ad coniunctiones cum feminis tamquam cum sororibus, quæ permittuntur aliis impotentibus, & etiam illis qui habent testiculos; quamuis eis sit interrupta vena, aut via, qua spiritus, ex quibus semen efformatur, communicantur testiculis. 17 *Sixtus V.*

Constat Secundò, senes ita exhaustos, vt adhuc arte medicinæ adiuti, nequeant coire seminando intra vas, esse inhabiles ad matrimonium, vt contra Nauarrum & alios docent Sancius & communiter Doctores. Infirmi verò, existentes in articulo mortis, quamuis iam non possint coire, habiles sunt ad matrimonium, vt docent communiter Doctores & vsus Ecclesiæ probat; quia eorum impotentia non censetur perpetua: quia quamuis duret vsque ad mortem, id contingit per accidens ex defectu subiecti; quia si subiectum non moreretur, tandem potentia fieret expedita.

Addimus contra Sancium, feminam impotentem ad seminandum esse inhabilem ad matrimonium; quia, vt diximus Disput. xx. Diffic. 1. seminatio feminæ necessaria est ad generationem; impotentiam tamen feminæ ad pariendum, sine vitæ periculo, non inhabilitare ad matrimonium, vt docent Sancius, & communiter Doctores; quia potentia ad pariendum non est necessaria ad generationem seu conceptionem: feminam verò sic impotentem illicitè nubere ob dictum periculum, nisi graues tentationes carnis patiatur. 18 *Sancius.*

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm Impotentia naturalis respectiua dirimat Matrimonium contrahendum.

19 SVpponimus, Impotentiam naturalem respectiuam perpetuam (si aliqua talis inueniatur) dirimere matrimonium contrahendum cum ea persona, respectu cuius est impotentia, vt efficaciter deducitur ex cap. *Fraternitatis.* 6. de Frigidis, quod de impotentia respectiua perpetua, prouenente ex maleficio, expressè admittitur in can. fin. 33. qu. 1. Quòd si impotentia respectiua, ab extrinseco proueniens, id efficit, multò meliùs efficiet impotentia respectiua naturalis intrinseca, si perpetua sit. Et ratione constat; quia naturaliter impotens respectiuè, est impotens, vt pro tempore impotentiæ fiat vna caro cum ea persona, respectu cuius est impotens. ergo si impotentia naturalis respectiua sit perpetua, efficit impotentem semper ineptum ad id, ac proinde vt contrahat matrimonium. quòd si validè fiat, nequit non inducere obligationem ad id.

Tota ergo difficultas est, An impotentia aliqua naturalis respectiua possit esse perpetua.

Bonauentura in 4 dist. 34. art. 3. quæst. 2. & Petrus de Ledesma quæst. 58. artic. 2. dub. 5. docent, nullam posse esse perpetuam: quod deduci videtur ex can. 2. 33. qu. 1. dum dicitur: *Nam si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet?* Et ex cap. *Laudabilem.* 5. de Frigidis, dum dicitur, virum separatũ à femina, qui triennio cohabitationis transacto iurauit non potuisse illam cognoscere, si aliam cognoscat, cogendum esse ad priorem feminam redire, & tamquam reum periurij puniendum. Quod non fieret, si posset esse impotentia aliqua naturalis respectiua cum priori femina, quæ esset perpetua, & dirimens matrimonium. Et ratione probatur, quia apertione artificiosa sigilli licita, & absque vitæ periculo, fieri potest quòd impotens ad congrediendum cum vna, quia est arcta, fiat potens ad congrediendum cum ea. 20 *Bonauent. Ledesma.*

Paludanus verò in 4. dist. 34. q. 2. Sancius lib. 7. disp. 93. Henriquez lib. 12. c. 7. Basilius c. 61. docent (& meritò) posse esse impotentiam aliquam naturalem respectiuam perpetuam, quod deducitur ex cap. *Fraternitatis*, dum quodam matrimonio viri cum femina dissoluto, quia eam, quia erat arcta, non potuit cognoscere, & ipsa postea alteri nupta, ab hoc altero fuit corrupta, definitur restituendam esse priori viro; quia posterior, à quo fuit corrupta, non erat dissimilis priori, coniecturâ sumptâ, quòd sicut posterior, qui erat priori similis, nempe quoad ætatem, robur & instrumẽtum, potuit illam cognoscere, ita potuisset etiam prior; quia in hoc cap. supponitur non fore restituendam, si prior vir esset debilior, & posteriori dissimilis; ac proinde posse esse impotentiam naturalem respectiuam perpetuam, & dirimentem matrimonium. Quod etiam non leuiter confirmatur ex his, quæ Pontifex ad finem dicti cap. supponit, si rectè expendantur, vt Basilius expendit. *Paludan. Sancius. Henriq. Basilius.* 21 *Basilius.*

Et ratione constat, quia contingere potest, quòd vir sit ita debilis, & mulier ita arctà, aut membrum viri sit ita grossum, & os vasis feminei ita angustũ, quod femina nullâ humanâ industriâ possit, absq; vitæ periculo, ei viro proportionari, vt ab eo cognoscatur, & quòd sit proportionata alteri, aut possit proportionari absq; dicto periculo, vt possit ab eo cognosci; quod negari non potest: ergo negandum non est, posse esse impotentiam aliquam naturalem respectiuam, quæ sit perpetua, ac proinde dirimens matrimonium. Ex quo constat ad rationem aduersariorum. 22

In can. autem 2. 33. q. 1. vbi dicitur: *Si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet?* tantùm est sermo de impedimento prouenient ex naturali frigiditate, quod non est respectiuum, sed absolutum; & de eodem est sermo in c. *Laudabilem*, vt patet ex initio ipsius.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm coniux naturaliter impotens, cui licitè & absque periculo vitæ potest humano aliquo remedio subueniri, teneatur pati tale remedium, altero id exigente.

23 Difficultas hæc communiter disputatur de femina, quæ nisi patiatur artificiosam sigilli apertionem ferro aut ligno, nequit à marito carnaliter cognosci. Procedit autem in duplici casu. Prior est, quando defectus est in ipsa, ob extraordinariam arctitudinem. Posterior est, quando defectus est in viro ob extraordinariam debilitatem.

Circa difficultatem in vtroque casu supponimus (in quo contra Basilium lib.7.cap.62.conueniunt Doctores) id etiam in virgine esse licitum; quia nulla apparet turpitudo in eo, quòd naturâ arte iuuetur ad actum honestum, qualis est coniugalis, ac proinde, si aliàs possit fieri absque periculo vitæ, vt sæpè fieri potest, dictam impotentiam non censeri perpetuam, nec dirimere matrimonium.

24 Circa difficultatem ergo in priori casu conueniunt reliqui Doctores, feminam teneri, si possit fieri absque graui incommodo, vt absque graui infirmitate, & absque graui dolore.

Dissentiunt tamen, An quando fieri non potest absq; graui incommodo, teneatur. Nonnulli apud Sancium vbi infrà docent non teneri, si nequeat fieri absque graui dolore. Alij verò econtrà docent, teneri, quamuis nequeat fieri absque graui infirmitate. Sancius autem lib.7 disp.93.& Henriquez lib.12.c.7. docent teneri, quamuis futurus sit grauis dolor, non verò si futura sit grauis aliqua infirmitas; & meritò. Ratio prioris est, quia cùm defectus sit in ipsa femina, non est censendum durum, obligari ad grauem dolorem citò transiturum, ne alterum in perpetuum priuet debito. Ratio posterioris est, quia durum videtur, feminam obligari ad solutionem debiti cum tanto detrimento.

Sancius. Henriq.

Ochagaui. Circa difficultatem in posteriori casu Ochagauia Tractat. 3. quæst.69. docet, feminam teneri, quamuis cum graui detrimento, & iactura non periculosa; quia id videtur exigere ius viri in corpore feminæ: Sancius verò docet teneri, quando non sit futura grauis infirmitas.

Sanctius.

Petrus Ledesma. Petrus autem Ledesma quæst.58. art.1. docet, non teneri, & meritò: quia feminæ nullus est defectus vt reddat, sed tantùm viro: ergo ipsi tantùm, & non feminæ, incumbit vti remedio, quo defectus ipsius suppleatur; feminæ verò sufficit offerre debitum modo ordinario, præsertim quòd feminam, præcipuè virginem, artificio corrumpi, horreat quodammodò natura, & honestas ipsa difficillimè patiatur.

25

DIFFICVLTAS VIII.

Vtrùm Impotentia ex maleficio dirimat Matrimonium contrahendum.

SVpponimus, posse aliquem arte dæmonis per maleficium fieri impotentem ad cõmixtionem carnalem, seu ab ea impediri multis modis, qui videri possunt apud Delrium lib.3. Disquisit. magic.1.p.quæstiunc.4. sect.8. hæc autem impotentia, sicut naturalis, potest esse alia temporalis, & alia perpetua, & alia respectiua, & alia absoluta; potest autem variis signis dignosci, de quibus Sanctius lib 7.disp.64.

Hoc ergo supposito, Almaynus in 4. dist.34. Glossa in can.fin.33. quæst.1. & in cap. *Fraternitatis.*6.de Frigidis, & Innocentius in c. *Laudabilem.*5. eodem titulo docent, nullam impotentiam ex maleficio prouenientem dirimere matrimonium contrahendum. Quod deduci videtur ex cap. *Ex literis.*3.de Frigidis, dum dicitur, *Si vitium illud mulier à natura contraxit, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.* Vbi supponi videtur, quòd quando impotentia non prouenit à natura, non dirimit matrimonium. Et ratione probatur, quia nulla impotentia ex maleficio prouenies est perpetua; quia nullum est maleficium quod auferri non possit per ipsum maleficum: ergo nulla impotentia ex maleficio prouenies dirimit matrimonium.

Sancius verò lib.7. disp.94. Ægidius disp.31. dub.7. Basilius cap.65. & communiter Doctores docent (& meritò) impotentiam ex maleficio posse dirimere matrimonium. Quod exprimitur in can.fin.33.qu.1. quod quamuis sit cuiusdam Archiepiscopi, & non Romani Pontificis, quoad hoc tamen vsu totius Ecclesiæ receptum est. Quod etiam non leuiter deducitur ex c. *Laudabilem.*5. de Frigidis.

Et ratione constat, quia quæcumque impotentia, quando perpetua est, dirimit matrimonium, vt constat ex toto titulo de Frigidis; sed ex maleficio potest prouenire impotentia perpetua, ergo. Consequentia patet, & etiam Antecedens pro Maiori. Minor autem probatur: quia ex maleficio effici potest tanta frigiditas, quanta est naturalis, ex qua prouenit impotentia naturalis absoluta & perpetua. Et etiam potest quis ex maleficio ita impediri, vt nequeat coire, & etiam quòd post coitum nequeat semen emittere; & aliàs maleficium, ex quo prouenit hoc impedimentum, aliquando nequit auferri, nisi alio maleficio, ac proinde nequit absque peccato, ob quod impedimentum censetur perpetuum; aut si potuit absque maleficio, & peccato, auctor tamen maleficij mortuus est, & nullus alius est, qui sciat dissolutionem maleficij; ac proinde iam humana industria auferri non possit. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

In cap.autem *Ex literis.* ab aduersariis adducto, tantùm continetur argumentum à contrario sensu, quod non est efficax, præsertim quando oppositum continetur in Iure: in eo autem continetur, posse esse impotentiam ex maleficio perpetuam, & dirimentem matrimonium, vt constat ex dictis.

DIFFICVLTAS IX.

Vtrùm Impotentia perpetua dirimat Matrimonium etiam Iure naturali.

SVpponimus, impotentiam perpetuam, siue naturalem siue ex maleficio, siue absolutam siue respectiuam Iure Ecclesiastico dirimere matrimo-

trimonium contrahendum, vt constat ex 33. q. 1. & ex tit. de Frigidis & maleficiatis. Quærimus tamen, an etiam dirimat Iure naturali.

Paludan. Antonin. Medina. Paludanus in 4. dist. 30. qu. 1. art. 2. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 15. & Michaël de Medina lib. 5. de Cælibatu c. 54. docent, non dirimere Iure naturali, quod deduci videtur ex cap. 2. de Frigidis, dum dicitur: *Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio; sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur:* sed matrimonia puerorum seu impuberum, non Iure naturali, sed tantùm Ecclesiastico irritantur, ergo etiam matrimonia impotentium.

29 Et ratione probatur, quia ad essentiam matrimonij non requiritur copula, sed sufficit mutua corporum viri & feminæ traditio: sed impotentia tantùm impedit copulam, & non mutuam corporum traditionem; ergo impotentes sunt ex natura rei, seu Iure naturali apti & habiles ad contrahendum matrimonium. Et confirmatur, quia impotentia, matrimonio iam facto superueniens, non dissoluit illud, ergo potentia non est essentialiter requisita ad matrimonium; quia si esset, impotentia superueniens illud dissolueret, sicut dissoluit conuersio feminæ in virum superueniens, quia diuersitas sexus est essentialiter requisita ad id.

Sancius. Henrique. Aegidius. Sancius verò lib. 7. disp. 98. Henriquez lib. 12. cap. 7. & Ægidius disp. 31. dub. 7. docent, impotentiam perpetuam, etiam Iure naturali, dirimere matrimonium contrahendum. Quod, quoad impotentiam ortam ex frigiditate, dicitur in dicto *Sixtus V.* Motu proprio Sixti V. quòd si hæc Iure naturali dirimit, etiam quæcumque alia eodem dirimet, quia omnium eadem est ratio. Et ratione probatur, quia qui ex natura rei, siue physicè siue moraliter, siue intrinsecè siue extrinsecè est perpetuò 30 impotens, est ex natura rei perpetuò ineptus, vt alteri tradat dominium sui corporis, & contrahat obligationem ad commixtionem carnalem; quia nemo potest ad id, quod sibi semper est impossibile, obligari; ergo ex natura rei, seu Iure naturali est inhabilis ad contrahendum matrimonium.

In cap. autem illo 2. de Frigidis, adducto ab aduersariis, matrimonia puerorum & impuberum ex vna parte, & impotentium ex altera, tantùm comparantur quoad nullitatem, non verò quoad Ius ex quo nullitas oritur.

Ad rationem verò respondemus, quòd quamuis ad matrimonium non requiratur copula, requiritur tamen traditio dominij ad illam, & contractio obligationis ad illam, quæ nequeunt fieri ab eo qui est perpetuò impotens ad copulam.

31 Et ad confirmationem concedimus, impotentiam superuenientem matrimonio non dissoluere illud, benè tamen conuersionem feminæ in virum; quia quamuis corpus absque impotentia ad copulam requiratur ad essentiam matrimonij in fieri, seu ad tradendum dominium in copulam, non tamen ad essentiam matrimonij in facto esse, seu ad conseruationem illius; diuersitas verò sexus requiritur ad essentiam matrimonij etiam in facto esse. Ratio discriminis est, quia per matrimonium tantùm traditur, & post iam factum tantùm conseruatur dominium corporis vnius tamquã vxoris, & alterius tamquam mariti, quod nequit primò fieri, neque posteà conseruari absque diuersitate sexus. Dictum verò dominium, semel acquisitum, potest benè conseruari absque potentia ad copulam, dum perseueret diuersitas sexus; quia quamuis superueniat impotentia, potest in diuersitate sexus manere dominium, & obligatio ad copulam, si fortè impedimentum miraculosè auferatur, quamuis nequeat in principio tradi; quia plus requiritur ad inceptionem rei, quàm ad eius conseruationem.

Vnde impotentia, superueniens matrimonio, 32 non dissoluit illud, non solùm quando iam est consummatum (in quo Doctores omnes conueniunt:) sed etiam quando non est consummatum, vt contra Gratianum, & nonnullos alios Iurisperitos, docent Sancius disp. 102. & communiter *Sancius.* Doctores; quod exprimi videtur in can. *Hi qui.* 32. quæst. 7. dum generaliter dicitur, ob nullam impotentiam superuenientem, matrimonium cassare. Gregorius verò III. in can. *Quod proposuisti.* 32. *Gregorius* qu. 7. & Alexander III. in cap. *Ex literis.* de Fri- III. gidis, vbi concedunt licentiam migrandi ad aliud *Alex. III.* matrimonium ob impotentiam, non est ob impotentiam superuenientem matrimonio, sed ob antecedentem ad ipsum.

Obseruandum est, non tantùm impotentiam 33 ignoratam ab altero dirimere matrimonium, sed etiam cognitam, vt contra Paludanum in 4. dist. 30. qu. 1. ar. 2. docent Sancius disp. 97. & Ægidius vbi *Sancius.* suprà: quod constat ex tit. de Frigidis, vbi absque *Aegidius.* limitatione aut distinctione aliqua impotentiæ ignoratæ aut cognitæ dicitur, impotentiam dirimere matrimonium, & ex dicto Motu proprio Sixti V. dum in eo supponitur, matrimonia eunu- *Sixtus V.* chorum esse & fuisse nulla, siue contracta fuerint cum scientibus siue cum ignorantibus eorum impotentiam. Et sanè impotentia, quamuis cognita, efficit ipsum impotentem materiam ineptam matrimonio.

DIFFICVLTAS X.

Vtrùm hermaphroditus possit Matrimonium inire.

HErmaphroditus dicitur, qui vtrumque sexum habet, virilem videlicet & femineum. Conueniunt autem Doctores Primò, hermaphroditum posse licitè & validè contrahere matrimonium iuxta sexum in eo præualentem, seu eminentem, ita vt is in quo præualet sexus virilis, possit tamquam vir cum femina contrahere, & is in quo femineus, possit tamquam femina contrahere cum viro. Ita Sancius lib. 7. disput. 106. *Sancius.* & Ægidius disp. 31. dubit. 7. quia iuxta sexum *Aegidius.* eminentem habet potentiam ad perfectam copulam; imò, vt constat ex L. *Quæritur.* ff. De statu hominum, iuxta sexum eminentem magis censetur vir aut femina.

Conueniunt Secundò, quòd quando in hermaphrodito vterque sexus est æqualis, possit iuxta 34 sexum quem elegerit contrahere matrimonium; quia ex vna parte etiam tunc iuxta quemlibet habet potentiam ad perfectam copulam, & ex altera ei Iure naturali, non impedito per Ius aliquod positiuum, datur optio eligendi sexum ad matrimonium. Nihilominùs expediet eum non admittere ad matrimonium, nisi coram Iudice Ecclesiastico priùs protestetur, imò & iuret, se numquam vsurum altero sexu, argumento canon. 15. *Presbyteros.* 16. quæst. 1. Quod si factus

viduus de facto contraxerit iuxta alterum sexum, validè contrahet, in quo etiam conueniunt Doctores: quia etiam iuxta eum habet potentiam ad perfectam copulam, & nullo Iure contractus ille irritatur; & forsan etiam licitè contrahet, saltem absque mortali, si non fecerit dictum iuramentum; quia iuramento secluso nulla in hoc appareret inordinatio, saltem grauis. Censetur autem hermaphroditus habere sexum æqualem, non solùm quando iudicatur à peritis, sed etiam quando post prudens examen manet dubium, & non constat in eo aliquem eminere.

35 *Basilius.* Addimus contra Sancium (vt optimè Basilius cap. 65.) hermaphroditum posse validè contrahere iuxta sexum minùs prævalentem, quando iuxta talem sexum est potentia ad perfectam copulam, vt esse potest; quia Iure naturali non est inhabilis, cùm verè sit potens iuxta eum sexum, vt supponimus, neque Iure aliquo positiuo, quia nullum extat. Quod autem, vt dicitur in dicta L. *Quæritur.* magis censeatur vir quàm femina, quando prævalet sexus virilis, non obstat, quia etiam tunc est sufficienter femina; & quamuis magis censeatur femina quàm vir, quando prævalet sexus femineus, etiam non obstat, quia etiam tunc est sufficienter vir.

DIFFICVLTAS XI.

Quantum tempus experientiæ requiratur ad declarationem nullitatis matrimonij ob impotentiam perpetuam.

36 SVpponimus, pro foro conscientiæ, quando certò constat impotentiam esse perpetuam, aut quando constat ferè certò (id est, quando est probabile, esse perpetuam, absque probabilitate oppositi) ex tunc coniuges non posse se maritaliter tractare, quamuis ad id per censuras compellantur; quia ex tunc est certum, aut ferè certum, matrimonium esse nullum, & quando est probabile, impotentiam non esse perpetuam, quamuis oppositum etiam sit probabile, ex tunc posse se maritaliter tractare; quia tunc prudenter iudicatur, matrimonium esse validum: quando verò non est certum, neque ferè certum, impotentiam esse perpetuam, & non est probabile non esse perpetuam, sed est dubium an sit vel non sit perpetua, posse coniuges in matrimonio, & in eius vsu pro tempore aliquo perseuerare; quia in dicto dubio habent ius inquirendi, an impotentia sit perpetua, &
37 nequit aliter inquiri, quàm experiendo an possint carnaliter commisceri; ad quod experiendum requiritur tempus aliquod, quod Ecclesia in c. *Laudabilem.* 5. & in cap. fin. de Frigidis, prudenter extendit ad triennium; quia id videtur necessarium, & sufficiens ad veritatem inueniendam; ac proinde vltra triennium nequeunt coniuges se maritaliter tractare, quando eo transacto non constat saltem probabiliter impotentiam non esse perpetuam.

Hoc ergo supposito, difficultas est, An dictum triennium requisitum sit pro foro exteriori, seu iudiciali, vt declarari possit matrimonium nullum.

Conueniunt Primò Doctores, quando certò aut ferè certò constat impotentiam esse perpetuã, quia sunt signa euidentia, aut ferè euidentia perpetuitatis impotentiæ, tunc statim absque expectatione alicuius temporis, matrimonium declarandum esse nullum; quia tempus tantùm requiritur, vt dubium experientiâ superetur: in dicto autem casu nullum est dubium, saltem moraliter. Id verò quod addunt Sancius disp. 107. & Basilius c. 66. nempe quando non certò, sed tantùm ferè certò constat, tunc esse necessarium iuramentum ipsorum coniugum fatentium impotentiam, & iuramentum propinquorum, aut (si hi deficiant) vicinorum asserentium, posse coniugibus credi, dicitur absque fundamento: quia dicta iuramenta nullo Iure requiruntur; quia non positiuo, quia illi tantùm requiruntur in casu dubio; neque Iure naturali, quia cùm in casu dicto perpetuitas sit moraliter & humano modo certa, frustrà requiritur maior probatio.

Secundò conueniunt Doctores, quando neque certò neq; ferè certò constat Iudici, impotentiam esse perpetuam, quia non sunt signa euidentia, neque ferè euidentia perpetuitatis, sed est dubium, quia signa perpetuitatis sunt dubia, & vterque non fatetur impotentiam, quia alter negat; tunc necessarium esse triennium experientiæ ad iudicem declarationem nullitatis matrimonij, vt constat ex cap. *Laudabilem.* Sed quid ampliùs tunc requiratur ad dictam declarationem, disputat Sancius disp. 109.

Est tamen difficultas, An in casu dicti dubij, quando vterque fatetur impotentiam, necessarium sit triennium experientiæ ad dictam declarationem.

Angelus v. *Matrimonium.* 3. Impedimento 16. Rosella v. *Diuortium.* num. 1. & Silueste quæst. 18. num. 21. docent, tunc non esse necessarium triennium, sed sufficere tempus arbitrarium; quod deduci videtur ex cap. 1. de Frigidis, vbi intra breuius tempus conceditur separatio, quod saltem est verum, quando vterque fatetur impotentiam; & etiam ex cap. *Laudabilem,* in quo videtur requiri triennium, solùm quando vnus coniux affirmat, & alter negat. Quod etiam ratione videtur probari, quia post experientiam alicuius temporis confessio vtriusque videtur sufficiens probatio.

Sancius verò lib. 7. disp. 108. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 12. & Basilius cap. 66. docent, etiã quando vterque fatetur impotentiam, necessarium esse triennium ad dictam declarationem; quod non leuiter deducitur ex cap. *Laudabilem,* dum in eo absolutè requiritur experientia triennij, quando non constat de frigiditate, id est, de perpetuitate impotentiæ, etiam quando vterque fatetur impotentiam; imò etiam requiritur iuramentum vtriusque, quo iurent impotentiam, & quatuordecim propinquorum, aut vicinorum, propinquis deficientibus, quo iurent, quòd possit coniugibus credi; & quando alter negat, præter dictum triennium, & præter dicta iuramenta etiam requiritur vera probatio per testes, qui audierint ab ipsis coniugibus, non posse fieri vnam carnem, nisi hac probatio per aspectum corporis.

Et ratione probatur, quia quando est dubium perpetuitatis, confessio & iuramentum vtriusque, quòd adsit impotentia, non aufert necessitatem experientiæ triennalis; quia quamuis vterque fateatur impotentiam, potest adhuc dubitari an sit perpetua: ergo præter dictam confessionem, & iuramentum impotentiæ, necessaria est experientia trien-

triennalis ad inquirendam perpetuitatem impotentiæ.

In dicto autem cap. 1. de Frigidis (quod non est certæ auctoritatis apud omnes) solùm conceditur separatio intra tempus breuius triennio, quando ante triennium verè probatur frigiditas (id est, impotentiam esse perpetuam) vt etiam exprimitur in cap. *Laudabilem*, in quo absolutè requiritur in dubio perpetuitatis; id verò quod super requiritur, quando altera pars negat, non est triennium, sed supra ipsum dicta illa probatio per testes.

41 Triennium autem hoc cohabitationis in toro ad faciendam dictam experientiam, taxatum ab Ecclesia, non est computandum à tempore ante conatum ad copulam, in quo Doctores conueniunt; quia ante eum nequit inchoari experientia, sed à die conatus, & non à tempore præfixo à Iudice post pœnitentiam actam à coniugibus, vt nonnulli Iurisperiti immeritò dixere; quia in c. *Laudabilem*. expresè dicitur, computandum esse à die celebrationis coniugij, id est, à die intentatæ copulæ; quia eo die intentari solet, & ab eodem die computandum est, etiam in matrimonio pueri quatuordecim annorum, & puellæ duodecim, quando etiam agitur de impedimento impotentiæ, & non à decimooctauo anno in puero, & à decimoquarto in puella (vt immeritò docet Sancius:) quia triennium eodem modo, absque distinctione aliqua horum aut illorum, supponitur sufficere pro experientia. Est autem necessarium, quòd triennium sit continuum (vt supponitur in cap. fin. de Frigidis) non mathematicè, sed moraliter, *Sancius.* iuxta communem cursum, vt docent Sancius, & communiter Doctores: quòd si attento communi rerum cursu sit magna aliqua interpolatio, supplenda est post triennium.

42 Obseruandum tamen est, quòd quamuis impotentia fuerit iudicata perpetua siue ante siue post triennium, & ob id matrimonium fuerit declaratum nullum à Iudice; si tamen posteà naturaliter sine miraculo, & sine vitæ periculo, & sine peccato cesset impotentia, quo constabit non fuisse perpetuam, contrahentes sunt iterùm coniungendi; quia matrimonium verè non fuit nullum, quamuis vnus ex illis sit iam Sacris initiatus: imò si matrimonium fuit consummatum, quamuis iam sit Religiosus professus. Quod addimus, quia si non fuit consummatum, verè professione ipsa fuit dissolutum; professus autem, & Sacris initiatus ad coniugem redeuntes, quamuis reddere teneantur, prohibiti sunt petere, voto aut obligatione castitatis intuitu Religionis imposita.

43 Id autem quod diximus, nempe in dubio perpetuitatis impotentiæ requiri triennium pro foro exteriori, etiam intelligimus verum, quamuis pro perpetuitate impotentiæ sit probabilis opinio, si pro non perpetuitate etiam sit opinio probabilis; quia in tanta contingentia physica non perpetuitatis impotentiæ, quanta tunc erit, æquum est vt experientia inquiratur veritas, & ante inquisitionem matrimonium non declaretur à Iudice nullum.

DIFFICVLTAS XII.

An Impotentia temporalis ex defectu ætatis dirimat Matrimonium, an defectus ipse ætatis.

CONueniunt Doctores, impotentiam temporalem, ex defectu ætatis prouenientem, non dirimere matrimonium contrahendum; ipsum tamen defectum ætatis non attingentis annum duodecimum in puella, & decimumquartum in puero, dirimere matrimonium Iure Ecclesiastico, vt constat ex cap. *Puberes*. 3. & ex cap. *Continebatur*. 6. & ex cap. *Attestationes*. 10. & ex cap. *Ex literis*. 11. de Desponsatione impuberum; & non dirimere Iure naturali, si aliàs sit sufficiens vsus rationis; quia ex natura rei apti sunt obligari ex tunc ad actum coniugalem posteà possibilem.

Defectus tamen ætatis, quando malitia ætatem 44
supplet, nullo Iure, adhuc Ecclesiastico, dirimit matrimonium, vt constat ex cap. *Continebatur*. & ex cap. *De illis*. 9. & ex cap. fin. de Desponsat. impub. Nomine autem *malitiæ* intelligitur non tantùm vsus rationis, sed etiam perfecta potentia coëundi, vt constat ex capp. *Continebatur*. & *De illis*; quia si solus vsus rationis suppleret ætatem, frustrà fuisset facta ea dispositio & præscriptio ætatis; quia ex vna parte, quando esset vsus rationis ante dictam ætatem, valeret matrimonium, & ex altera, quando non est vsus rationis, adhuc post dictam ætatem, non valet; quia vsus rationis Iure naturali requiritur ad valorem matrimonij, & cuiuscumque alterius contractus.

Est tamen difficultas Primò, an ad valorem matrimonij requiratur dicta ætas mathematicè completa, an sufficiat moraliter; vt quando alicui tantùm deficiunt quindecim dies plus minúsve; procedit autem quando malitia non supplet ætatem.

Rebellus lib. 3. quæst. 16. sect. 2. Vera-cruz, & 45
alij docent, non requiri dictam ætatem esse ma- *Rebellus.*
thematicè completam, sed sufficere moraliter mo- *Vera-cruz.*
do dicto; quia quod parum distat, nihil distare videtur. Sancius verò lib. 7. disp. 104. Basilius lib. 7. *Sancius.*
c. 65. & alij docent, requiri dictam ætatem esse ma- *Basilius.*
thematicè completam, & meritò: quia Iure præscribitur seu taxatur, ac proinde debet in indiuisibili consistere, sicut pretium iure præscriptum in indiuisibili consistit. Vnde Regula illa, *Quod parum distat*, &c. non habet locum in taxatis à Iure.

Id verò quod addit Sancius, nempe sufficere, vltimum diem, quo dicti anni præscripti complentur, esse inchoatum, falsum est, vt optimè Basi- *Basilius.*
lius, quia quousque sit completus, dicta ætas non est mathematicè completa, neque in indiuisibili consistens.

Secundò est difficultas, Quanto tempore ante dictam ætatem malitia eam suppleat.

Supponimus (in quo contra nonnullos conueniunt communiter Doctores) non quocumque tempore ante eam ætatem malitiam (id est discretionem & potentiam perfectè coëundi) supplere ætatem, sed tantùm tempore proximo dictæ ætati seu pubertati, vt constat ex dictis capp. *Continebatur*, & *De illis*. 9.

Dissentiunt tamen dicti Doctores in assignan- 46
do tempus proximum dictæ ætati. Non desunt

qui dicant, tempus proximum dictæ ætati esse, quod ab ea non distat ampliùs quàm per sex menses. Et alij, qui in pueris dicunt esse tempus excedens annum decimum & dimidium, & in puellis nonum & dimidium. Sancius verò id relinquit arbitrio Iudicis, vt illud assignet, quia nihil videtur Iure præscriptum. *Sancius.*

Nos tamen existimamus, tempus dictæ ætati proximum, à quo malitia ætatem ipsam suppleat, esse, cui non deficit plus quàm vnus integer annus, vt exprimitur in cap. *Continebatur*. Vnde puella, quæ habet vndecim annos completos, & puer qui habet tredecim, sunt proximi pubertati, vt, quando malitia suppleat ætatem, possint matrimonium contrahere.

Obseruandum est, contrahere ante ætatem in qua matrimonium possit validè fieri, esse illicitum, seu peccatum; quia est prohibitum in cap. *Vbi non.* 2. de Desponsat. impub. imò esse mortale, vt contra Sancium lib. 1. disp. 17. docent Rebellus lib. 4. quæst. 5. Ægidius disp. 21. num. 54. & Basilius, quia est quid graue. Intelligitur autem in dicto cap. à prohibitione, vt non sit illicitum, imò etiam vt sit validum, quando fit ex vrgentissima causa, vt ob bonum pacis, & fit ex tolerantia (id est, ex licentia) Ordinarij, vt aduertit Sancius lib. 2. disput. 40. & Basilius.

DISPVTATIO XXIII.

De Crimine.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm machinatio in mortem coniugis dirimat Matrimonium posteà cum altero contrahendum.

1 CONVENIVNT Doctores, machinationem in mortem coniugis siue proprij, siue alieni, dirimere matrimonium contrahendum inter coniugem superstitem, & inter alterum, quando ab aliquo ex ipsis duobus facta est machinatio, vt constat ex can. *Si quis viuente.* 31. quæst. 1. & ex cap. 1. de Conuersione infidelium, quamuis vnus, inter quos est contrahēdum, machinatus fuerit ante Baptismum, vt constat ex dicto cap. 1. Et non tantùm machinatio in mortem vxoris dirimit matrimonium, in quo conueniunt Doctores, sed etiam machinatio in mortem mariti, vt contra Victoriam & Ledesmam docent Sancius, Ægidius, Basilius vbi suprà, & communiter Doctores; quia quamuis in aliquibus Iuribus tantùm fiat mentio machinationis in mortem vxoris, in duobus tamen prædictis fit mentio machinationis in mortem mariti. *Sancius. Ægidius. Basilius.*

2 Est tamen necessarium, vt machinatio in mortem coniugis dirimat matrimonium, quòd sortiatur effectum mortis, in quo Doctores conueniunt, & constat ex dictis duobus Iuribus. Quòd verò in aliis Iuribus non exprimatur, in quibus fit mentio impedimenti machinationis, non obstat, tum quia ista alia Iura explicanda sunt per duo dicta, in quibus id exprimitur; cùm etiam, quia Iura imponentia pœnam crimini, intelligenda sunt de crimine completo, quando aliud non constat. Vt tamen machinatio in mortem effectiuè secutam dirimat matrimonium cum superstite, sufficit quòd fiat consilio aut mandato, in quo etiā Doctores conueniunt, & constat ex dicto can. *Si quis viuente*, & ex c. 1. & ex c. 6. de Eo qui duxit in matrimonium. Sed non sufficit ratihabitio machinationis & mortis, in quo etiam Doctores conueniunt; quia in omni Iure requiritur machinatio: ratihabitio autem neque est machinatio physica, vt patet; neque moralis medio consilio, aut mandato; quia ratihabitio non æquiparatur mandato, nisi in his quæ à sola nostra voluntate dependent vt rata sint, aut quando Iure exprimitur, vt contingit in ratihabitione qua quis ratam habet occisionem violentam Clerici.

Est tamen difficultas Primò, An vt dicta machinatio in mortem re ipsa secutam, dirimat matrimonium contrahendum, necessarium sit, quòd fiat animo contrahendi illud. 1

Caietanus in Summa, v. *Matrimonium.* cap. 1. Impedimento 5. & Petrus Sotus docent, eam intentionem non esse necessariam, vt dicta machinatio dirimat matrimonium, quia ea intentio nullo Iure requiritur ad effectum dirimendi. Caiet. Sot.

Sancius verò lib. 7. disp. 78. & Ægidius disp. 31. dub. 5. & Basilius lib. 7. c. 45. docent, eam intentionem esse ad id necessariam, & meritò: quia quamuis in Iure non exprimatur, insinuatur tamen in cap. *Super hoc.* 3. de Eo qui duxit in matrimonium, & in cap. 1. de Conuersione infidel. dum dicitur, *malitiosè fuerint machinati*, imò etiam in can. *Si quis viuente*, dum dicitur, *occidisse noretur*, quod satis verisimile efficit finis appositionis huius pœnæ & impedimenti, qui fuit, ne quis desiderio matrimonij occidat proprium vel alienum coniugem; imò, vt optimè Basilius, iuxta doctrinam, quam tradit Vasquez 1. 2. disp. 160. necessarium est, eam intentionem exteriùs indicari, quia aliter nequit puniri ab Ecclesia, à qua sola introducta est dicta pœna. Sanc. Ægid. Basil. Vasq.

Secundò est difficultas, An machinatio in mortem re ipsa secutam, & facta ex dicta intentione, dirimat matrimonium, quando non interuenit adulterium. 4

Antoninus 3. p. tit. 1. c. 5. & Vera-cruz 1. p. Speculi, art. 35. docent non esse necessarium adulterium quamuis vnus solus suprà dicto modo machinatus fuerit in mortem coniugis. Anton. Vera-cruz

Monaldus in Summa, tractat. de Matrimonio, vbi de impedimento criminis, & Ochagauia tract. 3. quæst 61. docent, necessarium esse adulterium ad id, quamuis vterque, nempe vnus coniux, & alter cum quo contrahendum est matrimonium, machinatus fuerit in mortem alterius coniugis. Monald. Ochag.

Sancius verò, & Basilius vbi suprà, & Tolet. lib. 7. c. 6. respondent sub distinctione (& bene) tunc videlicet etiam requiri adulterium, quando vnus tantùm, siue coniux siue alter machinatus est in mortem, vt constat ex dicto cap. 6. de Eo qui duxit, in quo cum machinatione facta ab vno requi- Sanc. Basil. Tolet.

rur

ritur adulterium, quamuis non sufficiat, nisi adulterium ab vtroque scienter committatur; tum verò non requiri adulterium, quando vterque machinatus est in mortem, vt constat ex dicto cap. 1. de Conuersione infidel. in quo, nulla mentione facta adulterij, dicitur, matrimonium inter vxores occisorum à Sarracenis, & inter ipsos Sarracenos, etiam ad fidem conuersos, non valere, quia vxores occisorum cum ipsis Sarracenis malitiosè machinatæ fuerunt in mortem suorum maritorum.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm adulterium absque machinatione mortis dirimat Matrimonium inter adulteros.

6 CONueniunt Doctores, adulterium, etiam absque machinatione in mortem coniugis, dirimere matrimonium contrahendum inter ipsos adulteros, si adulterium coniungatur aut cum matrimonio de præsenti inito inter ipsos adulteros, adhuc altero coniuge superstite, aut cum promissione matrimonij contrahendi cum adultero complice facta ante mortem coniugis, vt constat ex can. *Relatum.* 31. qu. 1. & ex capp. 1. 6. 7. & vlt. de Eo qui duxit in matrimonium: quod est verum, siue adulterium fiat ante dictum matrimonium, aut ante dictam promissionem, siue post, vt constat ex dicto cap. vlt. dum adulterium fiat ante mortem illius coniugis, quo superstite facta fuit promissio, aut initum seu attentatum matrimonium, & non posteà in alio matrimonio.

Circa adulterium requisitum ad hoc impedimentum, conueniunt Doctores, requiri verum & formale adulterium: ad quod necessarium est, quòd vterque habeat notitiam proprij matrimonij, aut matrimonij alterius adulteri, vt constat ex dictis capp. 1. & 7. in quibus, quia femina ignorauit matrimonium alterius, ob quod non peccauit peccato formali adulterij, dicitur, non incurrisse dictum impedimentum. Existimamus autem contra Sancium lib. 7. d. 79. ad hoc impedimentum sufficere, quando vterque adulter est coniugatus, nosse proprium coniugium, quamuis ignoret alterius; quia in hoc casu vterque verè peccat peccato adulterij. In dictis autem capp. 1. & 7. dicitur, feminam ignaram matrimonij viri non incurrisse dictum impedimentum, quia femina non erat coniugata, vt ibi supponitur.

7 Ab hoc autem impedimento & pœna non excusat ignorantia vincibilis; quia non excusat à culpa adulterij, quod verum est, quamuis ignorantia sit crassa, vt contra Sancium vbi suprà, & Rebellum lib. 3. qu. 8. docent communiter Doctores, quia hæc, vtpote vincibilis, non excusat à culpa adulterij, ob quam hoc impedimentum statuitur. Ad illud tamen incurrendum non sufficiunt tactus, imò neque conatus ad copulam; quia nullo eorum committitur adulterium saltem perfectum; imò, vt aduertit Basilius, non sufficit copula absque seminis intromissione; quia absque hac adulterium non est perfectum; pœna autem imposita alicui crimini, absolutè tantùm imponitur crimini perfecto. *Basilius.*

Circa matrimonium de præsenti initum, seu intentatum inter adulteros, ratione cuius adulterium inter ipsos dirimit matrimonium inter eosdem contrahendum, aduertunt Sancius & Ægidius, sufficere matrimonium clandestinum. Id tamen nos difficile existimamus, quia quòd adulterium cum matrimonio inter adulteros inito dirimat matrimonium, est pœna, quæ restringenda est. Cui 8
accedit Primò, quòd in Iure ad hoc impedimentum tantùm, fit mentio matrimonij, quod ad sui valorem non habet alium defectum, quàm alterum coniugem viuere. Secundò, quòd solum matrimonium, quod aliàs non viuente coniuge esset validum, regulariter præbet occasionem occidendi coniugem, quod Ecclesia apponendo dictum impedimentum vitare contendit.

Circa promissionem matrimonij contrahendi post mortem coniugis, ob quam adulterium dirimit matrimonium inter ipsos adulteros contrahendum, est difficultas Primò, An ad id sufficiat promissio oretenus facta, quando apparet seriò & ex animo facta, quæ communiter dicitur ficta.

Sancius vbi suprà, & Ægidius disp. 31. nu. 57. docent sufficere; quia etiam promissio ficta præbet occasionem insidiandi vitæ alterius coniugis. *Sancius.* *Aegidius.*

Henriquez verò lib. 12. cap. 14. & Rebellus vbi suprà docent, non sufficere, & meritò: quia quòd adulterium cum promissione matrimonij contrahendi cum complice illud dirimat, est pœna, quæ, quia potiùs est restringenda, sicut non incurritur nisi quando adulterium est perfectum, ita nec quando promissio non est perfecta, & aliàs sufficiens ad obligandum ex iustitia, & sub mortali, qualis non 9
est promissio oretenus facta, quamuis sit valida & sufficiens ad obligandum ex fidelitate, & sub veniali, & ad præbendam dictam occasionem coniugi decepto. Secundò est difficultas, An ad id necessaria sit promissio mutua. Henriquez vbi suprà, & Hugolinus de Sacramentis, vbi de Matrimonio, c. 19. affirmant: quia mutua promissio necessaria est ad sponsalia, quæ ad dictum impedimentum requiri videntur. Sancius verò & Rebellus negant, & meritò, quia in cap. 6. de Eo qui duxit, vbi fit mentio dicti impedimenti, supponitur, sufficere promissionem vnius, & in aliis Iuribus, in quibus fit mentio eiusdem impedimenti, tantùm fit mentio adulterij cum promissione, seu cum fide data, quæ verè reperitur, quamuis non sit vtrimque facta, sed ab vno, dum ab altero sit acceptata; quia quæ non acceptatur, non sufficit, in quo Doctores conueniunt; quia absque acceptatione, quamuis sit fidei oblatio, non tamen fidei datio: quia nulli datur, quod à nullo accipitur. Ad acceptationem autem in hoc casu sufficit taciturnitas alterius, vt contra Sancium docent Rebellus, Ægidius & Basilius: quia in his, quæ fauorabilia iudicantur ab eo cui offeruntur, & vt talia ei offeruntur, quamuis re ipsa non sint fauorabilia, qui tacet consentire videtur. *Henriquez.* *Hugolinus.* *Sancius.* *Rebellus.* *Rebellus.* *Aegidius.* *Basilius.*

Addimus Primò, vt significat Ægidius disp. 31. n. 59. ad dictum impedimentum necessariam esse promissionem absolutam ab omni conditione distincta à morte coniugis: siue quæ à principio fuerit absolutè facta, siue quæ facta fuerit absoluta conditionis euentu sub qua fuit facta; quia in Iure ad id absolutè & simpliciter requiritur promissio, qualis non est conditionata ante conditionis euentum; & quia ad id promissio (sicut adulterium, & sicut matrimonium de præsenti) debet esse ante mortem alterius coniugis; ideò quando fuit à 10 *Aegidius.*

princi-

principio conditionata, necessarium est conditionem impleri ante mortem illius.

Addimus Secundò, non sufficere ad id, quòd Maria v.g. coniugata committat adulterium cum Petro soluto, sub fide à Petro dictæ Mariæ data, quòd eius marito mortuo contrahet cum ea femina, quam Franciscus v. g. designauerit, quamuis Maria certò credat, quòd ipsa sit designanda à Francisco; quia tunc non datur fides contrahendi cum Maria, quia absque fractione dictæ promissionis potest Petrus contrahere cum alia femina, si aliam Franciscus designet.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm raptus dirimat Matrimonium.

11 RAptus, qui est *violenta puellæ extractio de domo patris*, Iure ciuili in L. vnica De raptu, dirimit matrimonium inter raptorem & raptam: quod approbatum videtur Iure Canonico antiquo in can. *Placuit*. 36. q. 2. Iure tamen Canonico nouiori in cap. fin. de Raptoribus correctum est, dum statuitur, matrimonium inter raptorem & raptam valere, si rapta consentiat liberè; Iure verò nouissimo Tridentini sess. 24. c. 6. de Reformatione matrim. irritatur matrimonium inter raptorem & raptam, quamdiu rapta est in potestate raptoris; non verò si sit separata à potestate raptoris, & in loco tuto ac libero constituta.

Trident.

12 Circa hoc tamen decretum Tridentini difficultas est Primò, An raptus, quo femina rapit virum, dirimat matrimonium.

Henriq. Rodriguez. Vega. Sancius, Aegidius. Basilius. Rebellus.

Henriquez lib. 12. c. 4. Rodriguez & Vega affirmant, immeritò tamen, vt optimè Sancius lib. 7. d. 13. Ægidius d. 30. dub. 4. Basilius & Rebellus, quia dictum decretum Tridentini, quod tantùm est factum contra raptorem, non contra raptricem, vtpote odiosum & pœnale, non est extendendum ad raptricem, præsertim cùm sit maior ratio ad fauendum feminis ne cogantur, quàm viris.

Secundò est difficultas, An raptus, quo femina inuitis parentibus, ipsa tamen consentiente, rapitur, dirimat matrimonium.

Henriquez. Sà. Sancius. Aegidius.

Henriquez vbi suprà, & Sà v. *Matrimonium*. affirmant, quia est verè raptus. Sancius verò & Ægidius negant, & meritò: quia Tridentinum in dicto Decreto tantùm loquitur de raptu quo læditur libertas ad matrimonium, quia huic tantùm læsioni occurrere intendit; dicto autem raptu, quamuis vero, non læditur libertas ad matrimonium, quia non fit inuita femina, cuius tantùm libertas, & non parentum, conducit ad matrimonium.

Tertiò est difficultas, An raptus propriæ sponsæ ipsa inuita dirimat matrimonium.

Henriquez negat, immeritò tamen, vt optimè Sancius & Sà, quia Tridentinum indiscriminatim loquitur de raptu, quo libertas ad matrimonium læditur; in hoc autem casu verè læditur.

Quartò est difficultas, An raptus non factus causa contrahendi matrimonium cum rapta, sed causa libidinis, dirimat matrimonium.

P. Sà vbi suprà, & Ochagauia Tract. 3. q. affirmant, Primò, quia Tridentinum absolutè & absque vlla limitatione loquitur da raptu. Secundò, quia raptus, etiam non factus causa contrahendi matrimonium, lædit libertatem feminæ ad illud. Tertiò, quia Tridentinum ibi punit raptores & fautores, quamuis Clericos, & tamen Clerici non rapiunt ad contrahendum matrimonium, ergo.

Sancius verò & Ægidius negant, & meritò: quia Tridentinum dicto impedimento & reliquis pœnis tantùm intendit punire eum qui lædit libertatem ad matrimonium, vt sic puniendo impediat dictam læsionem: qui autem feminam rapuit non ad contrahendum matrimonium, non violauit libertatem ad illud, neque ad illud coegit; ergo nullam pœnam à Tridentino assignatam adhuc dicti impedimenti incurrit. Ex quo constat ad Secundam rationem aduersariorum, & quòd Tridentinum tantùm loquatur de raptu intentione contrahendi matrimonium facto, vt ex eius intentione deducitur, & ex eo quòd in dicto cap. incipit agere de matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam. Ad tertiam respondent posset, ibi tantùm puniri Clericos fautores, non raptores; sed adde, Clericos posse esse etiam raptores intentione contrahendi matrimonium, quando non sunt in Sacris, imò & quando sunt, si non de Iure, saltem de facto; quia Clerici in Sacris aliquando de facto contrahunt, quamuis inualidè, sicut coniugati.

Obseruandum est, raptores, & fautores raptus dirimentis matrimonium, excommunicari ipso Iure à Tridentino, ac proinde statim absque alia declaratione excommunicatos manere, etiamsi posteà ducant raptam; pœnam verò infamiæ, & incapacitatis ad dignitates, & obligationem dotandi raptam, siue eam ducant siue non, & priuationem gradus clericalis, quando raptor aut fautor est Clericus, non incurri ante sententiam Iudicis, vt docent Sancius & Ægidius, iuxta communem doctrinam de legibus pœnalibus: imò non sunt imponendæ à Iudice, si eam validè dimittat, excepta pœna dotandi eam.

DISPVTATIO XXIV.

De Disparitate cultus.

DIFFICVLTAS I.

Quo Iure Matrimonium personæ baptizatæ cùm non baptizata sit nullum.

1 CONVENIVNT Doctores, matrimonium personæ baptizatæ cum non baptizata, quamuis catechumena, esse nullum: & non esse nullum Iure naturali, quia disparitas in Baptismo nullam ex natura rei habet incompossibilitatem cum matrimonio, quod constat exemplo S. Clothildis, quæ nupta fuit Clodouæo non baptizato. Quòd verò dictæ personæ aliquando non conueniant ad benè educandum prolem, non sufficit vt matrimonium inter eas sit ex natura rei nullum: quia quando id contingit, prouenit per accidens ex malitia personæ non baptizatæ (aliàs etiam esset nullum inter personas ambas non baptizatas & infideles, quia istæ potiùs conuenient ad malam educationem prolis) erit tamen illicitum ex natura rei, quando sit probabile periculum malæ educationis prolis, aut desertionis fidei in personam fideli.

Est tamen difficultas, an disparitas in Baptismo dirimat matrimonium Iure diuino positiuo.

2 *Viguerius Vasquez* Viguerius in Summa cap. 16. §. 7. & Vasquez disput. 2. num. 20. affirmant: quia eo ipso quòd Christus matrimonium personæ baptizatæ instituit in Sacramentum, irritauit matrimonium illius cum persona non baptizata; quia tale matrimonium, adhuc ex parte personæ baptizatæ, nequit esse Sacramentum, quia ratio Sacramenti tantùm conuenit toti matrimonio, quod in vtroque contrahente reperitur, & non in vno solo.

3 *Sancius. Aegidius.* Sancius verò lib. 7. disp. 71. Ægidius disp. 32. dub. 3. & communiter Doctores negant: quia de eo Iure diuino non constat, imò generaliter in lege gratiæ nullum Ius diuinum purè positiuum agnoscitur, nisi receptionis Sacramentorum, & forsan etiam fidei; ac proinde neque Iure diuino dictum matrimonium erit prohibitum.

Ad rationem ergo respondemus, Christum non instituisse in Sacramentum matrimonium personæ baptizatæ adhuc, vt partem Sacramenti, nisi quando etiam est cum altera baptizata, & quamuis instituisset, non eo ipso irritasset matrimonium illius cum persona non baptizata, quamuis non posset fieri Sacramentum; quia etiam matrimonium inter baptizatos potest validè fieri, quamuis non fiat Sacramentum, vt diximus Disp. 111. Difficult. xv 111. Hoc tamen matrimonium inter baptizatos non efficere Sacramentum, est illicitum Iure diuino naturali, quia supposita diuina institutione, est ex natura rei contra Religionem, efficere tale matrimonium, & illud non efficere Sacramentum.

Disparitas ergo in Baptismo, solo Iure Ecclesiastico dirimit matrimonium (in quo Doctores communiter conueniunt) non scripto, quia nullum extat, sed introducto, aut viuæ vocis oraculo, aut antiquissimo Ecclesiæ vsu, vnde Pontifex in eo dispensare potest.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Matrimonium personæ baptizatæ fidelis cum baptizata infideli sit nullum.

RAtio difficultatis pro parte affirmatiua desumitur ex VI. Synodo can. 72. dum matrimonium inter personam Catholicam & hæreticam dicitur irritum, & esse dissoluendum. 4

Conueniunt tamen communiter Doctores matrimonium inter dictas personas esse validum. Ita Sancius lib. 6. disp. 72. & Ægidius disp. 31. dub. 3. & id supponitur in c. *Decreuit.* 14. de Hæreticis, in 6. Et ratione constat, quia id nullo Iure irritatur, quia non Ecclesiastico scripto, quia nullum extat; dictus autem can. 72. in quo irritum dicitur, nullius est auctoritatis, quia non fuit editus à VI. Synodo, sed post ipsam dissolutam cum multis aliis canonibus, quos Trullanos vocant, editus fuit à nonnullis Episcopis: neque id irritatur Iure aliquo Ecclesiastico, quod consuetudine sit introductum aut esse constet, quia non fuit Ecclesiæ in vsu, sed potiùs oppositum. *Sancius. Aegidius.*

Addimus tamen, matrimonium inter dictas personas esse prohibitum Iure Ecclesiastico, vt patet ex Concilio Chalcedonensi can. 13. & ex communi consuetudine Ecclesiæ, id habentis vt illicitum: & non esse prohibitum alio Iure, quia non diuino, quia de eo non constat; neque naturali, quia id non est contra rationem, secluso probabili periculo peruersionis personæ Catholicæ, & malæ educationis prolis, cui verè potest obuiari. Vnde Pontifex in dicta prohibitione dispensare potest, vt inter dictas personas possit licitè contrahi matrimonium. 5 *Concilium Chalcedon.*

Quòd autem persona hæretica peccet peccato sacrilegij, indignè recipiendo Sacramentum matrimonij, non obstat, vt persona Catholica licitè contrahat cum illa, quamuis cooperetur contractui qui à persona hæretica fit sacrilegè; quia, vt fit à persona Catholica, licitè fit, & posset à persona hæretica, se disponendo ad gratiam, vt potest, & sua malitia non vult.

Excipit tamen Sancius à dicta prohibitione matrimonium Catholicorum palàm habitantium & tractantium cum hæreticis, vt secluso periculo peruersionis, & malæ educationis possit licitè fieri, & meritò: quia in Prouinciis illis ita est consuetudine receptum, & in eis prohibitio antiqua cessauit. 6 *Sancius.*

De Vi & Ligamine, & defectu Parochi & testium, quæ superfunt ex impedimentis dirimentibus, iam egimus suprà; de Vi Disp. v 1. vbi egimus de matrimonio coacto; de Ligamine Disp. 1x. vbi egimus de polygamia; de defectu Parochi & testium, Disp. v. vbi egimus de matrimonio clandestino.

DISPV-

DISPVTATIO XXV.

De Impedimentis tantùm impedientibus.

DIFFICVLTAS I.

Quot, & quæ sint impedimenta tantùm impedientia Matrimonium.

1 SVPPONIMVS, impedimenta Iure naturali & antiquo Ecclesiastico tantùm impedientia matrimonium, id est, quibus illicitum est aut erat contrahere matrimonium (quamuis validè) fuisse duodecim, quæ sequentibus versibus continentur:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia, iungito votum,
Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

Primum ergo impedimentum impediens ne licitè contrahatur matrimonium, quamuis validè, est *Ecclesiæ vetitum*, id est prohibitio Iudicis, ex iusta causa prohibentis aliquibus matrimonium ad tempus, vt quando dubitatur de impedimento inter eos, donec liquidò constet. Obligat autem sub mortali, vtpote prohibitio rei grauis. Eam autem prohibitionem posse fieri à Parocho, aduertunt Antoninus 3. part. tit. 1. c. 16. Sancius lib. 3. disp. 16. & Basilius lib. 6. c. 7. Ex cap. fin. de Clandestina desponsatione, extraiudicialiter tamen.

Antonin. Sancius. Basilius.

2 Secundum est *Tempus feriatum*, id est prohibitio Iuris, qua pro certis temporibus Iure ipso prohibetur matrimonium solemniter celebrari. Et quamuis Iure antiquo id pro pluribus temporibus prohiberetur; iam tamen Iure nouo Tridentini sess. 24. c. 10. tantùm prohibetur ab Aduentu vsq; ad diem Epiphaniæ, & à die Cinerum vsque ad Octauam Resurrectionis inclusiuè: prohibetur autem tam antiquo quàm nouo Iure Tridentini, non matrimonium contrahere, sed solemnitas cõsistens in benedictionibus nuptialibus, & in traductione sponsæ in domum sponsi comitatu solẽni, seu splendido conuiuio, & aliis lætitiæ signis, vt, paucis quibusdam exceptis, docent communiter Doctores, & indicat Tridentinum dum ait: *Antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones sancta Synodus obseruari præcipit.* Iam verò non nisi benedictiones nuptiales prohibitæ videntur pro dictis temporibus, & non traductio sponsæ conuiuio, & reliquis lætitiæ signis comitata; quia huius prohibitio opposita consuetudine tolerata cessasse videtur. Prohibitio autem benedictionum nuptialium, quæ perseuerat, obligat sub mortali, vt docent communiter Doctores, & deducitur ex Tridentino, & constat ex grauitate rei prohibitæ. Quod verò à nonnullis dicitur, pro dictis temporibus etiam prohiberi actum coniugalem, absque fundamento dicitur.

Trident.

3

Trident.

Tertium est *Catechismus*, quo quis pro baptizando aut pro iam baptizato respondet Sacerdoti interroganti, an credat, & an renuntiet diabolo, quibus non teneat baptizatum, vt constat ex cap. 2. de Cognatione spirituali, in 6. Hoc tamen impedimentum iam videtur à Tridentino sess. 24. cap. 2. sublatum, vt contra Bartholomæum Ledesmum & Ochagauiam aduertunt Sancius disp. 10. Ægidius disp. 30. dub. 3. & Basilius lib. 6. cap. 11. dum in Baptismo tantùm vult contrahi cognationem spiritualem inter baptizatum eiusque parentes ex vna parte, & inter baptizantem & eius patrinos ex altera, omni alia cognatione sublatâ. Ex catechismo autem si impedimentum aliquod oriebatur, tantùm erat cognationis spiritualis, quamuis imperfectæ.

Quartum est, *Sponsalia*, quia hæc inita cum vna impediunt Iure naturali ne licitè contrahatur matrimonium cum altera; quia id est contra fidelitatem, & regulariter etiam contra iustitiam: impediunt autem sub mortali, quando etiam obligant ex iustitia, vt patet ex grauitate rei, & ex rigore obligationis virtutis iustitiæ.

Quintum est *Votum* simplex Religionis, aut castitatis, aut cælibatus; quia hoc suâ naturâ seu suo Iure naturali impedit, & sub mortali, ne fiat matrimonium; quia tunc contrahere, est contra fidem Deo datam in re graui, quamuis votum Religionis & castitatis tantùm impediant contrahere cum animo consummandi; quia contrahere absque eo animo, non est contra dictum votum, quin post matrimonium ratum impleri possit, imò votum Religionis ex licentia coniugis etiam post consummatum.

Sextum est *Incestus* cum persona consanguinea coniugis in primo aut in secundo gradu, & etiam cum matre & filia, neutra vxore incestuosi.

Septimum est *raptus* alienæ sponsæ, etiam ipsa consentiente. Octauum est *vxoricidium*. Nonum est suscipere in Baptismo aut in Confirmatione prolem ex propria vxore, quando fit ex malitia, id est, ex intentione negandi debitum vxori. Decimum est, *Occisio iniusta Presbyteri*. Vndecimum est, *publica pœnitentia*, dum agitur. Duodecimum est contrahere matrimonium cum *Moniali*.

In his septem vltimis impedimentis, nempe in sex dictis criminibus, & in publica pœnitentia non ampliùs immoramur, quia iam desuetudine cessarunt, vt testantur Nauarrus cap. 22. nu. 75. Sancius lib 7. disp. 17. Ægidius disp 30. dubit. 3. & Basilius lib. 6. c. 14.

Ex dictis constat, iam nullum impedimentum tantùm impediens Iure positiuo statutum perseuerare; quia iam tantùm impediunt sponsalia & votum, quæ suo Iure naturali tantùm impediunt; prohibitio autem Iudicis tantùm impedit quando apponitur à Iudice.

DISPV-

DISPVTATIO XXVI.

De dispensatione Impedimentorum Matrimonij.

1 CIRCA hanc disputationem supponimus Primò, dispensationem non esse interpretationem, qua iudicatur, ius aut votum hîc & nunc non obligare ob aliquam causam, aliàs quilibet doctus in Iure & in voto posset dispensare; sed esse relaxationem, seu absolutionem Iuris aut voti: & quamuis dispensatio iuris facta absque rationabili causa sit illicita (quamuis forsan non nisi venialiter) est tamen valida; quia conseruatio Iuris pendet à voluntate illius qui illud tulit, ac proinde si nolit quòd perseueret respectu alicuius personæ, non perseuerabit.

Secundò supponimus, potestatem dispensandi alicui commissam, seu delegatam à Principe, esse amplè interpretandam, quia ea commissio est fauor Principis; dispensationem verò factam, siue à Principe, siue à delegato, esse strictè interpretandam, quia est odiosa, vtpote discessio à Iure communi, & causa discordantiæ intra membra eiusdem corporis mystici. Vtraque pars constat ex Regula 15. de Reg. Iuris, in 6. dum dicitur, *Odia restringi, fauores conuenit ampliari.* Vtraque tamen dicta pars variè ab alijs limitatur: de quo legendi sunt Sancius lib. 8. disp. 1. & 2. & Ægidius disp. 33. dub. 3.

2

Sancius. Ægidius.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Pontifex dispensare possit in Impedimentis Matrimonij.

CIrca impedimenta tantùm impedientia conueniunt Doctores, Pontificem dispensare posse in illis quæ solo Iure Ecclesiastico impediunt (si aliqua talia perseuerant) vt patet, & etiam in voto, quamuis ex natura rei seu Iure naturali impediat: id tamen potest commissione extraordinaria Christi, superaddita officio Summi Pastoris & legislatoris Ecclesiastici, quæ Ioann. 21. illis verbis, *Pasce oues meas*, agnoscitur Pontifici concessa ad remittendum nomine Dei obligationem ortam ex voto ipsi Deo facto; & quia hæc superaddita est Pontifici, non absolutè, & in destructionem, sed tantùm in ædificationem, ideò voti dispensatio absque rationabili causa spirituali cedente in ædificationem erit inualida.

3 Addimus, Pontificem etiam dispensare posse in sponsalibus initis cum vna, quæ suo Iure naturali impediunt contrahere cum altera: quia, vt diximus Disput. VIII. Diffic. III. dispensare potest in matrimonio rato, ac proinde à fortiori etiam in sponsalibus, extraordinaria tamen & superaddita Christi cõmissione: quod etiam ob dictam rationem non efficiet validè, nisi ex rationabili causa spirituali cedente in ædificationem, vt si timeatur priorem sponsam futuram sponso occasionem peccandi, aut si ex matrimonio cum posteriori speretur pax publica.

4 Circa impedimenta dirimentia etiam conueniunt Doctores, Pontificem posse in impedimẽtis solo Iure Ecclesiastico dispensare, vt patet; non tamen posse in impedimẽtis Iure naturali dirimentibus, in quo Doctores cõmuniter conueniunt: quia Pontifex id non potest auctoritate ordinaria Superioris purè humani, vt patet; neque extraordinaria aliqua, & superaddita Dei commissione, quia non constat eam à Christo accepisse. Vnde non potest dispensare in impedimento impotentiæ perpetuæ, neque in impedimento ligaminis, neque in impedimento consanguinitatis in linea recta adhuc in remotissimo gradu, quia hæc tria dirimunt Iure naturali; neque in impedimento erroris, quia iste dirimit ex defectu consensus, quem Pontifex supplere non potest, benè tamen in impedimento consanguinitatis in linea transuersali in quocumque gradu, & in impedimento cognationis spiritualis, & legalis, & etiam affinitatis in quacumque linea, & in quocumque gradu, & in impedimento solemnis voti castitatis, & in impedimento Ordinis sacri, & in omnibus alijs dirimentibus, quia omnia alia, præter quatuor primò dicta, dirimunt solo Iure Ecclesiastico.

Addimus contra Sancium lib. 8. disp. 7. vt optimè Molina disp. 624. & Ægidius disp. 33. dub. 4. Pontificem non posse dispensare in radice matrimonij quoad effectus sæculares, sed solùm quoad Ecclesiasticos, id est, prolem illegitimam, quæ talis est, quia concepta ex matrimonio nullo ob impedimentum Iure Ecclesiastico dirimens, non posse habilitare ad ea officia sæcularia, ad quæ illegitimus est inhabilis Iure ciuili; quia non potest auferre dictam inhabilitatem, non tollendo illegitimationem; & hanc nequit tollere, quia nequit tollere radicem illius; quia nequit efficere, matrimonium non fuisse nullum: posse tamen habilitare ad officia Ecclesiastica, quia quamuis nequeat auferre illegitimationem, ex qua oritur inhabilitas ad illa; potest tamen inhabilitatem ipsam immediatè & in se ipsa tollere, quia Iure Ecclesiastico oritur ex illegitimatione, in qua etiam Pontifex dispensare potest.

Molina. Ægidius.

5

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Episcopus dispensare possit in Impedimentis Matrimonij.

CIrca impedimenta dirimentia conueniunt Doctores, Episcopum non posse ordinariè in impedimentis dirimentibus dispensare, quia introducta sunt aut Iure naturali, aut à Pontifice, aut à Concilio Generali, quibus Episcopus inferior est.

6 Addidimus *ordinariè*, quia pro foro conscientiæ posse aliquando, ex tacita Pontificis concessione, in his quæ Iure naturali non dirimunt, docent Sancius l. 2. disp. 40. Ægidius disp. 33. dub. 3. Basilius lib. 8. cap. 13. Vasquez 1. 2. disp. 178. c. 2. & iam communiter Doctores; tunc scilicet, quando matrimonium est bona fide saltem vnius contractum,

Sancius. Ægidius. Basilius. Vasquez.

tractum, & publicè, & impedimentum est occultum, & separatio coniugum nequit fieri absq; magna famæ iactura, aut scandalo, aut alio magno inconueniente, & nequit ad Pontificem iri, neque ad alium habentem priuilegium dispensandi, aut si adiri potest, dispensatio tamen differri nequit absque probabili periculo peccandi; quod iam videtur certum, postquam Pontifici constat id fieri ab Episcopis in dictis casibus pro foro conscientiæ; quia id sua taciturnitate approbare præsumitur. Id quoque posse Episcopum, etiam ante contractum matrimonium in casu necessitatis, si non patet aditus ad Superiorem, vt quando quis est morti proximus, & vult legitimare filios, vel restaurare honorem concubinæ, vel pro bono pacis, docent Sancius & Basilius. Id tamen, quod potest Episcopus, non potest Vicarius Episcopi, nisi ex peculiari commissione Episcopi, vt aduertunt Sancius, Ægidius & Basilius.

7

Sancius. *Ægidius.* *Basilius.*

Id quoque in casu dictæ necessitatis potest Legatus à latere in sua Prouincia, quia in ea eamdem habet potestatem, quam Episcopus in suo Episcopatu, quamuis non maiorem, vt aduertit Ægidius vbi suprà, & Henriquez lib. 12. cap. 3.

Ægidius. *Henriq.*

Commissarius quoque Bullæ Cruciatæ potest pro foro conscientiæ dispensare cum his qui bona fide, saltem alterius, inualidè contraxerunt ob affinitatem occultam, ortam ex fornicatione, etiam in primo gradu, vt iterùm validè contrahant, admonito tamen ignaro impedimenti, quòd prius matrimonium fuit nullum, quamuis non sit necessarium ei manifestare causam nullitatis. Id autem Commissarius potest, quamuis Pontifex sit præsens; quia hoc illi conceditur absque aliqua limitatione: de quo legi possunt Sancius lib. 3. d. 6. & Basilius.

8

Sancius. *Basilius.*

Addunt tamen Glossa, Cardinalis Hostiensis, Henriquez & Alexander in cap. *Quia circa.* de Consanguinitate, Episcopum post matrimonium contractum, dispensatione impedimenti subreptitiè obtenta, posse dispensare in eo impedimento, confirmando dispensationem Pontificis; & id probabile censet Basilius.

Glossa. *Card Host.* *Henriq.* *Alexand.*

Id verò quod addunt Valentia disp. 10. q. 5. punct. 5. & Basilius, nempe, Episcopum posse dispensare in impedimentis dirimentibus superuenientibus matrimonio iam contracto, impedientibus petitionem debiti, vt possit licitè peti, absque sufficienti fundamento dicitur; id tamè quoad affinitatè potest pro foro conscientiæ Commissarius Bullæ Cruciatæ, & etiam possunt Patres nostræ Societatis quibus id fuerit commissum à Prouinciali, & alij Religiosi Mendicantes, qui nobiscum communicant in priulegijs.

Valentia. *Basilius.*

Circa impedimenta tantùm impedientia conueniunt Doctores, Episcopum non posse dispensare in voto absoluto castitatis perpetuæ, neque in voto Religionis; quia sunt Pontifici reseruata, vt consuetudo ostendit; potest tamen in voto cælibatus, seu non contrahendi matrimonium, vt contra Nauarrum & Valentiam docent Sancius & Ægidius, quia votum hoc non est castitatis simpliciter, seu totalis; & etiam potest in voto suscipiendi Ordinem sacrum, quia non est castitatis, quamuis admittatur esse annexum Ordini sacro; & etiam in voto coniugis non petendi debitum, quia etiã votum hoc non est castitatis simpliciter.

9

Sancius. *Ægidius.*

Henriq. *Valentia.*

Id verò quod addunt Henriquez & Valentia, nempe, Episcopum dispensare posse cum his qui post votum castitatis simpliciter contraxerunt matrimonium, vt possint licitè petere, falsum existimamus; quia id esset dispensare in aliquo substantiali voti castitatis simpliciter, quo etiam post matrimonium tenentur, quamuis teneantur reddere dum matrimonium perseuerat, id tamen ex priuilegio Pontificis possunt Patres nostræ Societatis quibus Prouincialis commiserit.

Addimus, vt optimè Henriquez, Episcopum non posse dispensare in sponsalibus, quamuis sit ratio nabilis causa; quia nullo fundamento potest facultas hæc Episcopo attribui, quia per sponsalia aequiritur ius iustitiæ ad corpus alterius, quod Episcopus nulla causa auferre potest.

DIFFICVLTAS III.

Quæ sint iustæ causæ ad dispensandum in Impedimentis Matrimonij.

SVpponimus Primò, dispensationem in impedimentis Iure tantùm humano introductis, factam absque causa ab eo qui habet potestatem ordinariam dispensandi, esse validam, quamuis illicitam; dispensationem verò voti & sponsilium, quæ fit potestate extraordinaria, & superaddita à Christo Domino, non solùm esse illicitam, sed etiam nullam; sicut etiam dispensationem in impedimentis, quamuis Iure tantùm humano introductis, factam sine causa ab eo qui tantùm habet potestatem delegatam ad id.

Supponimus Secundò, vt dispensatio sit licita aut valida (quando, vt sit valida, requiritur causa) non requiri causam quæ sufficiat ad eximendum ab ipso Iure, aut à voto; aliàs dispensatio non esset ablatio Iuris aut voti, sed interpretatio cessationis; sed tantùm requiri causam, quæ sufficiat vt quis rationabiliter eximatur per ipsum Superiorem. Quæ autem causa ad hoc sufficiat, iudicio prudentis discernendum est: grauior tamen requiritur ad dispensationem arctioris impedimenti, vt ex se patet. Et, ceteris paribus, facilius dispensandum est cum Magnatibus & Potentibus, quàm cum alijs; quia Ecclesiæ expedit eos habere propitios & fauentes.

His ergo suppositis, ad legitimam dispensationem impedimentorum dirimentium Iure tantùm Ecclesiastico introductorum, tres causæ communiter assignantur à Doctoribus, quarum quælibet est sufficiens ad illam. Prima est exinctio aut impeditio grauis litis aut discordiæ. Secunda est, quando quis absque graui incommodo nequit inuenire nuptias sibi dignas, nisi cum cognata, aut cum ea inter quam & inter ipsum est impedimentum cuius petitur dispensatio, vt quando quis nequit illam in proprio oppido inuenire. Tertia est defectus dotis competentis, cuius defectu femina nequit inuenire maritum sibi dignum, nisi eum inter quem & ipsam est impedimentum. Et idem est si vir defectu substantiæ nequeat inuenire vxorem sibi dignam, nisi eam inter quam & ipsum est impedimentum.

Præter has tamen tres etiam sunt plures aliæ, quæ etiam sufficiunt, vt aduertunt Sancius lib. 8. disp. 19. Henriquez l. 12. c. 3. & Ægidius disp. 33. dub. 5. Prima est conseruatio familiæ illustris in tra eumdem sanguinem; quia id non parum expe-

dit.

dit bono publico. Secundò est conseruatio amplissimarum diuitiarum intra eamdem familiam, ne causâ dotis distrahantur ad aliam, quia id etiam expedit bono publico. Tertia est excellentia meritorum erga Ecclesiam, siue petentis dispensationem, siue eius in cuius gratiâ petitur; quia æquum est, vt qui de Ecclesia sunt benè meriti, eius benignitatem experiantur. Quarta est magna pecuniæ quantitas ad opera pia, præsertim quando impedimentum non est adeò arctum. Possunt quoque esse aliæ plures, quæ sufficiant, quæ iudicio prudentis discernendæ sunt.

13 Addimus Primò, aliquando plures causas aggregatas sufficere, quarum singulæ non sufficiunt. Addimus Secundò, facilius posse dispensari in impedimento post matrimonii bona fide saltem vnius publicè celebratũ, imò tunc regulariter sufficere, fuisse contractum; quia ex separatione contrahentium grauia incommoda regulariter oriuntur, præsertim quando matrimonium fuit consummatũ, & maximè, quando iam fuit proles genita.

Ad validè autem dispensandum in votis quibus matrimonium impeditur, seu prohibetur, necessaria etiam est rationabilis causa iudicio prudentis discernenda, qualis est spes publicæ pacis, aut quòd materia voti sit facta periculosa vouenti, siue ob occasiones moraliter inenitabiles, siue ob scrupulos, siue ob fragilitatem, aut quòd sit dubium, an fuerit validè promissa Deo, vel an fuerit satis maturè promissa: & etiam ad validè dispensandum in sponsalibus, vt possit contrahi cum altera, est necessaria causa arbitrio prudentis discernenda, qualis est si timeatur, priorem sponsam futuram esse occasionẽ peccandi sponso, aut si ex matrimonio cum altera speretur publica pax, aut extinctio vel impeditio grauium discordiarum.

14 Obseruandum est, vt optimè Sancius lib. 8. disp. 30. & Basilius lib. 8. cap. 20. si causa motiua (qua Pontifex motus fuit ad committendum Ordinario dispensationem) existat, quando commissio ipsa fit à Papa, valere commissionem, etiam si, quando mittitur ad curiam Romanam pro commissione, non existat; & non valere, quando non existit causa eo tempore, quo fit commissio à Papa, quamuis antè, quando mittebatur, existeret: quia concessio commissionis innititur existentiæ causæ motiuæ. Deficiente tamen causa motiua ante dispensationem factam ab Ordinario ex commissione Papæ, dispensationem posteà ab Ordinario factam esse nullam; quia cùm iam non possit licitè fieri ab Ordinario, quia fieret absque causa, non 15 est mens Pontificis vt fiat, imò, vt docent Sancius vbi suprà, & Ægidius disp. 33. n. 94. contra P. Sà v. *Gratia*. n. 6. & contra Basilium, dispensationem, deficiente causa motiua post ipsam dispensationem factam ab Ordinario, antequam matrimonium fiat, reddi nullam; quia deficiente causa motiua, nequit dispensatio perseuerare licita, ac proinde mens Pontificis est quod non valeat: sicut etiam deficiente causa motiua, ob quam fuit facta dispensatio ad comedendum carnes, adhuc tantùm pro vno die, cessat dispensatio; perseuerat tamen dispensatio, vt aduertunt dicti Doctores, quamuis causa motiua minuatur, & ita vt ante dispensationem non esset sufficiens, dum magna ex parte maneat: quia minor causa sufficit, vt gratia semel concessa perseueret, quàm vt de nouo concedatur.

Sancius. Basilius.

Sancius. Ægidius.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm dispensatio, in cuius petitione exprimitur falsum, aut reticetur verum, sit nulla.

SVpponimus, duplicem esse causam conducentem ad concessionẽ dispensationis, vnam 16 motiuam, seu finalem principalem; alteram impulsiuam, seu finalẽ minùs principalem. Motiua (quæ etiam absolutè dicitur *finalis*, quia est principalis) est illa, quæ expressa ita de facto mouet ad concedendam dispensationẽ (siue sola, siue simul cum alijs) vt si illa non exprimeretur, non concederetur dispensatio, vel saltem non concederetur nisi cum aliquibus limitationibus. Impulsiua verò est illa, quæ non mouet ad concessionem dispensationis, id est, non conducit vt concedatur, sed tantùm impellit, id est, tantùm conducit vt facilius concedatur; seu quòd idem est, non conducit ad substantiã concessionis, sed tantùm ad modum; & consequenter ex eo quòd causa impulsiua non exprimatur, non negabitur dispensatio. Et eadẽ proportione qua sunt & distinguuntur causa motiua & impulsiua ad concessionem, etiam sunt & distinguuntur ad negationem dispensationis; quia illa est causa motiua seu finalis ad negationem dispensationis, quę si exprimatur, mouebit ad negationem dispensationis (siue ipsa sola, siue simul cum alijs) impulsiua verò est, quæ quamuis exprimatur, non mouebit ad negandum dispensationem, sed tantùm ad facilius negandum.

Hoc ergo supposito, conueniunt Primò Doctores, quando in petitione tacetur aliquid verum, 17 quod Iure præcipitur exprimi, etiamsi tale verum tantùm pertineat ad causam impulsiuam, efficere dispensationem nullam. Ita Sancius lib. 8. disp. 21. *Sancius.* & Couarruuias lib. 1. Variarum, cap. 20. Et efficaciter deducitur ex cap. *Si motu proprio*. 23. de Præbendis, in 6. Et ratione constat, quia tunc conceditur dispensatio dependenter ab expressione illius veri tamquam à conditione. Addidimus, *in petitione*, quia id tantùm est verum, quando dispensatio fit ad petitionem partis, & non quando fit motu proprio Pontificis, vt patet ex dicto cap. *Couarru.*

Conueniunt Secundò, quando in petitione exprimitur aliquid falsum, aut tacetur aliquod ve- 18 rum, quod pertineat ad causam motiuam concessionis, aut negationis dispensationis, efficere dispensationem nullam, etiamsi quod tacetur Iure non præcipiatur exprimi; quia tunc error aut ignorantia dat causam concessioni, ac proinde concessio est subreptitia seu obreptitia (est enim subreptio idem ac error dans causam concessioni) & consequenter est nulla, vt constat ex cap. fin. de Filijs Presbyterorum, in 6. quia dispensatio sit dependenter tamquam à conditione ab existentia motiui, quod exprimitur, aut à non existentia motiui ad negandum, quamuis non cuiuscumque motiui, sed tantùm motiui quasi substantialis & intrinseci, & per se ad rationabilem & prudentem concessionem aut negationem, quale ad concessionem dispensationis impedimenti est spes publicæ pacis, & non motiui, quod per accidens se habet ad rationabilem concessionem aut negationem dispensationis, quale est amicitia aut inimicitia petentis dispensationem cum ipso dispensante.

Est tamen difficultas, An taciturnitas veri, aut expressio falsi pertinentium ad causam impulsiuam efficiat dispensationem nullam, quando verum, quod tacetur, non præcipitur exprimi.

Angelus v. *Rescriptum.* n. 3. Tabiena q. 3. n. 4. Abbas, & alij in cap. *Ex parte.* 14. de Conuers. coniugat. partem affirmatiuam tuentur. Et in primis, taciturnitatem veri pertinentis ad causam impulsiuam ad negandam dispensationem, efficere dispensationem nullam, deduci videtur ex dicto cap. *Si motu proprio.* & ex cap. *Si proponente.* 42. de Rescriptis, dum in eis concessio præbendæ dicitur nulla, quoties eam impetrans tacuit se habere aliud beneficium, quantumuis paruum; & tamen quamuis possessio beneficij parui exprimeretur, nõ auerteret Pontificem à concessione præ-
19 bendæ. Quod verò expressio falsi pertinentis ad causam impulsiuam ad concedendam dispensationem, efficiat eam nullam, deduci videtur ex eo, quòd in omnibus dispensationibus & rescriptis saltem tacitè ineſt hæc conditio: *Si petitio veritate nitatur*, vt constat ex cap. 2. de Rescriptis.

Sancius. Couarru. Sancius verò & Couarruuias vbi suprà, partem negatiuam tradunt, & meritò: quia tunc error aut ignorantia non est in causa vt fiat dispensatio; quia quamuis verum illud non taceretur, & quamuis falsum illud non exprimeretur, etiam fieret dispensatio, cùm non pertineat ad causam motiuam, vt supponimus, sed ad impulsiuam: ergo tunc dispensatio non est subreptitia, ac proinde neque nul-
20 la. Quod etiam est verum; quamuis taciturnitas veri, aut expressio falsi, fiat ex malitia & fraude, nisi in rescriptis iustitiæ ad lites terminandas, quia in his in pœnam fraudis & malitiæ, qui tacuit verum, aut expressit falsum, quamuis pertinens ad causam impulsiuam, priuatur beneficio rescripti in totum, dispositione seu Iure positiuo cap. *Super literis.* 20. de Rescriptis, quamuis non ante
Sancius. sententiam Iudicis, vt aduertit Sancius num. 74.

Ad fundamentum aduersariorum pro priori parte desumptum ex duobus illis capp. respondemus, ex taciturnitate beneficij, quamuis modici, quod non retraheret Pontificem à concessione alterius, annullari concessionem, quia Iure ipso præcipitur exprimi, quod nobis non aduersatur. Et ad eorum fundamentũ pro posteriori parte respondemus, conditionem illam, *Si petitio veritate nitatur*, ineſſe rescriptis, quando veritas pertinet ad causam motiuam.

Quæ autem causa sit motiua, & per se, cuius expressio aut taciturnitas efficit dispensationem nullam; quæ verò non sit motiua, sed tantùm
21 impulsiua, aut si est motiua, sed non per se, & quasi substantialis, sed per accidens, cuius expressio aut taciturnitas non efficit dispensationem nullam, arbitrio prudentis discernendum est, aut ex qualitate causæ, aut ex consuetudine superioris in dispensando, aut ex alijs circumstantijs. Quòd si prudenter seu probabiliter discerni nequeat an causa sit motiua, & id maneat sub puro dubio, dispensatio censenda est nulla, vt contra Sancium & Couarruuiam docent Molina disp. 173. & Ægidius disp. 33. num. 93. quia impedimento certo non sufficit dispensatio incerti seu dubij valoris; in hoc enim dubio tutior pars, ea videlicet in qua nequeat esse peccatum, eligenda est.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm taciturnitas copulæ habitæ inter consanguineos aut affines, irritet dispensationem consanguinitatis aut affinitatis.

COnueniunt Doctores, copulam habitam inter consanguineos aut affines post dispensationem expeditam ab Ordinario, cui fuit à Pontifice commissa, non irritare dispensationem iam expeditam, vt patet; quod etiam Congregatio Cardinalium declarauit: imò copulam illam nulla egere dispensatione, adhuc Episcopi, non pauci contra nonnullos docent (& meritò) siue quia copula post dispensationem factam non est incestus, vt quibusdam placuit, siue quia, quamuis sit, iam tamen desuetudine desiuit esse impedimentum.

Est tamen difficultas, An taciturnitas copulæ habitæ ante concessionem, seu commissionem Papæ, irritet dispensationem consanguinitatis aut affinitatis.

Sancius lib. 8. disp. 25. Ægidius disp. 33. n. 85. & plures alij docent irritare, quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum num. 122. & 149. Et probari potest Primò ex stylo Curiæ, qui obtinuit, vt incestus exprimatur in petitione. Secundò, quia copula illa expressa efficit, vt dispensatio concedatur cum quibusdam limitationibus, nempe addita pœnitentia contrahentibus, & maiori compensatione pecuniæ; & quòd eo matrimonio per mortem dissoluto superstes non contrahat aliud: ergo taciturnitas copulæ, vtpote pertinentis ad causam motiuam, efficit dispensationem nullam. Quod nonnulli etiam extendunt ad taciturnitatem copulæ habitæ inter cognatos cognatione spirituali, quod etiam Congregatio Cardinalium declarauit apud Rebellum num. 149.

Rodriguez Tomo 1. cap. 238. Vega Tomo 2. cap. 34. casu 97. Zaullos in Quæst. practicis quæst. 737. Basilius lib. 8. cap. 17. §. 6. Salcedo, Bernardus Diaz & Quandus docent, non irritare, & non absque probabilitate; quia incestus neque est impedimentum, quod ratione sui egeat dispensatione, vt patet; neque Iure præcipitur exprimi, quia non præcipitur Iure scripto, vt patet, neque Iure introducto consuetudine, seu stylo Curiæ, cùm non semper exprimatur ex consilio virorum Doctorum, quamuis aliquando ex consilio aliorum exprimatur: & quando exprimitur, non est causa motiua ad negandam dispensationem consanguinitatis aut affinitatis. Et quamuis sit causa ad concedendam dispensationem cum supradictis additamentis, non tamen pertinet ad causam motiuam, quia illa non adduntur pro dispensatione consanguinitatis aut affinitatis, sed in pœnam copulæ expressæ. Congregatio verò Cardinalium in contrarium adducta, secuta est partem probabilem & tutiorem, sed forsan non probabiliorem.

Quòd si taciturnitas copulæ habitæ ante commissionem Papæ, non dirimit dispensationẽ consanguinitatis, neque affinitatis, multò minùs dirimet seu irritabit taciturnitas copulæ habitæ post com-

commissionem Papæ ante expeditionem dispensationis ab Ordinario: & si taciturnitas copulæ inter consanguineos & affines non irritat dispensationem, multò minùs irritabit taciturnitas copulæ inter cognatos spiritualiter.

Vnde quando in dispensatione non apponitur clausula illa, *dummodo copula non interuenerit*, dispensatio erit valida, quamuis copula taceatur; & contrahentes, quamuis ab Ordinario interrogentur, & sub iuramento, de copula habita, possunt sub æquiuocatione negare, quamuis copulæ adsit infamia, aut semiplena probatio; quia tunc non interrogat iuridicè, quia interrogat de re non pertinente ad dispensationem sibi commissam.

25 Quando verò clausula illa, *dummodo copula non interuenerit*, apponitur, & commissio Papæ facta est pro foro exteriori, quando copula Ordinario non plenè constat, quamuis sit infamia, aut semiplena probatio copulæ, & quamuis contrahentes interrogati negent illicitè (quia existente infamia, aut semiplena probatione, tenentur fateri) dispensatio ab Ordinario facta erit valida: quia quando Ordinario non constat plenè, non dicitur interuenisse copula modo sufficienti; quia cùm commissio facta fuerit Ordinario in foro exteriori, seu iudiciali, etiã clausula illa intelligenda est in eodem foro. Quòd si Ordinario copula plenè constet, & dispenset, dispẽsatio erit nulla, quia clausula illa est conditionalis, qua cõmissio ei limitatur, vt dispenset iuridicè dependenter à veritate iuridicè constante; ac proinde quando ei plenè cõstat copulam interuenisse, nequit validè dispensare. Et ob easdem rationes, quando in petitione exprimitur copula, & in commissione Papæ additur clausula illa, *dummodo copula illa habita non sit spe facilioris dispensationis*, dispensatio facta ab Ordinario erit nulla, si ipsi iuridicè constet ea spe fuisse habitam; erit tamen valida, si ei non plenè constet, quamuis verè fuerit sic habita. 26

Quando verò commissio Papæ fit pro foro conscientiæ, vt quando committitur discreto viro, & in ea ponitur, aut clausula illa, *dummodò copula non fuerit*, aut illa, *dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis*, tunc dispensatio erit nulla in priori casu, si copula fuit verè habita, quamuis sit omnino occulta, & non constet commissario; & in posteriori, quando copula verè fuit habita dicta spe; quia tunc commissio fit commissario, vt dispenset dependenter à veritate non habitæ copulæ, aut non habitæ dicta spe tamquam à conditione, dummodò spes sit exteriùs significata, & non tantùm interiùs concepta, quia spes interiùs tantùm concepta non subest humanæ potestati.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm quando sunt plura impedimenta ad valorem dispensationis, requiratur omnium eorum expressio.

27 COnueniunt Doctores, plura impedimenta diuersæ rationis, & non connexa, v. g. consanguinitatem & affinitatem, esse necessariò in petitione ad dispensationem exprimenda; quia ex vna parte quodlibet impedimentum eget dispensatione, ac proinde quodlibet est Pontifici in petitione exprimendum; & ex altera parte, cùm non sint connexa, vnum non exprimitur expressione alterius. Plura verò impedimenta connexa, quamuis diuersæ rationis, v. g. iustitiam publicæ honestatis ortam ex matrimonio rato, & affinitatem ortam ex consummatione eiusdem matrimonij non esse necessariò in petitione exprimenda, sed sufficere exprimi illud quod supponit aliud, ac proinde in casu assignato sufficere exprimi affinitatem: quia hæc expressa etiam exprimitur iustitia publicæ honestatis.

Est tamen difficultas Primò, An plura impedimenta non connexa, quando sunt eiusdem speciei & rationis, vt quando quis est consanguineus alteri ex duplici parte, sint necessariò exprimenda, vt dispensatio sit valida.

Henriquez lib. 12. cap. 10. partem negatiuam tuetur, loquens tam de affinitate quàm de consanguinitate, & Petrus Ledesma in Summa, vbi de Matrimonio, cap. 27. Rodriguez & Vega loquentes de affinitate; quia tunc ob vnitatem subiecti affinitas, quamuis ex duplici parte proueniens, est tantùm vna, & etiam consanguinitas, quamuis ex duplici parte, est tantùm vna. 28 *Henriq. Ledesma. Rodriguez. Vega.*

Sancius verò lib. 8. d. 24. Ægidius d. 33. dub. 6. & Basilius lib. 8. cap. 17. §. 5. partem affirmatiuam tradunt, & meritò: quia tunc aut impedimenta sunt plura numero distincta totaliter, cùm sint relationes respicientes diuersa extrinseca; aut si est tantùm vnum impedimentum, tamen est habens plures gradus, quorum quilibet auferri potest alio remanente, sicut etiam vnus potest introduci absque alio; ac proinde non eo ipso, quòd est dispensatio vnius gradus, est dispensatio aliorum. *Sancius. Ægidius. Basilius.*

Secundò est difficultas, An quando plura impedimenta sunt necessariò exprimenda, necessarium sit exprimi simul in vna petitione, vt simul dispensentur, an sufficiat separatim in diuersis.

Sancius lib. 8. disp. 23. & Ochagauia quæst. 10. docent, necessarium esse omnia illa exprimi simul in eadem petitione; quia quodlibet impedimentum fortiùs ligat, quando est coniunctum cum alijs, ac quando est absque illis; ac proinde non eo ipso, quòd Pontifex dispensat in aliquo impedimento existente in persona nullum aliud habente, dispensat in eo existente in persona illud habente coniunctum cum alio. 29 *Sancius. Ochagauia.*

Henriquez lib. 12. cap. 3. & Sà v. *Dispensatio.* n. 16. docent, non esse necessarium omnia simul exprimi in vna petitione, sed sufficere vno tacito, posteà dispensando exprimere alterum, quia id non requiritur Iure aliquo: quia non posituo, vt patet; neque naturali, quia vnum potest auferri non ablato altero; ergo si pro dispensatione omnium sit sufficiens causa, poterit dispensatio separatim peti. *Henriq. Sà.*

Nos tamen sub distinctione respondemus, nempe quando plura impedimenta sunt adeò diuersæ rationis, & disparata, vt quamuis coniungantur, nullum augeat indecentiam alterius ad matrimonium contrahendum, qualia sunt affinitas & votum, posse separatim peti dispensationem, quia tunc nullum fit strictius ex coniunctione cum altero: quando verò sunt eiusdem rationis, ratione cuius sunt impedimenta siue eiusdẽ rationis specificæ, vt duæ consanguinitates, quæ conueniunt in eo quòd sint coniunctio naturalis, ratione cuius sunt impedimenta; siue eiusdẽ rationis genericæ, 30

vt affinitas & cognatio (quæcumque illa sit) quæ conueniunt in eo, quòd sint propinquitas, ratione cuius sunt impedimenta; tunc necessarium esse simul exprimi in vna petitione, quia tunc quodlibet fit strictius ex coniunctione cum altero (sicut quando in eodem subiecto sunt duo gradus caloris, quilibet est fortior ex coniunctione cum altero, & non quando quilibet est in diuerso subiecto) ac proinde quodlibet difficiliùs soluitur, & dispensatur, & maiorem requirit causam. Vnde quòd hæc posteriora impedimenta simul exprimantur, requiritur Iure naturali, seu ex natura coniunctionis eorum: quia quamuis etiam tunc possit vnum
31 absque altero auferri, tamen difficilius, non tantùm subiectiuè, seu ex parte Pontificis, sed etiam obiectiuè, seu ex parte impedimentorum, ob quod fieri potest, vt causa, quæ sufficit ad dispensandum in vno, quando est absque altero, non sufficiat, quando est cum illo, quamuis iam dispensato.

DIFFICVLTAS VII.

Quomodo explicandi sint gradus cognationis in petitione, vt dispensatio valida sit.

COnueniunt Doctores, ad valorem dispensationis impedimenti consanguinitatis, aut affinitatis, aut iustitiæ publicæ honestatis ex matrimonio rato, necessarium esse exprimi in quoto gradu sint, qui intendunt contrahere, & cuius lineæ: quia quodlibet impedimentum ex dictis strictius est in gradu propinquiori, & in linea recta, & maiorem requirit causam; & ad obtinendam dispensationem cuiu slibet impedimenti ex dictis Iure communi sufficere exprimi remotiorem gradum eorum qui inæqualiter distant à communi stipite proximo, quia verè tantùm sunt in eo gradu.

32 Nihilominùs Iure peculiari Pij V. in Motu
Pius V. proprio, qui incipit, *Sanctissimus*, ad valorem dispensationis consanguinitatis & affinitatis requiritur, vt quando propinquior stipiti proximo distat in primo gradu, etiam iste primus exprimatur, & non sufficiat expressio remotioris: quando verò propinquior distat in secundo, aut in tertio, & non exprimitur iste gradus, sed tantùm tertius, aut quartus magis distantis, requiruntur à Pio V. post obtentam dispensationem litteræ Pontificiæ declaratoriæ super propinquiori gradu non expresso in petitione, non ad valorem dispensationis (quia quamuis non dentur, erit valida) sed ad vitandum scandalum, quod solet in vulgo oriri, existimante duos inæqualiter distantes, v.g. alterum in secundo, & alterum in quarto, esse magis propinquos, quàm si vterque distaret in quarto.

Vnde, vt aduertunt Sancius l. 8. disp. 24. n. 31. Filliucius part. 2. cap. 10. & Basilius cap. 17. §. 4. quando non timetur scandalum, potest licitè contrahi matrimonium absque dictis literis.

Obseruandum tamen est (in quo Doctores conueniunt) quando in petitione est error in gradu, vt quando exprimitur maior pro minori, v.g. tertius pro quarto, dispensationem esse validam, quia minor continetur in maiori, & qui dispensat in maiori, eo ipso dispensat in minori: quod intelligitur, quando maior & minor sunt eiusdem speciei, vt consanguinitatis aut affinitatis; quando verò sunt diuersæ speciei, dispensatio est nulla, vt si exprimatur secundus consanguinitatis pro tertio affinitatis; quia tunc minor tacitus non continetur in maiori expresso. Sicut quando est error in impedimento diuersæ speciei, quamuis exprimatur illud quod est maius, vt quando exprimitur consanguinitas pro affinitate, dispensatio est nulla, quia tunc vnum non continetur in altero, nec econtrà.

Circa cessationem dispensationis, de quo disputant Sancius lib. 8. à disp. 17. & Basilius lib. 8. cap. 18. obseruandum est, in quo conueniunt Doctores, commissionem Papæ factam Ordinario ad executionem dispensationis in impedimentis matrimonij, non expirare morte Papæ qui commissionem concessit, quando res non est integra, id est, quando iam commissarius cœpit vti iuridicè commissione: imò etiam quando res est integra, id est, quando nondum incepit, vt contra Nauarrum & Sayrum docent Sancius l. 8. disp. 18. n. 87. Henriquez l. 12. c. 2. & Suarez de Censuris disp. 41. sect. 2. Imò quamuis cõmissio fuerit tantùm viua voce concessa, quamuis ante mortẽ Papæ non fuerint literæ expeditę, valet pro foro conscientiæ, vt non pauci docent, quamuis non pro foro iudiciali, quousq; literæ expediantur nomine successoris. Nihilominùs postquam literæ expeditæ sunt nomine successoris, valet commissio à puncto concessionis. Et hæc de Sacramento & contractu Matrimonij sint satis.

TRACTA-